

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

СІКОРА ВАЛЕРІЯ ВАЛЕРІЇВНА

УДК: 378.091.2:796-051-047.22

ДИСЕРТАЦІЯ

**ФОРМУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

011 – Освітні, педагогічні науки

01 – Освіта/Педагогіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ (В. В. Сікора)

Науковий керівник:

Костікова Ілона Іванівна
доктор педагогічних наук, професор

Харків – 2021

АНОТАЦІЯ

Сікора В. В. **Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти.** – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки. – Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2021.

У дисертації проаналізовано теоретичні питання дослідження й запропоновано практичне розв'язання наукової проблеми, що полягає в обґрунтуванні нагальних педагогічних умов та експериментальній перевірці їх впливу на рівень сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Актуальність теми дослідження полягає у необхідності формування нового покоління компетентних учителів фізичної культури, які опанували інтерактивне навчання, його інтерактивні форми, методи, прийоми, засоби, що вимагає формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Доцільність дисертації зумовлюється необхідністю подолання суперечностей, що існують у сфері досліджуваної проблеми: між утвердженням компетентнісного підходу в освіті, об'єктивними потребами суспільства у компетентних учителях та несформованістю інтерактивної компетентності у майбутніх учителів фізичної культури; між необхідністю формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури й недооцінкою ролі інтерактивної діяльності в освітньому процесі, невизначеністю педагогічних умов формування означеної компетентності; між необхідністю формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури та недостатньою розробленістю теоретико-методичних засад забезпечення цього процесу.

В дисертації виявлено вплив теоретично обґрунтованих та експериментально перевірених педагогічних умов на рівень сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі.

В роботі розкрито зміст базових понять дослідження, методологічні підходи до формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури; визначено сутність, компоненти інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури; уточнено критерії і показники рівнів сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *уперше* науково обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти: 1) розвиток інтерактивного середовища в умовах змішаного навчання майбутніх учителів фізичної культури; 2) використання інтерактивних методів, форм, засобів, прийомів навчання на заняттях з гуманітарних і фахових дисциплін.

Уперше визначено сутність поняття «інтерактивна компетентність майбутніх учителів фізичної культури» як інтегральну якість особистості, яка виявляється у здатності до інтеракції, міжособистісної комунікації, рівноправного спілкування, забезпечення співпраці, спроможності активізувати інтерактивну взаємодію учасників освітнього процесу.

Уточнено сутність і зміст основних понять і термінів дослідження («інтеракція» (міжнародний термін), «взаємодія» (національний термін), «майбутній учитель фізичної культури» (відмінність від інших спеціальностей); «інтерактивна компетентність» (трактування з погляду гуманітарних, філологічних дисциплін; спрямованість на рухову взаємодію у галузі фізичної культури), визначено компоненти інтерактивної компетентності (мотиваційно-особистісний, операційно-діяльнісний і результативно-рефлексивний); виявлено критерії і відповідні їм показники

(*діагностичний* критерій (показники: мотивація до інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури; умотивоване ставлення до інтерактивної взаємодії під час навчання на факультеті фізичного виховання і спорту; комунікативна взаємодія); *когнітивний* критерій (показники: знання засад інтерактивної взаємодії; вміння і навички організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту; усвідомлення суті інтерактивних методів, форм, засобів діяльності майбутнього вчителя фізичної культури); *оцінний* критерій (показники: самооцінка інтеракції; самоконтроль взаємодії; саморозвиток інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури)) та рівні (високий, середній, низький) сформованості визначеного педагогічного явища.

Набуло подальшого розвитку розкриття методологічних підходів (системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, гуманістичний, комунікативний, фасилітативний); а також розкриття методів (дискусії, „круглі столи”, тренінгі, мозкові атаки, методи проєктів), форм (робота в парах, малих групах), засобів («людина-людина» і «людина-машина»), прийомів (вправ, рольових і ділових ігор) інтерактивного навчання майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі.

Практична значущість отриманих результатів дослідження полягає в тому, що педагогічні умови формування інтерактивної компетентності майбутнього учителя фізичної культури експериментально перевірені та можуть бути реалізовані в освітньому процесі зі студентами за спеціальністю 014 Середня освіта (фізична культура).

Практичні результати дослідження *можуть бути використані* вченими, педагогами, методистами на факультетах фізичного виховання і спорту у педагогічних закладах вищої освіти під час підготовки бакалаврів – майбутніх учителів фізичної культури – на 1–2 курсах; у процесі викладання гуманітарних дисциплін «Педагогіка» (теми: «Активізація професійної мотивації майбутніх учителів фізичної культури», «Побудова взаємодії майбутніх учителів фізичної культури шляхом комунікації»), «Вступ до

спеціальності» (теми: «Стратегія комунікативної поведінки майбутнього вчителя фізичної культури», «Інтерактивність у професії майбутнього вчителя фізичної культури і у житті»), а також при викладанні дисциплін фахового циклу «Теорія і методика викладання спортивних ігор» (тема «Взаємодія між гравцями у ході гри в волейбол»); «Теорія і методика обраного виду спорту» (тема «Інтерактивні можливості мультимедіа»); «Організація краєзнавчо-туристичної роботи» (тема «Інтерактивні тренажери для скелелазіння»). Також надруковано «Методичні рекомендації з формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури».

Матеріали дослідження *впроваджено* в освітній процес на факультеті фізичного виховання і спорту Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка №28 від 22.06.2020), у Харківській державній академії фізичної культури і спорту (довідка №948/01-19 від 24.12.2020), на факультеті фізичного виховання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (довідка №22 від 26.06.2020), на факультеті фізичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 336-Н від 01.12.2020).

Особистий внесок авторки в 2 працях, написаних у співавторстві, полягає у виявленні особливостей початкового етапу підготовки юних футболістів (у статті «Методика формування «відчуття м'яча» у юних футболістів 8-9 років на початковому етапі підготовки») та порівнянні педагогічних класифікацій (у статті «Modern Types of Historiographic Sources in Pedagogy»).

Апробація результатів дослідження здійснювалась на наукових конференціях: *міжнародних*: «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2018), «Фізична культура, спорт і здоров'я: стан, проблеми та перспективи» (Харків, 2019); *всукраїнських*: «Педагогіка здоров'я» (Харків, 2018), «Фізичне виховання і спорт в навчальних закладах України на сучасному етапі: стан, напрямки та перспективи розвитку» (Кропивницький, 2019), «Наука та освіта

у дослідженнях молодих учених» (Харків, 2019), «Науково-практична конференція молодих вчених і студентів» (Чернігів, 2019), «Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і здоров'я людини» (Полтава, 2020).

Ключові слова: інтерактивна компетентність, інтерактивне навчання, інтерактивна діяльність, майбутній учитель фізичної культури, освітній процес, заклад вищої освіти.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях:

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Сікора В. В. Методологічні підходи щодо формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Теорія та методика навчання та виховання»*. Харків, 2018. Вип. 44. С. 199-210. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.1412511>

2. Сікора В. В. Використання методів інтерактивного навчання майбутніх учителів фізичної культури при викладанні предметів циклу професійної підготовки. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. Чернігів, 154 (2), 2018. С. 69-73. <http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2376/1/%d0%a1%d1%96%d0%ba%d0%be%d1%80%d0%b0%20%d0%92.%20%d0%92.%20.pdf>

3. Гринченко І.Б., Наконечний В.О., Сікора В.В., Карпунець Т.В. Методика формування «відчуття м'яча» у юних футболістів 8-9 років на початковому етапі підготовки. *Здоров'я, спорт, реабілітація*. Харків, 2018. Вип. 04. С. 23-29. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.2536452>

4. Сікора В. В. Інтерактивна компетентність майбутніх учителів фізичної культури: педагогічні умови її формування. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*

«Теорія та методика навчання та виховання». Харків, 2019. Вип. 47. С. 113-122. DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2019.47.10>

5. Holubnycha, L., Kostikova, I., Maslova, N., Tanko, A., & Sikora, V. (2019). Modern Types of Historiographic Sources in Pedagogy. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 11(2), 326-340. doi:<http://dx.doi.org/10.18662/rrem/133> (Web of Science)

6. Сікора В. В. Педагогічний експеримент з формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" ім. Т.Г. Шевченка*. 2020. Вип. № 8 (164). Серія: Педагогічні Науки. С. 240-247.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

7. Сікора В. В. Визначення інтерактивної компетентності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту. *Матеріали XI Міжнародної конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух»*. Київ: вид-во КНУФВС. 2018. С. 370–371.

8. Сікора В. В. Шляхи формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі. *Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогіка здоров'я»*. Харків. 2018. С. 611–614. http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_zdor_ta_korr_os/Pedag_zdor_2018.pdf

9. Сікора В. В. Педагогічні умови формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки. *Матеріали науково-практичної конференції «Службово-бойова діяльність Національної гвардії України: сучасний стан, проблеми та перспективи»*. Харків: вид-во НА НГУ. 2018. С. 118–119.

10. Сікора В. В. Метод тренінгу як засіб формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Збірник наукових праць XXV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Фізичне виховання і спорт в навчальних закладах України на сучасному етапі: стан, напрямки та*

перспективи розвитку». Кропивницький, Харків: ФОП Озеров Г.В. 2019. С. 51–57.

11. Сікора В. В. Ефективність формування інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури. *Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених і студентів*. Чернігів, НУЧК імені Т.Г.Шевченка, 2019. С. 29–31.

12. Сікора В. В. Загальні ознаки інтеракції в освітньому процесі майбутніх учителів фізичної культури. *Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Наука та освіта у дослідженнях молодих учених»*. Харків: ХНПУ, 2019, С. 82–84.

13. Сікора В. В. Інтерактивна діяльність сучасного вчителя фізичної культури. *Матеріали XIX Міжнародної науково-практичної конференції «Фізична культура, спорт і здоров'я: стан, проблеми та перспективи»*. Харків, 2019, С. 73.

14. Сікора В. В. Інтерактивна роль сучасного вчителя фізичної культури. *Тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю «Ціннісні орієнтири в мистецькому просторі – індивід і соціальний контекст»*. Харків, 2020, С. 81.

15. Сікора В. В. Експеримент з перевірки інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури за критеріями і показниками. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і здоров'я людини»*. Полтава, 2020. С. 73-76

16. Сікора В. В. *Методичні рекомендації з формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури*. Харків: ХДАФК, 2020, 30 с.

ABSTRACT

Sikora V. V. **Interactive competence development for physical training future teachers in the learning process at higher educational institutions.** – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for Ph D on 01 Education / Pedagogy, specialty 011 Educational, pedagogical sciences. H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2021.

The thesis analyzes the theoretical issues of the research and offers the practical solution to the scientific problem that is to substantiate the new pedagogical conditions and test experimentally their impact on the level of interactive competence of future teachers of physical training in the learning process of higher education.

The relevance of the research topic is the need to train a new generation of competent teachers of physical training who have mastered interactive learning, its interactive forms, methods, techniques, tools. It requires interactive competence development for future teachers of physical education.

The expediency of the thesis is determined by the need to overcome the contradictions that exist in the research field: between the establishment of a competency-based approach in education, the objective society needs of competent teachers and the lack of interactive competence of physical training future teachers; between the need to develop interactive competence for future teachers of physical training and the underestimation of the role of interactive activities in the learning process, the uncertainty of pedagogical conditions for this competence development; between the need to develop interactive competence for future teachers of physical training and the insufficient development of theoretical and methodological foundations for this process.

The thesis reveals the influence of theoretically substantiated and experimentally tested pedagogical conditions on the level of interactive competence development for future teachers of physical training in the learning process. The content of basic research concepts, methodological approaches for interactive

competence development for future teachers of physical training are revealed in the work. The essence, components of interactive competence for future teachers of physical training are defined. The criteria and indicators of the levels of interactive competence development for future teachers of physical training are specified too.

The scientific novelty of the obtained research results is that: for the first time the pedagogical conditions of interactive competence development for future teachers of physical training are scientifically substantiated and experimentally tested in the learning process of higher education institutions: 1) interactive environment development in conditions of blended learning of physical training future teachers; 2) the use of interactive methods, forms, means, techniques for teaching the humanities and professional disciplines.

And for the first time the essence of the concept "interactive competence of physical training future teachers" is defined as an integral quality of a person that is represented in the ability to interact, communicate interpersonally, cooperate and intensify the interaction.

The essence and content of the basic concepts and terms of the research are detailed ("interaction" as international and national term), "future teacher of physical training" (the difference from other specialties); "interactive competence" (the interpretation from the points of views of humanitarian, philological specialists and disciplines; the focus on motor interaction in the field of physical training). The components of interactive competence (motivational and personal, operational and active, effective and reflexive ones) are identified.

The criteria and indicators are identified as well (diagnostic criterion (indicators: motivation for interactive activities of future physical training teachers); motivated attitude to the interaction during studies at the Faculty of Physical Education and Sports; communicative interaction); cognitive criterion (indicators: knowledge the principles of interactive interaction; skills to organize interaction in the field of physical education and sports; awareness of interactive methods, forms, means of activity for future teachers of physical training); evaluation criterion (indicators: self-assessment in interaction; self-control in interaction; self-

development in interactive activity of future teachers of physical training)). The levels (high, average, low) in the development of the certain pedagogical phenomenon as the interactive competence are identified.

The disclosure of methodological approaches (systemic, personal and active, competence, humanistic, communicative, facilitative ones) is developed further. As well as the disclosure of methods (discussions, "round tables", trainings, brainstorming, projects), forms (work in pairs, small groups), tools ("human interaction" and "human-machine interaction"), techniques (different cases, tasks, exercises, role-playing and games) of interactive learning for future physical training teachers in the educational process is developed further.

The practical significance of the research results is that the pedagogical conditions for interactive competence development for future teachers of physical training are experimentally tested and can be implemented in the educational process with students of the first (Bachelor) level of higher education in Specialty 014 Secondary Education (Physical Training).

The practical results of the research can be used by scientists, teachers, scholars at the faculties of physical education and sports in pedagogical institutions of higher education during bachelors' learning for future teachers of physical training in 1-2 courses; in teaching the discipline "Pedagogy" (in the themes "Activation of professional motivation for physical training future teachers", "Interaction for physical training future teachers through communication"), and in teaching the discipline "Introduction to the specialty" (in the themes "Strategy of communicative behavior for physical training future teachers", "Interactivity in the profession of future teachers of physical training and in life").

As well as the research can be used in teaching the disciplines of the professional field "Theory and methods of teaching sports games" (in the theme "Interaction between players in volleyball"); "Theory and methods of the chosen sport" (in the theme "Interactive multimedia possibilities"); "Organization of local history and tourism" (in the theme "Interactive simulators for climbing"). Also the

author's guide "Methodical recommendations for interactive competence development for future teachers of physical training" is published.

The research materials are implemented into the educational process at the Faculty of Physical Training and Sports at H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (implementation certificate №28 dated 22.06.2020), at Kharkiv State Academy of Physical Training and Sports (implementation certificate №948/01-19 dated 24.12.2020), at Faculty of Physical Training at Taras Shevchenko National University "Chernihiv Collegium" (implementation certificate №22 dated 26.06.2020), at Faculty of Physical Training at Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (implementation certificate № 336-N dated 01.12.2020).

The personal author's contribution in 2 co-authored papers is to identify the initial stage features of training young football players (in the paper "Methods of creating a "ball feeling" for young football players in 8-9 years at the initial stage of training") and comparing pedagogical classifications (in the paper "Modern Types of Historiographic Sources in Pedagogy").

The research results approbation is carried out at scientific conferences: international ones: "Youth and the Olympic Movement" (Kyiv, 2018), "Physical culture, sports and health: status, problems and prospects" (Kharkiv, 2019); all-Ukrainian ones: "Health Pedagogy" (Kharkiv, 2018), "Physical education and sports in educational institutions of Ukraine at the present stage: status, directions and prospects of development" (Kropyvnytsky, 2019), "Science and education in the research of young scientists" (Kharkiv, 2019), "Scientific and practical conference of young scientists and students" (Chernihiv, 2019), "Problems and prospects for the development of physical education, sports and human health" (Poltava, 2020).

Keywords: interactive competence, interactive learning, interactive activity, future teacher, physical training, educational process, higher education institution.

The main points of the thesis are represented in the publications:

The scientific works where the main results are published:

1. Sikora V.V. (2018). Methodological approaches to interactive competence development for future teachers of physical training. *Theory and methods of teaching and education*. 44. 199-210. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.1412511> (in Ukrainian)
2. Sikora V.V. (2018). The use of interactive teaching methods for future teachers of physical training in teaching subjects of professional training. *Physical education and sports*. 154 (2). 69-73. <http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2376/1/%d0%a1%d1%96%d0%ba%d0%be%d1%80%d0%b0%20%d0%92.%20%d0%92.%20.pdf> (in Ukrainian)
3. Hrynchenko I.B., Nakonechny V.O., Sikora V.V., Karpunets T.V. (2018). Methods of creating a "ball feeling" for young football players in 8-9 years at the initial stage of training. *Health, sports, rehabilitation*. 4. 23-29. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.2536452> (in Ukrainian)
4. Sikora V.V. (2019). Interactive competence for future teachers of physical training: pedagogical conditions for its development. *Theory and methods of teaching and education*. 47. 113-122. DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2019.47.10> (in Ukrainian)
5. Holubnycha L., Kostikova I., Maslova N., Tanko A., & Sikora V. (2019). Modern Types of Historiographic Sources in Pedagogy. *Romaneasca Review for Multidimensional Education*, 11 (2), 326-340. doi: <http://dx.doi.org/10.18662/rrem/133>
6. Sikora V.V. (2020). Pedagogical experiment about interactive competence development for future teachers of physical training. *Pedagogical Sciences*. 8 (164). 240-247. (in Ukrainian)

The published works of approbation nature:

7. Sikora V.V. (2018). Definition of interactive competence for future specialists in the field of physical training and sports. *Proceedings of the XI*

International Conference of Young Scientists "Youth and the Olympic Movement". Kyiv, 370–371. (in Ukrainian)

8. Sikora V.V. (2018). Ways of interactive competence development for future teachers of physical training in the educational process. *Proceedings of the VIII All-Ukrainian scientific-practical conference "Health Pedagogy"*. Kharkiv, 611–614.

http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_zdor_ta_korr_os/Pedag_zdor_2018.pdf (in Ukrainian)

9. Sikora V.V. (2018). Pedagogical conditions of interactive competence development for future teachers of physical culture in the process of professional training. *Proceedings of the scientific-practical conference "Service and combat activities of the National Guard of Ukraine: current status, problems and prospects."* Kharkiv, 118–119. http://nangu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D1%82%D0%B5%D0%B7-2018_%D1%81%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F-4.pdf (in Ukrainian)

10. Sikora V.V. (2019). Training method as a means of interactive competence development for future teachers of physical training. *Proceedings of XXV All-Ukrainian scientific-practical conference "Physical education and sports in educational institutions of Ukraine at the present stage: state, directions and prospects of development"*. Kropyvnytskyi, 51–57. (in Ukrainian)

11. Sikora V.V. (2019). The effectiveness of interactive competence development for future teachers of physical training. *Proceedings of the VI All-Ukrainian scientific-practical conference of young scientists and students*. Chernihiv, 29–31. (in Ukrainian)

12. Sikora V.V. (2019). General points of interaction in the educational process of future teachers of physical training. *Proceedings of the I All-Ukrainian scientific-practical conference "Science and education in the research of young scientists"*. Kharkiv, P. 82–84. (in Ukrainian)

13. Sikora V.V. (2019). Interactive activity for a modern teacher of physical training. *Proceedings of the XIX International Scientific and Practical Conference "Physical Culture, Sports and Health: Status, Problems and Prospects"*. Kharkiv, 73. (in Ukrainian)

14. Sikora V.V. (2020). Interactive role of a modern teacher of physical training. *Proceedings of the All-Ukrainian scientific conference with international participation "Values in the artistic space: individual and social contexts."* Kharkiv, 81. (in Ukrainian)

15. Sikora V.V. (2020). Experiment to test the interactive competence for future teachers of physical training by criteria and indicators. *Proceedings of the All-Ukrainian scientific-practical conference "Problems and prospects of development of physical education, sports and human health"*. Poltava, 73-76 (in Ukrainian)

16. Sikora V.V. (2020). Methodical recommendations for interactive competence development of future teachers of physical training. Kharkiv: KhDAFK. (in Ukrainian)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	12
1.1. Базові поняття дослідження, методологічні підходи до вивчення проблеми формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури	12
1.2. Характеристика діяльності вчителя фізичної культури.....	53
1.3. Суть, компоненти інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури	67
Висновки до розділу 1	82
Список використаних джерел до розділу 1	85
РОЗДІЛ 2. ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	104
2.1. Розвиток інтерактивного середовища в умовах змішаного навчання майбутніх учителів фізичної культури	104
2.2. Використання інтерактивних методів, форм, засобів, прийомів навчання на заняттях з гуманітарних і фахових дисциплін	128
Висновки до розділу 2	152
Список використаних джерел до розділу 2	154
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	167
3.1. Загальні питання організації й проведення педагогічного експерименту	167
3.2. Реалізація педагогічних умов формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури	176

	3
3.3. Аналіз результатів експериментальної роботи	200
Висновки до розділу 3	218
Список використаних джерел до розділу 3	221
ВИСНОВКИ	227
ДОДАТКИ	229

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сьогодні пріоритетом реформування вищої освіти є спрямованість на формування у майбутніх учителів системи інтегральних, загальних, фахових компетентностей, які дадуть змогу якісно виконувати свої професійні обов'язки. Саме вчитель фізичної культури закладає у школярів підґрунтя для формування здорового способу життя, розвитку фізичних сил і здоров'я, зміцнює у молодого покоління потребу у заняттях фізичною культурою. Це передбачає перехід до інтерактивних форм, методів, прийомів, засобів зміцнення фізичного здоров'я дітей, підлітків, молоді. Зважаючи на специфіку діяльності майбутнього вчителя фізичної культури, а також компетентності, які впливають на успішність зазначеної діяльності, постає необхідність формування інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури.

У низці законотворчих документів (Закон України "Про вищу освіту" (редакція від 01.07.2014 2014 р.) [46], Закон України "Про освіту" (редакція від 05.09.2017 р.) [47], "Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року" (редакція від 01.03.2017 р.) [36], Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (редакція від 16.10.2020 р.) [48] виокремлено нові завдання освітнього процесу у галузі фізичної культури.

Вагомий внесок в обґрунтування концептуальних, теоретико-методологічних засад освітнього процесу в галузі фізичної культури та спорту в Україні зробили такі вітчизняні вчені, як Е. Вільчковський [16], М. Герцик [23], С. Єрмаков [43], Т. Круцевич [71], О. Худолій [142], Б. Шиян [156] та інші.

Питання освітнього процесу, навчання майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти аналізувалися Г. Генсерук [22], Ю. Драгнєвим [38], Р. Клоповим [61], М. Носком [94], Г. Приходько [111], Н. Степанченко [130], Л. Сущенко [134], О. Тимошенком [135], А. Цьосем [145] та іншими.

Науковим дослідженням, що стосуються питань формування різноманітних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури, присвячені розвідки І. Максимчук [81], Б. Максимчука [80], Т. Матвійчук [87], В. Овчарука [95], О. Онопрієнка [96], А. Проценка [114], С. Старченка [129], А. Чепелюк [146], О. Школи [159] та інших.

У контексті інтерактивного навчання питанню використання інтерактивних методів, форм, засобів, прийомів, а також його змісту, суті, механізмів акцентовано увагу сучасних вітчизняних науковців О. Єльнікової [42], О. Комар [63], І. Костікової [69], О. Пометун [108], Г. П'ятакової [98] та інших.

Питання використання інтерактивних технологій і їх окремих засобів в освітньому процесі майбутніх учителів фізичної культури висвітлено в працях вітчизняних дослідників О. Аксьонової [2], Н. Винник [14], Ж. Козіної [62], О. Корносенко [66], О. Суровова [133], Р. Чопика [148] та інших.

Проблеми формування інтерактивної компетентності схарактеризовано в дисертації М. Радішевської з урахуванням специфіки навчання майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей [116], в роботі Л. Хоружої в контексті роботи сучасного викладача закладу вищої освіти [64], в працях зарубіжних дослідників Дж. Голл та Л. Верплаєце [168] у комунікативному аспекті.

Водночас, проблема формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти не стала предметом окремого дослідження.

Аналіз тенденцій розвитку вищої освіти, теоретико-методичних праць сучасних дослідників і власного досвіду викладацької діяльності дозволив виявити *суперечності*, що існують у сфері досліджуваної проблеми:

- між утвердженням компетентнісного підходу в освіті, об'єктивними потребами суспільства у компетентних учителях та несформованістю інтерактивної компетентності у майбутніх учителів фізичної культури;

- між необхідністю формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури й недооцінкою ролі інтерактивної діяльності в освітньому процесі, невизначеністю педагогічних умов формування означеної компетентності;

- між необхідністю формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури та недостатньою розробленістю теоретико-методичних засад забезпечення цього процесу.

Отже, актуальність зазначеної проблеми, виявлені суперечності, недостатній рівень її теоретичної дослідженості й практичної розробленості зумовили вибір теми дослідження: **«Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації є складовою частиною комплексної програми науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Підвищення ефективності педагогічного процесу в середніх загальноосвітніх і вищих навчальних закладах» (державний реєстраційний номер: 0115U005821). Тему дисертації затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 9 від 22 грудня 2017 р.).

Мета дослідження – виявити вплив теоретично обґрунтованих та експериментально перевірених педагогічних умов на рівень сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Відповідно до мети визначено такі **завдання**:

1. Розкрити зміст базових понять дослідження, методологічні підходи до вивчення проблеми формування інтерактивної компетентності.

2. Визначити характеристику діяльності вчителів фізичної культури, суть, компоненти інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

3. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі.

4. Уточнити критерії і показники рівнів сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Об'єкт дослідження – організація освітнього процесу в закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використовувався комплекс методів дослідження:

- *теоретичні:* вивчення, аналіз і узагальнення наукової, навчально-методичної, психологічної, педагогічної літератури з метою теоретичного обґрунтування проблеми дослідження формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури; систематизація, порівняння й узагальнення змісту понять дослідження для визначення понятійного апарату дослідження, для характеристики сутності, структури, компонентів інтерактивної компетентності, а також для обґрунтування педагогічних умов її формування;

- *емпіричні:* анкетування, бесіди, тестування, спостереження, педагогічний експеримент для виявлення ефективності запропонованих педагогічних умов;

- *статистичні:* кількісний і якісний аналіз отриманих результатів з використанням методів математичної статистики, а саме за допомогою методу статистичних гіпотез із використанням критерію Пірсона (хі-квадрат).

Експериментальна база дослідження. Дослідження виконувалося на факультеті фізичного виховання і спорту Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка №28 від

22.06.2020), у Харківській державній академії фізичної культури і спорту (довідка №948/01-19 від 24.12.2020), на факультеті фізичного виховання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (довідка №22 від 26.06.2020), на факультеті фізичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 336-Н від 01.12.2020).

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

– *уперше* науково обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти: 1) розвиток інтерактивного середовища в умовах змішаного навчання майбутніх учителів фізичної культури; 2) використання інтерактивних методів, форм, засобів, прийомів навчання на заняттях з гуманітарних і фахових дисциплін;

а також *вперше* визначено сутність поняття «інтерактивна компетентність майбутніх учителів фізичної культури» як інтегральну якість особистості, яка виявляється у здатності до інтеракції, міжособистісної комунікації, рівноправного спілкування, забезпечення співпраці, спроможності активізувати інтерактивну взаємодію учасників освітнього процесу.

– *уточнено* сутність і зміст основних понять і термінів дослідження («інтеракція» (міжнародний термін), «взаємодія» (національний термін), «майбутній учитель фізичної культури» (відмінність від інших спеціальностей); «інтерактивна компетентність» (трактування з погляду гуманітарних, філологічних дисциплін; спрямованість на рухову взаємодію у галузі фізичної культури), визначено компоненти інтерактивної компетентності (мотиваційно-особистісний, операційно-діяльнісний і результативно-рефлексивний); виявлено критерії і відповідні їм показники (*діагностичний* критерій (показники: мотивація до інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури; умотивоване ставлення до

інтерактивної взаємодії під час навчання на факультеті фізичного виховання і спорту; комунікативна взаємодія); *когнітивний* критерій (показники: знання засад інтерактивної взаємодії; вміння і навички організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту; усвідомлення суті інтерактивних методів, форм, засобів діяльності майбутнього вчителя фізичної культури); *оцінний* критерій (показники: самооцінка інтеракції; самоконтроль взаємодії; саморозвиток інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури)) та рівні (високий, середній, низький) сформованості визначеного педагогічного явища;

– *набуло подальшого розвитку* розкриття методологічних підходів (системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, гуманістичний, комунікативний, фасилітативний); а також розкриття методів (дискусії, „круглі столи”, тренінгі, мозкові атаки, методи проектів), форм (робота в парах, малих групах), засобів («людина-людина» і «людина-машина»), прийомів (вправ, рольових і ділових ігор) інтерактивного навчання майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі.

Практична значущість отриманих результатів дослідження полягає в тому, що педагогічні умови формування інтерактивної компетентності майбутнього учителя фізичної культури експериментально перевірені та можуть бути реалізовані в освітньому процесі зі студентами за спеціальністю 014 Середня освіта (фізична культура).

Практичні результати дослідження *можуть бути використані* вченими, педагогами, методистами на факультетах фізичного виховання і спорту у педагогічних закладах вищої освіти під час підготовки бакалаврів – майбутніх учителів фізичної культури – на 1–2 курсах; у процесі викладання гуманітарних дисциплін «Педагогіка» (тема «Активізація професійної мотивації майбутніх учителів фізичної культури», «Побудова взаємодії майбутніх учителів фізичної культури шляхом комунікації»), «Вступ до спеціальності» («Стратегія комунікативної поведінки майбутнього вчителя фізичної культури», «Інтерактивність у професії майбутнього вчителя

фізичної культури і у житті»), а також при викладанні дисциплін фахового циклу «Теорія і методика викладання спортивних ігор» (тема «Взаємодія між гравцями у ході гри в волейбол»); «Теорія і методика обраного виду спорту» (тема «Інтерактивні можливості мультимедіа»); «Організація краєзнавчо-туристичної роботи» (тема «Інтерактивні тренажери для скелелазіння»). Також надруковано «Методичні рекомендації з формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури».

Результати дослідження також можна використовувати у процесі розробки освітніх програм, авторських навчальних програм, силабусів, навчальних планів, спрямованих на формування інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури та реалізацію навчально-методичного забезпечення її формування; застосовуватися в підготовці дисциплін за вибором бакалаврів, у ході написання підручників, методичних посібників і рекомендацій, під час підготовки курсових, магістерських робіт, а також використовуватися в середніх навчальних закладах спортивного профілю.

Особистий внесок авторки в 2 працях, написаних у співавторстві, полягає у виявленні особливостей початкового етапу підготовки юних футболістів (у статті «Методика формування «відчуття м'яча» у юних футболістів 8-9 років на початковому етапі підготовки») та порівнянні педагогічних класифікацій (у статті «Modern Types of Historiographic Sources in Pedagogy»).

Апробація результатів дослідження. Основні положення, результати і висновки дисертаційної роботи обговорювалися впродовж 2017–2021 рр. й отримали позитивну оцінку на засіданнях кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, їх оприлюднено на наукових та науково-практичних конференціях різних рівнів: *міжнародних*: «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2018), «Фізична культура, спорт і здоров'я: стан, проблеми та перспективи» (Харків, 2019); *всеукраїнських*: «Педагогіка здоров'я» (Харків, 2018), «Службово-бойова діяльність Національної гвардії України: сучасний

стан, проблеми та перспективи» (Харків, 2018), «Фізичне виховання і спорт в навчальних закладах України на сучасному етапі: стан, напрямки та перспективи розвитку» (Кропивницький, 2019), «Наука та освіта у дослідженнях молодих учених» (Харків, 2019), «Науково-практична конференція молодих вчених і студентів» (Чернігів, 2019), «Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і здоров'я людини» (Полтава, 2020), «Ціннісні орієнтири в мистецькому просторі – індивід і соціальний контекст» (Харків, 2020).

Публікації. Основні положення, результати і висновки дисертації відображено в 16 наукових працях (із них 14 одноосібні), серед яких 5 статей опубліковано в провідних наукових фахових виданнях категорії Б (1 у співавторстві), 1 – у міжнародному періодичному виданні, включеному до науково-метричної бази Web of Science (у співавторстві), 9 тез доповідей у збірниках матеріалів наукових конференцій, 1 – в інших виданнях.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, списку використаних джерел до розділів, загальних висновків, додатків.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел до розділів, загальних висновків, додатків. У тексті міститься 4 таблиці, 16 рисунків, 1 формула, 8 додатків (на 51 сторінці). Загальний обсяг дисертації – 294 сторінки (обсяг основного тексту – 212 сторінок). Список використаних джерел містить 329 найменування, із них 18 іноземними мовами.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

1.1. Базові поняття дослідження, методологічні підходи до вивчення проблеми формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури

Світовий процес переходу до цифрового суспільства, соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні, вимагають суттєвих змін у галузі освіти. Нормативними документами (Закон України "Про вищу освіту" (редакція від 01.07.2014 2014 р.) [46], Закон України "Про освіту" (редакція від 05.09.2017 р.) [47], "Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року" (редакція від 01.03.2017 р.) [36], Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (редакція від 16.10.2020 р.) [48] передбачено забезпечення розвитку освіти на основі нових прогресивних концепцій, запровадження в освітній процес новітніх педагогічних технологій, формування необхідних компетенцій в закладі вищої освіти (ЗВО).

У ході теоретичного аналізу наукової літератури нами з'ясовано дефініції, які найбільш повно висвітлюють особливості нашого дослідження, присвяченого вивченню шляхів формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі ЗВО. Отже, ці дефініції поділено нами на три базові групи.

До першої групи понять, які розкривають суть інтерактивної компетентності, віднесено дефініції: «інтерація», «взаємодія».

До другої групи понять, які характеризують особливості означеної компетентності майбутніх учителів саме фізичної культури, віднесено дефініції: «фізкультурна освіта», «фізична культура», «фізичне виховання», «майбутній учитель фізичної культури».

До третьої групи понять, які сприяють обґрунтуванню педагогічних умов її формування в освітньому процесі ЗВО, віднесено дефініції: «освіта», «вища освіта», «освітній процес», «навчання».

Отже, до першої групи ми віднесли базові поняття «інтеракція», «взаємодія». З довідково-енциклопедичних джерел ми з'ясували, що слово «*інтеракція*» чи «*взаємодія*» походить від латинського, французького та англійського «*interaction*», складовими елементами якого є префікс «*inter*», що означає «взаємо», «між», «посеред»; та корінь «*action*» – дія, діяльність.

Аналіз наукових праць засвідчує, що у вітчизняних та зарубіжних підходах термін "інтеракція" ужито у декількох контекстах:

- 1) характеристика діяльності, в якій беруть участь двоє або більше суб'єктів спілкування (Н. Лавриченко) [76, с. 201];
- 2) обмін думками чи ідеями у межах співробітництва (М. Радишевська) [115, с. 157];
- 3) обмін думками, ідеями або почуттями двох або більше суб'єктів у ході взаємодії, результатом якого є позитивний вплив на реципієнтів взаємодії (Х. Браун) [163, с. 80–90];
- 4) форма активізації роботи учнів за допомогою навчального спілкування в межах групової роботи (П. Ур) [175, с. 237];
- 5) форма спілкування, яка враховує мовленнєву діяльність, взаємодію, результатом чого є формування вмінь спілкування реципієнтів за необхідних умов та потреб (Лео ван Лаєр) [176, с. 178–185].

Взаємодія має розмаїття функцій, які виділено Л. Столяренком. Серед них автор визначає: 1) конструктивну – проявляється при поясненні й обговоренні змісту матеріалу і його практичної значущості; 2) організаційну – організація спільної навчальної діяльності; 3) комунікативно-стимулюючу – організація взаємодопомоги з метою педагогічного співробітництва, використання різноманітних форм навчально-пізнавальної діяльності; 4) демонстративно-інформаційну – показ зв'язку навчального предмету із виробництвом; 5) емоційно-корегуючу – довірче, чутливе спілкування,

взаєморозуміння, зміна видів навчальної діяльності; б) контроль-оцінку – організація взаємоконтролю, спільне підведення підсумків, оцінка, самооцінка [131, с. 390–391].

Щодо структури взаємодії О. Пометун виокремлює такі елементи: 1) перебування учасників взаємодії у єдиному просторі й часі, встановлення безпосереднього міжособистісного контакту; 2) визначення мети й очікуваних результатів спільної діяльності; 3) планування, контроль, корекція спільних дій та їх координування; 4) рівний розподіл спільної праці між всіма учасниками; 5) встановлення суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин [108, с. 46–49].

Проте, на думку багатьох міжнародних дослідників, для ефективної взаємодії має бути інтенсивна міжсуб'єктна комунікація її учасників, зміна і різноманітність її видів, форм і прийомів, цілеспрямована рефлексія учасників комунікації [164; 165; 167; 170; 176].

Американська вчена Мері Е. Дієз (Mary E. Diez) висловила наступні думки щодо ефективної взаємодії через спілкування: 1) процес взаємодії допомагає учням розширити спектр стилів поведінки; 2) розвиток умінь взаємодії відбувається завдяки структурному аналізу, цілепокладанню, практики та відгуку (зворотного зв'язку) на виконувані дії; 3) вміння взаємодії накопичуються у процесі навчання і у позашкільному житті учнів; 4) вміння взаємодії взаємопов'язані з комунікативними, когнітивними і аналітичними вміннями, вмінням вирішення проблемних питань; 5) накопичення вмінь взаємодії відбувається у контекстному навчанні через рефлексію власних дій та рівень досягнутих результатів [166, с. 2–16].

Оригінальною є концепція Кенета Д. Мура щодо ефективної взаємодії через спілкування, відображена в «системі інтерактивного аналізу», яка була розроблена Н. А. Фландерсом, Е. Дж. Амідолом, І. Дж. Каспером у 1985 році (The Flanders Interaction Analysis System або «Фландерівська система категорій взаємодії» за Б. Бархаєвим) [172, с. 34–40].

Запроваджуючи цю систему, можна вивчити типи спілкування через вербальну поведінку на занятті. Викладач може сформулювати уявлення про загальну поведінку студентів, про динаміку розвитку їх взаємовідносин та психологічну атмосферу у групі. Система Н.А. Фландерса, наприклад, дозволяє оцінити рівень мовленнєвої взаємодії за десятьма категоріями:

- 1) *діагностика почуттів* – розпізнавання позитивних або негативних почуттів учнів у неагресивній, делікатній манері мовлення;
- 2) *схвалення або підбадьорення* – схвалення або підбадьорення учнів з метою зниження напруги і подолання труднощів на занятті;
- 3) *аналіз ідей учнів* – роз'яснення і розвиток ідей, запропонованих учнями;
- 4) *постановка запитань* – постановка запитань стосовно змісту заняття або характеру діяльності учнів;
- 5) *промова* – повідомлення нових фактів щодо змісту навчального процесу;
- 6) *надання вказівок* – формулювання інструкцій або порад учням для покращеного виконання навчальних задач;
- 7) *критика дій або підтвердження власного авторитету* – пояснення вчителем, чому існуюча поведінка не є прийнятною, формулювання ряду очікувань щодо діяльності учнів;
- 8) *розмова учня як відповідь вчителю* – надання відповідей на запитання вчителя як засіб аналізу якості й глибини засвоєних знань і вмінь;
- 9) *розмова учня за власної ініціативи* – проведення дискусії між учнями; вчитель спостерігає, аналізує і діагностує рівень сформованості психологічних, комунікативних, інтерактивних вмінь;
- 10) *тиша або збентеження* – спостереження за процесом інтеракції учнів; прогнозування ймовірних труднощів; аналіз подій, які ускладнили чи зупинили взаємодію між учнями та збентежили їх.

У світлі гуманістичної парадигми освітнього простору, головними цілями процесу навчання є реалізація принципів взаємодії. Підтвердження

знаходимо у положеннях установчих документів: Гамбургська Декларація про освіту дорослих (2003 р.), Вища Освіта у глобалізованому суспільстві (ЮНЕСКО, 2004 р.), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, План Дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство (2007 р.) та ін. [92; 105].

Так, безумовно, основною стратегією розвитку і трансформації системи вищої освіти мають бути освітні інновації. Специфіка освітніх інновацій багатоаспектна і здійснюється, переважно, через суб'єкти взаємодії у процесі навчання. На думку колективу авторів проекту "Біла Книга національної освіти України", із впровадженням освітніх інновацій в освітній процес через суб'єкти взаємодії можливе досягнення таких цілей: 1) поліпшення мотиваційної спрямованості її учасників; 2) формування нового типу відносин між суб'єктами взаємодії (партнерство, взаємоповага, двостороннє ділове спілкування); 3) створення комфортних умов для прийняття власних рішень, обговорення і втілення колективних (групових, командних) рішень, від яких залежатиме якість, успішність і ефективність виконання завдань навчального процесу [2, с. 10–20].

Таким чином, проведений аналіз уможлиблює визначення поняття «взаємодія» чи «інтерація». На наш погляд, зміст раніше вживаного й загальноприйнятого поняття «взаємодія» у сьогочасному розумінні віддзеркалює зміст сучасного міжнародного поняття «інтерація», що поступово витискає попередній термін з наукової літератури.

У нашому дослідженні «взаємодія» чи «інтерація» трактується як активізація роботи майбутніх учителів в парній, груповій діяльності, це вміння встановлювати міжособистісний контакт, приймати спільні рішення, вміння рівноправної участі у спільній діяльності, накопичення досвіду толерантного, поважного ставлення до різних поглядів і думок у ході виконання поставлених навчальних завдань.

На думку різних вчених, загальними ознаками взаємодії в освітньому процесі майбутніх учителів фізичної культури є:

1) продуктивний характер колективної діяльності на уроках фізичної культури (наявність цілеспрямованості, усвідомленості, опосередкованості, процесуальності тощо) [55];

2) активізація роботи учасників освітнього процесу під час проведення занять фізичною культурою (позитивне ставлення до діяльності та її результатів, ініціативність, відповідальність) [58];

3) інтеграція властивостей особистісно-орієнтованого (обмін вміннями, навичками, досвідом) й особистісно-дільнісного (процес отримання майбутніми учителями знань, умінь і навичок, компетенцій у спільній діяльності) підходу до навчання [86];

4) орієнтація на здоров'язбереження (розвиток фізичних якостей і рухових здібностей, формування техніко-тактичних вмінь і навичок відповідно шкільної програми за видами спорту) й інтелектуальний розвиток особистості (розвиток мовленнєвих, когнітивних, емпатійних вмінь, формування духовних, культурних і морально-етичних цінностей) [96];

5) колективна праця в межах парної або групової діяльності студентів на заняттях фізичною культурою (спільне виконання фізичних вправ і рухових завдань тощо) [102].

Важливим підґрунтям для з'ясування засад взаємодії є визначення наукових принципів суб'єкт-суб'єктної взаємодії, до яких можна віднести наступні принципи: *взаємонавчання, навчальної автономії, активізації навчальної діяльності, адаптації і гнучкості, соціалізації, культуровідповідності, професійного розвитку, зворотного зв'язку, системності.*

Принцип взаємонавчання зумовлює створення і відповідність основам взаємодії (сприятлива психологічна атмосфера, позитивна мотивація до взаємодії, належне інтерактивне середовище), за яких студенти опановують новими знаннями, вміннями та навичками, розвивають власні здібності й

якості, використовують їх у ході виконання завдань інтерактивного характеру (О. Пометун [108]).

Ми вважаємо цей принцип найважливішим при навчанні спортивним рухам, в особливості при формуванні техніки рухів (робота в парах, трійках, малих групах). Застосування принципу взаємонавчання у процесі вивчення студентами предметів професійно-орієнтованого циклу дозволяє студентам бути головними суб'єктами взаємодії і брати участь у структуруванні навчального матеріалу із спортивно-педагогічних дисциплін; організовувати і підтримувати міжсуб'єктне спілкування і співробітництво; здійснювати інтерактивне навчання, пріоритетом якого є формування і розвиток різних компетентностей студента. Вважаємо, що принцип взаємонавчання ураховує вимоги педагогіки рівності, сприяє ефективній реалізації освітніх засад "рівний рівному", а також сприяє навчанню через дію (навчання дією).

Принцип навчальної автономії уможливорює самостійне набуття нових знань і вмінь; розширення навчального досвіду; визначення комфортних методів і механізмів інтерактивного навчання: робота у парі, у групі, в команді (Д.Браун [163], Л. Ван Лаер [176]).

За умов застосування принципу навчальної автономії викладач може створювати інтерактивні завдання, виконання яких оптимізує подальший розвиток сформованих рухових компетентностей, психічних, психологічних, індивідуальних здібностей (гнучкість, мобільність, адаптивність, уміння працювати і взаємодіяти з іншими, уміння організувати власний навчальний і вільний час, множинні інтелектуальні здібності тощо). Цей принцип відповідає вимогам безперервної самостійної професійної освіти.

Принцип активізації індивідуальної діяльності зобов'язує строго враховувати вікові особливості, стать, рівень підготовленості, індивідуальні відмінності у фізичних і психічних здібностях особистості. Він сприяє цілеспрямованому виконанню інтерактивних завдань з метою засвоєння навчального матеріалу у групі, у парі, самостійно; участі у обговоренні плану дій щодо досягнення означених цілей.

Це може відбуватися на семінарських, або практичних заняттях, при вивченні теоретичних курсів, прийнятті спільних рішень; у дискусії з проблемних питань; в усній та письмовій взаємодії; при сфокусованому (активному) слуханні; при підготовці й виступі із доповіддю; взаємодії із слухачами презентації або учасниками "майстер-класу".

Принцип активізації індивідуальної діяльності мотивує участь студентів з більш високим розвитком фізичних і координаційних якостей, з більш високим рівнем технічної підготовленості до інтерактивної взаємодії при виконанні фізичних вправ, а студентів з множинними інтелектуальними здібностями до інтерактивного спілкування. Цей принцип реалізується на засадах гуманістичного, особистісно-орієнтованого, комунікативного і фасилітативного підходів до навчання.

Принцип адаптації і гнучкості (М. Касьяненко [59], Т. Туркот [136]) передбачає психологічні вміння і готовність майбутнього вчителя ФК до гнучкої поведінки, до здійснення діяльності у створених умовах педагогічної взаємодії, а також пристосованість до обставин і вимог, за яких слід виконувати конкретні завдання у різних місцях (спортивна зала, шкільний спортивний майданчик, басейн тощо; при умові обмеженості спортивного інвентарю та устаткування).

Під час реалізації принципу адаптації і гнучкості плануються й організуються складні ситуативні завдання, метою яких є формування і розвиток здібностей розпізнавати чинники, які оптимізують або блокують процес педагогічної взаємодії, розвиток вмінь адекватної поведінки й максимального досягнення очікуваних результатів. Вважаємо, що дотримання означеного принципу вимогам новітньої гуманістичної парадигми у освітньому і професійному контексті.

Особливої ознаки набувають також наукові принципи професійного розвитку і зворотного зв'язку. Зазначимо, що *принцип професійного розвитку* є одним з ключових факторів планування і організації освітнього процесу в ЗВО в умовах сучасного інформаційного суспільства. Він дозволяє визначити

важливість неперервного пошуку і набуття сучасної педагогічно релевантної інформації, самостійного зростання, розвитку професійної мобільності, формування спроможності майбутнього вчителя ФК до здійснення партнерського співробітництва. Вбачаємо можливість реалізації принципу професійного розвитку через створення відповідних педагогічних завдань, участь у спортивних змаганнях, участь у навчальних проектах і презентаціях, проведення круглих столів, дискусій, майстер-класів, інтерв'ю, експертного опитування тощо.

Принцип зворотного зв'язку (Н. Волкова [18], Дж. Річардс [173]) зумовлює проведення рефлексійного аналізу щодо виконаної педагогічної взаємодії, рефлексії при виборі технологій або методів вирішення педагогічного завдання; обмін думками і враженнями про прийняті рішення у ході інтерактивного співробітництва і спілкування.

За Н. Волковою, зворотний зв'язок виявляється у реакції на почуте, прочитане або побачене; передбачає володіння інформацією (вербального або невербального характеру), яку надсилає реципієнту відправник, демонструючи при цьому ступінь розуміння, довіри до повідомлення й погодження з ним [18, с. 247].

Погоджуючись із закордонними вченими Дж. Ренч, В. Річмонд, Дж. Горхам [177] трактуємо поняття "зворотний зв'язок" як шлях висловлювання думок і вражень з боку студентів до викладачів і від викладачів до студентів у інтерактивній навчальній діяльності. Використання принципу зворотного зв'язку допомагає вирішити такі питання: визначити рівень досягнення означених результатів; виокремити труднощі у навчальній діяльності і спілкуванні студентів, які перешкоджають ефективній реалізації взаємодії на занятті; оцінити рівень навчальних досягнень студентів, не зашкоджуючи особистості студента.

Враховуючи ступінь важливості принципа зворотного зв'язку, вважаємо необхідним висвітлення таких його функцій: оцінювальна, рефлексійна, мотиваційна. Перша допомагає педагогу здійснити діагностику доцільності

використання інтерактивних методів і дати оцінку навчальним результатам студентів. Друга уможлиблює усвідомлення педагогом і студентами цінності та коректності зворотного зв'язку. Третя зумовлює розвиток пізнавальних здібностей і підвищення зацікавленості в одержанні кращих результатів навчальної і професійної діяльності [177, с. 205–207; 174, с. 151–155].

Наступним важливим принципом є *принцип системності*. Принцип системності передбачає послідовність і безперервність опанування інтерактивними знаннями, вміннями, здібностями. Використання цього принципу сприяє покращенню процесів логічного мислення і запам'ятовування у ході взаємодії; розвитку базових, ключових і предметних компетентностей; застосування отриманих знань у процесі опанування навчального матеріалу предметів циклу професійно-орієнтованої підготовки.

Принцип цілісності зумовлює розвиток структурних компонентів педагогічної взаємодії, відображає логічний зв'язок між ними, допомагає виокремити цілісні механізми його функціонування.

Принцип фасилітації визначає стратегію і тактику управління процесом навчання і означає створення атмосфери доброзичливості й довіри, умов для саморозвитку, самовдосконалення особистості на засадах гуманізму, полісуб'єктності, толерантності. Він реалізується через взаємодію студентів і викладача в моделі особистісно-орієнтованої педагогіки та гуманістичної психології на основі співуправління, відкритості, творчості, налагодження контактів для індивідуального вдосконалення, особистісного зростання, розкриття здібностей, пізнавальних можливостей, стимулювання і звільнення «пластичних якостей особистості» за допомогою суб'єкт-суб'єктного спілкування, атмосфери безумовного прийняття, розуміння та довіри, педагогічного навіювання і висунення оптимістичної перспективи. Це дає можливість розширення меж свободи і відповідальності учасників освітнього процесу в практичній діяльності [60].

Педагогічна фасилітація передбачає налаштованість на допомогу викладача студентам, прагнення відчути їхній емоційний стан, співчувати і

співпереживати їм, сприймати їхні переживання як власні. Завдання викладачів у ЗВО полягає у створенні мікроклімату для «вирощування» і «дозрівання» унікальної особистості майбутнього вчителя, її самоактуалізації. Особливо це стосується комунікативної гармонії, узгодженості, відповідності переживань і взаємодій [86, с. 101].

Для нашого дослідження важливими, на наш погляд, є поняття фізкультурної галузі «фізкультурна освіта», «фізична культура» і «фізичне виховання», «майбутній учитель фізичної культури». Деталізуємо сутність ключових дефініцій нашого дослідження, які ми віднесли до другої групи.

Досить широким поняттям є «*фізкультурна освіта*». Це поняття для галузі фізичної культури не нове. Воно має більш як сторічну історію, тому що використовувалося задля уникнення плутанини та неоднозначності терміна «фізична освіта», а точніше саме до причетності до сфери тілесності, а не до фізики. Це поняття на початку ХХ ст. свідомо обмежується на певний час у науковому вжитку. А наприкінці ХХ ст. термін «фізична освіта» поступається місцем поняттю «фізкультурна освіта». Але слід вказати на те, що в закордонному науковому обігу, а саме в англійських джерелах, термін «physical education» може використовуватися і в тому, і в іншому значенні.

Загальновідомо, що творцем цього терміна вважається П. Лесгафт, який окреслив суть указаного явища та, як очевидно зараз, зумів передбачити істинне значення фізкультурної освіченості, до якої вже наразі закликають сучасні фахівці. Як справедливо зазначає дослідниця Г. Гончар, у теперішній час відбувається відродження цього терміна й питання не в термінологічному заміщенні дефініцій «фізичне виховання» на «фізкультурна освіта», а в перебудові самого освітнього процесу фізичної культури студентів [26, с. 43].

Досить розповсюдженим серед учених є трактування фізкультурної освіти з особистісних позицій, з опорою на особистісно-орієнтований підхід. Так, за С. Бєлих, це «...процес поетапного засвоєння і формування цінностей фізичної культури – інтелектуальних та рухових інтенцій» [7].

Вчені В. Приходько, В. Кузьмінський у фізкультурну освіту людини вкладають такий зміст: «складова частина різнобічної освіти особистості важлива для раціональної організації її індивідуальної життєдіяльності» [112].

Нам імponує визначення поняття «фізкультурна освіта», яке подає Ю. Васьков [10, с. 7], яке, на наш погляд, є достатньо повним. Вчений тлумачить фізкультурну освіту як процес і результат оволодіння молодими людьми певною системою наукових конкретно-предметних знань, фізичними вправами, раціональними способами керування руховою діяльністю, умінням конструювати індивідуальні програми фізичного розвитку та вдосконалення.

Отже, широке поняття фізкультурної освіти віддзеркалює освітню діяльність у галузі фізичної культури і спорту.

З'ясуємо зміст поняття «*фізична культура*». У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» вказано, що «фізична культура – це діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім, фізичного розвитку, та ведення здорового способу життя» [113, с. 5].

З іншого погляду, фізична культура – це сукупність досягнень суспільства у створенні та використанні засобів удосконалення фізичного стану людей. Водночас, фізична культура є продуктом суспільного життя людства, засобів виробництва. У кожній історичній формації за своєю цілеспрямованістю і змістом вона історично змінюється відповідно до змін у різних сторонах життя суспільства – економіці, політиці, науці та мистецтві [110].

На відміну від попередніх поглядів, автори Л. Іванова, С. Путров і Р. Карпюк, поняття «фізична культура» тлумачать як «частина загальної культури особистості, яка визначає її культуру відносно свого здоров'я, та яка формується у процесі фізичного виховання» [51, с. 7].

Різні вчені погоджуються, що фізична культура є специфічним багатофункціональним явищем. М. Герцик, О. Вацеба вважають, що у цей сфері вирішується широке коло завдань, від особистих до державних і

загальнолюдських [23, с. 12]. Огляд творчого доробку вчених (Д. Воронін [19], Г. Іванова [50]) свідчить, що з позицій сьогодення фізична культура розглядається як рівноправний компонент загальної культури особистості.

На думку Д. Вороніна, фізична культура, виступає «органічною частиною загальнолюдської культури, разом з тим є самостійною галуззю людської діяльності, істотною ознакою котрої є спрямованість на створення різнобічної, творчої особистості, здатності досягати гармонії духовного і фізичного розвитку в єдності з культурою і соціумом» [19, с. 9].

Науковець називає найважливішими компонентами формування й розвитку фізичної культури в персоніфікованій формі «світогляд, систему цінностей, потрібнісно-мотиваційну сферу особистості, широту, глибину знань і здатність реалізувати в професійній і особистій діяльності цінності фізичної культури» [19, с. 10].

З ним погоджується В. Ареф'єв, який вважає, що фізична культура – це «частина загальної культури, сукупність спеціальних матеріальних і духовних цінностей, способів їх створення та використання з метою забезпечення фізичної досконалості людини» [2, с. 6].

Фізична культура як частина загальної культури, вважає Г. Іванова, «спрямована на зміцнення і підвищення рівня здоров'я, всебічний розвиток фізичних здібностей людини і використання їх у суспільній практиці і повсякденному житті» [50, с. 29]. Погоджуємося, що «фізична культура дозволяє за допомогою своїх специфічних методів розкрити потенційні можливості людини і виступає як джерело формування різнобічних інтересів людей» [50, с. 29].

Як вважають Б. Шиян, В. Папуша, фізична культура – це «особлива і самостійна галузь культури» [158, с.10]. Як частина загальної культури суспільства, фізична культура відображає засоби фізкультурної діяльності, результати, умови, необхідні для культивування, які спрямовані на засвоєння, розвиток і керування фізичними й психічними здібностями людини, укріплення її здоров'я, підвищення працездатності.

Сучасна фізична культура, як стверджує Л. Індиченко, це – самостійна й особлива галузь загальної культури, спрямована переважно на зміцнення здоров'я людини, продовження її творчої активності та життя, а також на зростання і вдосконалення її всебічного і гармонійного розвитку та використання набутих якостей у суспільній, трудовій та інших видах діяльності [53].

Підсумовуючи вищепроаналізоване, Т. Плачинда визначає поняття «фізична культура» як «невід'ємну складову загальної професійної культури особистості сучасного фахівця, яка забезпечує фундамент його фізичного, духовного добробуту й успіхи у виробничій діяльності» [107, с. 47]. На думку автора, «вона є якісною, динамічною характеристикою рівня розвитку і реалізації можливостей особистості, що забезпечує біологічний потенціал її життєдіяльності, необхідний для гармонійного розвитку, вияву соціальної активності, творчої праці» [107, с. 47].

Аналіз досліджень, здійснений Р. Карпюком і Л. Сущенко, показав, що «вчені (Б. Ашмарин, Ю. Виноградов, З. В'яткіна, В. Видрін, А. Гужаловський, Л. Лубишева) розглядають фізичну культуру і як один з видів діяльності людини» [57, с. 63].

З позицій діяльнісного підходу у цьому контексті її тлумачать: «як процес і результат діяльності людини щодо перетворення своєї фізичної (тілесної) природи (Б. Ашмарин, Ю. Виноградов, З. В'яткіна); як якісну характеристику діяльності, що задовольняє потреби в підготовці людини до праці, захисту Вітчизни, до інших форм життєдіяльності за допомогою її фізичних, біологічних сил і можливостей, шляхом оздоровлення та загартування (В. Видрін); як таку галузь діяльності, яка задовольняє потреби суспільства у створенні фізичної готовності людини до різних форм її життєдіяльності, і, перш за все, до праці (А. Гужаловський)» [57, с. 63].

У цьому ж сенсі Р. Сіренко тлумачить поняття «фізична культура» як «творчу діяльність людини, спрямовану на вдосконалення її фізичного розвитку і рухових здібностей» [127, с. 240].

На глибоке переконання Р. Маслюка, фізичну культуру слід розглядати не тільки як заняття руховими вправами, процедурами, загартування. Поняття «фізична культура» охоплює більш широкий спектр проблем, які стосуються режиму раціонального харчування, дотримання правил гігієни, формування корисних звичок [85, с. 32].

Дослідники М. Герцик і О. Вацеба пов'язують фізичну культуру із процесом, спрямованим на підготовку людей до життя та праці шляхом виконання фізичних вправ, використання цілющих сил природи, особистої і громадської гігієни та певного раціонального побуту і праці [23].

Вчений Р. Маслюк впевнений в тому, що змістом фізичної культури є діяльність, яка забезпечує рухову активність, соматичне і психічне здоров'я, нормальний фізичний розвиток і, одночасно, розвиток самостійності, ініціативи, волі, розумових здібностей, моральних якостей, прихильності до здорового способу життя, але головне – відродження традицій здоров'язберезувальної поведінки, здорового способу життя і відмову від шкідливих звичок [85, с. 33].

Ми погоджуємося із тлумаченням поняття фізична культура, яке подає О. Худолій. Дослідник трактує поняття фізична культура як процес і результат діяльності людини з перетворення своєї фізичної (тілесної) природи: «це є сукупність матеріальних і духовних цінностей суспільства, які створені і використовуються для фізичного удосконалювання людей» [142, с. 37].

З позицій гуманістичного підходу, в цьому контексті С. Черненко вказує, що фізична культура «є важливим соціальним феноменом, який пронизує всі рівні сучасного соціуму, широко впливаючи на основні сфери життєдіяльності суспільства. Вона (культура) впливає на національні відносини, ділове життя, суспільне становище, формує моду, етичні цінності, спосіб життя людей» [147, с. 83].

Отже, з аналізу наукової педагогічної літератури виявляється, що сучасні уявлення про фізичну культуру особистості не обмежуються поняттям

здоров'я, розвитком фізичних якостей, морфофункціональних можливостей організму та руховими навичками.

Безперечно, впливаючи на біологічну сферу людини, діяльність у сфері фізичної культури неминує впливає на інтелектуальну, емоційну, духовну сфери особистості з огляду на їх єдність і взаємозумовленість. З матеріальною культурою фізична культура пов'язана процесом рухової діяльності, що є її головним змістом, який матеріалізується у фізичних якостях людини. Крім того, вона опирається на матеріальну базу (спортивний інвентар, майданчики, зали, спортивні палаци, басейни та ін.). З духовною культурою фізична культура пов'язана наукою, спортивною етикою, естетикою.

Підводячи підсумок, проведений на основі різної джерельної бази, порівняльний аналіз поняття «фізична культура» дозволив О. Логвиненко стверджувати про доцільність його диференціації [79, с. 11]. Науковець пропонує розглядати фізичну культуру:

а) як широку соціальну галузь, соціальну систему, частину загальної культури суспільства; найбільш загальне, об'ємне поняття, носієм якого є суспільство;

б) як частину широкої соціальної галузі, що відтворює її функціонування на рівні конкретних об'єктів: навчально-виховних закладів, установ, організацій, які є її носіями;

в) як властивість, якість особистості (зокрема, учня чи студента), як органічний компонент особистої загальної культури, всебічного гармонійного розвитку [79, с. 11].

З погляду різних складників фізичної культури, спираючись на системний підхід, А. Чух вказує на системоутворювальні чинники окремих її компонентів і виокремлює чотири компонента: «фізичне виховання зростаючого покоління; фізична професійна підготовка; оздоровча фізична культура; спорт» [150, с. 14]. Кожен з цих компонентів створює у межах загальної системи фізичної культури підсистему зі своєю особливою структурою, специфічними та загальносоціальними функціями.

На відміну від А. Чух, Г. Шамардіна і Н. Долбишева називають структурними одиницями фізичної культури «базову фізичну культуру, спорт, професійно-прикладну, виробничу оздоровчо-реабілітаційну і рекреаційну фізичну культуру» [151, с. 19].

Безумовно, досить часто із поняттям фізична культура корелює й інший термін – *«фізичне виховання»*.

З'ясуємо зміст поняття «фізичне виховання». У законі України «Про фізичну культуру і спорт» наголошується, що фізичне виховання є головним напрямом упровадження фізичної культури і становить органічну частину загального виховання, покликану забезпечувати розвиток фізичних, морально-вольових, розумових здібностей та професійно-прикладних навичок людини [113, с. 5].

Ми цілком погоджуємось з дослідницею Н. Винник з висловленням про те, що у процесі фізичного виховання педагогічні впливи, а також зусилля повинні передбачати розвиток фізичних якостей, навчання руховим діям та формування спеціальних знань [13].

Так, фізичне виховання – це виховний процес, спрямований на зміцнення здоров'я особистості й формування фізичної культури в суспільстві.

На думку Р. Левкович, фізичне виховання є педагогічним процесом, який спрямований на формування спеціальних знань, умінь, а також на розвиток різноманітних фізичних якостей людини. Це багатогранний процес організації пізнавальної фізкультурно-оздоровлювальної діяльності, спрямований на зміцнення потреби в заняттях фізкультурою і спортом, розвиток фізичних сил і здоров'я, формування санітарно-гігієнічних навичок здорового способу життя [25]. Саме фасилітативний підхід сприяє направленню людини на ведення здорового способу життя.

У контексті навчально-виховного процесу Н. Дем'яненко розглядає фізичне виховання, здебільшого, через виховний процес, спрямований на формування в індивіда фізичної підготовленості, вмінь і навичок, інтересів, переконань, позитивних рис особистості, передачу знань, тобто фізичне

виховання автор вважає процесом «активної дії не тільки на фізичні здібності людини, але, перш за все, на її відчуття і свідомість, психіку й інтелект, що забезпечує формування стійких соціально-психологічних проявів: позитивної мотивації, ціннісних орієнтацій, інтересів і потреб у сфері фізичної активності та здорового способу життя» [33, с. 23].

На додаток до цього, М. Фіцула визначає поняття «фізичне виховання» як «систему соціально-педагогічних заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я, загартування організму, гармонійний розвиток форм, функцій і фізичних можливостей людини, формування життєво важливих рухових навичок та вмінь» [139, с. 319].

Погоджуючись із попередниками, Т. Плачинда визначає поняття «фізичне виховання» як «педагогічний процес, спрямований на фізичний розвиток, функціональне удосконалення організму, навчання основним життєво важливим руховим навичкам і зв'язаним з ними знаннями для успішної наступної професійної діяльності» [106, с. 48].

У межах багатостороннього освітнього процесу, за В. Ареф'євим, «фізичне виховання» – це «педагогічний процес, спрямований на формування спеціальних знань, навчання фізичних вправ, розвиток фізичних здібностей та виховання моральних якостей людини» [2, с. 7].

Дослідник О. Худолій трактує поняття фізичне виховання як спеціально організований процес всебічного розвитку фізичних і морально-вольових здібностей, формування і розвиток життєво важливих рухових навичок людини [142, с. 37].

Його визначення розширюють і доповнюють Б. Шиян, В. Папуша, які вважають, що фізичне виховання – це педагогічний процес, здатний удосконалити людину фізично й духовно, забезпечити систематизованими знаннями, фізичними вправами та способами їх самостійного використання протягом усього життя [158]. Подібної думки дотримуються О. Вацеба [12], М. Герцик [23], Т. Круцевич [71].

Отже, науковці розглядають фізичне виховання як спеціально організований процес всебічного розвитку фізичних, моральних і вольових здібностей, життєво важливих рухових навичок і умінь особистості, удосконалення її фізичних якостей для формування здорового, фізично досконалого, соціально активного й морально стійкого покоління силами природи, засобами фізичних вправ та гігієни.

Вчені Ю. Васьков [11], О. Демінський [34] за основу визначення поняття «фізичне виховання» розглядають одну з форм педагогічно зорієнтованого процесу передачі й засвоєння духовних і матеріальних цінностей, накопичених у сфері фізичної культури.

Дослідник Р. Маслюк фізичне виховання розглядає як соціально-педагогічний процес, спрямований на зміцнення здоров'я, гармонійний розвиток форм і функцій людського організму силами природи, засобами фізичних вправ, спорту та гігієни [85, с.32].

Мета фізичного виховання, на думку Л. Сущенко, – сформувати основи фізичної та духовної культури людини-творця в умовах інформатизації суспільного життя [134, с. 107].

Ряд авторів (О. Демінський [34], Т. Круцевич [71], Б. Шиян, В. Папуша [158]), головною метою фізичного виховання визначають формування суб'єкта культури, життєздатного в умовах мінливого соціального і природного середовища та забезпечення на цій основі задоволення потреб окремих людей і суспільства у формуванні всебічно розвинутої людини.

Так, підсумовуючи погляд різних учених, можна стверджувати, що основні цілі фізичного виховання – сприяння загальному гармонійному фізичному та психічному розвитку (інтелектуальному, емоційному, поведінковому, соціальному, а також тілесному та руховому), виховання моральновольових якостей, задоволення потреб у рухах та іграх.

Інколи формулюються й додаткові цілі – опанування основ популярних видів спорту, формування вмінь приймати самостійні рішення, сприяння зміцненню фізичного здоров'я і загального емоційного стану, поліпшення

якості життя. Інші додаткові завдання фізичного виховання – залучення дітей і молоді у спортивну діяльність, опанування таких рухових навичок, як біг, стрибки, повзання, лазіння, підйом і перенесення вантажу, метання, рівновага, захист, оволодіння дрібною моторикою, розвиток здібностей до дії і пристосування до навколишнього світу, в якому посилюються процеси урбанізації та індустріалізації.

Якісно організоване фізичне виховання як ніколи значуще в сьогоdnішньому суспільстві, гарантує засвоєння таких способів поведінки, як дії безпеки, пересування, плавання тощо. Фізичне виховання, вважає І. Гринченко, також допомагає знизити внутрішню напругу, сприяє формуванню естетичної культури людини [29, с. 44–45].

Безперечно, фізичне виховання є основним засобом реалізації завдань, які, відповідно до Закону «Про фізичну культуру і спорт» [113], стоять перед фізкультурним рухом України. Ці завдання конкретизовані Цільовою комплексною програмою «Фізичне виховання – здоров'я нації» [144] та Національною доктриною розвитку фізичної культури і спорту [91]. Найсуттєвішим результатом повноцінного фізичного виховання, вважає В. Куделко, є готовність кожного члена суспільства взяти на себе відповідальність за власний фізичний стан і здоров'я [72].

Також до другої групи понять, які характеризують формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, віднесено поняття «*студент – майбутній учитель фізичної культури*».

З позицій сьогоdnення щодо здоров'язбереження у загальноосвітній школі, як зазначає М. Ріпак, «потрібен учитель, який не просто передає знання учням, а й здатний залучати своїх вихованців до щоденних занять фізичними вправами і загартування, а також створює умови для формування всебічної і гармонійної особистості школяра» [117, с. 98].

Оскільки «фізичне виховання є головним напрямом впровадження фізичної культури і становить органічну частину загального виховання, покликану забезпечувати розвиток фізичних, морально-вольових, розумових здібностей і професійно-прикладних навичок людини», – вважає вчена

Н. Степанченко, яка таким чином характеризує діяльність *майбутніх учителів фізичної культури* як суб'єктів освітнього процесу, які здійснюють фізичне виховання та відповідну підготовку учнів і проводять уроки фізичної культури [130, с. 8].

Дослідниця Ю. Зайцева вважає, що майбутній учитель фізичної культури – це фахівець у галузі фізичної культури і спорту, який організовує та здійснює навчально-виховну роботу з учнями загальноосвітніх навчальних закладів [45, с. 139–144].

Вчена Л. Іванова поняття «майбутній вчитель фізичної культури» трактує як «особистість, яка професійно підготовлена до викладання предмету «Фізична культура» та до ефективного здійснення фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями» [51, с. 7–8].

Як зазначають О. Куц, М. Третьяков і І. Лапичак, праця майбутнього педагога «в сфері фізичного виховання і спорту може бути віднесена до особливого виду діяльності людини – педагогічної праці, в процесі якої здійснюється «відтворення» соціальних і особистісних цінностей фізичної культури. До них відносяться як матеріальні цінності (міцне здоров'я, тілобудова, фізичні якості), так і духовні (соціальне визнання, авторитет, знання, уміння, переконання) [75, с. 122].

Як відзначають дослідники М. Карченкова [58, с. 24], С. Карасевич [55, с. 77; 78], Б.Шиян [157], діяльність майбутнього учителя фізичної культури має свої особливості, адже відбувається у нестандартних, специфічних, незвичайних умовах, порівняно з діяльністю учителів інших предметів.

Насамперед, це специфіка проведення уроків, які проходять не в навчальному кабінеті, а у спортивному залі або на свіжому повітрі (спортивний майданчик, стадіон тощо), з використанням спеціального та нестандартного спортивного обладнання та інвентарю. На майбутнього педагога діють також навколишнє середовище: кліматичні й погодні умови на заняттях на відкритому повітрі, санітарно-гігієнічний стан спортивних класів, залів тощо.

Так, істотною, і тим самим провідною, відмінністю діяльності майбутнього вчителя фізичної культури є руховий компонент (необхідність демонстрації фізичних вправ, виконання фізичних рухів разом із групою, страхівка учнів під час виконання вправи), тобто всебічна підготовленість учителя з різних видів спорту, передбачених шкільною програмою [45, с. 140].

Отже, аналізуючи особливості об'єкта й предмета праці майбутнього вчителя фізичної культури, можна стверджувати, що його діяльність – це емоційно-напружений вид праці високої інтенсивності. З погляду комунікативного підходу, це використання на заняттях фізичною культурою належного тону і реєстру мовлення, тактовного, особистісно-орієнтованого, міжкультурного спілкування, застосування вербальних і невербальних засобів комунікації, залежно від віку, ситуації, аудиторії тощо.

Дослідник В. Стоянов зазначає, що «майбутній вчитель фізичної культури» повинен мати «унікальну композицію професійних, особистісних та моральних якостей» [132, с. 64]. Автор визначає їх зміст: «професійні (глибокі знання в галузі своєї професії, педагогіки, психології, методів і засобів навчання); особистісні (інтерес до фізичної культури, цілеспрямованість, наполегливість, тактовність); моральні (чесність, доброзичливість, вимогливість, справедливість, відповідальність)» [132, с. 65].

На думку О. Гаур'як, майбутній вчитель фізичної культури має володіти таким якостями: ціннісними орієнтаціями особистості вчителя, моральними якостями, які невід'ємні від гуманістичної спрямованості особистості, ставлення до людини як до найбільшої цінності, готовність до повноцінного міжособистісного спілкування; наявність інтересів і духовних потреб [21, с. 31].

Поняття «майбутній вчитель фізичної культури» розглядається як «особистість, яка вмотивовано здобуває кваліфікацію відповідно до певного освітньо-кваліфікаційного рівня в процесі спеціально організованої навчально-виховної діяльності в умовах впровадження сучасних педагогічних

технологій у закладах вищої освіти для забезпечення в подальшій професійній діяльності здорового способу життя школярів» [30, с. 84–93].

Нам імпонує думка дослідниці Л. Сущенко. На наш погляд, вона більш повно відображає зміст поняття майбутнього вчителя фізичної культури. Л. Сущенко визначає майбутнього вчителя фізичної культури як «особистість, що цілеспрямовано здобуває кваліфікацію відповідно до визначеного освітньо-кваліфікаційного рівня в процесі спеціально організованої навчально-виховної діяльності у вищому навчальному закладі, спрямованої на підготовку до подальшої професійної діяльності з формування високого рівня фізичної культури та культури здоров'язбереження учнів» [134, с. 76].

Отже, майбутні вчителі фізичної культури розглядаються нами як студенти закладів вищої освіти, які спрямовують свої зусилля на отримання кваліфікації відповідно до визначеного терміну навчання та освітньо-кваліфікаційного рівня (наприклад, бакалаври), що дозволить їм ефективно у подальшому здійснювати фізичне виховання школярів. Таким чином, розуміння нами понять сучасного вчителя фізичної культури уможливило визначення особливості його інтерактивної діяльності.

Деталізуємо сутність ключових дефініцій нашого дослідження, які ми віднесли до третьої групи. Найважливішим поняттям, на наш погляд, є поняття *“освіта”*. У Законі України «Про освіту» освіта розглядається як основа інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави [47].

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення

освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [47].

Як відомо, освіта – за концепцією Міжнародної стандартної класифікації освіти (МСКО)-2011, 2013 рр. – це процес, яким суспільство цілеспрямовано передає накопичені інформацію, знання, розуміння, погляди, цінності, уміння, компетентності та вчинки від покоління до покоління [90]. З погляду системного підходу необхідно систематизувати і співставити різні визначення цього терміну.

Український педагогічний словник поняття «освіта» визначає як «духовне обличчя людини, яке складається під впливом моральних, духовних цінностей, що є надбанням її культурного кола, а також процес виховання, самовиховання, впливу, шліфування, тобто процес формування обличчя людини» [27, с. 241–242].

Взагалі, як вважає В. Кремень, освіта – “це дзеркало соціально-економічного та культурно-історичного стану країни” [118, с. 4]. Вчений В. Ягупов дає наступне тлумачення цього терміну: «Освіта – сукупність знань, умінь, навичок, поглядів і переконань, а також певний рівень розвитку пізнавальних сил та практичної підготовки, що досягаються в результаті цілеспрямованої навчально-виховної роботи» [160, с. 256].

Дослідниця О. Семенов, спираючись на гуманістичний підхід, пояснюючи термін освіта, зауважує, що «актуальна тенденція сьогодення – усвідомлення потреби нової гуманістичної парадигми освіти. Мета освіти – підготовка такого фахівця, рівень якого гармонійно поєднує освіченість, професіоналізм, моральну вихованість, розвиток особистості відповідно до духовних цінностей національної й загальнолюдської культури. Йдеться про створення у закладі вищої освіти такого середовища, в якому поєднуються оновлені й нові гуманітарні дисципліни, нові освітні технології, спрямовані на оволодіння прийомами професійно-педагогічної діяльності, формування наукового світогляду й гуманістичних ідеалів, розвиток моральних якостей, розкриття творчих потенцій особистості» [120, с. 27].

Ми поділяємо позицію тих учених, які аналізують сутність освіти через категорію “діяльність”, застосовуючи діяльнісний підхід (В. Андреева, В. Краєвського, В. Серікова, В. Сластьоніна, А. Ходусова). Правомірність такого підходу обумовлена тим, що саме діяльність вчителя фізичної культури виступає тим підґрунтям, на якому дитина пізнає й опановує навколишній світ і творить саму себе.

Термін «вища освіта» трактується як сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною спеціальністю (кваліфікацією) на відповідному рівні вищої освіти, що за складністю є вищим, ніж рівень повної загальної середньої освіти [46]. Саме компетентнісний підхід забезпечує формування різноманітних компетентностей.

За М. Фіцулою, вища освіта в Україні спрямована на забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної, практичної підготовки фахівців, які мають визначати темпи і рівень науково-технічного, економічного і соціально-культурного прогресу, а також на формування інтелектуального потенціалу нації та всебічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства. Саме розвиток особистості віддзеркалює особистісно-орієнтований підхід. Вища освіта має стати могутнім фактором розвитку духовної культури українського народу, засобом відтворення продуктивних сил України [139, с. 91].

Відповідно до логіки нашого дослідження наступною необхідно розглянути дефініцію «*освітній процес*». Цей термін досить широко використовується у практиці освіти і теорії педагогіки. У педагогічній науці за багатовікову історію її існування склалася неоднозначне трактування терміна «освітній процес».

В Законі України “Про освіту” йдеться: «освітній процес – система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей» [47].

Освітній процес у закладах вищої освіти має свої властивості. Освітній процес у ЗВО – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у закладі вищої освіти через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь, компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості [46].

Безперечно, зміна освітньої парадигми вплинула на трансформацію взаємодії в усіх структурних компонентах системи вищої освіти. Згідно з положеннями нової освітньої парадигми, пріоритетом вищої освіти є орієнтація на інтереси особистості, адекватні сучасним тенденціям суспільного розвитку. В освітньому процесі вищої школи, вважає В. Ягупов, поступово та невпинно закріплюються відносини рівноправної взаємодії [160]. Традиційно освітній процес розглядається як взаємопов'язаний процес навчання і виховання, в результаті якого відбувається гармонійний розвиток особистості [28].

У контексті освітнього процесу необхідно розглянути термін навчання як його основу. Наступна категорія нашого дослідження, що віднесена нами до першої групи, це **«навчання»**.

У науково-педагогічній літературі та педагогічній практиці поняття *«навчання»*, *«процес навчання»*, *«навчальний процес»* іноді створюють синонімічний ряд. Правильне розуміння цих фундаментальних категорій сприяє науковому визначенню їхніх сутностей. Проте аналіз сучасної педагогічної літератури свідчить про певні методологічні розбіжності щодо їх застосування. Чисельні дослідження, зокрема, В. Лозової [78], І. Малафійка [82], О. Савченко [119], В. Ягупова [160] та інших, наголошують на суттєвій відмінності між ними.

В українському педагогічному словнику дається наступне тлумачення цієї дефініції: «навчання – це організована, двостороння діяльність, спрямована на максимальне засвоєння та усвідомлення навчального матеріалу і подальшого застосування отриманих знань, умінь та навичок на практиці» [27].

У «Сучасному словнику з педагогіки» навчання визначене як «цілеспрямований педагогічний процес організації й стимулювання активної навчально-пізнавальної діяльності учнів з оволодіння науковими знаннями, уміннями й навичками, розвитку творчих здібностей, світогляду, моральноетичних поглядів і переконань» [128, с. 509].

Як бачимо, це, у широкому контексті, не визначення сутності навчання, а визначення переліку завдань, які постають у його процесі (оволодіння науковими знаннями, уміннями й навичками, розвиток творчих здібностей, світогляду, морально-етичних поглядів і переконань), а також засобів, за допомогою яких ці завдання вирішуються (організація й стимулювання активної навчально-пізнавальної діяльності учнів). Відтак, у даному визначенні відображено лише процесуальний характер навчання, а не підкреслюється його зміст і сутність.

Безперечно, зміст категорії “навчання” розкривається твердженням, що навчання – це головний шлях освіти, особливий вид такої діяльності, в ході якої опановуються знання, уміння і навички, формується науковий світогляд, забезпечується розумовий, психічний і фізичний розвиток, формуються моральні риси, естетичні смаки, професійні інтереси [82, с. 14].

Існують й інші визначення даної категорії. Наприклад, навчання – «процес засвоєння учнями інформації у вигляді знань, умінь та навичок – за допомогою вчителя як організатора цього процесу» (за О. Вишневським) [15, с. 8–9].

Не викликає заперечень, що навчання – це не одностороння діяльність. Дидактична категорія «процес навчання» охоплює різноманітні

підпорядковані загальній меті двосторонні акти викладання й учіння (дії учителя і учня, викладача й студента).

Наприклад, Ч. Купісевич уникає вживання односторонніх понять і використовує дидактичну категорію «процес викладання й учіння» [73]. Таким чином, процес навчання – це спеціальна форма передачі й засвоєння суспільно-історичного досвіду, придбаного людьми протягом століть і висловленого у вигляді системи наукових знань, суджень, правил тощо [89, с. 10].

Дослідник В. Ягупов визначає процес навчання як «специфічну форму пізнання об'єктивної дійсності, оволодіння суспільно-історичним досвідом людства; двосторонній процес взаємопов'язаної діяльності учителя (діяльності викладання й діяльності з організації й управління навчальною діяльністю учня) і діяльності учнів (учіння), спрямований на оволодіння учнями системою знань з основ наук, вмінь і навичок їх практичного застосування, розвиток творчих здібностей учнів» [160, с. 16].

Такий погляд поділяє Н. Якса, наголошуючи, що процес навчання містить у собі дві органічно пов'язані діяльності (або субдіяльності), а саме: викладання – діяльність учителя (викладача) у процесі навчання, спрямована на організацію навчальної діяльності учнів (студентів), планомірна, систематична передача змісту освіти й формування необхідних якостей особистості; учіння (научіння) – процес діяльності учня (студента) (як під керівництвом, так і в ході самоосвіти), спрямований на засвоєння змісту освіти й досвіду навчально-пізнавальної діяльності [161, с. 126].

Беззаперечними ознаками навчання як дидактичного процесу (за М.Гадецьким) є:

- спрямованість на досягнення цілей, обумовлених навчальною програмою;
- наявність суб'єктів навчання;
- їх спільна навчально-пізнавальна діяльність;
- спеціальна планомірна організація й керівництво цим процесом;

- цілісність, єдність, тривалість, систематичність;
- цілеспрямована взаємодія у процесі якої відбувається досягнення запланованих результатів [20, с. 4].

Прийнято вважати, що учіння обумовлюється й спрямовується змістом освіти, діяльністю вчених-викладачів, які навчають, разом із тим, це передбачає самостійну роботу студента. Зміст учіння містить у собі види діяльності, освоєння яких передбачається відповідним фахом, і знання, на яких ці види діяльності засновані [54, с. 32].

Однак, у процесі навчання досить дискусійним є становище студента, оскільки він виступає тут у двох іпостасях – і об'єкта, і суб'єкта. Ця обставина обумовлена тим, що діяльність студента спрямована на перетворення самого себе, у даному випадку – на самонавчання й самоосвіту. І зрозуміло, що хоча студент і є об'єктом викладання й учіння, сказати, що він є об'єктом навчання не буде зовсім правильним.

Тим більше, не можна говорити про те, що студент є лише суб'єктом навчання, тому що в навчанні два суб'єкти – той, хто навчає, і той, кого навчають. І те, що «той, кого навчають, повинен стати й об'єктом, і суб'єктом навчання», є одним із вирішальних методологічних принципів сучасної педагогіки, який на сьогодні визначений у якості спрямовуючого вектору розвитку педагогічної науки [89, с. 11].

Під поняттям «*навчальний процес*» як синонімом до навчання і процесу навчання розуміють специфічний процес навчання у певному навчальному закладі. Навчальний процес охоплює всі компоненти навчання: діяльність викладача, діяльність студентів, засобів, за допомогою яких здійснюється цей процес, форми, у яких він реалізується [119, с. 68]. На відміну від цього дидактичне поняття «процес навчання» охоплює тільки діяльність викладача та діяльність студента [160].

Дослідник В. Ягупов визначає навчальний процес як «систему організації навчально-виховної діяльності, в основі якої – органічна єдність і

взаємозв'язок викладання й учіння; спрямована на досягнення цілей навчання й виховання» [160, с.16].

Основні ознаки навчального процесу (за В. Ягуповим) – це системність, гуманність, демократичність, особистісна спрямованість, цілісність, комплексність, планомірність, націленість на конкретний результат, тривалість, організованість. Центральними його постатями виступають суб'єкти навчання (педагог і учень), між якими мають існувати суб'єкт-суб'єктні взаємини. «Навчання ми розглядаємо як процес суб'єктної взаємодії» [160, с. 16].

Осмислення педагогічної діяльності в контексті сучасних дидактичних концепцій показує, що вчитель і учень постають як суб'єкти творчого процесу, які намагаються досягти спільної мети – досягнення учнем як особистості нового рівня індивідуального розвитку, суспільних можливостей і соціальної інтегрованості. Ця мета для них стає спільною, бо, наскільки перший (вчитель) прагне навчати, виховувати, загартовувати другого (учня), настільки ж другий має прагнути здобути освіту та життєві перспективи.

Безперечно, це не означає повної тотожності обох суб'єктів дидактичного процесу. Вчитель як старший, наставник, вихователь виконує завдання лідера цілеспрямованого спілкування та співдії, адже «дитина соціалізується, не пасивно сприймаючи різноманітні впливи, а поступово переходячи від позиції об'єкта соціальної взаємодії до позиції активного суб'єкта. Дитина активна тому, що в неї є потреби, і якщо виховання враховує ці потреби, воно сприятиме розвитку активності». «Звідси завдання педагога – допомагати дитині зосередитися на самій собі, створювати для цього різноманітні ситуації для закріплення гуманних відносин за сформованим на цій основі мотивом» [160, с. 16].

Навчальний процес у вищій школі вчена В. Лозова розглядає як спеціально організовану взаємодію суб'єктів пізнавальної діяльності, яка моделюється (визначаються її цілі, завдання, зміст, структура, методи, форми, мотиви навчальної діяльності студентів, функції навчання) для активного

опанування студентами основ соціального досвіду, накопиченого людством у різних галузях науки з метою розвитку інтелектуальної, чуттєво-вольової сфер їхньої життєдіяльності, виховання потреби в самоосвіті, самовихованні [78, с. 89].

Основними функціями навчального процесу є – освітня, розвивальна та виховна. Поряд з ними, з огляду на сучасне розуміння змісту освіти, навчання виконує також комунікативну, управлінську, професійну та інші функції.

У вищій школі провідні функції навчання доповнюються професійною функцією. За М. Фіцулою, значення професійної функції виявляється в тому, що навчально-виховний процес набуває професійної спрямованості [139, с. 80], що, однак, не означає його орієнтацію на суто прикладний характер.

Основними особливостями навчання у вищій школі є наступне.

- Засвоєння наукових знань і набуття практичного досвіду відбувається під знаком професійної спрямованості, тобто у плані підготовки до діяльності в галузі обраної професії.
- Вивчення науки та її розвитку. Студент опановує процес формування наукових знань і методи самої науки, знайомиться з її проблемами, завданнями та способами їхнього вирішення.
- Поєднання наукового й навчального процесів. Самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів відбувається разом із дослідницькою роботою [5, с. 6].

Навчальний процес у вищій школі може бути представлений у вигляді певного комплексу співвіднесених і взаємообумовлених компонентів певної системи. Виходячи з цього, основними структурними елементами навчального процесу виступають:

- цілі навчання, які є ідеальною моделлю бажаного результату засвоєння змісту освіти;
- зміст освіти, під яким розуміється педагогічно адаптований соціальний досвід;
- методи навчання й учіння;

- організаційні форми навчання;
- реальний кінцевий результат [20, с. 4–5].

Враховуючи вищевикладене, побудова системи навчального процесу, перш за все, виходить із загальних завдань вищої освіти та професійної підготовки фахівця певного профілю. Відтак, система навчального процесу у закладі вищої освіти є підсистемою, ієрархічно підпорядкованою системі освіти даного суспільства; та, у свою чергу, перебуває у прямих та опосередкованих зв'язках з галузевою наукою, частковими методиками. Ці зв'язки визначають провідні методи, форми, засоби організації навчального процесу [89, с. 13].

Задля розуміння формування інтерактивної компетентності як складного процесу, осмислення якого має здійснюватися різними способами, визначимо методологічні підходи до формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Зазначимо, що такий погляд дозволяє з'ясувати специфіку формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі навчання як проблеми наукового дослідження, а також виокремити наукові підходи до формування інтерактивної компетентності майбутніх фахівців як явища освітнього процесу.

Грунтуючись на загальновідомих теоретичних положеннях, розроблених В. Андрущенком [4], І. Царем [143] та ін., у нашому дослідженні поняття "*методологічний підхід*" трактовано у такому формулюванні: сукупність прийомів і методів, які передбачають вивчення загальнонаукових теорій і концепцій стосовно проблеми дослідження, зумовлюють визначення логічних зв'язків між компонентами досліджуваного явища, спрямовують науковця на використання отриманих результатів пізнання.

Аналіз сучасного етапу розвитку вищої педагогічної освіти дозволив з'ясувати методологію підходів щодо реалізації нашого дослідження. Враховуючи обрані методологічні підходи в дослідженні, а саме *системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, гуманістичний,*

комуникативний, фасилітативний, на наш погляд, є можливість забезпечити формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі навчання, досягти головної мети, визначити зміст, результат дослідно-експериментальної роботи.

Таке положення ґрунтується на суб'єкт-суб'єктній формі взаємодії майбутнього вчителя фізичної культури та всіх учасників освітнього процесу в ЗВО. Таким чином, з'ясовано і обґрунтовано значення кожного із названих методологічних підходів щодо проблеми нашого наукового пошуку.

На наш погляд, системний підхід до формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури є найбільш повним і ґрунтовним, він відображає процес формування означеної компетентності як систему; особистісно-діяльнісний підхід віддзеркалює мотиви, інтереси, потреби студентів, а також види і способи діяльності, специфіку їх навчання, специфіку занять фізичною культурою, оскільки у процесі навчання і на заняттях зі студентами саме фізичної культури освітній процес відбувається через діяльність і взаємодію; компетентнісний підхід висвічує потреби формування компетентності, необхідної саме вчителю фізичної культури, а саме досліджувану інтерактивну компетентність.

Ми глибоко переконані в тому, що успішність формування інтерактивної компетентності з позиції системного підходу як сукупність взаємопов'язаних ланок (мета, завдання, принципи, зміст, дидактичний інструментарій, результат), які сприяють успішності формування. Відзначимо, що у педагогічному енциклопедичному словнику термін систематизація (від грец. *systema* – ціле, що складається із частин) становить мисленнєву діяльність, в процесі якої об'єкти вивчення організовані у систему, на основі певного принципу. Систематизація включає встановлення причинно-наслідкових відносин між фактами вивчення; виокремлення основних одиниць, що дозволяє розглядати конкретний об'єкт як частину цілої системи.

Систематизація процесу формування інтерактивної компетентності покладена в основу першого, *системного підходу*, який розглядається вченими у декількох аспектах:

1) "процес вивчення певного педагогічного явища як єдиного цілого, у ході якого виявляються його основні структурні елементи і компоненти, встановлюються між ними логічні взаємозв'язки, створюються загальні теорії та технології щодо подальшого вивчення і впровадження у педагогічну діяльність" (за М. Касьяненко) [59, с. 80–83];

2) "один із основних критеріїв сучасного педагогічного мислення, реалізація якого дозволяє вчителю з'ясувати сутнісні зв'язки і напрями системоутворення певного явища або події" (за В. Семиченко) [121, с. 41].

Саме системний підхід в контексті нашого дослідження набуває вагомого значення. Так, що системна методологія є найбільш упорядкованою надійною основою для формування означеної нами компетентності, дозволяючи розкривати й аналізувати процес формування як систему.

3. Курлянд визначає перелік засад, за яких застосовується системний підхід, а саме: виявлення всіх елементів структури; встановлення загальних зв'язків; пізнання рівня впливу зовнішніх умов на функціонування досліджуваної системи; виявлення загальних властивостей і пояснення характеру дії окремих елементів і системи в цілому [74, с. 33–35].

Отже, системний підхід до формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі ЗВО передбачає розв'язання низки завдань: аналіз мети, завдань, сутності, функцій, принципів, змісту, змісту і структури інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури; встановлення й узагальнення взаємозв'язків існуючих компонентів визначеної компетентності; комплексне застосування дидактичного інструментарію – інтерактивних методів, форм, засобів і завдань, які сприяють формуванню досліджуваної компетентності; обґрунтування і експериментальна перевірка педагогічних умов формування

інтерактивної компетентності в процесі навчання в ЗВО; досягнення запланованого результату.

Безперечно, формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури тісно пов'язано також із діяльнісним аспектом на заняттях фізичною культурою, які відбуваються у процесі інтерактивної взаємодії, тому для здійснення повноцінного дослідження означеної проблеми істотним є висвітлення сутності діяльнісного підходу.

Як відомо, *особистісно-діяльнісний підхід* виступає як провідна теоретико-методологічна стратегія формування інтерактивної компетентності і дозволяє вивчити в межах нашої теми процес особистісно-центрованого її формування, дослідити види і способи діяльності, зміст інтерактивної діяльності у контексті інтерактивної компетентності, оптимізувати способи її формування, визначити шляхи реалізації.

В результаті дослідження специфіки реалізації особистісно-діяльнісного підходу ми визначаємо низку його характеристик у межах розвитку особистості: визнання унікальних здібностей майбутнього учителя фізичної культури і сприяння їх розвитку, сприяння пізнанню особистості засобами інтерактивних технологій, оцінювання і регуляція індивідуальних, емоційно-емпатійних, рефлексійних умінь, умінь брати участь у суб'єкт-суб'єктній взаємодії.

Теоретичні розробки положень у межах розвитку діяльності знаходимо у працях В.Аридина і Г.Атанова [5], Ю. Зайцевої [45] та інших. Дослідниця І. Шаповалова підкреслює, якщо раніше основною метою підготовки вчителя фізичної культури було технологічне зростання, то сьогодні наголошується на його особистісному розвитку, що є наслідком узагальнення діяльнісного досвіду майбутнього фахівця [152, с. 360].

Спираючись на думки вчених, ми вважаємо, що реалізація особистісно-діяльнісного підходу передбачає врахування принципово важливих положень, а саме: процес формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури має враховувати мотиви, інтереси, потреби студентів, це

безперервна зміна різних видів діяльності суб'єктів цього процесу, що перебувають у відносинах продуктивної взаємодії; діяльність суб'єктів у процесі формування інтерактивної компетентності має цілеспрямований, творчий характер і визначається їхніми індивідуальними особливостями, а також педагогічними умовами навчання майбутніх учителів фізичної культури у ЗВО; діяльність викладача з формування інтерактивної компетентності студентів ґрунтується на загально-дидактичних принципах і спрямована на максимально повне розкриття потенціалу майбутніх учителів фізичної культури з його подальшим активним втіленням у процесі освітньо-педагогічної діяльності.

Ми цілком погоджуємось з дослідницею Т. Ходак, яка стверджує, що взаємодія, перш за все, ґрунтується на діяльності, активності студентів, впливає на професійне становлення майбутніх учителів фізичної культури і проходить у своєму розвитку ряд послідовних етапів [141].

Вивчення чільних положень і можливостей використання особистісно-діяльнісного підходу у формуванні інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі ЗВО дає нам можливість стверджувати: значущим є той факт, що майбутній учитель фізичної культури є цілісною, діяльнісною особистістю, яка має низку професійних та індивідуальних якостей, здібностей і цінностей, що виявляються і потребують формування інтерактивної компетентності через інтерактивну діяльність; формування інтерактивної компетентності студентів відбувається на основі спільної діяльності суб'єктів взаємодії. За логікою здійснення дисертаційного дослідження наступним кроком є вивчення і виокремлення компетентнісного підходу.

Теоретичні положення щодо вдосконалення в освіті *компетентнісного підходу* активно досліджували вчені: І. Зязюн [49], О. Пометун [108], О. Савченко [119] та інші. Наукові дослідження, які стосуються проблеми формування окремих елементів визначеної компетентності майбутніх

учителів фізичної культури, досліджували М. Данилко [32], Р. Карпюк [56], О. Онопрієнко [96] та інші.

Вивчення чільних положень і можливостей використання компетентнісного підходу у формуванні інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі ЗВО дає нам можливість стверджувати: розвиток означеної компетентності вимагає від майбутніх учителів фізичної культури формування вмінь цілепокладання і планування змісту фізкультурної діяльності в процесі вивчення дисциплін професійно-орієнтованого циклу; формування інтерактивної компетентності зумовлює активне залучення майбутніх учителів фізичної культури у процес професійного зростання шляхом спільної творчої діяльності із досвідченими педагогами в процесі інтерактивного навчання.

До цього ж додамо, що процес формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури передбачає здійснення професійно-дослідницької діяльності як основного компоненту безперервної самоосвіти (участь у семінарах, конференціях, симпозіумах, загальноукраїнських і міжнародних проектах); формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури сприяє подальшій освітньо-педагогічній діяльності при викладанні дисциплін професійно-орієнтованого циклу на засадах міжособистісної взаємодії.

Сучасний погляд на компетентнісний підхід при навчанні майбутніх учителів дозволив А. Крижановському розглядати цей феномен як сукупність ключових (універсальних компетенцій – *key skills*: соціальна, комунікативна, інформаційно-комунікаційна, проблемна, кооперативна та ін.), базових професійних (загально професійних компетенцій – *base skills*: психологічна, педагогічна, рефлексивна, нормативно-правова та ін.) і спеціальних компетенцій (*core skills*: сукупність характеристик професійної діяльності майбутніх учителів, наприклад: методична, предметна, дидактична та ін.) [70].

Деякі сучасні дослідники у межах компетентнісного підходу щодо інших видів компетентностей відносять: ключові компетентності, необхідні

для одержання нових знань і адаптації набутих до нових вимог і ситуацій, включаючи особистісну адаптацію до ситуації на ринку праці, яка постійно змінюється (інтелектуальні, соціальні й міжособистісні, підприємницькі компетентності); наскрізні компетентності, спрямовані на взаємодію з різними елементами професійного середовища; професійні компетентності, що стосуються конкретної технології трудової діяльності [37, с. 17–18].

Визначаючи специфіку майбутнього вчителя фізичної культури, науковець О. Онопрієнко, спираючись на компетентнісний підхід, досліджує формування базових компетентностей майбутніх учителів фізичної культури в процесі вивчення дисциплін циклу професійної підготовки. Він визначає перелік базових професійних компетентностей майбутнього вчителя фізичної культури, до якого віднесено предметно-теоретичну, інформаційно-дослідницьку; профільну (методичну, рухову, здоров'язбежувальну), соціокультурну, рефлексивну й творчу компетентності, а також компетентність, пов'язану з професійним спілкуванням [96, с. 66].

Оскільки спеціальність вчителя фізичної культури відноситься до предметів гуманітарного циклу, важливим стає гуманістичний підхід. Згідно з умовами гуманістичної парадигми, діючої в освітньому процесі, суттєвим є висвітлення характерних ознак гуманістичного підходу до формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у контексті навчання в ЗВО на засадах міжособистісної взаємодії.

Гуманістичний підхід орієнтує навчальний процес майбутніх учителів фізичної культури на визнання людини найвищою цінністю, виявлення максимальної поваги до неї, сприяє формуванню механізмів самоосвіти, самовиховання, самостійного пошуку відповідей або рішень педагогічних завдань з максимальним урахуванням індивідуальних здібностей і можливостей кожної особистості [49, с. 54–56].

Зміщення акцентів у освітній парадигмі фізичного виховання в наш час репрезентується тим, що навчання набуває ознак гуманістичності й передбачає переорієнтацію з формування гармонійно розвинутої людини як

повноцінного представника суспільства з однаковими, стандартними фізичними параметрами фізичного розвитку на особистість, яка власними зусиллями досягає власного, особистісного, гармонійного розвитку фізичних, психічних та духовних якостей на основі лише її притаманних здібностей і можливостей. Таким чином, фізичне виховання в контексті гуманістичної освітньої парадигми покликане сприяти інтеграції у суспільство кожної людини незалежно від її фізичного стану, потенціалу, параметрів [88].

На нашу думку, використання гуманістичного підходу до навчального процесу є необхідним. Вважаємо, що із метою формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури гуманістичний підхід сприяє виконанню таких завдань:

1) дотримання основних принципів, методів, форм, засобів теорії і методики фізичного виховання в організації інтерактивного навчання;

2) урахування особистості майбутнього учителя фізичної культури, його емпіричного та соціокультурного досвіду; урахування індивідуальних якостей, ціннісних орієнтацій, мотивацій до навчання, множинних інтелектуальних та фізичних здібностей майбутніх учителів фізичної культури;

3) активізація фізичних, психічних, психологічних, комунікативних здібностей у ході подолання труднощів суб'єкт-суб'єктної взаємодії;

4) здійснення на основі партнерських стосунків діалогу між учасниками у контексті міжособистісної взаємодії.

Здійснення особистісної взаємодії на уроках фізичної культури також є важливим. Це віддзеркалює комунікативний підхід. У нашому дослідженні *комунікативний підхід* дозволяє проаналізувати механізми отримання і передачі навчальної інформації в ході взаємодії через різні внутрішні і зовнішні засоби спілкування. Вважаємо, що основою комунікативного підходу до формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі навчання у ЗВО виступають наступні фактори: комунікація, спілкування, використання вербальних і невербальних засобів

спілкування на заняттях фізичною культурою: слово, міміка, жести, контакт очей, уважне ставлення до партнера по спілкуванню під час занять фізичною культурою; усунення конфліктних ситуацій, розв'язання непередбачених суперечок під час занять фізичною культурою.

Ще одним підходом є *фасилітативний*, який має цінність для нашого дослідження. Вчені доводять, якщо в межах традиційного уявлення раніше вчитель фізичної культури виконував обов'язки, насамперед, масовика-вистівника та (або) тренера-інструктора, то в сучасному уявленні він має стати кваліфікованим порадиником, наставником і фасилітатором, який здатний розвинути дитину як особистість [55, с. 67].

У контексті дослідження це зумовлено впровадженням спектру інтерактивних стилів викладання і інтерактивних ролей майбутнього вчителя фізичної культури (режисер, фасилітатор, тренер, менеджер, спікер). Як відомо, фасилітація (від англ. facilitate – допомогати, полегшувати, сприяти) – особлива педагогічна філософія системи особистісних настанов, що реалізуються в процесах міжособистісної взаємодії «викладач-студент», у якій акцентується лише на "допомогаючій" місії педагога [136, с. 622].

Проаналізовано вище сприяє розумінню педагогічної фасилітації як виду педагогічної діяльності викладача, який має за мету допомагати студентам в усвідомленні себе як самоцінності, підтримувати їх прагнення до саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення, сприяти особистісному зростанню, розкриттю здібностей, пізнавальних можливостей, актуалізувати ціннісне ставлення до людей, природи, національної культури на основі організації гуманістичного, діалогічного, суб'єкт-суб'єктного спілкування, атмосфери безумовного прийняття, розуміння та довіри [154].

У визначеному контексті сучасними є розробки Н. Павленко, яка приділяє велику увагу фасилітативному підходу у процесі інтерактивного навчання. Вчена зазначає, що у ході фасилітації процесу взаємодії викладач відбирає ті методи, форми, засоби навчання, які залучають особистісний досвід студентів. Такий підхід до фасилітації навчальної інтерактивної

діяльності забезпечує отримання стійкого результату, розширення індивідуальних знань, умінь і навичок студентів; сприяє формуванню й аналізу здібностей і взаємодії [99, с. 35–40].

Ми глибоко переконані в тому, що фасилітативна організація процесу, наприклад, групової роботи, яка характерна для занять фізичною культурою, спрямована на досягнення групою поставлених цілей, що в цілому сприяє формуванню інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Учитель-фасилітатор, який керує процесом навчання, під час проведення занять забезпечує успішну групову взаємодію, допомагає групі зрозуміти загальну мету і підтримує позитивну групову динаміку для досягнення цієї мети в процесі заняття.

Реалізація фасилітативного підходу до формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури орієнтує навчальну діяльність студентів за такими напрямками:

1) навчання студентів через дію або навчання дією (*experiential learning/hands-on learning experience*), яке зумовлює участь студентів. Таке навчання відбувається під час практичних занять з різних видів спорту, теоретичних занять, лекцій-дискусій, занять-тренінгів, проектної роботи студентів, конструктивного діалогу тощо;

2) створення і залучення навчальних ресурсів, які сприяють оптимізації процесу взаємодії студентів із урахуванням інформаційних, змістових, просторових і часових засад навчання;

3) організація і реалізація групової взаємодії (*group interaction*), що передбачає роботу в парах, групах або командах, з обов'язковим використанням групового, потокового, позмінного, ігрового та змагального методів рухової взаємодії на заняттях фізичною культурою, з метою активізації і поглиблення індивідуальних та пізнавальних здібностей, міжособистісного спілкування студентів;

4) здатність до рефлексії і проведення зворотного зв'язку між учасниками взаємодії і фасилітатором (викладач-студент, студент-студент,

студент-викладач).

Отже, проведений аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу розкрити проблему формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури з різних методологічних підходів: системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, гуманістичний, комунікативний, фасилітативний. Зазначені підходи поглиблюють розуміння проблеми формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури та є методологічними підвалинами [126] до розроблення педагогічних умов. Аналіз проблеми формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури з позицій методологічних підходів сприяв виявленню основних орієнтирів, суттєвих положень дослідження.

1.2. Характеристика діяльності вчителя фізичної культури

Наступним логічним кроком нашого дослідження є характеристика діяльності вчителя фізичної культури, а саме: специфіка діяльності вчителя фізичної культури, функцій відповідно до специфіки його діяльності, значущих знань, умінь, навичок, якостей, всього того, що притаманне сучасному вчителю фізичної культури.

В європейських країнах теоретики і практики вищої школи дійшли порозуміння, що вчитель фізичної культури є сталою ланкою між здоров'ям, фізичною формою, емоційно-вольовим аспектом особистості учня й суспільством та загальною культурою людства [81, с. 12].

Безумовно, порівняно з учителями інших спеціальностей, учитель фізичної культури працює в специфічних умовах – це умови психологічної напруженості, фізичного навантаження й умови, пов'язані із факторами зовнішнього середовища [96, с. 66].

Як справедливо зазначає дослідник О. Онопрієнко: «учитель фізичної культури – це, перш за все, “педагог дії”, в цьому полягає специфіка діяльності

саме вчителя фізичної культури. Професійна своєрідність праці вчителя фізичної культури полягає в тому, що під час його навчально-педагогічної діяльності, нарівні із загально-педагогічними здібностями, розвиваються й удосконалюються рухові здібності, що переходять у “дії-уміння” і “дії-навички” [96, с. 66]. З огляду на це, вважаємо, що взаємодія в руховому аспекті є основою діяльності вчителя фізичної культури.

Дослідниця Ю.Зайцева виокремлює специфічні особливості роботи вчителя фізичної культури: велика, в порівнянні з навчальним кабінетом, навчальна площа (спортивний зал, ігровий майданчик тощо); керівництво учнівським колективом, який активно переміщується по місцю проведення заняття (залу, стадіону, ігровому майданчику) протягом усього уроку, що вимагає значної концентрації уваги; використання спеціальних засобів фізичної культури і спорту: фізичних вправ, оздоровчих сил природи, гігієнічних факторів [45, с. 140].

До специфіки роботи вчителя фізичної культури також відноситься і його робота зі спеціальним обладнанням: спортивні споруди, спортивний інвентар, спортивна база: стадіон, зал для занять спортивними іграми, гімнастичний зал, тренажерний зал, відкритий спортивний майданчик, іноді басейн тощо.

На наш погляд, наявність належної матеріальної бази в школі допомагає досягненню цілей освітнього процесу. Це формує у школярів бажання займатися фізичною культурою, досягати кращих результатів.

До специфіки діяльності вчителя фізичної культури також відноситься організація роботи спортивних секцій, тренування збірних шкільних команд з різних видів спорту; планування загальношкільних фізкультурно-спортивних заходів; забезпечення їх проведення на належному рівні; різноманітна і складна обстановка при проведенні занять з окремих розділів навчальної програми; контроль за високою руховою активністю на уроці; постійне візуальне спостереження за правильністю виконання завдань з метою запобігання травмам і перевантаженням [45, с. 140].

До цього можна додати раціональне використання часу, відведене для занять за будь-яких погодних умов; одночасне керівництво і контроль за роботою декількох підгруп на різних спортивних снарядах; своєчасне забезпечення допомоги і страховки при виконанні важких фізичних вправ; використання численного спортивного інвентарю і обладнання без ризику для здоров'я дітей; залучення всіх учнів до виконання фізичних вправ одночасно; робота з різними віковими групами дітей в один день послідовно (урочна форма роботи) або одночасно (позакласні та позашкільні заходи); робота з великою кількістю школярів різного віку (масові заходи); підбір фізичного навантаження з урахуванням індивідуального і вікового рівня розвитку дітей, стану їх здоров'я, особливостей психофізичного розвитку, а також рівня їх фізичної підготовленості; відповідальність за здоров'я та життя учнів; наявність вольового, командного голосу, володіння спеціальною термінологією [45, с. 140].

Ми погоджуємось з висловлюванням С. Карасевича, який вважає, що характерними особливостями вчителя фізичної культури в школі є такі: високий ступінь відповідальності за учнів; у процесі навчання вчитель несе моральну, професійну і юридичну відповідальність за їх здоров'я; високий рівень емоційної напруги, яка виникає при виникненні травмонебезпечної ситуації при виконанні учнями ризикованих елементів, які неможливо повністю виключити на уроках фізичної культури; хороша фізична підготовка. Вона необхідна для якісного показу рухових дій, а також для виконання страхувальних дій. До того ж вчитель, який має хороші спортивні досягнення, користується заслуженим авторитетом і повагою у школярів [55, с. 68].

До цього ж можна додати те, що учитель фізичної культури повинен бути компетентним у тих видах спорту, які входять до навчальних програм у відповідних ЗВО, знати правила змагань, техніку і методику навчання рухових дій в кожному з них; учитель фізичної культури повинен володіти не тільки системою психолого-педагогічних знань, а й добре орієнтуватися в галузі медико-біологічних дисциплін (анатомія, фізіологія, спортивна морфологія,

спортивна медицина тощо). Це пов'язано з тим, що, вдосконалюючи функціональні можливості дитячого організму, необхідно знати його будову, функціональні, вікові й статеві особливості [55, с. 68].

Відповідно до специфіки діяльності вчителя фізичної культури у закладі середньої освіти, його *функції* мають особливі вияви та ознаки. Найбільш детально їх охарактеризував Б. Шиян. Усі функції він поділяє на дві групи. До першої входять орієнтаційна, розвиваюча, мобілізуюча й інформаційна функції, основою яких є дидактичні, академічні, авторитарні, комунікативні здібності людини. До другої групи входять такі функції: конструктивна, організаторська, комунікативна і гностична (дослідницька) [156, с. 210–211].

Аналіз наукової та методичної літератури С. Карасевич [55], М. Карченкова [58], І. Максимчук [81], О. Онопрієнко [96], В.Папуча [101], Б.Шиян [157] дав нам змогу виокремити ще такі *функції* діяльності вчителя фізичної культури: мотиваційна, освітньо-просвітницька, виховна, оздоровча, рухова, проектувальна, конструктивна, управлінсько-організаторська, гностична, комунікативна, адміністративно-господарська. Розглянемо ці функції більш детальноше.

Мотиваційна функція реалізується через формування у школярів вміння самостійно займатись фізичними вправами, формувати здоровий спосіб життя. Проявляється: в умінні використати спеціальні тренувальні засоби у процесі самостійних занять з урахуванням різних рівнів фізичної підготовленості школярів та дотримання принципу особистих рекордів. Важливою умовою є проведення регулярного комплексного контролю, з метою визначення позитивних зрушень, що сталися в організмі учня, й наочної демонстрації їх школярам.

Освітньо-просвітницька функція – полягає у передачі учням спеціальних знань і умінь під час занять фізичною культурою. Базується на умінні: вести інтерактивну діяльність на уроці фізичної культури.

Виховна – забезпечує формування моральних, вольових якостей особисті школяра, формування звички займатися фізичною культурою і спортом. До

цієї функції відносяться такі уміння: прогнозувати розвиток певних фізичних, фізіологічних якостей школяра.

Оздоровча – передбачає використання в освітньому процесі різноманітних засобів фізичної культури і спорту, спрямованих на гармонійний фізичний розвиток, покращення фізичного, психічного, розумового здоров'я та формування здорового способу життя школярів. Виражається в умінні підбирати фізичні вправи, дозувати фізичне навантаження відповідно до вікових особливостей, статі, рівня фізичної підготовленості; формувати здоровий спосіб життя підростаючого покоління.

Рухова – полягає у використанні спеціальних засобів фізичної культури і спорту, спрямованих на підвищення загальної фізичної підготовки, розвиток фізичних якостей та розширення обсягу рухових умінь та навичок. Базується на умінні: технічно правильно виконувати фізичні вправи, методично правильно розвивати фізичні якості учнів і навчати їх технічним елементам.

Проектувальна – базується на перспективному, поточному та оперативному плануванні процесу фізичного виховання в школі з урахуванням поставленої мети. Проявляється в умінні здійснювати вибір засобів і методів навчання згідно із завданнями уроку та фізкультурно-спортивних заходів, відповідно до вікових, гендерних та індивідуальних особливостей школярів.

Конструктивна – передбачає вибір і створення прийнятної методики проведення різних форм фізкультурно-спортивних занять (як урочних, так і позаурочних). До цієї функції відносяться наступні уміння: постановка мети заняття фізичною культурою, розробка завдань навчально-виховного процесу, підбір засобів, методів, методичних прийомів, передбачення результатів фізкультурно-спортивної діяльності.

Управлінсько-організаторська – полягає в організації матеріальної бази для навчальних занять і фізкультурно-спортивних заходів, учнівського колективу, організації та проведенні різноманітних форм фізкультурно-спортивних заходів. Уміння, що відносяться до цієї функції, передбачають:

уміння організувати та забезпечити необхідним обладнанням та інвентарем фізкультурно-спортивну роботу у школі, уміння організувати учнів та формувати їх колектив для ефективної діяльності у спортивних секціях та різних фізкультурно-спортивних заходів, здійснювати контроль за виконанням завдань, забезпечити санітарно-гігієнічні вимоги та заходи безпеки школярів під час занять, управляти педагогічним процесом тощо.

Гностична – передбачає володіння вчителем науковим методом дослідження навчально-виховного процесу. До цієї функції відносяться наступні уміння: вивчення змісту і способів впливу на учнів на основі розуміння їх внутрішнього фізичного стану, вікових і індивідуальних особливостей школярів, особливостей процесу і результатів власної інтерактивної діяльності, її недоліків і переваг, навчати учнів прийомам самоконтролю та визначати свій фізичний розвиток; спостерігати, аналізувати, робити висновки під час проведення уроків фізкультури і різноманітних фізкультурно-спортивних заходів; аналізувати науково-методичну літературу з фізичної культури і спорту.

Комунікативна функція – спрямована на встановлення адекватних (формальних і неформальних) взаємовідносин з учнями, ділове спілкування з іншими вчителями й адміністрацією школи; контакти з державними й громадськими фізкультурно-спортивними організаціями; взаємодію з батьками учнів; уміння знаходити меценатів (спонсорів). Змістовно вона розкривається шляхом створення, застосування й визначення всього процесу навчання студентів, засвоєння ними знань з урахуванням технічних і людських ресурсів і їх взаємодії. Для реалізації цієї функції студент повинен оволодіти такими уміннями: управляти, регулювати, спрямовувати і розвивати взаємовідносини із зазначеним оточенням, надавати інформацію у процесі взаємодії на уроках фізичної культури з учнями тощо.

Адміністративно-господарська функція реалізується через матеріальне забезпечення процесу фізичного виховання. Проявляється в умінні придбання та ремонту фізкультурно-спортивного обладнання та інвентарю, створення і

здійснення благоустрою пришкольних спортивних майданчиків, забезпечення туристичних походів і багато іншого.

Отже, наведений перелік функцій діяльності вчителя фізичної культури показує, що різні її види загалом становлять єдине поліфункціональне діяльнісне поле. Більшість функцій зумовлено специфікою освітньої мети щодо занять фізичною культурою, особливостями навчального процесу на уроках фізичної культури, а також віковими особливостями школярів.

Також необхідно визначити значущі *знання*, які притаманні діяльності саме вчителя фізичної культури.

Ми погоджуємось з дослідницею Ю.Зайцевою [45, с. 141], і вважаємо, що вчитель фізичної культури повинен мати спеціальні знання, необхідні йому для успішної діяльності у закладі середньої освіти. Умовно, їх можна поділити на теоретичні, практичні і методичні знання.

Теоретичні – базуються на знаннях із циклу дисциплін природничо-наукової (фундаментальної), професійно-орієнтованої (професійної і практичної підготовки), дисциплін вибору навчального закладу, вибіркового навчальних дисциплін за вибором студента. Передбачають різнопланові знання доцільного використання засобів, методів, принципів фізичного виховання в залежності від поставлених завдань; теорії і методики організації навчальної діяльності, методики організації, проведення різних форм фізкультурно-спортивних заходів, суддівства змагань; знання правил змагань з видів спорту, основ експлуатації фізкультурно-спортивних споруд і обладнання, техніки безпеки занять, надання першої медичної допомоги, нормативні документи, ведення технічної документації, тощо.

Практичні – окрім досвіду елементарних знань щодо рухових умінь і навичок, достатнього рівня розвитку фізичних якостей, передбачають володіння техніко-тактичними діями з видів спорту, передбачених шкільною програмою, а саме: волейболу, баскетболу, гандболу, футболу, легкої атлетики, гімнастики, настільного тенісу, лижної підготовки і туризму. Це свідчить про те, що вчитель фізичної культури повинен володіти широким

діапазоном знань про рухові вміння та навички. Це забезпечують дисципліни професійно-орієнтованої підготовки, і практичні заняття зі спортивної спеціалізації.

Методичні – полягають у використанні в освітньому процесі набутих знань, передбачають володіння методиками навчання учнів техніко-тактичним діям з різних видів спорту, методиками організації та проведення різних форм фізкультурно-спортивної роботи. Засвоєння методичних знань відбувається у процесі вивчення дисциплін циклу професійно-орієнтованої підготовки, деяких дисциплін професійної і практичної підготовки, а також під час проходження педагогічних практик [45, с. 141].

Також необхідно визначити значущі *уміння, навички*, які притаманні діяльності саме вчителю фізичної культури.

Науковці С. Переверзева, В. Марчик (2017) до провідних умінь, навичок учителя фізичної культури, що значною мірою впливають на успішність його діяльності, відносять такі:

Дидактичні уміння і навички учителя подавати навчальний матеріал ясно і зрозуміло для кожної групи учнів, викликати в них інтерес до фізичної культури, піднімати їх активність і самостійність навчальній діяльності. Вони полягають в умінні вчителя реконструювати, спрощувати навчальний матеріал, важке робити легким, складне – простим, неясне – зрозумілим.

Академічні уміння і навички учителя як спроможність до опанування дисциплін галузі фізичної культури і спорту. Вчитель фізичної культури з добрими академічними вміннями і навичками знає свій предмет не тільки за навчальним планом, а й значно ширше й глибше. Він прагне до пізнання останніх наукових здобутків зі свого предмета, та й сам активно займається дослідницькою роботою.

Перцептивні уміння і навички дають змогу проникати у внутрішній світ учня; це психологічна спостережливість, що пов'язана з розумінням особистості учня і його фізичного, фізіологічного, психічного стану.

Мовленнєві уміння і навички – ясно й чітко висловлювати свої думки і почуття за допомогою мови. Володіння педагогічною технікою (жести, міміка – мовно-рухова координація); вміння конструювати речення, володіння професійною мовою, грамотне використання спортивної термінології. При цьому вчителю важливо виявляти упевненість, переконаність і зацікавленість у тому, що він говорить.

Організаторські уміння і навички організовувати діяльність учнів і керувати нею, формувати колектив, надихати школярів на вирішення навчальних завдань.

Комунікативні уміння і навички до спілкування з учнями, налагодження контактів, встановлення з ними взаємовідносин, що доцільні для здійснення педагогічної діяльності.

Атенційні (від англ. attention – увага) уміння і навички – розподіляти свою увагу між декількома видами діяльності одночасно. Вчителю фізичної культури необхідно стежити за виконанням завдань навчального матеріалу, тримати в полі уваги всіх учнів, реагувати на прояв ознак втоми, неувважності, нерозуміння з їх боку, відзначати порушення дисципліни [104, с.60–61].

Як справедливо зазначає В. Мартиненко, необхідними уміннями і навичками є ще й наступні: вчитель фізичної культури повинен *уміти*: планувати, організовувати і проводити заняття з використанням інноваційних технологій; застосовувати на заняттях сучасні засоби й методи фізичного виховання, адекватні змісту інноваційних технологій; оцінити ефективність використовуваних технологій і контролювати якість навчально-виховного процесу; аналізувати й коректувати свою професійну діяльність; організовувати і проводити наукові дослідження у сфері професійної діяльності [84, с. 114].

За ствердженнями провідних вітчизняних фахівців в галузі фізичного виховання і спорту М. Герцик, О. Вацеби, «фахівець із фізичного виховання повинен *знати й уміти* застосовувати на практиці: норми раціонального режиму осіб усіх категорій; медико-біологічне обґрунтування використання

засобів і методів фізичного виховання; педагогічні й медичні методи контролю за процесом фізичного виховання та фізичної підготовки; механізми розвитку фізичних якостей і формування рухових навичок; особливості проведення занять фізичною культурою з особами різного віку, статі, соціального стану, фізичного розвитку тощо...» [23, с. 45].

Отже, після визначення необхідних учителю фізичної культури знань, умінь, навичок, постає необхідність визначити *значущі якості* його діяльності.

Основою виникнення значущих якостей учителя фізичної культури, як зазначає О.Онопрієнко, є стратегія розвитку особистості, суть якої полягає в розкритті й реалізації особистісного потенціалу студента – майбутнього вчителя фізичної культури, а також об'єктивна оцінка рівня сформованості його вольових (сумлінність, витривалість, дисциплінованість, працьовитість, раціоналізм), моральних (ввічливість, гуманність) та характерологічних ознак (охайність, емпатійність, комунікативність) [96, с. 66].

У дослідженнях із психології фізичного виховання й спорту, велике значення надається перцептивним (напруженість уваги, вразливість, сприйнятливність), інтелектуальним (інтуїція, фантазія, дар передбачення, просторість знань), характерологічним (оригінальність, ініціативність, завзятість, висока самоорганізація, працездатність) якостям вчителя фізичної культури, до перерахованих вище додаються такі якості, як готовність до ризику й незалежна інтравертна позиція, яка спонукує відстоювати власний погляд [24].

Згідно з уявленнями О.Онопрієнка (2009), соціокультурна детермінованість учителя фізичної культури зобов'язує його володіти широким спектром названих вище професійних якостей, а також мати чітку цивільну позицію, бути патріотом; любити свою професію; бути освіченою людиною, обізнаною з основними досягненнями цивілізації, культури, мистецтва; виявляти гуманітарне мислення у підходах до дослідження й

формування тілесної культури; нести відповідальність за результати своєї діяльності) [96, с. 67].

Дослідниця І.Мамчур (2007) до важливих якостей відносить і педагогічний такт. На її думку, педагогічний такт – це професійна якість учителя. Він набувається разом з педагогічною освітою і педагогічною практикою. Педагогічний такт означає не лише наявність певних властивостей особистості педагога, але й уміння вибрати правильний підхід до учнів, встановити педагогічно доцільний тон і стиль спілкування з різними школярами на уроках фізичної культури і поза ними. Саме тому педагогічний такт передбачає наявність у вчителя почуття міри, дозування своїх засобів впливу, не допускаючи крайностей у спілкуванні з учнями [83, с. 56].

Педагогічний такт містить повагу до особистості учня та увагу до його фізичних, фізіологічних, психічних станів. Він виявляється також у врівноваженості поведінки вчителя на занятті: його витримці, самовладанні, а також у безпосередності спілкування.

Безумовно, характеристика діяльності вчителів фізичної культури нам необхідна задля розуміння особливостей формування інтерактивної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури в межах освітнього процесу закладів вищої освіти.

За словами А. Чепелюк [146, с. 80], майбутні учителя фізичної культури під час навчання в ЗВО готуються, перш за все, до розвитку фізичних якостей і рухових здібностей, вмінню використовувати набуті теоретичні знання і практичні навички у майбутній діяльності. Саме тому, студент повинен ствердитися як майбутній учитель фізичної культури, людина суспільна, що впевнена в собі.

На думку Б. Шияна [155, с. 371–377], високий рівень підготовки майбутніх учителів фізичної культури досягається за таких обставин: наукового обґрунтування і впровадження у процес їх фахової підготовки теоретико-методичних елементів (знань, умінь, навичок), орієнтованих на формування фізичної культури школярів; переорієнтації системи фізичного

виховання з консервативно-нормативної моделі, що суперечить вимогам шкільної фізкультурної освіти, на інноваційну педагогічну діяльність, складовими якої є конструктивний, організаційний, комунікативний та дослідницький компоненти.

На думку І. Шаповалової, факторами, що зумовлюють формування майбутнього вчителя фізичної культури, є: нагальна потреба у збереженні фізичного та духовного здоров'я нації; соціальне замовлення й очікування суспільства щодо творчих учителів з неповторними індивідуальностями, психологічно та соціально готовими до професійного самовдосконалення впродовж усього життя [153, с. 98].

До цього ж можна додати входження України в європейський науковий та освітній простір з метою підвищення конкурентоспроможності системи вищої освіти та мобільності випускників вищих навчальних закладів на європейському ринку праці; використання здоров'язбережувальних, педагогічних та інформаційних технологій; творча індивідуальність фізично загартованого й духовно багатого викладача-новатора. Важливими також є впливовість і дієвість особистісних рис майбутнього вчителя, творча самореалізація його природних здібностей та нахилів, прагнення до професійної майстерності, професійна ініціативність, комунікабельність, організаторські здібності, які необхідно постійно розвивати; постійне прагнення студента до взаємодії і співпраці в набутті знань [153, с. 98].

Авторка переконана, що навчити майбутнього вчителя оволодівати необхідними знаннями, формувати й розвивати в собі вміння та навички, допомогти студентам стати активними, творчими людьми – одне з важливих завдань вищої освіти; саме інтерактивна діяльність студентів впливає на формування фахівця сучасного рівня, виробляє здатність самостійно і компетентно приймати рішення [153, с. 98].

Отже, здійснивши характеристику діяльності вчителя фізичної культури, його функцій, знань, умінь, навичок, якостей, що притаманні саме діяльності вчителя фізичної культури можна стверджувати, що частина з них

має ярко виражені інтерактивні ознаки, а сама праця вчителя фізичної культури є інтерактивною за своєю суттю.

На наше переконання, проявом інтеракції в діяльності вчителя фізичної культури стає його інтерактивна діяльність. Ми погоджуємось з дослідницею М. Карченковою і вважаємо, що інтерактивна діяльність учителя фізичної культури, перш за все, спрямована на організацію учнівського колективу, його об'єднання і націлювання на виконання навчальних завдань, уміння керувати темпом і ритмом уроку, уміння своєчасно оцінити педагогічну ситуацію і прийняти правильне рішення тощо. Важливо, що інтерактивна діяльність (як прояв форми діяльності вчителя фізичної культури) протягом уроку фізичної культури виявляється по-різному.

По-перше, вона реалізується в поданні навчальної інформації вчителем (визначення завдань уроку, пояснення і показ техніки виконання фізичних вправ).

По-друге, інтерактивна діяльність проявляється у виборі оптимального місця в залі по відношенню до школярів для проведення уроку, вибору форм організації навчальної діяльності учнів, в ефективності пересувань по залу, з метою керівництва класом, контролю за виконанням завдань, своєчасному наданні допомоги і страховки, дотримання правил безпеки тощо.

По-третє, вона реалізується в управлінні діяльністю учнів при шикуванні та перешикунні на місці і в русі. Нарешті, учитель повинен передбачити основні прийоми активізації учнів для збільшення моторної щільності уроку, попередження травм, оптимального співвідношення й органічної єдності застосування репродуктивних і продуктивних методів навчання, оздоровчого і виховного впливу наступного уроку [58, с. 22].

Ураховуючи інтерактивну діяльність учителя фізичної культури, на думку І. Панасюка, необхідно розуміти розв'язання практичних завдань в різних психолого-педагогічних ситуаціях, дослідження рівня розвитку міжособистісних відносин серед учнів, виявлення їхніх життєвих цінностей й

виховання ціннісного ставлення до здорового способу життя, відкриття учням можливості для особистісного зростання та розвитку [100].

Так, розуміння сутності діяльності саме вчителя фізичної культури уможлиблює визначення сутності інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Інтерактивна компетентність майбутніх учителів фізичної культури розглядається нами в межах «Освітньої програми. 014 Середня освіта (Фізична культура). ХНПУ імені Г.С.Сковороди» [97]. Цей документ визначає інтегральні, загальні, фахові компетентності, як-от серед загальних: «здатність працювати в команді та автономно; здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях; здатність використовувати інформаційно-комунікаційні технології; здатність до самовдосконалення та саморозвитку; здатність до адаптації та дії в новій ситуації на основі креативності» [97].

А також серед фахових є «здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання у фізичному вихованні; здатність до володіння педагогічними, медико-біологічними, інформаційними технологіями для формування здорового способу життя; здатність до аналізу, систематизації та оцінки педагогічного досвіду, здатність до розробки методики та технологій для розвитку рухових умінь і навичок та фізичних (рухових) якостей; здатність здійснювати пошук, аналіз і оцінку інформації, у т.ч. за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій», у межах яких формується інтерактивна компетентність [97].

Також ми врахували «Національну рамку кваліфікацій» [109], Національний класифікатор України: «Класифікатор професій» [93] і європейський нормативний документ «Узгодження структури Європейської вищої освіти в галузі наук про спорт» [162]. Ці документи забезпечують реалізацію інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі ЗВО.

1.3. Суть, компоненти інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури

Отже, розуміння основних понять дослідження, методологічних підходів до вивчення проблеми, сутності діяльності вчителя фізичної культури, інтерактивних ознак його діяльності уможлиблює визначення сутності інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Різні аспекти досліджуваного питання відображені у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Дефініція «*інтерактивна компетентність*» у великому тлумачному словнику сучасної української мови трактується як добра обізнаність про взаємодію; коло повноважень якої-небудь установи або особи під час взаємодії [9, с. 24].

Здебільшого, інтерактивна компетентність розглядається закордонними вченими в таких аспектах: у комунікативному аспекті – як здатність діяти відповідно до критеріїв спілкування з однолітками та дорослими (Ф. Кліппел [170]); у аспекті взаємодії – як знання про правила поведінки з учителем та з іншими учнями (Р. Еліс [167], Л. Ван Лаєр [176]); в інформативному аспекті – як обмін думками, почуттями та ідеями між всіма учасниками спілкування, результат якого – взаємний вплив (Д. Браун [163], Д. Річардс [174]).

Дж. Річардз у своїй науковій роботі дає визначення інтерактивної компетентності, що становить собою здатність відповідати правилам та вимогам спілкування на занятті та в реальному житті; здатність взаємодіяти з ровесниками та дорослими під час виконання будь-якого завдання. Для того, щоб мати інтерактивну компетентність, слід спиратися на три основні функції: 1) розуміти та розшифрувати очікуваний результат після виконання завдання та отримання нової інформації; 2) брати активну участь у виконанні одного або кількох завдань; 3) отримувати відповідний відгук згідно з якістю виконаного завдання [173].

Дослідниця Г. Харитонова визначає інтерактивну компетентність як особистісну здатність педагога, що дозволяє йому в різних, мінливих умовах,

ефективно організовувати спільну діяльність, успішне спілкування з учнями, в результаті яких відбуваються позитивні зміни взаємодіючих суб'єктів, пов'язані з їх внутрішнім ростом і розвитком, приводять до найбільш повної самореалізації особистості в ситуаціях взаємодії [140, с. 46].

Дослідницею М.Радишевською, на основі аналізу і систематизації результатів контент-аналізу, дано визначення змісту поняття «інтерактивна компетентність». Вона формулює визначення терміну «інтерактивна компетентність» наступним чином: «це професійна інтегральна якість особистості, яка виявляється в її здатності до міжособистісної комунікації, передбачає її спроможність активізувати діяльність у межах міжсуб'єктної взаємодії і визначає її готовність до здійснення безперервного індивідуального розвитку, науково-практичним підґрунтям якої є сукупність знань, умінь, досвіду тактовного і рівноправного спілкування за створених комфортних і творчих умов взаємодії» [116, с. 64].

Безперечно, інтерактивна компетентність характеризується як опанування системою знань у межах професійної діяльності, усвідомленням необхідності побудови освітнього процесу на основі взаємодії його основних суб'єктів, наявністю позитивного досвіду такої взаємодії й навчання завдяки методам і прийомам взаємодії в навчальному і виховному процесах.

Аналіз визначень й обсягу поняття «інтерактивна компетентність» в дискурсі вітчизняних і зарубіжних науковців виявив деякі спільні закономірності, що можна узагальнити таким чином:

1) Інтерактивна компетентність виявляється на кожному занятті і, разом з тим, це є елемент небуденності, особливості, нестандартності, творчості, що мислиться такою тільки на тлі обов'язкових, тривіальних, типових елементів.

2) Сформувані інтерактивну компетентність у студента неможливо тільки з боку суб'єкта освітнього процесу (викладача, наставника або тренера). Для цього має бути актуалізовано інтерактивне середовище, організовано ітерактивне навчання.

3) Інтерактивна компетентність, на відміну від знань, умінь і навичок,

котрі необхідні для роботи, не має верхньої межі досконалості й конкретного опису (обсягу) особистісних характеристик. Це – постійний процес (упродовж навчальної діяльності й професійного життя).

4) Інтерактивна компетентність тісно пов'язана з діяльністю, особистісною сферою, вона у змозі задовольнити потреби комунікативного розвитку.

Отже, інтегруючи сутнісні характеристики ключових понять дослідження, інтерактивну компетентність майбутнього вчителя фізичної культури розуміємо як інтегральну якість особистості, яка виявляється у здатності до інтеракції, міжособистісної комунікації, рівноправного спілкування, забезпечення співпраці, спроможності активізувати інтерактивну взаємодію учасників освітнього процесу.

Отже, проведений аналіз визначень й змісту дотичних понять в дискурсі вітчизняних і зарубіжних науковців, визначення поняття інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури дозволяє нам перейти до аналізу її компонентів.

Безумовно, інтерактивна компетентність є невід'ємною і важливою складовою професійно-педагогічної компетентності; викладені вище ідеї науковців склали теоретичну основу для визначення компонентів інтерактивної компетентності.

На нашу думку, інтерактивна компетентність майбутнього вчителя фізичної культури доповнює його професійні можливості, оскільки, з одного боку, відображає відпрацьовану досвідом систему професійної взаємодії (методів і методик навчання, форм організації, технологій, засобів, стилів викладання тощо) у діяльності педагога, з іншого, – є основним педагогічним інструментом його впливу на студента через взаємодію і співробітництво. Водночас, інтерактивна компетентність дає можливість майбутньому учителю особливим способом будувати педагогічний процес і взаємодіяти з усіма його суб'єктами.

Принциповим для розуміння компонентів інтерактивної компетентності

майбутнього учителя є усвідомлення того, що праця учителя являє собою єдність професійно-педагогічної діяльності, педагогічного спілкування та взаємодії.

На наше переконання, компоненти інтерактивної компетентності зумовлені специфікою професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури, її функціональним складом, сферою, у якій вона відбувається, вимогами до професії – тобто, вони характеризують «зовнішню» структуру інтерактивної компетентності.

Перш, ніж схарактеризувати компоненти інтерактивної компетентності майбутнього учителя фізичної культури, необхідно проаналізувати роботи вчених щодо складників інтерактивної компетентності майбутніх учителів інших дисциплін.

Структуру інтерактивної компетентності майбутніх вчителів-філологів досліджувала вчена О. Сидорук (2013). Вона виділяє дві основні складові: ***теоретичний і практичний компоненти***.

1) Теоретичний компонент передбачає наявність у вчителя: готовності до прояву компетентності (мотиваційний аспект); знань про зміст компетентності (когнітивний аспект); досвіду проявів компетентності в різноманітних стандартних і нестандартних ситуаціях (поведінковий аспект); відношення до змісту компетентності і об'єкту її застосування (ціннісно-смысловий аспект); емоційно-вольової регуляції процесу і результату прояву компетентності.

2) Практичний компонент полягає в опануванні вчителем наступних компетенцій: мотиваційною, комунікативною, міжособистісною, соціокультурною, рефлексивною, інноваційною [123, с. 46].

Дослідниця Г. Харитонова, вивчаючи компоненти інтерактивної компетентності студентів педагогічного коледжу, виділяє такі: ***змістовний, особистісний, діяльнісний***. Спираючись на запропоновану структуру, вона відзначає, що змістовний компонент виконує орієнтаційну функцію і проявляється в регуляції поведінки майбутнього педагога як суб'єкта

взаємодії: дозволяє оцінювати, контролювати, коригувати власні шляхи, способи, методи діяльності та спілкування з дітьми на підставі вивченої теорії взаємодії.

Особистісний компонент відображає спрямованість особистості майбутнього вчителя в ситуаціях педагогічної взаємодії і реалізує смислову функцію усвідомлення мотивів власної поведінки в ситуаціях спільної діяльності і спілкування з дітьми. Це дозволяє емоційно-ціннісно наповнити педагогічну взаємодію.

Діяльнісний компонент спрямований на здійснення інструментальної функції і включає необхідний комплекс умінь в організації педагогічної взаємодії. Це дає майбутньому педагогу можливість ефективно проектувати ситуації педагогічної взаємодії; раціонально керувати спільною діяльністю і спілкуванням з дітьми; аналізувати власну поведінку з метою вдосконалення своїх інтерактивних умінь [140, с. 52].

До складу цього компоненту дослідниця Ю.Зайцева відносить і **руховий компонент** майбутнього вчителя фізичної культури (необхідність демонстрації фізичних вправ, виконання фізичних рухів разом із групою, страхівка учнів під час виконання вправи), тобто всебічна підготовленість майбутнього учителя з видів спорту, передбачених шкільною програмою [45, с. 140].

Дослідниця М. Карченкова (2006) виокремлює ще один важливий компонент. Це **мовленнєвий компонент**. Для майбутнього вчителя фізичної культури він є важливим, оскільки у нього відбувається значне навантаження на голосові зв'язки, тому, що команди подаються чітко, «командним голосом», на фоні дитячих вигуків. Відомо, що мовлення на уроці фізичної культури впливає не тільки на свідомість, а й на відчуття школярів. Умілою подачею команди вчитель може підкреслити характер руху (м'який, плавний, різкий), за допомогою тону її звучання (наказовий, переконливий тощо) регулювати рівень фізичних зусиль і викликати тим самим зворотну реакцію дітей.

Безумовно, для того, щоб на уроці досягти певного емоційного стану, вчитель повинен змінювати тон мовлення. Він може бути святковим, урочистим (при підведенні підсумків змагань, на спортивних вечорах, святах), задушевним (при індивідуальних бесідах), радісним або сумним (після перемоги або поразки), обуреним (при різних порушеннях) [58, с. 24].

З огляду на вищесказане, у мовленнєвому компоненті, який є важливим для майбутнього вчителя фізичної культури, ми визначаємо специфіку цього складника, яка полягає у:

здобутті знань про: індивідуальні психічні і психологічні особливості спілкування на уроці фізичної культури; необхідності й цінності взаємодії під час виконання фізичних вправ; про рівень актуального фізичного розвитку і зону найближчого розвитку; організацію і здійснення взаємодії на занятті; інтерактивні стилі викладання і навчання; про інтерактивні режими спільної діяльності учасників освітнього процесу;

розширенні вмінь: встановлювати контакт для спілкування і взаємодії; відбирати і застосовувати завдання для подальшого розвитку вмінь інтерактивної діяльності на уроці фізичної культури; ставлення до думок і реакцій учасників на уроці фізичної культури із повагою і толерантністю; творчого розв'язання завдань інтерактивного характеру під час уроку фізичної культури;

накопиченні здібностей: спільної діяльності на уроці фізичної культури; виконання інтерактивних завдань у команді, групі й індивідуально; збагачення власного досвіду навчання; рефлексії щодо досягнутих результатів; отримання і надання зворотного зв'язку про якість виконання завдань під час уроку фізичної культури.

Отже, проаналізовані погляди різних вчених на компоненти інтерактивної компетентності майбутніх учителів дають нам можливість схарактеризувати компоненти інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі ЗВО. Ми розглядаємо компоненти як ланки системи формування інтерактивної компетентності, які

тісно взаємозв'язані та взаємозумовлені, це такі компоненти, як: *мотиваційно-особистісний, операційно-діяльнісний і результативно-рефлексивний*. Схарактерізуємо їх детальніше.

Мотиваційно-особистісний компонент. На наш погляд, цей компонент є базовим, домінантним, системоутворювальним, тому що в ньому віддзеркалені мотиви, якості та властивості особистості, які впливають на результат формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Різні дослідники визначають вплив мотивації по-різному. Ми цілком згодні з А. Проценко, що зазначає, що «передумовою, рушійною силою та важливим регулятором професійної діяльності та розвитку жодної компетентності є мотивація. Вона містить всі види спонукань: мотиви, потреби, інтереси, прагнення, цілі, ідеали тощо, завдяки яким професійна діяльність набуває для учителя особистісного сенсу – потреби у самовдосконаленні, саморозвитку та творчій самореалізації» [114, с. 83].

Мотивація, зазначає О. Чуба, «детермінована, з одного боку, зовнішніми умовами (умови зовнішнього середовища для задоволення й наслідків від задоволення потреби), з іншого боку – внутрішніми чинниками, які представлені системою потреб і мотивів, зумовлених особистісними цінностями суб'єкта, і визначають особистісний смисл діяльності» [149, с.7 – 8].

Т. Левченко вказує, що мотивація «реалізує життєві відносини людини, регулює процеси становлення, розвитку, трансформації особистості. Мотивація спонукає дії, поведінку людини, визначає вибірковість процесів сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, уяви, забезпечує вибір цілей і засобів їх досягнення, спрямовує діяльність і дії на мотиваційні об'єкти, цілі, підтримує спрямованість діяльності та її інтенсивність, регулює, контролює реалізацію намірів, сприяє вибору нових технік і стратегій для реалізації певного мотиву» [77, с. 10].

Не викликає сумнівів в цьому контексті виокремлення трьох груп мотивів: внутрішня потреба працювати в галузі певного предмета; потреба працювати з людьми (навчати і виховувати їх), яка заснована на усвідомленні власних здібностей, характеру, покликання; необхідність, що пов'язана з виконанням ролі, обумовленої змушеним вибором професії, вимушеним вирішенням завдань, запропонованих професією. Вважається, що сильна мотивація може компенсувати прогалини розвитку деяких професійно важливих якостей, але слабку мотивацію компенсувати практично неможливо.

Як зазначає дослідниця А.Чепелюк, мотиваційний компонент характеризує мотивацію до опанування професією майбутнього вчителя, інтерес до засвоєння нових умінь і навичок, активність на заняттях, бажання виявити високий рівень умінь [146, с. 61].

Ми вважаємо, що мотиваційний компонент відображає орієнтувальні характеристики інтерактивної компетентності та знаходить своє відображення в потребах та цілях інтерактивної взаємодії майбутнього вчителя. До потреб ми відносимо: мотивація до інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури, активізація професійної мотивації, умотивоване ставлення до інтерактивної взаємодії під час навчання на факультеті фізичного виховання і спорту.

В межах нашого дослідження цей компонент пов'язаний, передусім, із визначенням майбутнім учителем мотивації до інтеракції, до інтерактивної діяльності; цілями, мотивами, інтересом до комунікативної взаємодії в якості майбутнього вчителя фізичної культури.

Усвідомлення майбутніми вчителями мотивації до інтерактивної діяльності пов'язано, безперечно, із формуванням у них позитивної мотивації до взаємодії. Адже для сформованості інтерактивної компетентності в цілому потрібно, щоб вона зайняла у педагогічній взаємодії фахівця структурне місце мети-дії й, отже, вступила у відповідне відношення з мотивом цієї взаємодії.

Ми погоджуємось з висновками науковців (О. Алексеев [2], Н.Винник [13], В. Дручик [39], Л.Іванова [52], Р.Карпюк [56]; А. Сидорук [122]), які

сходяться на думці, що вагомим аспектом мотивації майбутнього учителя фізичної культури є задоволеність власною професійною діяльністю, що залежить від низки чинників, а саме: внутрішній емоційний і фізичний добробут, любов до власної професії вчителя фізичної культури, розуміння необхідності здорового способу життя, любов до спорту.

Важливе місце у освітньому процесі майбутніх учителів фізичної культури належить розвитку мотивів. У науковій літературі (О. Ажиппо [1], Б. Без'язичний [6], М. Данилко [32], С. Карасевич [55], Р. Маслюк [85], Т. Матвійчук [87], Б. Максимчук [80], О. Онопрієнко [96], В. Папуча [101], А. Чепелюк [146]) підкреслюється, що формування в майбутніх учителів фізичної культури стійких мотивів є необхідною передумовою для прояву ними активності в оволодінні всіма складниками професійної компетентності, націленості на здобуття нових знань, формування професійно важливих умінь і якостей.

За висновками фахівців (В.Демченко [35], Ю. Дубовик [40], Н. Степанченко [130]), розвинена мотиваційна сфера забезпечує цілеспрямований, свідомий характер навчальної та професійної діяльності майбутнього педагога, визначає його потенційні можливості й активізує професійно-особистісний розвиток.

Отже, мотивація є важливим компонентом інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури завдяки формуванню необхідних установок і досвіду особистості, значущих якостей, досконалості у професійній діяльності й педагогічній взаємодії, педагогічній майстерності, що забезпечують свідоме здійснення професійної діяльності й педагогічної взаємодії.

У контексті нашого дослідження *мотиваційно-особистісний компонент* складається із низки мотивів:

- мотиви щодо розвитку вмінь суб'єкт-суб'єктної взаємодії; інтерес студентів з різним рівнем розвитку фізичних, рухових, координаційних і множинних здібностей до участі у взаємодії;

- зацікавленість студентів у виконанні інтерактивних завдань фізкультурно-спортивної спрямованості й досягнення ними значущих результатів;
- інтерес студентів у взаємодії під час виконання навчальних завдань (фізичних вправ);
- зацікавленість у взаємодії за принципом «рівний рівному» (ігрова та змагальна діяльність), «рівний проти рівного»;
- інтерес до інтерактивної діяльності у процесі навчання.

Операційно-діяльнісний компонент – система знань, умінь, навичок, способів діяльності у межах інтерактивної компетентності. А. Проценко вважає, що для майбутніх учителів фізичної культури професійно необхідними є *знання* про майбутню педагогічну діяльність, педагогічні, психологічні, методичні, анатоμο-фізіологічні, знання з видів спорту, передбачених шкільною програмою, а також знання з безпеки життєдіяльності, проблем фізичного виховання та здоров'язбереження. Важливими є знання про себе, власні здібності, потреби, інтереси, а також вміння та навички роботи з інформацією – пошук, аналіз, порівняння, систематизація, узагальнення тощо [114, с. 84].

Компонент характеризує знання про інтерактивну діяльність учителя, знання про способи інтерактивної діяльності учителя, знання про вимоги до інтерактивної компетентності учителя як результату успішного оволодіння ним інтерактивною діяльністю.

Безумовно, у процесі навчання теоретичні знання проходять певні етапи – вони трансформуються в уміння і навички, компетентності [44, с. 65]. Саме уміння і навички стають фундаментом компетентностей, за методологією TUNING, що розглядає їх як динамічне поєднання знань, умінь, навичок, розуміння, здатностей, що формуються в різних навчальних дисциплінах і оцінюються на різних етапах [41, с. 7].

Не викликає сумніву, що знання майбутнього вчителя повинне формуватися відразу на всіх рівнях: методологічному (знання

закономірностей розвитку, зумовленість цілей виховання тощо); теоретичному (знання законів, принципів, правил педагогіки і психології, основних форм діяльності тощо); методичному (рівень конструювання навчально-виховного процесу); технологічному (рівень вирішення практичних завдань навчання і виховання в конкретних умовах) [103, с. 27]. Міцні системні професійні знання є основою світогляду, умовою творчої самореалізації, розвитку здібностей і талантів майбутніх учителів.

Майбутній вчитель фізичної культури нової формації, як вважає О. Болотіна, повинен знати зміст інтерактивних технологій у галузі фізичної культури, форми, методи і принципи організації інтерактивного навчання, основи інтерактивних технологій у галузі фізичної культури і спорту [8, с. 9].

Також важливим є аналіз знань студентів закладу вищої педагогічної освіти у сфері фізичної культури: розуміти засади професійної діяльності й специфіку фізичної культури, її зв'язок з комплексом інших дисциплін гуманітарного, професійного, загальноосвітнього блоків; визначати вплив на фізичний і духовний аспекти здоров'я; знати системи організму людини, уміти оцінювати рівень функціонального стану серцево-судинної, дихальної і нервової систем здорової людини; уміти підготувати і провести урок фізичної культури; уміти враховувати індивідуально-психологічні особливості учнів у навчальному процесі тощо.

Серед теоретичних і практичних *знань* інтерактивної компетентності нами виділено: знання про особливості і сутність інтерактивної компетентності; принципи формування інтерактивної компетентності; організація інтерактивного навчання.

Як справедливо зазначив в своєму дослідженні Р.Маслюк, важливими для майбутніх учителів фізичної культури стають уміння забезпечувати активну суб'єкт-суб'єктну взаємодію, активне засвоєння методів і засобів інтерактивної діяльності [85, с. 64].

На наш погляд, цей компонент – один із головних складників дидактичного процесу та його можна визначити як процесуальний,

методичний. На думку дослідників, він відповідає: за якість оволодіння методичними вміннями й навичками; їх застосування в практичній діяльності; показ й виконання завдань навчальної програми та методиці їх навчання [65, с. 15].

Проаналізуємо необхідні уміння і навички студентів. *Пізнавальні вміння та навички* студентів: самостійно опрацьовувати інформаційні ресурси з метою організації міжсуб'єктної взаємодії; застосовувати на практиці психолого-педагогічні, теоретичні знання з теорії інтерактивного навчання; реалізовувати на практиці інтерактивні методи; використовувати інтерактивні форми і засоби навчання тощо.

До важливих умінь також додамо *комунікативні* уміння, як-то уміння здійснювати спілкування, використовувати вербальні й невербальні засоби комунікації, уміти розв'язувати конфлікти, суперечки під час занять фізичною культурою тощо.

Здібності: тактовно оцінювати рівень отриманих знань і вмінь студентів у ході міжособистісної взаємодії; аналізувати рівень виконання власної та студентської діяльності; позитивно корегувати атмосферу взаємодії учнів; регулювати процес формування інтерактивної компетентності методами рефлексії і зворотного зв'язку; долати труднощі, які виникають під час міжсуб'єктної взаємодії; правильно розподіляти навчальний час на занятті фізичної культури.

Уміння та навички, що є складовою частиною цього компонента інтерактивної компетентності, настільки важливі, що деякі дослідники рівень умінь вважають визначальним у компетентності майбутнього вчителя [138].

Аналіз наукових праць, стосовно вмінь, якими повинен володіти майбутній вчитель, дав підставу Г.Кондрацькій, А. Чепелюк для ствердження, що вміння й навички повинні охоплювати ті ж складові частини, що й знання, а саме вміння: здійснювати освітній процес, виховну роботу; взаємодію, управління собою та іншими під час різноманітної діяльності [65, с. 15].

Кожне з цих умінь містить різні інтелектуальні й практичні навички. Уміння дають змогу на основі набутих знань і навичок виконувати певні види діяльності в мінливих умовах.

Науковець В. Волков [17] вважає, що чим досконаліші вміння, тим вільніше педагог володіє різними діями, із яких складається його педагогічна робота. Педагогічні навички та вміння в сукупності утворюють педагогічну техніку. З оволодінням нею в процесі діяльності вчителя з'являються легкість, простота, природність, які є важливими показниками педагогічної майстерності.

Компонент об'єднує в собі усвідомлення сутності функцій інтерактивної взаємодії – організаційну (організація взаємодопомоги), корегуючу (взаєморозуміння, чутливу комунікацію), контрольну (взаємоконтроль); усвідомлення принципів інтерактивної взаємодії – взаємонавчання, соціалізацію, зворотній зв'язок тощо.

Як визначає М.Фіцула [138], необхідно врахувати принципи, методи, форми, засоби навчання. Вважаємо, що ефективність цього складника залежить від інтерактивної взаємодії педагогів й учнів, установлення між ними суб'єкт-суб'єктних взаємин. Застосування сучасних діалогічних методів, прийомів, форм педагогічної взаємодії сприяє формуванню таких відносин. Суть компонента інтерактивної компетентності зводиться до володіння методами, способами та технологіями навчання, що можливо за допомогою умінь, навичок і педагогічної техніки.

Компонент передбачає встановлення взаємодії; створення і використання власних механізмів формування інтерактивних умінь; аналіз інтерактивних видів діяльності відповідно до вимог програми; творчий підхід до планування структури інтерактивного заняття; означення освітніх цілей інтерактивного навчання; спостереження за навчальною діяльністю в рамках інтерактивного спілкування і співробітництва; досягнення поставленої мети у ході виконання інтерактивних завдань.

Компонент інтерактивної компетентності у нашому дослідженні визначається знанням засад інтерактивної взаємодії та наступними вміннями та навичками організації інтерактивної взаємодії студентів:

- вміти застосовувати необхідні інтерактивні методи і форми в залежності від змісту навчання, вміти застосовувати наявні засоби інтерактивного навчання;

- вміти застосовувати групові методи діяльності, які використовуються на занятті фізкультури;

- вміти організувати інтенсивну взаємодію та комунікацію всіх учасників освітнього процесу під час виконання фізичних вправ тощо.

Безумовно, компонент інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури закладає фундаментальну теоретичну і практичну основу для опанування ним іншими компонентами інтерактивної компетентності.

До цього компоненту можна віднести усвідомлення суті інтерактивних методів, форм, засобів діяльності, володіння засобами, методами, прийомами організації та технологіями інтерактивної діяльності на основі компетентнісного підходу й творчого використання знань; вміння та навички організації інтерактивної взаємодії, координації зусиль усіх учасників освітнього процесу. До цього ж відносять й управління діяльністю інших людей [114, с. 84].

Як визначають дослідники Г.Кондрацька, А. Чепелюк [65], операційно-діяльнісний компонент – це, перш за все, організація практичної навчально-пізнавальної діяльності майбутнього вчителя з опанування змісту освіти.

Успішність інтерактивної діяльності майбутнього вчителя відбувається завдяки досягненню запланованого результату і рефлексії [137, с. 6]. Відповідно, наступним компонентом інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури вважаємо результативно-рефлексивний.

Результативно-рефлексивний компонент інтерактивної

компетентності майбутнього учителя фізичної культури важливий, оскільки він визначає сформованість рівня інтерактивної компетентності та вміння здійснювати самооцінку, самоконтроль, саморегуляцію інтеракції. У контексті нашого дослідження визначальним аспектом інтерактивної діяльності студента факультету фізичної культури є результат – власний розвиток, розвиток себе, вміння здійснювати взаємодію (рухову в тому числі) стосовно конкретного інтерактивного завдання, під час виконання фізичних вправ, під час ігрової та змагальної діяльності. Результативно-рефлексивний компонент зумовлює контроль самооцінювання, корегування та аналіз змісту досягнутих результатів.

Результативно-рефлексивний компонент інтерактивної компетентності характеризуються доцільним підбором методів і форм організації освітнього процесу майбутнього учителя фізичної культури під час навчання студентів гуманітарним предметам та предметам професійно-орієнтованого циклу і базується, перш за все, на принципах і методах фізичного виховання (як теоретичних, так і практичних), на інтерактивних, рефлексивних методах навчання, діяльнісному підході, що спрямовані на усвідомлений розвиток вміння співпраці і спілкування в процесі навчання, адекватно оцінювати себе і свої дії у процесі колективної діяльності.

Вважаємо, що результативна складова визначеного компоненту включає підготовку майбутнього вчителя до оцінювання змісту досягнутих результатів; відповідно до результатів, прогнозування можливих нових досягнень; вдосконалення механізмів, які сприяють успішному виконанню інтерактивних видів завдань; виявлення та перевірка факторів, які перешкоджають ефективному функціонуванню інтерактивного співробітництва і спілкування тощо.

Вважаємо, що рефлексивна складова визначеного компоненту полягає у постійному здійсненні самоаналізу виконуваних дій в процесі інтерактивного співробітництва і спілкування; використання здібностей рефлексії по

відношенню до якості отриманих знань, вмінь, дій, виконаних у ході вирішення інтерактивних завдань; планування наступних дій щодо покращення процесу взаємодії, прийняття спільних рішень, висунення стратегій у застосуванні інтерактивних форм, методів і засобів навчання; орієнтація на встановлення зворотного зв'язку; самоконтроль власних навчальних успіхів та невдач.

Безумовно, сутність рефлексивної складової виражається в адекватній самооцінці. Безперечно, людина не може діяти раціонально, не володіючи знаннями про власні можливості. Зазвичай, люди добре усвідомлюють особливості своїх окремих проявів, але відчують труднощі в оцінюванні себе як особистості в цілому. Складність самооцінки пов'язана з обмеженими можливостями використання уявного компоненту самопізнання [137, с. 6]. Це, безумовно, впливає на динамічність самопізнання майбутнього вчителя, його здатність помічати і правильно оцінювати зміни, що відбуваються з ним у процесі вивчення студентами предметів професійно-орієнтованого циклу. Він формується за такими основними напрямками: створення проблемно-конфліктних ситуацій; установка на спільну діяльність; обмін наявним професійним досвідом.

Отже, результативно-рефлексивний компонент інтерактивної компетентності під час навчання предметам професійно-орієнтованого циклу сприяє досягненню запланованого результату, пізнанню й адекватному оцінюванню, контролю, розвитку студентами себе і своїх дій для інтеракції.

Отже, компоненти – мотиваційно-особистісний, операційно-діяльнісний, результативно-рефлексивний – складають основу інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Висновки до розділу 1

Проведене дослідження дозволило одержати низку важливих теоретичних результатів, які містять розв'язання наукового завдання

формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти.

1. На основі аналізу й узагальнення наукових джерел з проблеми дослідження було з'ясовано та схарактеризовано зміст базових понять дослідження: «інтеракція», «взаємодія», «майбутній учитель фізичної культури», «освітній процес», що сприяло розумінню поняття «інтерактивна компетентність майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти». Визначені нами методологічні підходи – системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, гуманістичний, комунікативний, фасилітативний – забезпечили філософсько-педагогічні підвалини, що дозволили здійснити більш детальний аналіз проблеми дослідження. Це уможливило характеристику діяльності вчителя фізичної культури.

2. Нами підкреслено, що порівняно з учителями інших спеціальностей, учитель фізичної культури має власну специфіку – це фізичне навантаження і напруженість, він – педагог дії, його дії переходять в дії-уміння і дії-навички. Специфіка діяльності учителя фізичної культури заснована на розв'язанні практичних завдань. Нами виокремлено специфічні особливості діяльності вчителя фізичної культури, досліджено основні функції його діяльності. Більшість функцій зумовлена специфікою занять фізичною культурою, особливостями навчального процесу на заняттях фізичної культури, що дозволило нам визначити значущі знання, уміння, навички, якості, які притаманні саме вчителю фізичної культури. Вони мають ярко виражені інтерактивні ознаки, а сама праця вчителя фізичної культури є інтерактивною за своєю суттю.

3. Схарактеризована діяльність вчителя фізичної культури сприяла більш глибокому розумінню сутності інтерактивної компетентності. Інтегруючи сутнісні характеристики ключових понять дослідження, нами було дано визначення терміну «інтерактивна компетентність майбутнього вчителя фізичної культури», яке ми розуміємо як інтегральну якість особистості, яка виявляється у здатності до інтеракції, міжособистісної комунікації,

рівноправного спілкування, забезпечення співпраці, спроможності активізувати інтерактивну взаємодію учасників освітнього процесу. Виокремлено сутність і компоненти інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури.

4. Компоненти інтерактивної компетентності зумовлені специфікою діяльності майбутніх учителів фізичної культури. Це мотиваційно-особистісний, операційно-діяльнісний і результативно-рефлексивний компоненти, які тісно взаємозв'язані та взаємозумовлені.

Основні положення з розділу 1 висвітлено в таких публікаціях автора [31; 124; 125; 126; 169].

Список використаних джерел до розділу 1

1. Ажиппо О.Ю. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2013. 39 с.
2. Аксьонова О. Інтерактивні форми діяльності учнів на уроках фізичної культури. *Молода спортивна наука України*: зб. наук. пр. з галузі фіз. к-ри та спорту. 2007. Вип. 11. Т. 1. С. 4–16.
3. Алексєєв О.О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків на традиціях українського козацтва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд пед. наук : 13.00.04. Харків, 2016. 20 с.
4. Андрущенко В.П. Філософічність освіти : теорія, методологія, практика. *Вища Освіта України*. 2008. № 4. С. 10–18
5. Арыдин В.М., Атанов Г.А. Учебная деятельность студентов: справочное пособие. Донецк, 2000. 80 с.
6. Без'язичний Б.І. Теоретичні і методичні засади формування етичної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури у процесі професійної підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2016. 40 с.
7. Бєлих С.І. Обґрунтування потреби системних досліджень за темою непрофесійної фізкультурної освіти студентів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. Чернігів, 2011. Вип. 91. С. 51–53.
8. Болотіна О.В. Особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчої роботи із школярами спеціальної медичної групи у сучасних умовах вищої освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. № 17. С. 6–11.

9. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ: Перун, 2005. 1728 с.
10. Васьков Ю.В. Добір і конструювання теоретичного компонента змісту фізкультурної освіти в середній загальноосвітній школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01. Харків, 1996. 20 с.
11. Васьков Ю.В. Теоретичні і методичні засади навчання фізичної культури учнів основної школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2013. 40 с.
12. Вацеба О.М., Петришин Ю.А. Проблеми сучасної теорії фізичного виховання і спорту як науки і навчальної дисципліни. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*: зб. наук. пр. / під ред. С.С. Єрмакова. 2001. № 24. С. 21–25.
13. Винник Н.М. Формування готовності майбутніх учителів фізичного виховання до організації спортивно-оздоровчої діяльності у середніх навчальних закладах: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2016. 20 с.
14. Винник Н.М. Формування готовності майбутніх учителів фізичного виховання до організації спортивно-оздоровчої діяльності у середніх навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / . Хмельницький, 2016. 183 с.
15. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич: Коло, 2006. 326 с.
16. Вільчковський Е.С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навчальний посібник для студ. дошкільних факультетів вищ. пед. навч. закладів. 3-тє вид., стер. Суми: Університетська книга, 2017. 428 с.
17. Волков В.Л. Основи теорії та методики фізичної підготовки студентської молоді : навч. посіб. К.: Освіта України, 2008. 256 с.

18. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація. Навчальний посібник. Київ : вид. центр «Академія», 2006. 255 с.
19. Воронін Д.Є. Деякі питання гуманітарних орієнтирів фізичної культури в підготовці фахівців. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2004. № 21. С. 8–14.
20. Гадецький М.В., Хлебнікова Т.М. Організація навчального процесу в сучасній школі: навчально-методичний посібник для вчителів, керівників навчальних закладів, слухачів ІПО. Х.: Веста; Видавництво «Ранок», 2003. 136 с.
21. Гауряк О. Д. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури в умовах педагогічної практики. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. Київ. 2011. Вип. 14. С. 184–188.
22. Генсерук Г. Р. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2005. 20 с.
23. Герцик М.С., Вацеба О.М. Вступ до спеціальностей галузі «фізичне виховання і спорт»: Підручник. Харків: «ОВС», 2005. 240с.
24. Гогунов Е.Н., Мартьянов Б.И. Психология физического воспитания и спорта. М.: Академия, 2004. 224 с.
25. Головні ризики від проблем у сфері фізичної культури і спорту в Україні / Левкович Р. та ін. *Проблеми формування здорового способу життя молоді*: мат. III Всеукр. науково-практ. конф. студентів, магістрантів та аспірантів; під заг. ред. Сіренко Р.Р. Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2011. С. 29–33.
26. Гончар Г. Концептуальні підходи до пояснення нового вектора формування особистої фізичної культури студентів у процесі неспеціальної фізкультурної освіти. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*.

Фізичне виховання і спорт / уклад. А.В. Цьось, А.І. Альошина. 2015. Вип. 18. С. 43–47.

27. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
28. Гребенюк О.С., Гребенюк Т.Б. Теория обучения: учебник и практикум для академического бакалавриата. М.: Издательство Юрайт, 2018. 318 с.
29. Гринченко І.Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання: досвід європейських країн. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2014. Вип. 42. С. 44–45.
30. Гринченко І.Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в нових умовах. *Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. Додаток 3, Т. VII. Тематичний випуск: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. 2011. С. 84–93.
31. Гринченко І.Б., Наконечний В.О., Сікора В.В., Карпунець Т.В. Методика формування «відчуття м'яча» у юних футболістів 8-9 років на початковому етапі підготовки. *Здоров'я, спорт, реабілітація*. Вип. 04. С. 23–29. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.2536452>
32. Данилко М.Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вихов. і спорту: 24.00.02. Луцьк, 2000. 19 с.
33. Дем'яненко Н.М. Загальнопедагогічна підготовка вчителя в Україні (XIX – перша половина XX ст.). К.: ІЗІМН, 1998. 328 с.
34. Деминский А.Ц. Основы теории и методики физического воспитания. Донецк: Донеччина, 1995. 520 с.
35. Демченко В. В. Формування готовності до професійного самовдосконалення майбутніх учителів фізичної культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Кропивницький, 2018. 20 с.

36. Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року. Київ, 2017. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#Text>
37. Десятов Т.М., Пальчук М.І., Паршина Н.П. Професійні стандарти: теоретичні аспекти і методика: метод. посібник / за ред. Н.Г. Ничкало. К.: Арт Економі, 2011. 234 с.
38. Драгнєв Ю. В. Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору: теорія та практика. Луганськ : ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2013. 475 с.
39. Дручик В.Д. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до впровадження здоров'язберезувальних технологій у старшій школі: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2017. 20 с.
40. Дубовик Ю.М. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування морально-вольових якостей учнів основної школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Харків : 2018. 20 с.
41. Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система: довідник користувача / за ред. Ю.М. Рашкевича, Ж.В. Таланової. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. 106 с.
42. Єльнікова О. В. Управління впровадженням інтерактивних освітніх технологій в навчальний процес загальноосвітнього навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти України. К., 2005. – 245 с.
43. Єрмаков С.С., Кривенцова І. В. Перспективи розвитку навчальної дисципліни «фізичне виховання» у вищих навчальних закладах України. *Педагогіка та психологія*. 2015. Вип. 47. С. 117–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2015_47_14
44. Заблоцька О.С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз. *Вісник Житомирського державного університету*

імені Івана Франка. 2008. Вип. 40. С. 63–68. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/2473/>

45. Зайцева Ю.В. Специфіка діяльності вчителя фізичної культури як організатора фізкультурно-спортивної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах. *Витоки педагогічної майстерності*. 2014. Вип. 13. С. 139–144.
46. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 року № 1556-VII [Текст] [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
47. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 року № 2145-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
48. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». Київ, 2020. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>
49. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії: навчальний посібник для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навчальних закладів. Київ: Україно-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. 302 с.
50. Іванова Г.Є. Роль фізичної культури в формуванні здорового способу життя студентів технічного вузу. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2003. № 10. С. 29–34.
51. Іванова Л.І., Путров С.Ю., Карпюк Р.П. Теорія і методика оздоровчої фізичної культури. К : ТОВ «Козарі», 2010. 276 с.
52. Іванова Л.І.. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2007. 376 с.
53. Індиченко Л., Бекетова О. Фізична культура і спорт в ціннісному вимірі студентської молоді. *Проблеми формування здорового способу життя молоді* : мат. III Всеукр. науково-практ. конф. студентів, магістрантів та аспірантів / під заг. ред. Р.Р. Сіренко. Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2011. С. 127–133.

54. Каменєва Т.М. Теоретичні основи навчання: навчально-методичний посібник. К.: МНУЦ, 2018. 282 с.
55. Карасєвич С. А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань, 2017. 267 с.
56. Карпюк Р.П. Підготовка вчителя фізичної культури до розв'язання професійних ситуацій : автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2004. 20 с.
57. Карпюк Р.П., Сущенко Л.П. Термінологія вищої фізкультурної освіти з напрямку «Адаптивне фізичне виховання». Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2008. 112с.
58. Карченкова М. В. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.14. Переяслав-Хмельницький, 2006. 228 с.
59. Касьяненко М.Д. Педагогіка співробітництва. Київ: «Вища школа», 1993. 319 с.
60. Качалов Д.В. Концепция формирования целостного педагогического знания у будущих учителей. М. : Академия Естествознания, 2010. 155 с.
61. Клопов Р. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій: теорія і практика: монографія. Запоріжжя: Вид-во Запорізького національного ун-ту, 2010. 386 с.
62. Козіна Ж., Слюсарев В. Розробка та застосування інтерактивних технологій у тренувальному процесі в спортивних іграх. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2017. Вип. 39. С. 98–105.
63. Комар О. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології : дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.04 / Уманський держ. пед. унів-т імені Павла Тичини. Умань, 2011. 512 с.

64. Компетенції викладачів вищої школи в добу змін: діагностика та аналітика (за результатами дослідження в Київському університеті ім. Бориса Грінченка) / Хоружа Л., Братко М., Котенко О., Мельниченко О., Прошкін В. Київ : Київський ун-т ім. Бориса Грінченка, 2018. 92 с.
65. Кондрацька Г., Чепелюк А. Змістове наповнення процесу формування професійної культури майбутнього вчителя фізичної культури у вищих навчальних закладах. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки / уклад. А.В. Цьось, С.П. Козіброцький. 2015. № 1 (29). С. 12–16.
66. Корносенко О.К., Бондаренко В.В., Бондаренко М.Р. Аналітичні аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності вчителя фізичної культури. *Педагогічні науки*. 2019. № 74. С. 58-64. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2019.74.196652>
67. Костікова І.І. Використання інтерактивної дошки на уроках іноземної мови. *Нові технології навчання: збірник наукових праць*. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». 2018. Вип. 91. С. 54–61. URL: <https://drive.google.com/file/d/1TCoQEgt13CZNViHyhVsBSyMTSndkVqvU/view>
68. Костікова І.І. Інтерактивна дошка як засіб комунікації. *Матеріали науково-практичній конференції «Службово-бойова діяльність Національної гвардії України: сучасний стан, проблеми та перспективи»*. Харків: НАНГУ, 2018. С. 67–68. <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/1830>
69. Костікова І.І. Інтерактивність майбутнього фахівця як якість навчання і риса особистості. *Матеріали конференції „Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України”*. Харків: ХНУВС, 2018. С. 45-47. http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/30_03_2018/pdf/12.pdf

70. Крижановський А.І. Аналіз особливостей технологічного підходу до підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Актуальні проблеми сучасної науки і наукових досліджень*. 2014. Вип. №3 (6). С. 262–265.
71. Круцевич Т.Ю. Теорія і методика фізичного виховання: підручник для студентів вищих навч. закладів фіз. виховання і спорту. К., 2008. Т1. 392 с.
72. Куделко В.Е., Аркуша А.О. Фізична культура. Фармацевтична енциклопедія / Редкол.: (голова), переднє слово В.П. Черних. К.: МОРІОН, 2005. 848 с.
73. Куписевич Ч. Основы общей дидактики. М.: Высшая школа, 1986. 368 с.
74. Курлянд З.Н., Хмелюк Р.І., Семенова А.В. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. За ред. З. Н. Курлянд. Київ: Знання, 2007. 495 с.
75. Куц О., Третьяков М., Лапичак І. Інтеграція цінностей фізичної культури у професійній підготовці педагога з фізичного виховання. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз.виховання і спорту*. 2003. № 15. С. 119–124.
76. Лавриченко Н.М. Проблеми гуманістичного спрямування шкільної соціалізації: педагогічні роздуми і нотатки. Київ: ТОВ «Інсайт-плюс», 2006. 279 с.
77. Левченко Т.І. Мотивація суб'єкта в різних видах діяльності. Вінниця: Нова Книга, 2011. 448 с.
78. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб / за ред. В.І. Лозової. Х.: ОВС, 2006. 496 с.
79. Логвиненко О.Б. Виховання фізичної культури учнів 5-9 класів у позакласній діяльності загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.07. Луганськ, 2004. 20 с.
80. Максимчук Б.А. Теоретичні і методичні основи формування валеологічної компетентності майбутніх учителів у процесі фізичного виховання : дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2017. 555 с.
81. Максимчук І.А. Розвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки: автореф. дис. на

- здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2017, 20 с.
- 82.** Малафіїк І.В. Дидактика: Навчальний посібник. К.: Кондор, 2005. 397 с.
- 83.** Мамчур І.А. Формування комунікативного потенціалу майбутнього вчителя іноземної мови засобами культурологічно орієнтованого навчання: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2007. 214 с.
- 84.** Мартиненко В.В. Безперервна підготовка фахівців фізичного виховання і спорту. *Наукові праці МДПУ. Серія: Педагогіка.* 2009. Вип. 99, Т. 112. С. 111–115.
- 85.** Маслюк Р.В. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в системі «Педагогічний коледж – педагогічний університет» : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. Умань, 2015. 285 с.
- 86.** Матвійчук Т.Ф. Особливості формування педагогічної майстерності вчителів фізичної культури. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт).* 2015. Вип. 5К(61)15. С. 163–167.
- 87.** Матвійчук Т.Ф. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичного виховання у процесі професійної підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Вінниця, 2015. 20 с.
- 88.** Мацко Л.А., Прищак М.Д. Основи психології та педагогіки: навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2009. 158 с.
- 89.** Методика викладання у вищій школі : навчальний посібник / Малихін О.В. та ін. Сімферополь: Дайфі, 2011. 270 с.
- 90.** МСКО-2011, 2013 URL: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/isced-fields-of-education-training-2013-ru.pdf>
- 91.** Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту: затверджено Указом Президента України від 28 вересня 2004 р. № 1148/2004 із змінами

- і доповненнями від 21 жовтня 2005 р. № 1505/2005. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U1148_04.html
92. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL: <http://guonrh.gov.ua/content/documents/16/1517/Attaches/4455.pdf>
93. Національний класифікатор України: «Класифікатор професій» ДК 003:2010. К.: Видавництво «Соцінформ», 2010.
94. Носко М. О., Давидова Н. А. Проблеми і шляхи підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. *Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2012. Вип. 92, Т. 1. С. 184–187.
95. Овчарук В. В. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих технічних навчальних закладів засобами фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07. Вінниця, 2019. 23 с.
96. Онопрієнко О.В. Формування базових професійних компетентностей майбутнього вчителя фізичної культури у процесі вивчення фахових дисциплін: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2009. 296 с.
97. Освітня програма. 014 Середня освіта (Фізична культура). ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2020. 18 с. Режим доступу: <http://smc.hnpu.edu.ua/osvitni-programy>
98. П'ятакова Г. П. Технологія інтерактивного навчання у вищій школі: Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 119 с.
99. Павленко Н.О. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних технологій: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Полтава, 2008. 332 с.
100. Панасюк І. В. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до застосування тренінгів у навчальному процесі загальноосвітньої школи: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2009. 252 с.

101. Папуча В.М. Формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя фізичного виховання в процесі фахової підготовки: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Запоріжжя, 2010. 20 с.
102. Папуча В.М. Формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя фізичного виховання в процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2010. 243 с.
103. Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін. К.: СПД Богданова А.М., 2008. 376 с.
104. Переверзева С.В., Марчик В.І. Формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до професійного саморозвитку в процесі позааудиторної роботи. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2017. Вип. 1. С. 56–67.
105. План Дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове співтовариство на період до 2010 року. Від 13.07.2007 р. № 612. 10 с. URL: http://www.mon.gov.ua/laws/MON_612_07.doc
106. Плачинда Т.С. Педагогічні умови стимулювання активності студентів вищих педагогічних навчальних закладів до фізкультурної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. Кіровоград. 2008. 220 с.
107. Плачинда Т.С. Формування позитивного ставлення студентської молоді до занять фізичною культурою. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2005. № 10. С. 47–50.
108. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. К., 2007. 144 с.
109. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>.

110. Присяжнюк С.І. Фізичне виховання. Теоретичний розділ : навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2007. 192 с.
111. Приходько Г. І. Проблема нестачі вчителів фізичного виховання в Україні в XIX – на початку XX століть і деякі шляхи її вирішення. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. Серія. «Педагогічні науки»*. 2017. Вип. 144. С. 203–208. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2017_144_5
112. Приходько В.В., Кузьмінський В.П. Креативна валеологія. Концепція і педагогічна технологія формування студентів технічних і гуманітарних спеціальностей як будівничих власного здоров'я: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Дніпропетровськ: НГУ, 2004. 231 с.
113. Про фізичну культуру і спорт : закон України від 24.12.1993 № 3808-ХІІ. К., 1993. 22 с.
114. Проценко А.А. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. Мелітополь, 2018. 332 с.
115. Радишевська М. Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у контексті педагогічної науки США. *Порівняльно-педагогічні студії: Наук.-пед. журнал*. Умань: Вид-во обл. друк. 2010. № 3. С. 156–161.
116. Радишевська М.М. Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2015. 225 с.
117. Ріпак М. Роль особистості вчителя у формуванні в учнівської молоді потреби у зміцненні здоров'я засобами фізичної культури. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2003. № 16. С. 96–102.

118. Розвиток сучасної освіти: освітологічні наголоси: наукове видання. За матеріалами першої Всеукр. наук.-практ. конференції «Освітологія – науковий напрям інтегрованого пізнання освіти» / В.Г. Кремень та ін. Київ, 2011. 162 с.
119. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів. К.: Ибрис, 1997. 416 с.
120. Семенов О.М. Система професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (в умовах педагогічного університету) : дис. ... д-ра. пед. наук 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти Академії педагогічних наук України. Київ, 2005. 625 с.
121. Семиченко В.А., Заслуженюк В.С. Психологічна структура педагогічної діяльності: навчальний посібник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2000. Ч. 1. 217 с.
122. Сидорук А.В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до анімаційної діяльності в загальноосвітній школі: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя, 2016. 20 с.
123. Сидорук О.Ю. Формирование интерактивной компетентности у будущих преподавателей иностранного языка. *Наука і освіта*. 2013. № 5. С. 44–47.
124. Сікора В.В. Визначення інтерактивної компетентності майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту. *Матеріали XI Міжнародної конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух»*. 2018. С. 370–371.
125. Сікора В.В. Загальні ознаки інтеракції в освітньому процесі майбутніх учителів фізичної культури. *Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Наука та освіта у дослідженнях молодих учених»*. 2019. С. 82–84.
126. Сікора В.В. Методологічні підходи щодо формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені*

Г.С. Сковороди «Теорія та методика навчання та виховання». 2018. Вип. 44. С. 199–210. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.1412511>

127. Сіренко Р.Р. Дуалізм фізичної і розумової діяльності в галузі фізичної культури та спорту. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2005. № 10. С. 239–241.
128. Современный словарь по педагогике / сост. Е.С. Рапацевич. Минск: Современное слово, 2001. 940 с.
129. Старченко С. О. Неперервна підготовка у формуванні предметно-професійної компетентності вчителя фізичної культури. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2014. № 2 (36). С. 495–503.
130. Степанченко Н.І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2017. 40 с.
131. Столярєнко Л.Д. Педагогіка. Ростов н/Д: Феникс, 2000. 448 с.
132. Стоянов В.А. Моральні якості майбутнього вчителя фізичної культури в системі професійних якостей. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2005. № 10. С. 63–65.
133. Суровов О.А. Методика інтерактивного навчання спеціальних дисциплін майбутніх вчителів фізичної культур: автореф. дис. на здобуття науового ступення канд. пед. наук: 13.00.02. Харків, 2017. 20 с.
134. Сущенко Л.П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту : дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. К., 2003. 650 с.
135. Тимошенко О.В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. пед. наук: 13.00.04. К., 2009. 38 с.

136. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Кондор, 2011. 628 с.
137. Умінська А.П. Формування рефлексивної культури майбутнього вчителя іноземної мови в процесі професійної підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир, 2017. 20 с.
138. Фіцула М.М. Вступ до педагогічної професії: навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. освіти. Тернопіль : Навч. кн.-Богдан, 2005. 168 с.
139. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. посібник. К.: Академвидав, 2005. 560 с.
140. Харитоновна А.Г. Развитие интерактивной компетентности студентов в образовательном процессе педагогического колледжа: дис. ...канд. пед. наук.: 13.00.01 / Иркутский гоусударственный педагогический университет. Иркутск, 2005. 220 с.
141. Ходак Т.В. Роль інтерактивних методів навчання у процесі формування професійної компетентності студентів. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. Професійна підготовка*. 2012. № 2. С. 148–151.
142. Худолій О.М. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання: Навчальний посібник. Харків: «ОВС», 2008. 406 с.
143. Цар І.О. Педагогічні технології формування індивідуального стилю професійної діяльності у майбутнього вчителя гуманітарного профілю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2011. 20с.
144. Цільова комплексна програма «Фізичне виховання — здоров'я нації»: затв. Указом Президента України від 1 вересня 1998 року № 963/98. URL: http://uazakon.com/documents/date_21/pg_iwgzsa/index.htm.
145. Цьось А. В., Балахнічова Г.В., Заремба Л.В. Сучасні технології викладання спортивних дисциплін: навч. посіб. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2010. 132 с.
146. Чепелюк А.В. Формування психолого-педагогічної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури у вищому навчальному закладі :

дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Національна академія державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2014. 271 с.

147. Черненко С. Вплив фізичної культури на формування світогляду, патріотизму, моральних і духовних якостей особистості. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2003. №15. С. 82–86.
148. Чопик Р.В., Полякова М. І. Упровадження в урок фізичної культури інтерактивних технологій із варіативного модуля «Баскетбол». *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2012. № 3. С. 180-182. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fvs_2012_3_45
149. Чуба О.Є. Усвідомлення професійного вибору майбутніми вчителями як чинник самоздійснення особистості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2010. 24 с.
150. Чух А.М. Системоутворюючі фактори фізичної культури, суттєвість всебічного фізичного розвитку та співвідношення понять «фізична підготовленість», «фізична готовність», «фізична досконалість». *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Х., 1998. С. 13–18.
151. Шамардіна Г., Долбишева Н. Новий підхід до розгляду структури фізичної культури. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. – 2002. №2–3. С. 19–23.
152. Шаповалова І.В. Основні концептуальні підходи в підготовці майбутніх учителів фізичної культури до професійного самовдосконалення. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 35. С. 357–366.
153. Шаповалова І.В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійного самовдосконалення у вищих навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя, 2016. 267 с.

154. Шевченко К.О. Педагогічна фасилітація у контексті професійної компетентності вчителя. *Збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки»*. 2014. Вип. 2.13(109). С. 258–263.
155. Шиян Б.М. Підготовка вчителя фізичної культури третього тисячоліття. *Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні: зб. наук. пр. / голов. ред. Л.А. Завацька*. 2001. Вип. 2. С. 371–377.
156. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль: Навчальна книга: Богдан, 2004. Ч. 2. 248 с.
157. Шиян Б.М., Омеляненко І.О. Теорія і методика фізичного виховання школярів: навч. посіб.: в 2 ч. Тернопіль: Навчальна книга: Богдан, 2012. Ч. 2. 304 с.
158. Шиян Б.М., Папуша В.Г. Теорія фізичного виховання. Тернопіль: Збруч, 2000. 183 с.
159. Школа О. М., Бойченко А. В., Суровов О. А. Формування готовності впровадження здоров'язбережувальних технологій в процесі професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер. : Педагогічні науки*. Старобільськ: ДЗ «ЛНУ імені Т. Шевченка», 2019. № 4(327). Ч. 2. С. 139 – 147. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-4\(327\)-2-134-142](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-4(327)-2-134-142)
160. Ягупов В.В. Педагогіка: навч. посібник. К.: Либідь, 2003. 560 с.
161. Якса Н.В. Основи педагогічних знань: навч. посіб. К.: Знання, 2007. 358 с.
162. Aligning a European Higher Education Structure in Sport Science. URL: <http://eose.org/ressource/aehesis/>
163. Brown D.H. Teaching by Principles. An Interactive Approach to Language Pedagogy. Prentice Hall Regents, 1994. 280 p.
164. Brown S., Attardo S. Understanding Language Structure, Interaction and Variation. The University of Michigan, USA, 2005. 440 p.
165. Di Pietro R.G. Strategic Interaction. Learning Languages through Scenarios. CUP, USA, 1987. 154 p.

- 166.** Diez M.E. Interaction Across the Curriculum: A Model for the Development of Competence in Social Interaction. Communication. Education. Division. Cincinnati OH, USA, 1986. 31 p.
- 167.** Ellis R. Principles of Instructed Second Language Acquisition. *CAL Digest*. 2008. 6 p. URL: <http://www.cal.org/resources/digest/instructed2ndlang.html>
- 168.** Hall, J. K., & Verplaetse, L. S. Second and Foreign Language Learning Through Classroom Interaction. New York: Routledge, 2000.
- 169.** Holubnycha L., Kostikova I., Maslova N., Tanko A., Sikora V. Modern Types of Historiographic Sources in Pedagogy. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2019. № 11(2). P. 326–340. DOI: <http://dx.doi.org/10.18662/rrem/133>
- 170.** Klippel F. Keep Talking. Communicative Fluency Activities for Language Teaching. CUP. UK, 2002. 187 p.
- 171.** Kostikova I., Gulich, O., Holubnycha, L., & Besarab, T. (2019). Interactive whiteboard use at English lessons: from university students to young learners. *Revista Espacios*, Vol. 40 (12). URL: <http://www.revistaespacios.com/a19v40n12/a19v40n12p10.pdf>
- 172.** Moore K.D. Classroom Teaching Skills. 4th ed., McGraw-Hill Inc., USA, 1998. 250 p.
- 173.** Richards J.C. Reflective Teaching in Second Language Classroom. CUP, 1994. P. 84–144.
- 174.** Richards J.C., Farrell, T.S.C. Professional Development for Language Teachers. Strategies for Teacher Learning. CUP. UK, 2005. 180 p.
- 175.** Ur P.A Course in Language Teaching Practice and Theory. Cambridge Teacher Training and Development. CUP. UK, 2006. 250 p.
- 176.** Van Lier, L. Interaction in the Language Curriculum: Awareness, Autonomy and Authenticity. Longman. London and New York, 1996. 280 p.
- 177.** Wrench J. S., Richmond V.P., Gorham J. Communication Affect & Learning in the Classroom. Tapestry Press, MA. USA, 2001. 227 p.

РОЗДІЛ 2. ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

2.1. Розвиток інтерактивного середовища в умовах змішаного навчання майбутніх учителів фізичної культури

До того, як перейти до обґрунтування педагогічних умов, уточнимо, що розуміється під педагогічними умовами. Виходячи з багатого традиційного досвіду, необхідно окреслити визначення педагогічних умов як найзагальнішого інструменту формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, а також узагальнити їх зміст у відповідності до предмету дослідження. Лексикографічна дефініція поняття «умова» визначається як фактор, обставина проходження певного процесу, здійснення або утворення чого-небудь [15].

Множинність поняття «умови» в царині гуманітарних наук свідчить про сукупність, комплекс природних або спеціально створених обставин, у яких перебувають дослідницькі групи; обставин, які сповільнюють або оптимізують діяльність та розвиток таких груп. Науково-теоретичне обґрунтування сукупності педагогічних умов успішного формування інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури під час навчання в ЗВО потребує з'ясування суті поняття «педагогічні умови», оскільки студентський колектив ЗВО перебуває в постійній взаємодії, інтерактивному інформаційному й емоційному обміні.

У тлумачному словнику «умова» визначається як обставина, від якої щось залежить; обстановка, у якій відбувається, здійснюється будь-що [18; 73]. Лексичне значення слова «умова» тлумачиться як обставина, від якої щось залежить; вимога, яка висувається однією стороною до іншої; усна чи письмова згода про щось; правило, що встановлене у якійсь сфері життєдіяльності; обставина, у якій щось трапляється [18].

У філософських енциклопедичних словниках «умова» визначається як те, від чого залежить інше (зумовлене), що дозволяє, робить можливим наявність речі, предмета, стану, процесу [112; 113].

Як свідчить аналіз наукових праць, у педагогічному аспекті й розумінні поняття «умова» є неоднозначним, хоча виявлені визначення його різними вченими є досить близькими за змістом. Цей висновок збігається з результатами праць учених-педагогів (А. Денисенко [28], Г. Дмитренко [30], С. Карпенчук [42], І. Ревенко [86] та інші), це дає можливість розглянути підходи вчених до тлумачення поняття «умова» у педагогічному процесі.

Проблема педагогічних умов аналізувалася ще у працях Ю. Бабанського, за яким педагогічні умови можна трактувати як доцільну систему заходів, компонентів освітнього процесу, а в широкому розумінні – як усі спеціально й не спеціально об'єктивовані фактори, що впливають на перебіг й ефективність освітнього процесу. Ю. Бабанський, який розробляв теоретичні основи оптимізації навчання й брав за цільову основу практичної педагогіки студентську успішність навчання, вважав, що педагогічні умови – це поточний стан навчального процесу, в якому дидактичні й навчальні складові реалізуються в найоптимальнішому вияві, що дозволяє суб'єктам навчання ефективно досягати освітніх цілей [3].

Сучасні науковці наводять власні визначення педагогічних умов, які можна, проаналізувавши, резюмувати до основних визначень. Так, В. Манько вважає, що педагогічна умова – це кореляція внутрішніх та зовнішніх характеристик освітнього середовища, які видозмінюються задля оптимального або високого результату освітнього процесу [60, с. 151–153].

Інші дослідники педагогічні умови трактують як сукупність обставин, які створюються з метою успішного вирішення певних завдань освіти і виховання. Так, Т. Каминіна вважає, що педагогічна умова – це тільки спеціально створена «...сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених у педагогіці завдань» [40, с.63].

Дослідниця О. Дурманенко наголошує: «Педагогічні умови ми визначаємо як особливості організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, що детермінують результати виховання, освіти та розвитку особистості студента, об'єктивно забезпечують можливість їх досягнення» [33, с. 135–138].

Виходячи з розуміння суб'єкт-суб'єктної природи сучасного освітнього процесу, науковці пропонують розділяти педагогічні умови на об'єктивні й суб'єктивні. Якщо розуміння об'єктивних педагогічних умов досить усталене й сформувалося впродовж тривалого часу розвитку педагогічної науки, то усвідомлення суб'єктивних умов потребує додаткових зусиль та ресурсів. Основний бар'єр, який має бути забезпечений самими студентами, – це наявність потреби, запиту й стійкої у часі мотивації щодо досягнення освітньої й, певною мірою, особистої мети в освітньому процесі.

Так, Н. Смирнов [103] серед суб'єктивних умов виокремлює потребу, мотивацію й здатність приймати зовнішньо інспіровані мету, завдання й програми, а з іншого боку, здатність формувати в собі базові уміння й навички самоорганізації зі здійснення планування, прогнозування й діяльності. Втім, на думку науковця, фоновим виступає психоемоційний стан студента, його базова установка й мотивація при виборі освіти та прогнозованих результатів її досягнення.

Нам імпонує твердження А. Коноха, що діяльність викладача має спрямовуватися на створення педагогічних умов фахової підготовки майбутніх фахівців та включати стимулювання і мотивацію студентів до навчання; відбір змісту, форм і методів навчання студентів; організацію практичних занять; стажування; впровадження інноваційних педагогічних технологій, контрольної-оцінної складової, самовдосконалення, розроблення навчально-матеріального забезпечення [52, с. 59].

Деякі автори (М. Боритко [13], В. Сластьонін [101] та інші) поняття умови визначають, виходячи з теорії причинності, при цьому причина

виявляється серед умов як найактивних елементів, тобто, насправді, зливається з поняттям «чинник як рушійна сила розвитку» [14].

Так, дослідниця Ю. Юцевич під “педагогічними умовами” розуміє сукупність чинників, які необхідні та достатні для виникнення, функціонування та зміни певної педагогічної системи [119]. У дослідженні І. Мельничук педагогічні умови визначаються як чинники управління процесом навчання, які стимулюють свідоме засвоєння навчального матеріалу та забезпечують активність студентів [65].

Тож, чинник визначається як причина, рушійна сила будь-якого процесу, явища, що визначає його характер або окремі його риси [18]. На відміну від чинників, що безпосередньо сприяють тому чи іншому виховному впливу й ефекту, умови формують певну обстановку (середовище), обставини місця і часу дії, у яких відбувається педагогічний процес. При цьому залежно від поставленої мети одні й ті самі умови можна розглядати як сприятливі або несприятливі для результативності освітнього процесу. Умови, на відміну від чинників, досить рухомі та мінливі, тому їх можна не тільки враховувати, але й педагогічно конструювати [28].

Такий висновок щодо суті поняття «умова» поєднує викладені вище ідеї з поглядами інших учених (О. Касьянова [45], Л. Качалова [48, с. 31–34] та інші). Відповідно до підходів указаних учених, умова виступає як сукупність речей, процесів, відношень, необхідних для виникнення, існування та зміни певного об'єкта. При цьому умови можуть бути як зовнішніми, так і внутрішніми. Саме характер умов, необхідних для зміни досліджуваної якості (у нашому випадку – формування інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури), визначає специфіку їх змісту й взаємодії. Зовнішні та внутрішні умови певним чином співвідносяться. Умови як обставини, що стимулюють формування у майбутніх учителях фізичної культури інтерактивної компетентності, висувують перед студентами певні вимоги.

Отже, у контексті нашого дослідження педагогічні умови ми визначаємо як суттєві внутрішні й зовнішні впливи, чинники, фактори, обставини, органічно взаємопов'язані між собою у межах ЗВО, факультету, обраної спеціальності, викладачів, студентів, від наявності яких, їхньої реалізації здебільшого залежить ефективність формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Таким чином, педагогічні умови – це результат спільних дій всіх учасників освітнього процесу за певних обставин, які сприяють формуванню інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, а також в цілому впливають на досягнення мети, завдань і результатів навчання майбутніх учителів фізичної культури у ЗВО.

Проведений нами аналіз науково-методичної літератури з визначення педагогічних умов дає нам підстави стверджувати, що дослідники обґрунтовували педагогічні умови у різних напрямках в галузі фізичної культури. Наприклад, було схарактеризовано педагогічні умови щодо покращення фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури О.Ю.Ажиппо [1], О.О. Алексеев [2], Г. Г. Генсерук [24; 25], В. Д.Дручик [31], Ю. М. Дубовик [32], Л. І. Іванова [36], С. А.Карасевич [41], Р. П.Карпюк [43], Р.В. Маслюк [62], В.І. Наумчук [67], А. В.Сидорук [91], Н. І. Степанченко [104], І.В.Шаповалова [117].

Окрема увага приділялася педагогічним умовам у формуванні різноманітних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури у процесі навчання Б.І. Без'язичний [5], Б. А.Максимчук [58], В. В. Овчарук [69], О. В. Онопрієнко [70], А. А. Проценко [84], А.В.Чепелюк [115]; у формуванні готовності до різних видів діяльності майбутніх учителів фізичної культури Н. М.Винник [19], М.Т. Данилко [26], В. В. Демченко [27], М. В. Карченкова [44].

Також було окреслено педагогічні умови у формуванні педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури: І.А. Максимчук [59], Т. Ф. Матвійчук [63], В. М. Папуча [75]; в опануванні технологій навчання майбутніх учителів фізичної культури: Н.Г.Бишевец [10], О.А.Суровов [105].

Проведений нами аналіз праць дозволяє стверджувати, що у педагогічній науці процес формування інтерактивної компетентності саме майбутніх учителів фізичної культури є тим питанням, яке ще не знайшло достатнього теоретичного обґрунтування. Недостатнє дослідження цієї проблеми спонукало нас до пошуку, аналізу, обґрунтування, визначення педагогічних умов формування інтерактивної компетентності саме майбутніх учителів фізичної культури в ЗВО.

Це надає змогу зробити припущення про те, що формуванню інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури сприятиме забезпечення певних педагогічних умов. У процесі дослідження передбачаємо, що педагогічні умови вимагають комплексної реалізації, адже вони взаємопов'язані, тобто ми розглядаємо комплекс педагогічних умов.

Загальновідомо, що все у житті пов'язано із мотивацією. Кожна особистість має власні інтереси, потреби, цілі, цінності, у задоволенні яких полягає сенс і зміст її життя. Мотивація так само визначає й діяльність людини, це система взаємопов'язаних між собою мотивів, інтересів, потреб, цілей, цінностей тощо. Сучасні дослідники мотиваційної сфери Ю. А. Курнишев [54], В. Т. Ялович [120] наголошують на важливості формування мотивації, професійно-пізнавального інтересу, забезпечення професійної мотивації майбутніх фахівців фізичної культури.

Наприклад, дослідниця В. О. Коваль підкреслює важливість формування позитивної мотивації у студентів для формування особистісних та професійних якостей. На її думку, велику роль у формуванні мотивації «відіграє пізнавальний інтерес, який є однією з головних умов ефективності навчання та його організації» [50, с. 224].

Як відомо, традиційно дослідники розпізнають зовнішні і внутрішні мотиви діяльності, адже мотивація як «внутрішня детермінація поведінки та діяльності може бути обумовлена і зовнішніми подразниками, і навколишнім середовищем» [35].

Звісно, зовнішні мотиви поділяють на суспільні та особистісні. Перші з них включають альтруїстичні мотиви й мотиви виконання професійних обов'язків. Особистісні мотиви зображають оцінку, самоствердження. Група внутрішніх мотивів містить у собі процесуальні, результативні мотиви, мотиви саморозвитку, самокоригування. Отже, мотивація перетворює зовнішні впливи у внутрішні стимули особистості.

Традиційно дослідники виділяють також гносеологічні та соціальні мотиви. До перших із них відносять мотиви отримання знань, оволодіння способами діяльності тощо, до соціальних – мотиви принесення користі суспільству, престижності професії [61, с. 12].

Безумовно, можна говорити про три типи навчально-пізнавальної мотивації студентів. Перший тип пов'язаний з їх індивідуальними пізнавальними потребами, інтересами. Другий тип – з професійними обов'язками. Третій тип – негативний тип. Мотивація такого типу виявляється, наприклад, у ситуації, коли студент відчуває себе незручно на заняттях або в інших видах діяльності серед своїх однокурсників.

Індивідуальні інтереси перетинаються з професійними інтересами, а професійні інтереси розвиваються в контексті професійної діяльності, проходять певні кроки: від народження окремих інтересів до їх «кристалізації» та формування системи інтересів [34].

Із психологічного погляду професійні інтереси характеризуються такою рисою як «зацікавленість». Зацікавленість власною професійною діяльністю є важливою для формування інтерактивної компетентності. Професійний інтерес, поглиблюючись та зміцнюючись, становиться життєвою необхідністю, активізує не тільки мотиваційні, але й пізнавальні, когнітивні зусилля в інтерактивній діяльності майбутніх учителів фізичної культури.

З цього погляду професійний інтерес представляється як складний багаторівневий ієрархічний комплекс психічних властивостей, процесів та станів, що охоплює вибіркову, пізнавальну, емоційну та вольову активність, яка, у свою чергу, спрямована на обрану професійну діяльність [116, с. 49].

У професійних інтересах віддзеркалюється ставлення студентів до професійної діяльності та певні очікування від результату професійної діяльності. До професійного інтересу входять потреба в професійній діяльності, професійні схильності, здібності, професійні ідеали, цінності й ціннісні орієнтації, установки, спрямованості, які розкриваються в мимовільній і довільній увазі, позитивних емоціях і почуттях, вольовій та інтелектуальній активності.

Вони тісно пов'язані, й тому виступають фактором, який відбиває ставлення майбутнього вчителя фізичної культури до професійної діяльності. Важливе значення має зв'язок професійних інтересів зі здібностями, як властивостями індивіда, що забезпечують успішність інтерактивної діяльності майбутніх учителів фізичної культури, що викликає позитивні емоції, активізує волю й мислення, сприяє повторенню.

На нашу думку, критичним моментом у генезисі мотивації є прийняття професії майбутнього вчителя фізичної культури і розкриття особистісного сенсу професійної діяльності. Під час активізації професійної мотивації студентів важливо враховувати особливості визначених вище різних видів мотивів. Слід також пам'ятати, що при активізації професійної мотивації студентів, як важливої передумови формування інтерактивної компетентності, у різних видах професійної діяльності важливу роль відіграють два аспекти: спонукальний й регулятивний. Перший сприяє активності студентів, забезпечує мотивовану спрямованість їх інтерактивної діяльності, другий – структурує взаємодію на шляху досягнення окресленої мети.

Під час активізації професійної мотивації студенти не тільки усвідомлюють власні інтереси, потреби, способи їх задоволення, а й обирають інтерес і потребу з урахуванням інтеракції. Мотив як усвідомлене спонукання до інтерактивної діяльності, власне, і формується завдяки тому, як студенти враховують, оцінюють, зважують на обставини, за яких відбувається інтерактивна діяльність. Отже, коли інтеракція перетворюється у внутрішню

потребу студентів, відбувається інтеріоризація мотиваційних внутрішніх установок і переконань студентів.

Вивчення наукових праць А. К. Маркової [61], Є.П.Ільїна [35], інших дослідників дозволяє виокремити стадії активізації професійної мотивації для формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури: професійне покликання, що визначає мотиви, інтерес, потяг до професії учителя фізичної культури → професійні наміри як усвідомлене ставлення до професійної діяльності учителя фізичної культури → інтереси до інтерактивної діяльності учителя фізичної культури → мотиви інтерактивної діяльності учителя фізичної культури як внутрішні спонукання → досягнення мети інтерактивної діяльності учителя фізичної культури як шлях формування інтерактивної компетентності → формування інтерактивної компетентності як якісно нової інтегральної якості особистості, спроможної активізувати інтерактивну взаємодію учасників освітнього процесу.

На наш погляд, у процесі формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури виникають три основні групи труднощів: перша група – мотиваційні труднощі – відсутність достатньої мотивації для формування інтерактивної компетентності; друга група – когнітивно-перцептивні труднощі – нестача знань, умінь, навичок для ефективного формування інтерактивної компетентності; III група – операційно-дієві труднощі – недостатнє володіння інтерактивними методами, формами, засобами для формування інтерактивної компетентності.

В окресленому контексті можна виділити такі головні деталі мотиваційної сфери, які слід активізувати:

- інтерес до професії майбутнього вчителя фізичної культури, сприяння мотивації навчання, мотивації професійної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури;
- усвідомлення важливості інтерактивної діяльності, прагнення до інтеракції задля формування інтерактивної компетентності;

- внутрішня потреба в опануванні інтерактивних методів, форм, засобів, прийомів.

Отже, успішність формування інтерактивної компетентності багато в чому залежить від активізації професійної мотивації майбутніх учителів фізичної культури. На нашу думку, активізація професійної мотивації майбутнього вчителя фізичної культури тісно пов'язана із доброзичливою атмосферою, позитивним настроєм, встановленням та підтриманням психологічно сприятливого клімату.

Як зазначає науковець О. Качалов, чим більше і повніше особистість кожного студента використовує можливості доброзичливої атмосфери, сприятливого клімату ЗВО, тим успішніше відбувається її вільний і активний саморозвиток: людина одночасно є продуктом і творцем свого середовища, що дає їй фізичну основу для життя й уможливорює інтелектуальний, моральний, суспільний і духовний розвиток [46, с. 212–217].

Тож, розглянемо особливості впливу, атмосферу взаєморозуміння, довіри та розвиток гармонійних взаємин в освітньому процесі. Безумовно, створенню атмосфери доброзичливості в середовищі сприяє визначення викладачем стратегії і тактики управління процесом навчання. Це означає створення клімату довіри, засад для саморозвитку, самовдосконалення особистості на засадах гуманізму, полісуб'єктності, толерантності.

Це характеризує таку атмосферу через взаємодію викладача і студентів на основі співуправління, відкритості, творчості, налагодження контактів для індивідуального вдосконалення, особистісного зростання, розкриття здібностей, пізнавальних можливостей, стимулювання і звільнення «пластичних якостей особистості» за допомогою суб'єкт-суб'єктного спілкування, атмосфери безумовного прийняття, розуміння та довіри. Це дає можливість розширення свободи і відповідальності учасників освітнього процесу в практичній діяльності [47].

Згідно з уявленнями Т.Матвійчук, така атмосфера передбачає налаштованість викладачів на допомогу студентам, прагнення відчувати їхній

емоційний стан, співчувати і співпереживати їм, сприймати їхні переживання як власні. Завдання викладачів у середовищі полягає у створенні мікроклімату для «виращування» і «дозрівання» унікальної особистості майбутнього вчителя, її самоактуалізації. Особливо це стосується комунікативної гармонії, узгодженості, відповідності переживань і взаємодії [64, с. 101].

У цьому контексті є необхідним створення сприятливої емоційно-психологічної атмосфери на основі взаємодії, за допомогою спільних дій, заохочення способу виконання завдання, супровід у вигляді порад, виявлення уважного ставлення до кожного, іншими словами, сприятлива психологічна атмосфера.

На основі положень І. Беха, поняття «психологічна атмосфера» визначено як відповідність індивідуального розвитку студента (духовні цінності, інтереси, моральні якості, навчальні потреби, особистий досвід спілкування і співпраці) зовнішнім умовам і впливам, що забезпечує формування позитивного ставлення до існуючих вимог взаємодії [9].

З'ясовано, що для сприятливого психологічного клімату властиві: групова згуртованість та товариськість; високий рівень підготовки студентів; гарні взаємозв'язки між викладачами і студентами; рівномірність розподілу обсягу навчання та навантаження на кожного студента групи; об'єктивність розв'язання конфліктних ситуацій; справедливе оцінювання діяльності студентів; використання можливостей неформального лідерства для розв'язання освітніх задач; критика й самокритика; колективне обговорення варіантів важливих рішень, що приймаються [20, с. 88].

Створення сприятливої атмосфери, емоційної відкритості, прийняття, підтримки в студентській групі сприяє розкриттю особистості майбутнього вчителя фізичної культури. Створення позитивного психологічного клімату залежить від урахування основних педагогічних засад (рівень викладання, розуміння викладачами студентів, нерівномірність навантаження студентів групи, нечіткість критеріїв та показників оцінювання результатів навчання, нечітка позиція ставлення викладача до студентів, необ'єктивність викладачів

в оцінюванні знань, умінь, навичок, компетенцій) та психологічних (суперечки та конфлікти, соціально-психологічна несумісність студентів, розбіжності в поглядах і думках) засад.

Як справедливо зазначив у своєму дослідженні О. Макагон, створення позитивної атмосфери, клімату, ситуацій успіху суб'єктів педагогічного процесу в процесі взаємодії сприяє формуванню сприятливого освітнього середовища, оскільки: успіх є визначальним у структурі мотиваційної і емоційної сфер; успіх є стимулом для продуктивної навчально-пізнавальної і комунікативної діяльності; успіх приносить задоволення від діяльності й спілкування; ситуації успіху сприяють розвитку особистості; успіх є характерною ознакою гармонійності взаємовідносин суб'єктів педагогічного процесу [56, с.78].

Розмірковуючи над ситуацією успіху в контексті сприятливої атмосфери і клімату, слід звернутися до праць А. Белкіна [7, 8]. Співробітництво, на його думку, не можна розглядати лише як спільну діяльність або добре налагоджену взаємодію. Зміст співробітництва полягає в захопленні, яке воно приносить.

На думку дослідників, завдання педагога полягає в створенні умов, які сприяють подоланню труднощів, задоволенню чекань, надії, формуванню позитивної мотивації, визначенню адекватного рівня самооцінки, самоповаги, тобто ситуації для успішної життєдіяльності. З педагогічного погляду, успіх – це таке цілеспрямоване організоване сполучення засад, при яких створюється можливість досягти значних результатів у діяльності як окремо взятої особистості, так і колективу в цілому [56, с.78].

У контексті розуміння сприятливої атмосфери, синонімічним є поняття «сприятливий клімат» (за Н. Щурковою) [118]. Це поняття має подібні характеристики з поняттям «педагогічне сприятливе середовище», причому ці характеристики стійкі на відміну від поняття «психологічна атмосфера», стан якої ситуативний і залежить від змін настрою суб'єктів.

Механізмом формування сприятливого клімату є привнесення цінностей у життя колективу в цілому і кожної особистості окремо. Оскільки мікроклімат визначає ступінь задоволеності своєю життєдіяльністю, то природно від цього залежать емоційний стан, організаційна згуртованість, груповий настрій, рівень міжособистісних відносин, психологічна сумісність членів групи, що в решті-решт сприяє продуктивній спільній діяльності, реалізації потенціалу особистості [118].

Визначаючи соціально-психологічний клімат групи як систему відносин, що впливає на самопочуття особистості й визначає спрямованість і характер діяльності, П. Підкасистий виділяє його ознаки: доброзичливість як розцінювання поведінки будь-якого члена групи в сприятливому для нього сенсі; захищеність як безумовну відсутність агресії на адресу будь-якої людини і готовність надати допомогу; працездатність як творчу активність групи при позитивній мотивації і мобільності групи; ініціативність як індивідуальну активність кожного члена групи і вільний прояв особистісного «Я»; піднесення і оптимізм як прагнення групи до радісних перспектив [78].

Так, забезпечення позитивного психологічного клімату залежить від безпосередньої міжособистісної комунікації (взаємодії всіх учасників освітнього процесу) та досягається шляхом використання інтерактивних методів, форм, засобів, прийомів навчання.

Отже, основними елементами сприятливої психологічної атмосфери виділяють наступні:

- час, місце і простір, доцільні для реалізації інтерактивної взаємодії;
- зміст і різноманіття творчих підходів до вирішення інтерактивних завдань у процесі вивчення предметів професійно-орієнтованого циклу;
- толерантність і повага думок і дій учасників суб'єкт-суб'єктної взаємодії під час вивчення предметів професійно-орієнтованого циклу;
- етика, тактовність; взаємоповага і культура спілкування під час міжособистісної інтеракції;

- збагачення духовних цінностей і моральних якостей під час виконання фізичних вправ;
- урахування множинних індивідуальних фізичних й інтелектуальних здібностей під час вирішення проблемних питань міжособистісної інтеракції.

Створенню емоційно-психологічного клімату занять сприяє створення ситуації успіху, що за Н. Щурковою, є «суб'єктивним проживанням людиною особистісних досягнень у контексті свого життя та індивідуального розвитку» [83].

У зв'язку з цим, використовуються такі прийоми, спрямовані на створення ситуації успіху [83]:

- «зняття страху» («Нічого страшного, як ще не вийде, ми тоді...»);
- «авансування» («У тебе, звичайно, вийде, адже ти...»);
- «прихована інструкція» («Ти ж пам'ятаєш, що...» або «Тут головне – щоб...»);
- «персональна виключність» («Саме в тебе має вийти, оскільки...»);
- «висока мотивація» («Нам це так потрібно...» або «Для тебе це так важливо...»);
- «педагогічне навіювання» («Починай же!»);
- «висока оцінка отриманого результату» («Це вийшло дуже добре!»).

Це допомагає студентам позбутися невпевненості в собі, подолати психологічні бар'єри у спілкуванні, створити емоційно-психологічний сприятливий клімат і атмосферу в цілому.

Отже, вважаємо, що активізація професійної мотивації, доброзичлива атмосфера, комфортний клімат уможливають створення, формування комфортного середовища для навчання. Сьогодні заклади вищої освіти сприяють розвитку комфортного освітнього середовища задля бажання вчитися і досягати життєвого успіху.

Тож, визначимо засади освітнього середовища. Як відомо, будь-яке середовище – це сукупність природних умов, у яких відбувається

життєдіяльність будь-якого організму [17, с. 1116]; а «оточення» – те, що оточує кого-небудь; середовище, довкілля; люди, які оточують кого-небудь [17, с. 690].

Безумовно, вплив освітнього середовища на особистість значною мірою визначається характером її взаємодії із цим середовищем. З огляду на це, Л. Виготський, намагаючись осмислити залежність розвитку індивіда від його взаємодії з середовищем, пропонував ураховувати зміни не лише в самому середовищі, й у розвитку особистості [22, с. 321]. Ще А. Макаренко не лише підкреслював необхідність створення «освітнього середовища установи», але і включив вихованців у процес створення навколишнього середовища [57]. Усе це дає можливість проектувати взаємодію суб'єктів середовища.

Розумінню взаємодії особистості й середовища допомагають твердження, зроблені О. Леонтьєвим. Взаємодію особистості й середовища вчений представляє через заміну механізму «стимул – реакція» більш точним особистісно-опосередкованим механізмом «предмет – суб'єктивний образ – предмет», тобто механізмом взаємних переходів зовнішньої й внутрішньої діяльності людини (чуттєве сприйняття й інтеріоризація об'єктів діяльності, відображення об'єкта у свідомості й виникнення суб'єктивного образу, потім екстеріоризація й опредмечування образу у вигляді нового об'єкта) [55].

Ще в далекі часи вчений В.Серіков вважав, що взаємодія студента із середовищем буде успішнішою, якщо і студент, і середовище налаштовані на розвиток особистісного потенціалу студентів, їхніх інтелектуальних цінностей (освітній потенціал), креативних здібностей (творчі здібності й здатності до співробітництва), взаємодії (інтерактивний, комунікативний потенціал), прийняття загальнолюдських цінностей (мотивація, інтерес, моральний потенціал), працездатності (психофізіологічний потенціал), здатності набувати професійні знання, уміння і навички (компетентнісний, кваліфікаційний потенціал) [90, с. 112].

Проблемам створення, формування, розвитку освітнього середовища присвячені наукові праці Р.С. Гуревича [71], В. Слободчикова [102, с. 177–

185], В. Ясвіна [121] та ін. А. Білінський, аналізуючи термін «освітнє середовище», називає його багатоаспектним поняттям і розглядає не лише як «різноманітну полікультурну освітню систему, індивідуальну для кожного суб'єкта навчання, а й умову для побудови власного «Я», що забезпечує створення підґрунтя для актуалізації внутрішнього світу особистості, її якісного саморозвитку й самореалізації» [11, с. 19].

На думку дослідниці Н. Ходякової, освітнє середовище – це такий вільний навколишній простір предметів і комунікацій, ситуацій і подій, який обирається й сприймається особистістю [114]. Таке середовище насичене необхідними стимулами й можливостями для особистості на цьому етапі її розвитку; відкрите для змін особистістю; стійко відтворює свої сутнісні характеристики [114].

Безумовно, важливим є інтеракція майбутнього вчителя фізичної культури в освітньому середовищі, максимально наближеному до майбутньої діяльності вчителя фізичної культури, як зазначає І. Шаповалова [153, с. 96]; забезпечення творчої співпраці та взаємодії студентів і викладачів на діалогічних засадах; конструювання педагогічних ситуацій для активізації творчого підходу у вирішенні завдань, самовираження і самореалізації; використання інтерактивних методів, форм, засобів навчання; організацію творчої діяльності студентів; варіативність психолого-педагогічної підготовки з орієнтацією на індивідуально-творчий розвиток особистості.

На думку Г. Полякової, освітнє середовище – це відкрита, складна, інтегративна, динамічна система [80, с. 86]. Його складниками є:

– суб'єктний (для розвитку пізнавальних процесів і навичок, засвоєння соціального досвіду, де необхідні: наявність суб'єктів, які його мають і передають за допомогою взаємодії, певних засобів, технологій і предметно-просторових засад);

– соціальний (формування та розвиток фахових умінь, навичок, компетенцій на рівні репродукції, відтворення), продуктивної дії та творчого

пошуку, застосування яких неможливе без практичної діяльності (самостійного пошуку, удосконалення відомих дій, операцій);

– просторово-предметний (формування та розвиток спілкування та дій, що неможливі без досвіду комунікаційних процесів з іншими суб'єктами, опанування ефективними технологіями комунікації) [80, с. 85].

Можна з упевненістю сказати, що процес навчання майбутніх учителів фізичної культури повинен бути інтерактивним і тісно взаємопов'язаним з освітнім середовищем. Це, з погляду Н. Курмишевої, є відкритою, складною, інтегративною, динамічною системою впливів для формування особистості студента [53, с. 18].

На думку В. Слободчикова, освітнє середовище розпочинається там, де «відбувається зустріч утворюючого з утворюваним, де між окремими суб'єктами освіти починають вибудовуватися певні зв'язки і стосунки» [102, с. 178].

Не викликає сумніву, що освітнє середовище «у цілому та кожен з його компонентів окремо впливають на формування професійної компетентності фахівця... кожен його суб'єкт змінюється сам, змінює ситуацію навколо себе, наповнює освітнє середовище новими знаннями, досвідом, способами діяльності, формує нові потреби» [80, с. 86].

Як зазначає В. Радул, у педагогіці освітнє середовище ЗВО розуміють як систему впливу та умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному та просторово-предметному оточенні в межах організованого освітнього процесу [85, с. 139].

Розвиток освітнього середовища, максимально наближеного до майбутньої діяльності вчителя фізичної культури у ЗВО, впливає на мотивацію навчання студентів, залучає їх до різноманітних видів діяльності, внаслідок чого підвищується рівень знань, умінь, навичок майбутніх фахівців, набувається досвід творчої діяльності, формується ціннісне ставлення до професійної діяльності, адже «чим більше і повніше особистість використовує можливості середовища, тим успішніше відбувається її вільний і активний

саморозвиток: людина одночасно є продуктом і творцем свого середовища, що дає їй фізичну основу для життя й уможливує інтелектуальний, моральний, суспільний і духовний розвиток» [11, с. 18].

Отже, розвиток освітнього середовища є необхідністю, це сприяє формуванню інтерактивної компетентності, розвитку індивідуальності майбутнього вчителя, а також можливості для його самореалізації, при цьому стосунки між учасниками освітнього процесу набувають характеру взаємного спілкування, співтворчості.

На думку В. Радула, гнучкість освітнього середовища є критерієм його здатності до органічних еволюційних змін у контексті взаємодій із середовищем існування. Передбачається продумана адаптація до суспільних змін, яка, з одного боку, враховує нове соціальне замовлення, а з іншого – не спричиняє деструктивних ситуацій в освітньому середовищі в цілому [85, с. 139].

І. Шаповалова також вважає, що якість навчання майбутнього вчителя фізичної культури безпосередньо залежить від створення освітнього середовища, максимально наближеного до майбутньої діяльності вчителя фізичної культури, яке допоможе виховати студента – самодостатньою особистістю, конкурентоспроможною, успішною та затребуваною на ринку праці, здатною до самовдосконалення в майбутній діяльності й безперервного саморозвитку впродовж усього життя [153, с. 94]. Об'єднані спільними цілями та діяльністю, суб'єкти освітнього середовища вступають у певні відносини відповідальної залежності при безумовній рівності всіх членів і їх однакової надійності всередині колективу [153, с. 95].

Безумовно, у закладах вищої освіти за останні роки відбулося створення освітнього середовища, максимально наближеного до майбутньої діяльності вчителя фізичної культури. Таким чином, на сьогодні ми можемо говорити лише про розвиток інтерактивного середовища.

Важливим для інтерактивного середовища є забезпечення інтерактивного навчання студентів. Безумовно, інтерактивне навчання унеможливує

домінування одного суб'єкта освітнього процесу над іншим, а також однієї думки над іншою. У процесі такої взаємодії студенти формують уміння і навички спілкування з іншими людьми [82, с. 14].

Завданням учасників взаємодії (за А.Белкіним) є:

- пошук шляхів успіху;
- постановка цілей, що приводять до успіху;
- встановлення довірчого контакту;
- створення умов співробітництва;
- насичення взаємодії позитивними емоціями;
- аналіз реальної ситуації;
- вибір нестандартних рішень;
- вибір альтернативних шляхів досягнення цілей;
- визначення міри допомоги партнеру;
- визначення нових перспективних ідей взаємодії [8].

Як свідчить наш викладацький досвід, сучасні студенти – споживачі освітніх послуг – зацікавлені не тільки в засвоєнні номінального переліку навчальних дисциплін у процесі освітньої діяльності, але й у їхньому практичному освоєнні. Тому першочерговим завданням ЗВО, факультету, самого викладача стає питання про те, як навчати студентів більш ефективно.

На жаль, іноді освітній процес орієнтований на репродуктивну передачу інформації, використовується підхід на отримання лише знань. З цього приводу З. Малькова слушно зазначає, що студент в цьому випадку розглядається як ємність, яка повинна бути заповнена поняттями, термінами, фактами, а головним фактором, що спонукує навчання, виступає оцінка [16, с. 160]. Однак, у сучасних умовах багато споживачів освітніх послуг формулюють замовлення на освітні технології, орієнтовані не на трансляцію знань, а на розвиток творчих інтересів і здібностей кожного студента, на стимулювання їх навчальної діяльності.

Прийнято вважати, що інтерактивне навчання студентів виступає як особлива форма організації освітнього процесу, при якій відбувається

постійна, активна взаємодія всіх учасників освітнього процесу [87, с. 98–100; 106, с. 360–367].

Інтерактивне навчання сприяє взаємодії, формуванню комунікативних вмінь і навичок, створенню атмосфери співробітництва. Воно дає змогу викладачеві стати справжнім лідером, бо особа викладача в інтерактивному навчанні представлена як взірць взаємодії.

Переконливою є позиція відомих учених О. Пометун, Л. Пироженко, які доводять, що суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників. «Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують із приводу того, що вони знають, уміють виконувати» [82, с. 29].

Ми повністю погоджуємось з дослідницею О. Комар, яка стверджує, що інтерактивним є навчання, що передбачає міжособистісне педагогічне спілкування у процесі навчання, таку організацію процесу ефективної комунікації, в якій учасники процесу взаємодії мобільні, відкриті і активні, а навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх учнів. Головним аспектом у процесі навчання є зв'язки між студентами, їх взаємодія і співпраця. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання, учні беруть на себе взаємну відповідальність за результати навчання. Викладач виступає як організатор процесу навчання, консультант, фасилітатор, який ніколи не «замикає» навчальний процес на собі. [51, с. 99].

У науковій літературі окреслено основні принципи інтерактивного навчання: свобода вибору, право вибору діяльності; принцип відкритості у висловлюванні почуттів; принцип діяльності – навчання через досвід шляхом апробації набутих умінь та навичок; зворотній зв'язок – контроль процесу набуття знань, умінь та навичок за допомогою отримання інформації [29].

Не викликає сумніву, що інтерактивне навчання робить освітній процес ефективним, невимушеним, допомагає майбутнім учителям зануритися в оптимальну атмосферу, досягнути навчальний матеріал не з позиції студента, а як майбутнього професіонала. Така зміна ролі сприятиме формуванню відчуття відповідальності за власні професійні вчинки, розвиткові інтересу до навчання.

Принцип спонтанності та невимушеності поведінки допомагає студентові відчувати себе вільним у вираженні власної позиції, уникнути відчуття оцінки, контролю, виявляти вільно власні ідеї, вступати в конфронтацію. Добровільність, щирість, спонтанність у висловлюваннях, сприйняття іншої особи такою, якою вона є, уникнення оцінних суджень, чорно-білих категорій мотивуватимуть студентів до набуття професіоналізму, а отже, любові до власного фаху.

Безумовно, організація інтерактивного навчання передбачає моделювання практичних життєвих ситуацій, використання інтерактивних методів, форм, прийомів, вправ, рольових ігор, спільне розв'язання проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню комунікативних умінь і навичок, створенню атмосфери взаємодії, співробітництва, дозволяє педагогу стати справжнім лідером студентського колективу [82].

Ми згодні з тим, що інтерактивне навчання реалізується на практиці як особлива педагогічна технологія, для якої характерні всі ознаки цього поняття і яка є сукупністю способів (методів, прийомів, операцій) педагогічної взаємодії, послідовна реалізація яких створює засади для ефективного навчання учасників педагогічного процесу і передбачає його певний результат [51, с. 99–100].

І. Дичківська характеризує інтерактивне навчання як сукупність способів цілеспрямованої посиленої міжсуб'єктної взаємодії педагога та студентів, послідовна реалізація яких створює оптимальні засади для їхнього особистісного розвитку. Дослідниця стверджує, що ключовим поняттям, яке

визначає сенс інтерактивного навчання, є «взаємодія», як безпосередня міжособистісна комунікація, найважливіша риса якої – уміння особистості приймати роль іншого, розуміти сприйняття себе партнером, інтерпретувати ситуацію та конструювати власні дії [29]. Використання інтерактивного навчання в освітньому процесі спонукає викладача та студента до інтеракції, спілкування, розуміння один одного, сприяє особистісному зростанню тощо.

Сьогодні, аналізуючи інтерактивне навчання, можна стверджувати, що вітчизняними педагогами накопичений досить багатий науково-теоретичний і практичний досвід інтерактивного навчання. Безумовно, основою інтерактивного навчання є інтеракція, взаємодія. Сучасна, сьогоднішня інтерактивність припускає не лише взаємодію між людьми – учасниками взаємодії, а й між людьми та інтерактивною технікою.

Традиційний погляд на такий розподіл представлено А. Тихобаєвим [110, с. 81–84], який пропонує класифікувати інтерактивне навчання за учасниками взаємодії: «людина – людина», «людина – машина», «людина – машина – людина» (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Класифікація інтерактивного навчання за учасниками взаємодії

Інтерактивне навчання

Людина – Людина	Людина – Машина	Людина – Машина – Людина
ділові і ролеві ігри;	віртуальна реальність;	змішане і дистанційне навчання;
робота в групах;	комп'ютерні ігри;	локальні онлайн технології;
дискусія і мозковий штурм і т. д.	інтерактивні засоби і т. д.	комп'ютерне тестування і т. д.

Безумовно, сучасну роль у взаємодії «людина – машина» відіграють інформаційно-комунікаційні технології. Ми згодні з тим, що інтерактивне навчання підкреслює ступінь активності суб'єктів в процесі взаємодії, яку організує педагог, у порівнянні зі сформованою традиційною сталою пасивною практикою, де студент – лише об'єкт навчання.

Проте, сьогодні змінилася сама форма навчання студентів. Вона стала змішана й дистанційна [66], [109]. Весняний локдаун 2020 пришвидчив формування цифрових умінь і навичок, компетенцій, так необхідних змішаному та дистанційному навчанню [109]. Восени 2020 змішане й дистанційне навчання вже стало нормою для всіх закладів вищої освіти. До речі, світовий економічний форум серед важливих навичок майбутнього наголосив на «активному навчанні та навчальних стратегіях».

Як відомо, термін змішаного (гібридного) навчання [109] введено в обіг в 2003 році (blended learning). Вважається, що пропорція змішаного навчання – 30% аудиторна, 70% через Інтернет з обов'язковим студентським контролем часу, місця, темпу навчання. За світовими прогнозами [123], [124] 80-90% всього навчання у світі буде у змішаній формі. Так само поступово відбувається й приріст дистанційного навчання. За ствердженням В.М.Кухаренка [109], «щорічний 10% приріст дистанційного навчання в найближчі п'ять років буде відбуватися за рахунок змішаного навчання».

Завдяки проведеному нами пілотажному дослідженню (https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfqsF3fRX4cgVgmUoXYPq2YS9fXnaptu_uud6KDsHy_RcFUQ/viewform), ми можемо стверджувати, що майже 60% студентів заявили, що змішана й дистанційна форма навчання ефективніше традиційної.

Це відбувається з кількох причин: розширюються освітні можливості студентів, формується їх суб'єктна позиція, трансформується стиль навчання і викладання, персоналізується освітній процес, розширюється можливість навчального контенту, нарешті, студентам вдається поєнувати навчання і роботу.

До безсумнівних переваг змішаного і дистанційного навчання можна віднести: гнучкість навчального процесу, цифровий контроль студентів, розширення засобів діагностики, навчання вдома, робота в командах (малих групах).

На наш погляд, досвід змішаного навчання у 2020 показав, що змішане навчання сприяло появі великої кількості авторських навчальних матеріалів у формі презентацій, навчальний матеріал став більш стислим, більш високої якості, навчальний матеріал став поділятися на мікродози. У навчальний матеріал стало частіше включатися відео, аудіо, анімація. З'явилася нова інтерактивність навчання – у парах, малих групах, більше уваги стало приділятися тайм менеджменту.

Дійсно, інтеракція у змішаному навчанні відбувається через онлайн комунікацію, публічні виступи студентів, досягнення консенсусу, парне і групове прийняття рішень, формування умінь і навичок роботи в малих групах. Отже, інтерактивне навчання студентів стало більш гнучким, з використанням різних моделей, методів, форм, прийомів. Безумовно, можемо відзначити і певні труднощі у змішаному навчанні: неякісний тайм менеджмент, відсутність самодисципліни студентів, неготовність студентів до співпраці й роботи у команді.

Безумовно, інтерактивне навчання під час змішаної і дистанційної форми спирається на технічну базу, воно відбувається в мережі (e-learning), здійснюється за допомогою різноманітних засобів (електронний навчальний курс, віртуальний клас, зв'язок у Zoom, Meet, Moodle, дискусійні форуми, чати, блоги, соціальні мережі Viber, Instagram).

Проте, навчання майбутніх учителів фізичної культури не проходило лише в дистанційній формі. Студенти, якщо дозволяла епідемічна ситуація, виходили навчатися у спортивний зал, на спортивний майданчик, в басейн тощо. Тому ми можемо говорити лише про змішану форму навчання.

Отже, активізація професійної мотивації, доброзичлива атмосфера, сприятливий клімат, комфортне освітнє середовище для навчання, забезпечення інтерактивного навчання, інтеракція майбутнього вчителя фізичної культури зумовлює розвиток інтерактивного середовища з урахуванням впливу змішаного навчання майбутніх учителів фізичної культури. Таким чином, розвиток інтерактивного середовища в умовах

змішаного навчання майбутніх учителів фізичної культури визначено нами як першу педагогічну умову формування інтерактивної компетентності.

2.2. Використання інтерактивних методів, форм, засобів, прийомів навчання на заняттях з гуманітарних і фахових дисциплін

Формування інтерактивної компетентності спирається на широке запровадження інтерактивних методів, форм, прийомів навчання. Це інтерактивні методи на лекціях, семінарах, практичних заняттях, тренінги, дискусії; форми роботи в парах, роботи в групах; прийоми обговорення проблеми в загальному колі, мікрофон, два-чотири-всі разом, навчаючи-навчаюся, ажурна пилка, кейс стаді, розігрування ситуації за ролями, мозковий штурм, карусель тощо.

Проаналізуємо детальніше інтерактивні методи, форми, прийоми навчання, які є необхідними для формування інтерактивної компетентності. Як відомо, «метод» у педагогіці визначається як спосіб цілеспрямованої взаємодії викладача і студентів для розв'язання педагогічних завдань, тобто для розвитку. Таким чином, інтерактивні методи можемо трактувати як способи цілеспрямованої міжсуб'єктної взаємодії викладача і студента зі створення оптимальних засад власного розвитку [51, с. 89].

Отже, інтерактивні методи – це посилена педагогічна взаємодія, взаємовплив учасників педагогічного процесу крізь призму власної індивідуальності, особистого досвіду життєдіяльності. Це процес інтенсивної, міжсуб'єктної комунікації викладача і студентів, де педагог – суб'єкт власної професійної діяльності – ставить в позицію суб'єкта освітньої діяльності студента. Інтерактивна педагогічна взаємодія характеризується високим ступенем інтенсивності спілкування її учасників, їх комунікації, обміну діяльностями, зміною і різноманітністю видів, форм і прийомів, цілеспрямованою рефлексією учасниками своєї діяльності і взаємодії, що відбулася. Інтерактивна педагогічна взаємодія, реалізація інтерактивних

педагогічних методів спрямовані на зміну, вдосконалення моделей поведінки і діяльності учасників педагогічного процесу [51, с. 90].

Як свідчить наш десятилітній викладацький досвід, інтерактивні методи дають найбільший простір для самореалізації студента у навчанні. Вони орієнтовані на реалізацію пізнавальних інтересів і потреб особистості, тому особлива увага приділяється організації процесу ефективної багатосторонньої комунікації, яка характеризується відсутністю полярності і мінімальною сконцентрованістю на поглядах викладача. Учасники такої комунікації більш мобільні, відкриті й активні.

Критеріями відбору інтерактивних методів для формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури під час навчання в ЗВО можуть послугувати:

- пропозиція найефективнішого методу із метою формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури;
- відповідність інтерактивним методам засадам фізичного виховання;
- зіставлення методів інтерактивного навчання методам фізичного виховання;
- відповідність фізичним, координаційним і інтелектуальним можливостям студентів факультету фізичного виховання;
- зіставлення з можливостями викладачів і студентів, які залучені до процесу формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури;
- співвідношення і відповідність освітнім програмам, навчальним планам, силабусам.

Застосовані нами інтерактивні методи поділено на: пізнавальні (студент докорінно вивчає окреслену навчальну проблему); творчі (студент навчається в атмосфері творчості та невимушеності); практичні (студент може апробувати вміння й навички за допомогою ігрового моделювання). Безумовно, використання інтерактивних методів навчання сприяє

формуванню інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Ще одним найпоширеним і дуже популярним прикладом інтерактивного методу може слугувати широко відомий, так званий «метод проектів», який розвиває взаємодію студентів, їх комунікацію, навички спілкування, стилістичного оформлення своєї думки, правильного добору слів.

С. Сисоєва стверджує, що «метод проектів є однією з педагогічних технологій, яка відображає реалізацію особистісно-орієнтованого підходу в освіті (саме педагогічною технологією, хоча в назві технології використовується слово «метод»)» [93, с. 120].

У дослідженнях Т. Башинської [4], Л. Ботько [12], Т. Волковської [21], О. Коберника [49, с. 7–9], О. Пехоти [72], С. Сисоєвої [92, с. 25–28], З. Таран [108, с. 18–20] та ін. зазначається, що метод проектів виступає як засіб реалізації особистісно-орієнтованої взаємодії, спрямований на особистісне спілкування; на розуміння педагогом внутрішнього світу студентів; створює умови для розвитку мотивації у творчій навчальній діяльності; стимулює прагнення зрозуміти установки і погляди один одного. Отже, основна мета проектів – сприяння взаємодії, комунікації, творчим та дослідницьким здібностям у процесі навчання. Відповідно до цього, спільна проектна діяльність визначається як спосіб реалізації інтерактивної взаємодії, де студент реалізує свої можливості в спільно досягнутому продукті.

Застосування методу проектів як інтерактивної технології організації освітніх ситуацій, виходячи з його характеристики Н. Пахомовою [76], підтверджує інтерактивні засади цього методу, а саме:

- метод орієнтований на взаємодію, інтеракцію студентів один з одним;
- метод навчає взаємодії в різних формах: парах, групі;
- метод розвиває комунікацію, уміння самовираження, самовиявлення, самопрезентацію.

Метод проектів дозволяє розв'язувати різноманітні завдання: сприяти взаємодії, прагненню студентів до спілкування, розвитку навичок самостійного набуття умінь і навичок, аналізу дослідних даних; навчання застосуванню знань для вирішення практичних або інших завдань, самооцінці, розвитку комунікативних і дослідницьких умінь. Останні припускають різнопланове і різноманітне спілкування, аналітичну діяльність, виявлення проблем, побудову гіпотез, планування і проведення експерименту, спостереження за результатами та їх аналіз, узагальнення, висновки, доповіді на різних конференціях тощо [79, с. 9–17].

Засадничими характеристиками методу проектів виступають: концентрація на особистісному розвитку студента, його внеску в загальну спільну діяльність; інтеракцію, спілкування; індивідуальний темп роботи над проектом; комплексність; універсальність застосування багажу знань в різних ситуаціях, що допомагає глибше і усвідомлено засвоїти базові знання і розширити їх за необхідності; наявність деякого кінцевого продукту у вигляді презентації, доповіді, проекту уроку тощо.

Визначаючи метод проектів, науковці виділяють такі основні принципи, яких потрібно дотримуватись під час роботи над проектом: активність у визначенні завдання та його опрацюванні; практичний характер проекту, його актуальність, доцільність; інтерес студентів до роботи; поєднання теорії з практикою; спроможність втілення проекту; самостійність; творчість; колективна діяльність, взаємодія, комунікація [23, с. 200–206; 68].

Розмаїття цілей і завдань методу проектів свідчить про його поліфункціональність, що забезпечується дидактичною, пізнавальною, виховною, соціалізуючою та розвивальною його функцій [89, с. 228–239]. Зупинимось детальніше на аналізі функцій цього інтерактивного методу.

Дидактична функція методу проектів передбачає розвиток у студентів вміння конструювати свої знання, презентувати результати своєї роботи, формує навички самоорганізації, забезпечує ознайомлення їх з різними

способами опрацювання інформації, сприяє передачі знань між самими студентами, їх взаємодії.

Пізнавальна функція проектування сприяє підвищенню мотивації до отримання нових знань, розвитку вмінь прогнозувати, продукувати, аргументувати та доводити свої ідеї, відстоювати власні погляди, здійснювати ефективну інтеракцію.

Розвивальна функція методу проектів передбачає розвиток творчих і дослідницьких здібностей, формування комунікативних умінь та навичок, розвиток умінь спілкування, переконання, критичного мислення, навичок аналізу та рефлексії.

Виховна функція проектування забезпечує усвідомлення власних дій щодо самодисципліни та відповідальності, сприяє формуванню загальнолюдських цінностей в процесі взаємодії і комунікації.

Соціалізуюча функція методу проектів передбачає розвиток навичок спілкування під час виконання проекту, самостійного погляду на події та явища, осмислення своїх можливостей та усвідомлення власної ролі під час роботи у парі чи у команді.

Безперечно, проекти можуть обмежуватися часом одного заняття або кількома місяцями. Вони припускають взаємопов'язані дії (на координаційному і виконавчому рівнях) на всіх стадіях проекту: розробки завдання або самого проекту, його реалізації, самооцінки, експертної оцінки і презентації, рефлексії.

Безумовно, метод проектів може мати різні цілі. Когнітивні цілі включають: пізнання феноменів навколишнього світу, наприклад, світу спорту. Вони також припускають опанування навичок роботи з фактами, даними, першоджерелами, наприклад, даними про відомих спортсменів, аналіз і узагальнення даних, формулювання висновків. Ці цілі реалізується в більшості проектів. Діяльнісні цілі передбачають опанування навичок взаємодії в парі чи групі; самоорганізації; умінням ставити перед собою реальні цілі, планувати діяльність; розвиток навичок парної чи групової

роботи, освоєння техніки ведення дискусії, переконання, аргументування. Творчі цілі включають створення мультимедійної презентації для звіту за проектом, що розробляється, постерів, плакатів, рисунків тощо.

З огляду на різноманітні цілі методу проектів, дослідники виділяють наступні типи проектів. Проаналізуємо їх детальніше [76].

Дослідницькі. Цей тип вимагає добре продуману систему проекту, чітко сформульовані перед початком виконання проекту цілі, зацікавленість кожного учасника проекту, соціальну значущість, продумані методи експериментальних і дослідних робіт, методи обробки результатів.

Творчі. Творчі проекти не мають структури, що детально пропрацьована, вона лише намічається і розвивається, підкоряючись прийнятій самими студентами схемі. Проте, перш, ніж почати розробку такого проекту, слід заздалегідь домовитися про бажані, плановані результати. Це можуть бути твори, стінгазети, відеофільми і так далі.

Рольово-ігрові. У таких проектах також структура лише намічається і залишається відкритою до закінчення проекту. Кожен учасник обирає для себе певну роль, обумовлену характером і змістом проекту. Це можуть бути відомі особистості, наприклад, в світі спорту. Результати подібних проектів можуть бути обговорені заздалегідь, а можуть вимальовуватися ближче до кінця роботи.

Практико-орієнтовані. Такий тип відрізняє чітко визначена із самого початку мета діяльності учасників проекту, яка, у свою чергу, має бути орієнтована на соціальні інтереси самих учасників. Результатом роботи можуть бути газета, документ, відеофільм, звукозапис, програма дій тощо. Проект подібного роду вимагає добре продуману структуру, можливо, навіть сценарій усієї діяльності його учасників, що визначає функції кожного, участь кожного в обробці й оформленні інформації. Під час роботи над такими проектами особливо важлива коректна організація обговорення, коригування, презентація отриманих результатів і можливих способів застосування їх на практиці.

Монопроекти. Ці проекти краще реалізовувати у найбільш складних темах, пов'язаних із соціальною тематикою. Вони вимагають чіткої структуризації, краще з погодинним плануванням, з чітким позначенням кінцевої мети і завдань, а також знань, умінь, що здобувались студентами в процесі розробки проекту. Заздалегідь визначається і форма.

Міжпредметні проекти. Вони можуть об'єднувати як кілька предметів, так і вирішувати досить складні проблеми. Такі проекти вимагають чіткої координації роботи, форми проміжного контролю і підсумкової презентації, яку добре пропрацьовано.

З відкритою координацією. У таких проектах координатор (педагог) безпосередньо бере участь в роботі, організовуючи і направляючи її, а також координуючи діяльність усіх учасників.

З прихованою координацією. Викладач не втручається в роботу над проектом, але, вивчаючи щоденники і звіти студентів, розмовляючи з членами групи, він уважно спостерігає за процесом і може виступити в ролі радника або помічника.

Внутрішні або регіональні (в межах груп одного ЗВО, кількох ЗВО, одного міста, кількох міст, однієї країни, кількох країн).

Міжнародні. Вони можуть мати місце за умови університетських обмінів. Окрім цього, можливість розробляти міжнародні проекти спільно зі студентами різних країн і континентів надають викладачу сучасні інформаційні технології. Такі проекти нещодавно називалися телекомунікаційними проектами.

Он-лайн. Пізнавальна спільна творча або пізнавальна ігрова діяльність студентів, партнерів, що знаходяться на значній відстані один від одного, заснована на комп'ютерному спілкуванні, через сучасні засоби зв'язку. Це така діяльність, що має загальну мету дослідження будь-якої проблеми за допомогою узгоджених методів, способів діяльності, спрямованих на презентацію, досягнення загального результату. Участь в он-лайнному проекті допомагає студенту включитися в певні середовища: інформаційні,

соціальні, мовні; сприяє формуванню глобального мислення, усвідомленню себе громадянином світу, прищеплює почуття соціальної відповідальності, розширює кругозір, включає у полілог культур, допомагає висловити своє відношення до проблеми, пам'ятаючи про правила написання листа, доповіді, одночасно ознайомитися з поглядом людей, що живуть в інших географічних умовах, що мають інше віросповідання і національні традиції, можливо, по-іншому поглянути на свій світ, толерантно віднестися до погляду партнера за проектом [76].

Ми вражаємо, що в реальному навчанні найчастіше доводиться мати справу із змішаними типами проектів, в яких поєднуються різні ознаки (наприклад, одночасно практико-орієнтовані й дослідницькі проекти). Проте кожен тип має свій вигляд координації, терміни виконання, етапність, кількість учасників. Тому, розробляючи той або інший проект, слід враховувати ознаки і характерні особливості кожного з них.

Насправді, співвідношення проблеми і практичної реалізації результатів її розв'язання робить метод проектів особливо привабливим для формування інтерактивної компетентності у галузі фізичної культури для студентської молоді. Проблема, як правило, містить в собі протиріччя, і стосовно фізичного виховання воно може виражатися в невідповідності між реальним і бажаним станом здоров'я, фізичних властивостей і реальною статуєю молодих людей; між можливостями фізкультурно-спортивного середовища і реальною активністю молодих людей; між "модою" на престижний, здоровий, фізкультурно-спортивний стиль життя і зразками поведінки молодих людей, що їх руйнує.

Подібні проблеми можуть стати основою для розробки таких проектів, як "Я і моє здоров'я", "Корекція стану зорового аналізатора", "Краса і грація", конкурс "Уні-баскет шоу" та ін. Проект може виконуватися в парі, але частіше, і це найефективніше, в малих групах.

На методико-практичних і навчально-тренувальних заняттях студенти можуть обрати одну із запропонованих тем проектів або сформулювати

проблему і тему самостійно. Крім того, залежно від бажання і готовності студента проекти можуть реалізовуватися на навчальних заняттях, у кінці яких відводиться для цього по 10-15 хвилин.

Для цього студенти на початку навчального року залучаються до планування майбутніх фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходів, у процесі підготовки до яких реалізуються окремі проекти (фестиваль з баскетболу, аеробіки та ін.). З викладачами проводяться семінари-практикуми з організації проектної діяльності студентів і конструктивної взаємодії.

Реалізація проектної діяльності студентів може здійснюватися на основі наступного алгоритму:

- 1) постановка проблеми і вивчення її стану в аспекті "змістового" і "бажаного" стосовно конкретного суб'єкта;
- 2) визначення мети на основі сенсопокладання шляхом пошуку суб'єктивних сенсів і актуалізацію значущого мотиву діяльності;
- 3) проектування процесу досягнення мети з допустимими варіантами відхилень;
- 4) реалізація проекту в процесі спільної або самостійної діяльності;
- 5) поточний контроль і корекція;
- 6) оцінка досягнення результату і обмін досвідом.

Особливостями застосування методу проектів у фізичному вихованні є:

- спрямованість на перетворення фізичного і духовного потенціалу людини (як продукту діяльності);

- тісний зв'язок проблеми і практичної реалізації результатів (реальний ефект) у галузі фізичної культури;

- особистісна значущість проектної діяльності для здоров'язбереження.

Засадами ефективності застосування методу проектів у фізичному вихованні, згідно нашого досвіду, можуть бути: сучасне програмно-методичне і матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу; підготовка педагогів до організації проектної діяльності і конструктивної взаємодії; навчання студентів проектній діяльності й праці разом; інтеграція навчальної і

позанавчальної роботи; пропозиція тематики, що відповідає потребам студентів фізкультурно-спортивного середовища.

Проте, незважаючи на перспективи методу проектів, ми маємо враховувати й його певні недоліки. Цей метод, безумовно, має ряд обмежень: іноді відсутність досвіду впровадження методу проектів у конкретного педагога; некоректне включення методу проектів в програму; істотна затрата часу; подекуди нечіткість критеріїв оцінки результатів роботи над проектом всієї групи разом; неможливість оцінити окремий вклад кожного учасника групового проекту; недостатність навичок у студентів, особливо перших курсів університету, для проектної діяльності. Ці обмеження іноді не дозволяють викладачеві застосовувати метод проектів.

Тож, при опануванні конкретних дисциплін під час навчання майбутніх учителів фізичної культури застосовувати метод проектів доцільно лише кілька разів за семестр під час навчання. Тим більше, що технологічна підтримка дозволяє включити даний метод в категорію "практичних прийомів" і в структуру освітніх методів.

Отже, проаналізовані нами основні інтерактивні методи дозволяють проаналізувати різноманітні інтерактивні форми.

Дослідниця Т.Сущенко вважає, що особливо цінним є здатність викладача запропонувати таку форму навчання, яка захоплює, дивує і вражає, стимулює розкриття самобутності студента. Це – своєрідне піднесення особистості, підвищення її особистісного статусу [107, с. 40].

Дослідники О. Пометун та Л. Пироженко виділяють такі інтерактивні форми: парна (взаємодія в парі); групова (взаємодія між учасниками процесу навчання реалізується через співпрацю у малих групах); колективна (багатостороння взаємодія є полілогом, в якому бере участь кожен студент); колективно-групова (коли робота малих груп поєднується з роботою всієї студентської групи) [38]. Розкриємо ці форми детальніше.

Дана форма реалізується між двома учасниками. Це – базова форма, засвоївши її можна переходити до групової форми.

Групова форма передбачає навчання у малих групах студентів, об'єднаних спільною навчальною метою. Викладач керує роботою кожного студента опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи. Ця форма відкриває для студентів можливості співпраці зі своїми ровесниками, дозволяє реалізувати природне прагнення кожної людини до спілкування, сприяє досягненню більш високих результатів засвоєння знань та формування вмінь. Ця форма легко і ефективно поєднується з традиційними формами навчання і може застосовуватися на різних етапах навчання.

Колективна форма передбачає організацію однією людиною, здебільшого викладачем, діяльності цілої студентської групи. Всі студенти працюють індивідуально над одним і тим самим завданням із наступним контролем результатів у всіх чи у більшості студентів.

За умов використання колективно-групової форми робота малих груп поєднується з фронтальною, зберігаючи основний принци інтеракції: постійну взаємодію студентів між собою, їх співпрацю, спілкування, співробітництво [37].

Однак не слід плутати інтерактивне навчання з груповими формами роботи, яким притаманні всі недоліки фронтальної та індивідуальної роботи. Групова форма роботи передбачає навчання однією людиною групи студентів; всі студенти групи працюють над одним завданням разом. Результати їхньої роботи контролює викладач. Інтерактивні методи передбачають організацію колективного навчання, коли індивідуальні завдання переростають у групові: кожний член групи вносить унікальний вклад у спільні зусилля; зусилля кожного члена групи потрібні та незамінні для успіху всієї групи.

Групова навчальна діяльність – це форма організації навчання у малих групах студентів, об'єднаних спільною навчальною метою. За такої організації навчання викладач керує роботою кожного студента опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи. Групове навчання відкриває для студентів можливості співпраці зі своїми ровесниками, дає змогу реалізувати природне прагнення кожної людини до спілкування, сприяє

досягненню студентами вищих результатів засвоєння знань і формування вмінь, навичок, компетентностей. Така форма легко й ефективно поєднується з традиційними формами навчання і може застосовуватися на різних етапах навчання [81, с. 22].

До групового та колективно-групового навчання можна віднести, наприклад, такі інтерактивні навчальні прийоми, як: робота студентів у парах, малих групах, ротаційні трійки, прийом «Два-чотири-всі разом», «Карусель», «Акваріум» тощо.

Під час роботи студентів у парах вони можуть виконувати такі вправи: обговорити завдання, подискутувати; взяти інтерв'ю один в одного, визначити ставлення (думку) партнера до даного питання, твердження тощо; зробити критичний аналіз роботи один одного; сформувати підсумок теми, що обговорюється тощо.

До колективних форм інтерактивного навчання відносять такі, що передбачають одночасну спільну роботу всієї групи. Це і обговорення проблеми у загальному колі (її застосовують разом з іншими прийомами), «Мікрофон» (надається можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, висловити свою думку чи позицію), і незакінчені речення (поєднується з вправою «Мікрофон»), і «Мозковий штурм» (відомий інтерактивний прийом колективного обговорення, широко використовується для прийняття кількох рішень з конкретної проблеми), і «Навчаючи-вчуся», і «Ажурна пилка», і «Case-метод», і «Дерево рішень» тощо.

До колективно-групових форм навчання відносяться й імітації, рольові ігри, драматизація. Дійсно, особливе місце у процесі інтерактивної взаємодії належить різноманітним дидактичним іграм та ігровим прийомам (ділові, рольові, імітаційні), що дозволяє відтворити ситуації та процеси, які максимально відображають реалії діяльності майбутнього вчителя фізичної культури. Викладач виступає як організатор процесу навчання, консультант, фасилітатор, який зосереджує навчальний процес на студентах.

Учасники навчального процесу, за ігровою моделлю, перебувають в інших умовах, ніж у традиційному навчанні. Студентам надають максимальну свободу інтелектуальної діяльності, що обмежується лише конкретними правилами гри. Студенти самі обирають свою роль у грі, висуваючи припущення про ймовірний розвиток подій, створюють проблемну ситуацію, шукають шляхи її розв'язання, покладаючи на себе відповідальність за обране рішення. Викладач в ігровій формі виступає як: інструктор (ознайомлення з правилами гри, консультації під час її проведення), суддя-рефері (коригування і поради стосовно розподілу ролей), тренер (підказки учням з метою прискорення проведення гри), головуєчий, ведучий (організатор обговорення).

Як правило, ігрові прийоми навчання мають 4 етапи:

- орієнтація (введення студентів у тему, ознайомлення з правилами гри, загальний огляд її перебігу);
- підготовка до проведення гри (ознайомлення зі сценарієм гри, визначення ігрових завдань, ролей, орієнтовних шляхів розв'язання проблеми);
- основна частина – проведення гри;
- обговорення [81, с. 42].

Коллективні форми навчання у дискусії є важливими засобами активізації пізнавальної діяльності студентів, оскільки дискусія – широке публічне обговорення спірного питання. На наш погляд, необхідно готували студентів до проведення дискусій інтерактивної спрямованості. Це вимагає від майбутніх учителів певної культури спілкування, щоб дискусія не виходила за межі конструктивного обговорення й не призводила до загострення міжособистісних стосунків. У зв'язку з цим, студентам пропонуються ознайомитися з основними правилами ведення дискусії, а саме [100]:

- мета дискусії – пошук істини, а не суперечка заради суперечки;
- уміти вислухати опонента, зрозуміти висунуту ним тезу й оцінити аргументацію;

- уміти у висловленнях опонента віднайти раціональне зерно, яке необхідне для пошуку істини;
- цінити час: перш, ніж виступати із захистом своєї тези, чітко й коротко сформулювати її, обміркувати аргументи;
- не переходити під час обговорення проблеми на особистості, виступати лише за сутністю питання;
- якщо впевнився в помилковості своєї позиції, мати мужність і такт визнати це. Це є своєрідним внеском у розв'язання питання, яке обговорюється, й заощаджує час;
- бути у своєму виступі щирим;
- поважати погляд інших, навіть якщо він не збігається з твоїм;
- не дозволяти емоціям затьмарювати розум;
- під час виступу критикувати так: критикуючи, пропонувати; пропонуючи, брати на себе відповідальність.

Досвід використання дискусії у навчанні дає змогу сформулювати деякі головні організаційно-педагогічні підвалини, які є спільними для будь-яких різновидів дискусії:

- проведення дискусії необхідно починати з висунування конкретного дискусійного питання (тобто такого, що не має однозначної відповіді і передбачає різні варіанти розв'язання, зокрема протилежні);
- не слід висувати питання, на кшталт: хто правий, а хто помиляється в тому чи іншому питанні;
- у центрі уваги має бути ймовірний перебіг дискусії (Що було б можливим за того чи того збігу обставин? Що могло статися, якби..? Чи були інші можливості, способи, дії?);
- усі вислови студентів мають стосуватися обговорюваної теми;
- викладач має виправляти помилки і неточності, яких припускаються студенти, та спонукати студентів робити те саме;

- усі твердження студентів мають супроводжуватись аргументацією, обґрунтуванням, для чого викладач ставить питання на зразок: «Які факти свідчать на користь твоєї думки?», «Як ти міркував, щоб дійти такого висновку?»;
- дискусія може вирішуватись як консенсусом (прийняттям узгодженого рішення), так і збереженням існуючих розбіжностей між її учасниками [81, с. 48].

Дійсно, дискусія сприяє взаємодії, співпраці, спілкуванню, розвитку критичного мислення, дає змогу розвинути комунікацію, визначити власну позицію, формує навички відстоювання своєї особистої думки, поглиблює знання з даної проблеми.

Отже, проаналізовані нами основні інтерактивні методи, форми дозволяють проаналізувати основні інтерактивні засоби.

Безперечно, окрім проаналізованої нами раніше взаємодії «людина – людина», взаємодія відбувається також і в межах «людина – машина», «людина – машина – людина». Перш за все, це пов'язане з активним впровадженням і використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

Спираючись на дослідження Н.В. Сафронової [88], виділимо основні принципи сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і їх засобів в освітньому процесі майбутніх учителів фізичної культури.

1. *Принцип пріоритету цілей навчання предмету.* Врахування цього принципу, передусім, припускає відповідність змісту навчання предмету, адекватність методів, форм і засобів, що використовуються при досягненні поставлених цілей і розв'язанню завдань у навчанні майбутніх учителів фізичної культури.

2. *Принцип поступовості.* У зв'язку з тим, що розробка програмно-педагогічних засобів навчального призначення (особливо це стосується питань створення навчальних мультимедіа-систем багатоцільового призначення у навчанні майбутніх учителів фізичної культури) вимагає багато

часу, то впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в навчальний процес проводиться поступово шляхом розробки і апробації таких засобів.

3. *Принцип комплексного використання програмно-педагогічних засобів і інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі.* Як відомо, не існує універсального методу, засобу, прийому навчання, здатного вирішити усі навчальні завдання, тому тільки оптимальне поєднання різних засобів навчання в комплексі сприяє ефективності навчального процесу майбутніх учителів фізичної культури.

4. *Принцип візуалізації.* Має дуже важливе значення в освітньому процесі майбутніх учителів фізичної культури. Відомо, що засвоєння студентами факультету фізичного виховання фізичних вправ різної координаційної складності, аналіз тактичних дій (групових і командних взаємодій), проблемно-педагогічних ситуацій тощо, є характерними особливостями у навчанні зі спортивно-педагогічних дисциплін циклу професійно-орієнтованої підготовки. Представлення інформації в динаміці забезпечують, окрім кіно- і відеофільмів, інформаційні технології, особливі мультимедіа навчальні системи зі спортивно-педагогічних дисциплін.

5. *Принцип інтерактивності й адаптивності.* Дозволяє за умови використання програмно-педагогічних засобів зі спортивно-педагогічних дисциплін циклу професійно-орієнтованої підготовки в умовах змішаного навчання здійснювати довільний перехід від одного місця навчального матеріалу до іншого, пошук розділів за змістом, організацію питань і відповідей, багаторазовий перегляд відеосюжетів в різних режимах тощо. Це дозволяє певною мірою адаптувати створені навчальні мультимедійні системи до можливостей у навчанні кожного майбутнього учителя фізичної культури.

6. *Принцип індивідуалізації і диференціації.* Найефективніше цей принцип здійснюється при роботі з навчальними мультимедіа системами багатоцільового призначення, коли забезпечується індивідуальний темп і

індивідуальна траєкторія освоєння матеріалу програми, що дозволяє, залежно від успіхів, диференціювати процес навчання.

7. *Принцип посилення зворотних зв'язків.* Використання контролюючих програм з перевірки рівня засвоєння студентами окремих розділів програми і програми в цілому, а також наявність контролюючих блоків у створених навчальних мультимедіа системах зі спортивно-педагогічних дисциплін циклу професійно-орієнтованої підготовки дозволяє забезпечити отримання інформації про хід навчального процесу не лише студентами, але і викладачами, що стає основою для подальшої педагогічної взаємодії, корекції навчального процесу, безперервного розвитку методичної системи навчання майбутніх учителів фізичної культури.

8. *Принцип розвивального, особистісно-орієнтованого навчання на основі діяльнісного підходу.* Дотримання цього принципу припускає, що в процесі навчання зі спортивно-педагогічних дисциплін циклу професійно-орієнтованої підготовки з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій студенти не лише засвоюють певні знання і здобувають уміння з відповідних фахових дисциплін, але і формують інформаційну культуру, розвивають якості, необхідні для сучасного інформаційного суспільства. Побудова навчального процесу на основі діяльнісного підходу дозволяє вирішити поставлені завдання найефективніше, оскільки навчання майбутніх учителів фізичної культури відбувається шляхом опанування фахової діяльності.

9. *Принцип систематичності використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі.* Припускає систематичне їх використання не лише в межах однієї дисципліни при проведенні різних форм занять, але і упродовж усього періоду навчання студента на факультеті під час навчання майбутніх учителів фізичної культури, змінюючи і ускладнюючи поставлені завдання.

10. *Принцип перерозподілу функцій викладача з вдосконалення навчального процесу.* Цей принцип припускає, що при використанні сучасних

інформаційно-комунікаційних технологій значно змінюються функції викладача, так, наприклад, в цьому випадку – з основного джерела інформації – викладач перетворюється на організатора, консультанта, фасилітатора. Основними функціями викладача у навчанні майбутніх учителів фізичної культури стають розробка засобів навчання (контролюючі й навчальні програми, бази даних тощо) і вдосконалення навчального процесу на основі отриманих результатів та досконаліших інструментальних і програмно-апаратних засобів.

11. *Принцип актуалізації програмно-педагогічних засобів.* Припускає у міру накопичення об'єктивних передумов внесення до цих засобів певних коректив. При цьому корективи можуть бути внесені як до змістової частини, так і стосуватися питань використання сучасніших інструментальних і програмно-апаратних засобів у навчанні майбутніх учителів фізичної культури.

В цілому, засоби інформаційно-комунікаційних технологій представлено використанням ресурсів Інтернету, мультимедія, електронних підручників і довідників, комп'ютерних навчальних програм, роботою в режимі on-line [6].

Безумовно, інтерактивне навчання в мережі Інтернет часто згадується як організація процесу навчання, в якій участь студента в колективному, взаємодоповнюючому, заснованому на взаємодії всіх його учасників процесу навчального пізнання є обов'язковою [39].

Тому, враховуючи вище сказане, ми вважаємо, що під інтерактивним навчанням сьогодні слід розуміти двостороннє спілкування викладача зі студентом також за допомогою сучасних технічних засобів навчання (комп'ютерів, планшетів, смартфонів, мобільних пристроїв, інтерактивних дошок тощо), за допомогою спеціальних програмних продуктів, різного виду онлайн комунікації.

Сучасні комп'ютерні мережі спілкування дозволяють учасникам вступати в «живий» (інтерактивний) діалог (письмовий або усний) з реальним

партнером, а також роблять можливим «активний обмін повідомленнями між користувачем і інформаційною системою в режимі реального часу» [77, с.13].

Наприклад, комп'ютерні навчальні програми за допомогою інтерактивних засобів і систем зворотного зв'язку забезпечують безперервну діалогову взаємодію користувача з комп'ютером, дозволяють студентам управляти ходом навчання, регулювати швидкість вивчення матеріалу, повертатися на більш ранні етапи засвоєння тощо [104].

На думку Г.Генсерук, засоби інтерактивних комп'ютерних дидактичних матеріалів дозволяють повною мірою допомогти студентам опанувати знаннями, уміннями і навичками. Педагог може навчальний матеріал не лише ілюструвати, але і наводити приклади, що імітують прогнозовані ситуації [24, с.42].

Вчений М. Яшанов доводить, що використання засобів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій вимагає і нових форм організації інтерактивного навчального процесу, і зокрема, процесу засвоєння навчальної інформації, де студент під час використання інструментальних систем зможе самостійно реалізовувати завдання, здобувати знання, формувати необхідні навчальні уміння і навички, забезпечуючи тим самим інтерактивність власної навчальної діяльності.

Безперечно, такий підхід до інтерактивної взаємодії змінює статус студента, який усвідомлює себе як суб'єкт, здатний самостійно приймати певні рішення і забезпечувати їх реалізацію, що у свою чергу відкриває нові можливості в практичній реалізації інтенсифікації процесу формування знань, умінь і навичок навчальної діяльності студентів [122].

Вище викладене підтверджує, на нашу думку, висновки С. Панюкова про те, що використання сучасних засобів інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє ефективніше впливати на формування не лише навчальних досягнень студента, а й на розвиток його особистісних якостей, враховувати його індивідуальність, стимулювати самонавчання, самовиховання, саморозвиток [74].

Вищевикладені методи, форми, засоби дозволяють схарактеризувати основні інтерактивні прийоми. До інтерактивних прийомів навчання відносяться: аналіз ситуацій, мозковий штурм, мозаїка, номери (кольори), груповий колаж, мікрофон, ажурна пилка, карусель тощо. Також необхідно врахувати ігрові прийоми: ділові ігри, рольові ігри, імітаційні ігри.

Отже, у межах дисертаційного пошуку при виявленні другої педагогічної умови ми пропонуємо використовувати такі методи, як інтерактивна проблемна лекція, лекція-дискусія, лекція-презентація, міні-лекція, семінар-дискусія, семінар-обговорення, евристична бесіда, навчальна дискусія, дебати тощо; форми – робота в парах, групах, ротаційні трійки, колективні дебати тощо; засоби – засоби ІКТ, мультимедіа, Інтернет, смартфони, планшети, технічні засоби; інтерактивні прийоми – мозковий штурм, аналіз конкретних ситуацій, вправи: мікрофон, ажурна пилка, карусель [20, с.96]; ігрові прийоми – ділові ігри, рольові ігри, імітаційні ігри. Зведена таблиця методів, форм, прийомів засвідчує наші наукові твердження, нами презентовано їх схему (рис 2.1.).

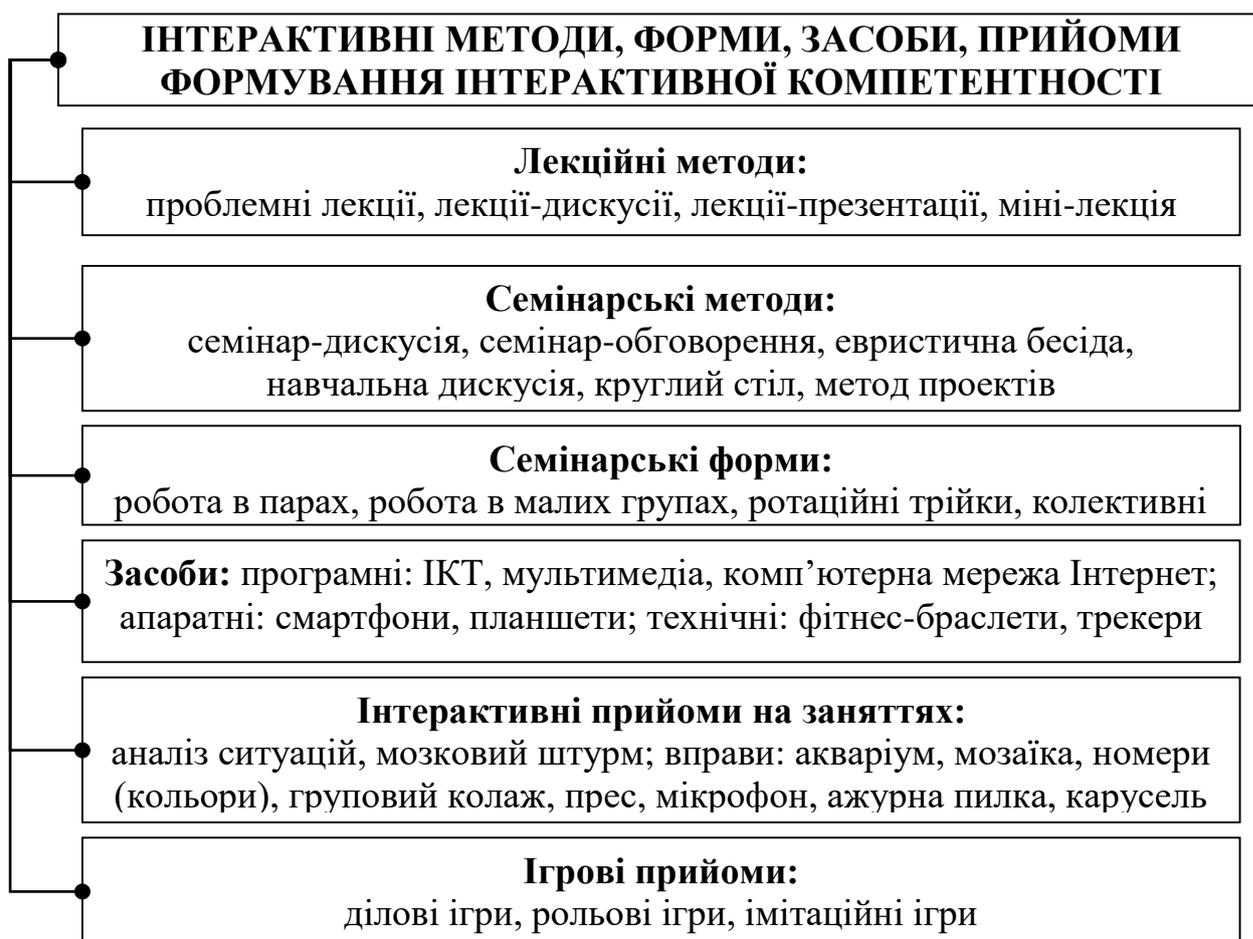

Рис. 2.1. Інтерактивні методи, засоби, форми, прийоми формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Безперечно, впровадження інтерактивних методів, засобів, форм передбачає і особливе розуміння заняття у ЗВО. Структура такого заняття, за О.І.Пометун, складається з п'яти елементів:

а) мотивація – фокусування уваги студентів на проблемі заняття, стимулювання інтересу до обговорюваної теми (не більше 5% часу заняття);

б) оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів – забезпечення розуміння студентами змісту їхньої діяльності: чого вони повинні досягти в результаті заняття і чого від них чекає викладач (не більше 5% часу заняття);

в) надання студентам необхідної інформації за мінімально короткий час, для того щоб на її основі виконувати практичні завдання шляхом взаємодії. Це може бути, як ми зауважили, міні-лекція, дискусійне обговорення

роздаткового матеріалу, опанування інформацією за допомогою технічних засобів навчання або наочності тощо (10-15 % часу уроку);

г) інтерактивні прийоми, вправи, завдання – центральна частина заняття. Вона передбачає застосування викладачем 1-3 інтерактивних прийомів, вправ, завдань, що відбираються в залежності від очікуваних результатів (45-60% часу на занятті);

д) підбиття підсумків, оцінювання результатів заняття – процес, зворотний інструктажу, що називають «рефлексією». Його завдання – прояснити зміст опрацьованого; співвіднести реальні результати з очікуваними; проаналізувати, чому відбулося так чи інакше; зробити висновки; закріпити чи відкоригувати засвоєння; намітити нові теми для обміркування; встановити зв'язок між тим, що вже відомо і тим, що знадобиться засвоїти, навчитись у майбутньому; скласти план подальших дій (до 20% часу) [81].

Отже, визначення другої педагогічної умови – використання інтерактивних методів, форм, засобів, прийомів навчання на заняттях з гуманітарних і фахових дисциплін – є ґрунтовним і необхідним. Безумовно, і перша, і друга педагогічні умови перебувають у взаємозв'язку.

Підтвердженням нашого висновку є думка О. Пометун, що реалізація інтерактивних методів, форм, прийомів навчання, без яких інтеракція або зовсім неможлива, або є неефективною, пов'язана із створенням середовища, сприятливої, позитивної психологічної атмосфери в аудиторії під час заняття. Такий взаємозв'язок є необхідним, щоб забезпечити мотивацію студентів до саморозкриття, відкритої позиції й прагнення до співпраці між собою і з викладачем. Це потребує від викладача застосування спеціального інструментарію (методів, форм, засобів, прийомів, завдань, вправ) створення і підтримання такого клімату, атмосфери, середовища протягом усього процесу навчання [82, 81].

Отже, схему реалізації педагогічних умов формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти подано на рис.2.2.

Таким чином, на основі теоретичного аналізу наукової психолого-педагогічної літератури можна дійти висновку: формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури може відбуватися за теоретично обґрунтованих нами педагогічних умов, серед яких є: розвиток інтерактивного середовища в умовах змішаного навчання майбутніх учителів фізичної культури; використання інтерактивних методів, форм, засобів, прийомів навчання на заняттях з гуманітарних і фахових дисциплін.

Рис. 2.2. Схема реалізації педагогічних умов формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури

Висновки до розділу 2

Проведене дослідження дозволило одержати низку важливих теоретичних результатів, які містять розв'язання наукового завдання формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти.

1. На основі аналізу й узагальнення літературних джерел з проблеми визначення і обґрунтування педагогічних умов встановлено, що існує розмаїтість у їх формулюванні, що пояснюється множинністю поняття «умови», «педагогічні умови» в царині гуманітарних наук. У контексті нашого дослідження педагогічні умови ми визначили як суттєві внутрішні й зовнішні впливи, чинники, фактори, обставини, органічно взаємопов'язані між собою у межах ЗВО, факультету, обраної спеціальності, викладачів, студентів; це результат спільних дій всіх учасників освітнього процесу, які сприяють формуванню інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

2. Проведений нами пошук, аналіз, обґрунтування, визначення педагогічних умов розкрив розмаїття пропонованих дослідниками раніше педагогічних умов у галузі фізичного виховання і спорту, а саме: педагогічні умови щодо покращення фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури; педагогічні умови формування різноманітних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури у процесі навчання; формування готовності до різних видів діяльності майбутніх учителів фізичної культури; формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури; опанування технологій навчання майбутніх учителів фізичної культури.

3. Нами наголошено на комплексній реалізації пропонованих педагогічних умов, адже вони взаємопов'язані й не можуть діяти ізольовано одна від одної. Під час обґрунтування педагогічних умов ми враховували активізацію професійної мотивації, доброзичливу атмосферу, сприятливий клімат, комфортне освітнє середовище, забезпечення інтерактивного навчання,

що уможлиблює розвиток інтерактивного середовища в умовах змішаного навчання для формування інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури. Нами було враховано особливості впровадження інтерактивних методів, форм, засобів для формування інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури.

4. Нами було визначено, запропоновано й науково обґрунтовано наступні педагогічні умови, як-от: 1) розвиток інтерактивного середовища в умовах змішаного навчання майбутніх учителів фізичної культури; 2) використання інтерактивних методів, форм, засобів, прийомів навчання на заняттях з гуманітарних і фахових дисциплін.

Основні положення з розділу 2 висвітлено в таких публікаціях автора [94; 95; 96; 97; 98; 99].

Список використаних джерел до розділу 2

1. Ажиппо О.Ю. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2013. 39 с.
2. Алексєєв О.О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків на традиціях українського козацтва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд пед. наук : 13.00.04. Харків, 2016. 20 с.
3. Бабанский Ю.К., Поташник М. М. Оптимизация педагогического процесса (в вопросах и ответах). Київ: Радянська школа, 1984. 287 с.
4. Башинська Т. Проектувальна діяльність – основа взаємодії вчителя та учнів. *Початкова школа*. 2003. №7. С. 59–62.
5. Без'язичний Б.І. Теоретичні і методичні засади формування етичної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури у процесі професійної підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04. Харків, 2016. 40 с.
6. Безрученков Ю.В. Інтерактивні технології: складова навчального процесу. *Науковий вісник Донбасу*. 2017. № 1–2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2017_1-2_5 (дата звернення: 24.10.2020).
7. Белкин А.С. Педагогическая конфликтология. Екатеринбург: ИРРО, 1994. 94 с.
8. Белкин А.С. Ситуация успеха. Как ее создать. М.: Просвещение, 1991. 176 с.
9. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. / ред. О.І. Цибульська. К.: Либідь, 2003. Кн.1: Особисто орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. 2003. 280 с.
10. Бишевец Н.Г. Здоров'язбережувальна технологія навчання майбутніх учителів фізичної культури в умовах інформатизації освіти : дис. ... канд.

пед. наук : 13.00.02 / Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2018. 18 с.

11. Білінський А.М. Творче освітньо-інформаційне середовище як чинник розвитку особистості вчителя. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер.: Педагогіка* / гол. ред. Г. Терещук; редкол. : Л. Вознюк, В. Мадзігон [та ін.]. Тернопіль, 2012. № 2. С. 15–21.
12. Бодько Л. Метод проектів як засіб реалізації особистісно-орієнтованого навчання. *Початкова школа*. 2013. № 10. С. 1–4.
13. Борытко Н. М. Педагог в пространствах современного воспитания. Волгоград : Перемена, 2001. 214 с.
14. Борытко Н.М. Становление педагога-воспитателя в системе непрерывного образования. URL: <http:borytko.nm.ru/papers/subject2/borytko3.htm> (дата звернення: 24.07.2020).
15. Братанич О.Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Криворізький економічний інститут Київського національного економічного університету. Кривий Ріг, 2001. 238 с.
16. Вазина К.Я. Педагогический менеджмент. М.: Педагогика, 1992. 268 с.
17. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
18. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
19. Винник Н.М. Формування готовності майбутніх учителів фізичного виховання до організації спортивно-оздоровчої діяльності у середніх навчальних закладах : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2016. 20 с.
20. Винник Н.М. Формування готовності майбутніх учителів фізичного виховання до організації спортивно-оздоровчої діяльності у середніх

навчальних закладах : дис... на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04 / Хмельницький нац. ун-т. Хмельницький, 2016. 183 с.

21. Волковська Т. Проектування як метод особистісно-орієнтованого навчання. *Початкова освіта. Методичний порадник*. 2006. № 40 (376). С. 9–10.
22. Выготский Л. С. Психология искусства. М. : Искусство, 1986. 573 с.
23. Генкал С.Є. Індивідуальні освітні проекти як засіб реалізації пізнавальних потреб учнів профільних класів. *Педагогічні науки: зб. наук. пр.* Суми: ДПУ ім.А.С.Макаренка, 2005. Ч. II. С. 200–206.
24. Генсерук Г.Р. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Тернопільський національний педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2005. 238 с.
25. Генсерук Г.Р. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2005. 20 с.
26. Данилко М.Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вихов. і спорту : 24.00.02. Луцьк, 2000. 19 с.
27. Демченко В.В. Формування готовності до професійного самовдосконалення майбутніх учителів фізичної культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Кропивницький, 2018. 20 с.
28. Денисенко А.О. Організація моніторингу виховної системи вищих педагогічних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. Харків, 2008. 220 с.
29. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. К.: Академвидав, (Альма-матер). 2004. 352 с.

30. Дмитренко Г. А. Стратегічний менеджмент у системі освіти : навч. посіб. К.: МАУП, 1999. 176 с.
31. Дручик В.Д. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до впровадження здоров'я збережувальних технологій у старшій школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2017. 20 с.
32. Дубовик Ю.М. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування морально-вольових якостей учнів основної школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2018. 20 с.
33. Дурманенко О. Аналіз поняття “педагогічні умови” в контексті моніторингу виховної роботи у вищому навчальному закладі. *Молодь і ринок*. 2012. № 7 (90). С. 135–138.
34. Занюк С. С. Психологія мотивації: навч. посібник / С.С. Занюк. К.: Либідь, 2002. 304 с. URL: <https://sociology.knu.ua/uk/library/psihologiya-motivaciyi-navchposibnik>
35. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы: Учеб. пособие. СПб.: Питер, 2002. 512 с. URL: <https://uchebnikfree.com/personala-motivatsiya/motivatsiya-motivuyi-spb-piter-512-seriya.html>
36. Іванова Л.І. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2007. 376 с.
37. Інтерактивні методи навчання. *Енциклопедія освіти* / гол. ред. В.Г. Кремінь. К.: Юрінком Інтер, 2009. С. 357–358.
38. Інтерактивні технології навчання. Київ: Науковий світ, 2004. 85 с.
39. Інтерактивні технології: теорія та методика / Пометун О.І. та ін. / за ред. О. І. Пометун. Київ: ІЗМН, 2008. 94 с.
40. Камынина Т.П. Формирование учебно-проектной деятельности студента в образовательном процессе: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 /

Оренбургский государственный педагогический университет. Оренбург, 2006. 200 с.

41. Карасевич С.А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Уманський держ. пед. унів-т імені Павла Тичини. Умань, 2017. 267 с.
42. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: навч. посіб. Київ: Вища шк., 2005. 343 с.
43. Карпюк Р.П. Підготовка вчителя фізичної культури до розв'язання професійних ситуацій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2004. 20 с.
44. Карченкова М.В. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.04. Переяслав-Хмельницький, 2006. 21 с.
45. Касьянова О.М. Моніторинг в управлінні навчальним закладом. Харків: Вид. гр. «Основа». 2004. Вип. 1 (13). 69 с.
46. Качалов А.В. Педагогические условия формирования творческой самостоятельности студентов педвуза. *Известия Уральского государственного университета. Сер. 1. Проблемы образования, науки и культуры.* 2009. № 1/2(62). С. 212–217.
47. Качалов Д.В. Концепция формирования целостного педагогического знания у будущих учителей : монография. М.: Академия Естествознания, 2010. 155 с.
48. Качалова Л.П. Педагогический мониторинг: Процессы интеграции психолого-педагогических знаний будущего учителя. *Стандарты и мониторинг в образовании.* 1999. № 6. С. 31–34.
49. Коберник О.М. Проективна педагогіка і національна школа. *Шлях освіти.* 2006. № 7. С. 7–9.

50. Коваль В. О. Теоретичні і методичні засади формування професійної компетентності майбутніх вчителів-філологів у вищих педагогічних навчальних закладах: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Національна академія педагогічних наук України. Інстит вищої освіти. Київ, 2013. 628 с.
51. Комар О.А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології : дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.04 / Уманський держ. пед. унів-т імені Павла Тичини. Умань, 2011. 512 с.
52. Конох А.П., Конох О.Є. Підготовка фахівців спортивного та оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах. *Вісник Запорізького національного університету : Фізичне виховання та спорт*. 2009. № 2. С. 55–60.
53. Курмишева Н.І. Дискусія і диспут як засоби формування професійних умінь. *Вища школа*. 2007. № 1. С. 26–32.
54. Курнишев Ю. А. Організаційний аспект мотивації саморозвитку майбутнього сучасного вчителя фізичної культури. *Theory and methods of educational management*. 2016. №1 (17). URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v17_16/13_kurnyshov.pdf
55. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. М.: Политиздат, 2004. 352 с.
56. Макагон О.Е. Організаційно-педагогічні умови створення сприятливого навчально-виховного середовища в загальноосвітньому навчальному закладі : дис. ... канд. наук : 13.00.01 / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди. Харків, 2007. 226 с.
57. Макаренко А. С. О воспитании. М. : Политиздат, 1990. 415 с.
58. Максимчук Б.А. Теоретичні і методичні основи формування валеологічної компетентності майбутніх учителів у процесі фізичного виховання : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2017. 555 с.

59. Максимчук І.А. Розвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Хмельницький національний університет. Хмельницький, 2017. 268 с.
60. Манько В.М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. *Соціалізація особистості: зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова*. 2000. Вип. 2. С. 151–153.
61. Маркова А. К. Психология профессионализма. М.: Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. 312 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/144730/>
62. Маслюк Р.В. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в системі «педагогічний коледж – педагогічний університет» : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Умань, 2015. 286 с.
63. Матвійчук Т.Ф. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичного виховання у процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2015. 20 с.
64. Матвійчук Т.Ф. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичного виховання у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2015. 273 с.
65. Мельничук І.М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / ТНПУ ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2011. 585 с.
66. Муращенко Т. В. Змішане та дистанційне навчання як спосіб доступу до якісної освіти. *Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету*, № 3 (2017). С. 283–287.

67. Наумчук В.І. Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури в процесі самостійної роботи зі спортивних ігор: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2002. 19 с.
68. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учебное пособие для студ. пед. вузов и системы повышения квалификации пед. кадров / Полат Е.С. и др. М.: Изд. центр «Академия», 2001. 272 с.
69. Овчарук В.В. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих технічних навчальних закладів засобами фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.07. Вінниця, 2019. 23 с.
70. Онопрієнко О.В. Формування базових професійних компетентностей майбутнього вчителя фізичної культури у процесі вивчення фахових дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2009. 296 с.
71. Освітнє середовище для підготовки майбутніх педагогів засобами ІКТ: монографія. За ред. Р.С. Гуревича. Вінниця : ФОП Рогальська І.О., 2011. 348 с.
72. Освітні технології: навч.-метод. посібник / Пехота О.М., Кіктенко А.З., Любарська О.М. та ін. Київ: Вид-во А.С.К., 2003. 255с.
73. Основы педагогических технологий (Краткий толковый словарь). Екатеринбург : Изд-во УрГПУ, 1995. 22 с.
74. Панюкова С.В. Концепция реализации личностно ориентированного обучения при использовании информационных и коммуникационных технологий. М.: Изд-во ИОСО РАО, 1998. 120 с.
75. Папуча В. М. Формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя фізичного виховання в процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Запоріжжя, 2010. 20 с.

76. Пахомова Н.Ю. Метод учебного проекта в образовательном учреждении. М.: АРКТИ, 2003. 107 с.
77. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті / Сисоєва С.О., Алексюк А.М., Воловик П.М. та ін. / за заг. ред. С.О. Сисоєвої. Київ: ВПОЛ, 2001. 501 с.
78. Пидкасистый П.И., Воробьева Н.А. Подготовка студентов к творческой педагогической деятельности. М.: ПОР, 2007. 192 с.
79. Полат Е. Метод проектов: типология и структура. *Лучшие страницы педагогической прессы*. 2004. №1. С. 9–17.
80. Полякова Г. Вплив освітнього середовища ВНЗ на формування професійної компетентності фахівця. *Вища школа* : науково-практичне видання. 2010. № 10. С. 78–87.
81. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок : інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.
82. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Київ: Вид-во А. С. К., 2004. 192 с.
83. Прокопенко І.А. Формування професійно-менеджерської культури майбутнього вчителя: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2008. 22 с.
84. Проценко А.А. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04 / Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. Мелітополь, 2018. 332 с.
85. Радул В.В. Соціальна активність у структурі соціальної зрілості (теоретико-методологічний аспект). Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2011. 256 с.
86. Ревенко І.В. Підготовка майбутніх учителів гуманітарного профілю до художньо-естетичного виховання підлітків : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Харків, 2012. 227 с.

87. Ротерс Т.Т. Організаційно-педагогічні технології фізичного виховання школярів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 6. С. 98–100.
88. Сафронова Н.В. Программно-методические средства в учебном процессе общеобразовательной школы. М.: ИИО РАО, 1998. 178 с.
89. Селевко Г.К. Энциклопедия образотворчих технологий: в 2 т. М.: НИИ школьных технологий, 2006. Т.1. 816 с.
90. Сериков В.В. Формирование у учащихся готовности к труду. Москва : Педагогика, 1988. 191 с.
91. Сидорук А.В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до анімаційної діяльності в загальноосвітній школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2016. 20 с.
92. Сисоєва С. Особистісно зорієнтовані технології: метод проектів. *Підручник для директора*. Київ : Плеяди, 2005. № 9–10. С. 25–28.
93. Сисоєва С.О. Особистісно зорієнтовані педагогічні технології: метод проектів. *Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати*. К. : Видавництво «Департамент», 2003. С. 119–124.
94. Сікора В. В. Метод тренінгу як засіб формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Збірник наукових праць XXV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Фізичне виховання і спорт в навчальних закладах України на сучасному етапі: стан, напрямки та перспективи розвитку»*. Кропивницький, Харків: ФОП Озеров Г.В. 2019. С. 51–57.
95. Сікора В.В. Використання методів інтерактивного навчання майбутніх учителів фізичної культури при викладанні предметів циклу професійної підготовки. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2018. 154 (2). С. 69–73.
96. Сікора В.В. Ефективність формування інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури. *Матеріали VI Всеукраїнської*

науково-практичної конференції молодих вчених і студентів. Чернігів, НУЧК імені Т.Г.Шевченка, 2019. С. 29–31.

97. Сікора В.В. Загальні ознаки інтеракції в освітньому процесі майбутніх учителів фізичної культури. *Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Наука та освіта у дослідженнях молодих учених»*. Харків: ХНПУ, 2019. С. 82–84.
98. Сікора В.В. Педагогічні умови формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки. *Матеріали науково-практичної конференції «Службово-бойова діяльність Національної гвардії України: сучасний стан, проблеми та перспективи»*. Харків: вид-во НА НГУ. 2018. С. 118–119.
99. Сікора В.В. Шляхи формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі. *Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогіка здоров'я»*. Харків. 2018. С. 611–614.
100. Сластенин В.А. Формирование профессиональной культуры учителя: учебное пособие. М.: Новая школа, 1993. 175 с.
101. Сластенин В.А., Подымова Л.С. Педагогика: инновационная деятельность. М.: ИЧП «Издательство Магистр», 1997. 308 с.
102. Слободчиков В.И. Образовательная среда: реализация целей образования в пространстве культуры. *Новые ценности образования: культурные модели школы*. 1997. Вып. 7. С. 177–185.
103. Смирнов Н.К. Здоровьесберегающие образовательные технологии и психология здоровья в школе. Москва: АРКТИ, 2006. 320 с.
104. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док-ра пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2017. 40 с.
105. Суровов О.А. Методика інтерактивного навчання спеціальних дисциплін майбутніх вчителів фізичної культури. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. / ХНУ імені В.Н. Каразіна. Харків, 2017. 235 с.

- 106.** Суровов О.А. Упровадження інтерактивних технологій навчання у процес фахової підготовки вчителів фізичної культури. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*: зб. наук. праць. 2015. Вип. 43 (96). С. 360–367.
- 107.** Сущенко Т.И. Особенности педагогического процесса высшей школы в эпоху приоритета личности. *Научный поиск в воспитании: парадигмы, стратегия, практика* : 3-я Международная научно-практическая конференция 24–25 марта 2011 года : сборник докладов и тезисов выступлений. М.: МГПИ АПКиППРО, 2011. С. 37–40.
- 108.** Таран З. Трансформація ролі педагога в управлінні творчими та практико-орієнтованими проектами. *Відкритий урок*. 2004. №5/6. С. 18–20.
- 109.** Теорія та практика змішаного навчання / за ред. В.М. Кухаренка. Харків: «Міськдрук», НТУ «ХП», 2016. 284 с.
- 110.** Тихобаев, А.Г. Интерактивные компьютерные технологии обучения. *Вестник Томского государственного педагогического университета*. 2012. № 8. С.81–84.
- 111.** Философский словарь / под ред. И.Т. Фролова. М.: Политиздат, 1986. 590 с.
- 112.** Философский энциклопедический словарь / гл. ред. А. М. Прохоров. М. : Сов. энциклопедия, 1983. 928 с.
- 113.** Философский энциклопедический словарь. М.: ИНФРА, 1997. 576 с.
- 114.** Ходякова Н.В. Личностно развивающая образовательная среда: концепция и технологии проектирования. Волгоград : ВА МВД России, 2003. 121 с.
- 115.** Чепелюк А.В. Формування психолого-педагогічної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури у вищому навчальному закладі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Національна академія державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2014. 271 с.

116. Шаповал О. А. Формування професійно-пізнавального інтересу майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах : дис. ... пед. наук : 13.00.04. Х., 2012. 206 с.
117. Шаповалова І.В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійного самовдосконалення у вищих навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2016. 267 с.
118. Щуркова Н.Е. Педагогическая технология. М.: Педагогическое общество России, 2002. 224 с.
119. Юцевич Ю.Е. Педагогическое обоснование содержания вокальной подготовки учащихся педучилищ : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. К., 1985. 230 с.
120. Ялович В. Т. Психологічні основи підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. Луцьк: Волинь, 2000. 36с.
121. Ясвин В.А. Образовательная среда. От моделирования к проектированию. Москва : Смысл, 2001. 365 с.
122. Яшанов С.М. Формування у майбутніх учителів умінь і навичок самостійної навчальної роботи у процесі використання нових інформаційних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.09. Київ, 2003. 20 с.
123. Bonk, C. J., Graham, C. R. Handbook of blended learning: Global Perspectives, local designs. San Francisco, CA: Pfeiffer Publishing, 2004.
124. Güzera B., Canera H. The past, present and future of blended learning: an in depth analysis of literature *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2014. 116. P. 4596 – 4603. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/82476791.pdf>

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

3.1. Загальні питання організації й проведення педагогічного експерименту

Для визначення ефективності пропонованих педагогічних умов формування інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури було проведено педагогічний експеримент під час навчання бакалаврів.

Педагогічний експеримент традиційно складався з трьох етапів: констатувального, формувального, контрольного.

На першому етапі – *констатувальному* – було досліджено та розглянуто стан проблеми експериментального дослідження; визначено експериментальну базу дослідження; створено експериментальну й контрольну групи студентів; сформульовано мету та завдання експерименту; визначено методики експериментального дослідження; проведено діагностичний зріз із метою виявлення вхідного рівня інтерактивної компетентності студентів за визначеними критеріями й показниками.

Педагогічний експеримент виконувався на факультеті фізичного виховання і спорту Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, у Харківській державній академії фізичної культури, на факультеті фізичного виховання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, на факультеті фізичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Експериментальна робота проводилась протягом 2018 – 2020 навчальних років зі студентами-бакалаврами 1–2 курсів, які навчаються за спеціальністю 014.11 „Середня освіта. Фізична культура”.

Було виокремлено загальну вибірку (427 студентів), яка, своєю чергою, була розподілена на чотири субвибірки. Першу та другу субвибірки становили 218 студентів Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди факультету фізичного виховання і спорту, студенти Харківської державної академії фізичної культури, на базі яких проводився формувальний етап експерименту. Було виокремлено експериментальну групу ЕГ (108 студентів) і контрольну групу КГ (110 студентів). Формування в студентів КГ інтерактивної компетентності здійснювалося традиційно, без урахування означених нами педагогічних умов, водночас ЕГ працювала за пропонованою нами експериментальною програмою, із упровадженням обґрунтованих педагогічних умов.

До третьої (порівняльно-контрольна група-1) та четвертої (порівняльно-контрольна група-2) субвибірок увійшли відповідно студенти факультету фізичного виховання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (103 особи), факультету фізичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (106 осіб) за результатами діагностування, опитування, бесід, які виконували порівняльно-контрольну функцію.

Відповідно було визначено мету експерименту – перевірити ефективність пропонованих нами педагогічних умов формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Дослідження на констатувальному етапі вирішувало такі завдання: визначення критеріїв і відповідних показників сформованості інтерактивної компетентності; виявлення рівнів сформованості інтерактивної компетентності; обробка одержаних даних.

Для реалізації поставлених завдань було визначено методики проведення експерименту, розроблено спеціальну вибірку анкет, опитувань, бесід, тестувань, проведено збір, аналіз та обробку отриманих даних щодо сформованості компонентів інтерактивної компетентності студентів. Діагностична частина першого етапу експерименту дозволила визначити

рівень сформованості інтерактивної компетентності студентів. Основна ідея цього етапу полягала в перевірці теоретичних положень дослідження, виявленні рівня сформованості інтерактивної компетентності студентів.

Головним завданням *формувального* етапу експериментального дослідження було впровадження і реалізація пропонованих педагогічних умов, визначення ефективності їх реалізації у формуванні інтерактивної компетентності студентів під час навчання. Було також проведено моніторинг рівня сформованості інтерактивної компетентності студентів експериментальної групи. На формувальному етапі експерименту брали участь студенти експериментальної групи (студенти 1–2 курсів), які були учасниками констатувального етапу.

На третьому етапі – *контрольному* – було здійснено порівняння отриманих даних з даними констатувального етапу щодо динаміки рівнів сформованості інтерактивної компетентності; був зроблений аналіз та обробка отриманих експериментальних даних.

Отже, для проведення результатів експериментальної роботи та з'ясування ефективності обґрунтованих педагогічних умов формування інтерактивної компетентності нами було визначено певні *критерії* і відповідні їм *показники*.

Перш за все, з'ясуємо визначення понять критерій і показник. В енциклопедичних виданнях критерій трактують як «мірило» для визначення оцінки предмета або явища; ознаку, взяту за основу класифікації, орієнтир, індикатор, на основі якого відбувається оцінка або класифікація чого-небудь, визначається значущість або незначущість у стані об'єкта [21, с. 174]. У словнику іншомовних слів [4] термін «критерій» визначається як підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило.

Ми згодні із твердженням, що критерій – це принцип оцінки ефективності, а показник – модель кількісної характеристики явища [7, с. 71]. В. Ягупов підкреслює, «критерії практично визначають зміст і перебіг

навчально-пізнавальної діяльності студентів та безпосередньо встановлюють її результативність» [60, с. 411].

Безперечно, вибір критеріїв підпорядкований вимогам, які ставляться до нього: індивідуальність, систематичність, достатня кількість даних про оцінки, тематична спрямованість, об'єктивність, умотивованість оцінок, єдність вимог, оптимальність, всебічність, дієвість та гуманність [60, с. 411-412].

Виділяючи критерії сформованості інтерактивної компетентності студентів, ми виходили з того, що критерій виявляє ознаку, на основі якої визначається її реальне становище, ефективність і результативність, оцінюється рівень її сформованості.

Безумовно, визначення становища або рівня розвитку обраного критерію здійснюється за допомогою показників, тобто явищ, за якими визначається динаміка [41, с. 432–446].

Кожний критерій характеризується власною сукупністю показників. Дефініція «показник» [36] трактується як: а) свідчення, доказ, ознака чого-небудь; б) наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу; дані про досягнення у чому-небудь; в) явище або подія, на підставі яких можна дійти висновку про перебіг якого-небудь процесу.

У визначенні показників ми дотримувались таких вимог: чіткість змісту показників, можливість їх виміряти; системність показників, що має забезпечувати найбільш повну характеристику досліджуваного процесу, бути гнучкою, адаптивною, здатною відобразити всі можливі зміни об'єкта; результативність, ефективність показників.

Отже, кожен критерій сформованості інтерактивної компетентності мав певні показники, які є проявом критерію та відображають якісні й кількісні зміни.

Таким чином, спираючись на обґрунтовані в попередньому розділі компоненти структури інтерактивної компетентності, нами було визначено

відповідні структурним компонентам критерії та їхні показники для визначення рівня сформованості інтерактивної компетентності.

Перший *мотиваційно-особистісний* компонент інтерактивної компетентності перевірявся за *діагностичним* критерієм. Він полягав у визначенні сформованості мотивів до суб'єкт-суб'єктної взаємодії, навчальних мотивів, інтересу до професії майбутнього вчителя фізичної культури, інтересу до навчання у ЗВО, зацікавленості до інтеракції, прагнення до здобуття професії вчителя фізичної культури, розвитку особистості.

Показниками його сформованості стали: мотивація до інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури; умотивоване ставлення до інтерактивної взаємодії під час навчання на факультеті фізичного виховання і спорту; комунікативна взаємодія. Обраною нами методикою стало анкетування студентів.

Безперечно, мотиваційна складова визначалася шляхом дослідження за методиками вивчення мотивації. Нами було використано методика дослідження мотивів вибору професійної діяльності, розроблену Є. Ільїним [12, с. 463]. Нами було також обрано анкети усвідомлення значення навчання у ЗВО, на факультеті. Досліджувалася мотивація навчання у ЗВО за методикою Т. Ільїної [12, с. 433–434]. Вивчалися мотиви навчальної діяльності студентів за А. Реаном і В. Якуніним [12, с. 434–437]. Досліджувалися також мотиви навчання і вибору діяльності, запропоновані дослідницею В. Семиченко [42, с. 111]. Так само розглядалася мотивація майбутньої діяльності за К. Замфір [12, с. 444–447].

Особистісна складова визначалася шляхом дослідження комунікативної взаємодії. Для визначення комунікативної взаємодії студентам було запропоновано кілька діагностичних методик: методика визначення стратегій поведінки в конфліктних ситуаціях Р. Фішера, У. Юрі [55, с. 173–200], опитувальник І. Амінова «Як я вивчаю співрозмовника» [1], опитувальник А. Добровича «Чи володієте ви навичками людини, з якою приємно спілкуватися?» [10], опитувальник О. Казарцевої «Чи вмієте ви розмовляти?»

[13], опитувальник В. Захарова [11, с. 139–140], тест Г. Сагач «Майстерність спілкування» [40].

Для визначення комунікативної взаємодії було застосовано тест з оцінки комунікативних знань, умінь, навичок за дослідницею Т. Б. Хомуленко [57, с. 207–209]. Окрім тесту, було визначено ефективність педагогічної комунікації майбутніх учителів за О.О. Леонтьєвим [25]. Було ужито методику з'ясування комунікативних здібностей фахівця за Л. Мітіною [30]. До того ж на констатувальному етапі студентам для визначення рівня комунікативної взаємодії як особистісної якості було запропоновано відповісти на запитання анкети «Рівень комунікабельності особистості» за В. Ряховським [39].

Наприкінці першого етапу експерименту після діагностики було згруповано та об'єднано кількісні результати і дані різних анкет, опитувань, бесід за визначеними раніше методиками щодо показників, і за допомогою системного, комплексного, інтегративного підходу до показників, нами було визначено три рівня сформованості мотиваційно-особистісного компоненту інтерактивної компетентності студентів: високий (100-70 балів), середній (69-30 балів), низький (29-1 бал).

Другий, *операційно-діяльнісний* компонент інтерактивної компетентності перевірявся за *когнітивним* критерієм щодо визначення сформованості знань, умінь, навичок, способів інтерактивної діяльності.

Показниками його сформованості стали: знання засад інтерактивної взаємодії; вміння і навички організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту; усвідомлення суті інтерактивних методів, форм, засобів діяльності майбутнього вчителя фізичної культури.

До інтерактивних знань, умінь, навичок майбутнього вчителя фізичної культури відносять ті, що віддзеркалюють: знання про особливість і сутність інтерактивної компетентності, принципи її формування, здатність здійснювати інтерактивну взаємодію тощо. Нагадаємо, що знання завжди відображають повноту, глибину, систематичність, системність, оперативність,

гнучкість, узагальненість і конкретність, згорнутість і розгорнутість, усвідомленість, міцність, дієвість.

Як відомо, між усіма якостями знань існує певний зв'язок: системність знань є результатом усвідомленості, повноти, систематичності, глибини, конкретності й узагальненості знань; дієвість знань є результатом уміння студентів використовувати знання при виконанні практичних навчальних завдань, уміння майбутніх учителів застосовувати знання в змінних умовах та в ситуаціях професійного характеру; міцність, тобто збереження знань у пам'яті, залежить від дієвості знань, їх усвідомленості. На початковому етапі експерименту було проведено оцінювання студентів відповідно показників.

Для визначення сформованості першого показника знання засад інтерактивної взаємодії було проведено оцінювання студентів за авторською анкетною (Додаток А). Для визначення сформованості вмінь і навичок організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту ми також запропонували авторську анкету. Запропонована авторська анкета містила 25 запитань (Додаток Б). Метою нашого анкетування було вивчення рівня сформованості вмінь і навичок організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту. Окрім анкетування, методом опитування було визначено усвідомлення суті інтерактивних методів, форм, засобів діяльності майбутнього вчителя фізичної культури за авторським опитувальником (Додаток В).

Так, нами було визначено наповнення рівнів сформованості операційно-діяльнісного компонента інтерактивної компетентності: високий (100-70 балів), середній (69-30 балів), низький (29-1 бал).

Сформованість останнього *результативно-рефлексивного* компонента інтерактивної компетентності перевірялась за *оцінним* критерієм щодо визначення, осмислення й предметного оцінювання й аналізу самого себе, критичного оцінювання й аналізу змісту й методів пізнання себе, діяльності самопізнання, спрямованості свідомості й самосвідомості самого себе.

Показниками його сформованості стали самооцінка інтеракції; самоконтроль взаємодії; саморозвиток інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури. Задля вивчення самооцінки майбутнього вчителя ми використовували методику С. Будассі [8]. Задля вивчення самоконтролю майбутнього вчителя використовувалася анкета, розроблена Г. Нікіфоровим [31, с. 183–186]. Вона побудована так, що відповіді на поставлені запитання дозволяють вивчити рівень здатності до самоконтролю майбутнього вчителя. Також було проведено анкетування для оцінювання саморозвитку особистісних досягнень студентів за В. Андрєєвим [2, с. 166].

Залежно від прояву здатності до самооцінки, самоконтролю, саморозвитку взаємодії було визначено такі рівні сформованості результативно-рефлексивного компонента інтерактивної компетентності: високий (100-70 балів), середній (69-30 балів) та низький (29-1 бал). Враховуючи вищевикладене, ми відобразили критерії і показники сформованості інтерактивної компетентності студентів в табл.3.1.

Таблиця 3.1.

Критерії та показники сформованості інтерактивної компетентності студентів

№	Критерії	Показники
1	діагностичний	<ul style="list-style-type: none"> • мотивація до інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури; • умотивоване ставлення до інтерактивної взаємодії під час навчання на факультеті фізичного виховання і спорту; • комунікативна взаємодія.
2	когнітивний	<ul style="list-style-type: none"> • знання засад інтерактивної взаємодії; • вміння і навички організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту;

		<ul style="list-style-type: none"> • усвідомлення суті інтерактивних методів, форм, засобів діяльності майбутнього вчителя фізичної культури.
3	оцінний	<ul style="list-style-type: none"> • самооцінка інтеракції; • самоконтроль взаємодії; • саморозвиток інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури.

Отже, одержані на початку експерименту результати (Додаток Д) з використанням методів математичної статистики, а саме за допомогою методу статистичних гіпотез із використанням критерію Пірсона (хі-квадрат), дають підстави стверджувати, що аналіз результатів констатувального етапу експерименту в цілому свідчить про те, що на цьому етапі дослідження між контрольною та експериментальною групою існували незначні відмінності. Враховуючи цей факт, ми вважали ці групи ідентичними.

У процесі анкетування, опитування, бесід, обміну думками зі студентами виявлено, що рівень сформованості всіх компонентів інтерактивної компетентності студентів виявився не зовсім задовільним. Більшість студентів мала низький і середній рівень її сформованості. Було встановлено, що більшість студентів не мали сталої мотивації до навчання, до діяльності майбутнього вчителя фізичної культури, сформованих фахових знань, умінь, навичок, фахових компетентностей, не володіла методами, формами, прийомами організації інтерактивного навчання, мала неадекватну самооцінку.

Звідси виникла необхідність реалізації обґрунтованих педагогічних умов формування інтерактивної компетентності студентів. Метою формувального етапу педагогічного експерименту стала практична реалізація і перевірка ефективності педагогічних умов формування інтерактивної

компетентності студентів. Саме це й дозволило нам розпочати проведення формувального етапу експерименту.

3.2. Реалізація педагогічних умов формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури

Другий етап педагогічного експерименту – *формувальний* – передбачав практичну реалізацію попередньо науково обґрунтованих педагогічних умов формування інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури під час навчання студентів в експериментальній групі в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди. У контрольній групі формування інтерактивної компетентності здійснювалося під час традиційного навчання в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди.

При проектуванні змісту інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури враховувалися освітні програми напряму підготовки 014.11 „Середня освіта. Фізична культура” для бакалаврів (Додаток Ж), навчальні плани підготовки студентів, навчально-методичні комплекси дисциплін.

Першою педагогічною умовою було розвиток інтерактивного середовища майбутніх учителів фізичної культури зі студентами експериментальної групи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Упровадження першої педагогічної умови відбувалося в експериментальній групі при викладанні гуманітарних дисциплін «Педагогіка», «Вступ до спеціальності» на першому курсі.

Під час експерименту протягом 2020-2021 рр в умовах змішаного навчання ми впроваджували інформаційно-комунікаційні програмні засоби навчання, а саме: систему Moodle, Meet, Zoom (Додаток З), застосовували зручні й найпоширені програми обміну повідомленнями Viber, Telegram,

Instagram, вбудовані чати для навчання студентів. Також ми користувалися хмарними технологіями, програмами спільного доступу до документів та поля діяльності (google-документи, мапи) для організації спільної діяльності майбутніх учителів фізичної культури.

Впровадження першої умови вирішувалося під час навчальних занять, групових консультацій зі студентами для активізації професійної мотивації, розвитку професійного інтересу, заохочування студентів до здійснення інтерактивної взаємодії. Ми залучали студентів до участі в дискусіях, диспутах для створення позитивної атмосфери в інтерактивному середовищі, а також під час тренінгу щодо з'ясування особливостей змішаного навчання зі студентами кафедри олімпійського і професійного спорту, спортивних ігор та туризму Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди.

На заняттях 1 курсу з дисципліни «Педагогіка» з теми «Активізація професійної мотивації майбутніх учителів фізичної культури» для посилення мотивації студентів, розвитку професійного інтересу ми впроваджували наступні дискусії: «Як сприяти професійній мотивації майбутніх учителів фізичної культури?», «Як покращити мотивацію до навчання, прагнення бути успішним в професії?», «Які основні шляхи формування мотивації до навчання майбутніх учителів фізичної культури?», «Яка специфіка навчання майбутніх учителів фізичної культури?», «Яка професійна мотивація до навчання є визначальною: внутрішня чи зовнішня?», «Які фактори впливають на створення доброзичливої атмосфери, сприятливого клімату?», «Як на студентах відображається постать самого викладача фізичної культури?», «Які фактори впливають на формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури?» (Додаток 3.1).

Нами було організовано зі студентами міні-дискусії: «Я вважаю, що позитивним в професії вчителя фізичної культури є ...», «Що нового я можу привнести у свою професію вчителя фізичної культури», «Роздуми про себе у своїй професії вчителя фізичної культури».

Також ми пропонували такі міні-дискусії зі студентами: «Що вам подобається в професії вчителя фізичної культури?», «Що представляється неприйнятним для нього?», «Чи є відмінності в поведінці, яку можуть демонструвати майбутні вчителі фізичної культури (наприклад, схильність до жорсткості, агресивності)»?

Зміст запитань змінювався залежно від ходу дискусії. Наприкінці дискусії було проаналізовано й узагальнено висловлювання студентів. Аналізувався зміст і частота різних висловлювань, їх емоційна забарвленість, указувалися саме дискусійні, проблемні аспекти питання, що обговорювалися.

Для визначення позитивної мотивації до навчання в інтерактивному середовищі з майбутніми вчителями фізичної культури на заняттях з дисципліни «Педагогіка» на 1 курсі проводилися бесіди, дискусії, диспути: «Які можливості має інтерактивне середовище для формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури?», «Які можливості має інтерактивне середовище для підвищення рівня інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури?», «Чи можна назвати професіоналом вчителя фізичної культури, який не може створити доброзичливу атмосферу, сприятливий клімат на занятті з фізичної культури?».

Безперечно, обговорення зі студентами важливості професійної мотивації, широких можливостей створення доброзичливої атмосфери, сприятливого клімату сприяло розвитку інтерактивного середовища.

Також нами було організовано роботу студентів на 1 курсі за пропонованими темами доповідей на заняттях з дисципліни «Педагогіка» на тему «Побудова взаємодії майбутніх учителів фізичної культури шляхом комунікації», а також на заняттях з дисципліни «Вступ до спеціальності» на тему «Стратегія комунікативної поведінки майбутнього вчителя фізичної культури»: «Чи гарні стосунки між викладачами і студентами на факультеті фізичного виховання і спорту? Чи існує об'єктивність розв'язання конфліктних ситуацій на занятті фізичною культурою? Чи справедливим є оцінювання навчальної діяльності студентів на лекціях у галузі фізичної

культури і спорту? Чи є можливість використання неформального лідерства для розв'язання освітніх завдань в командах на спортивних змаганнях?».

Це сприяло формуванню комунікативної взаємодії студентів, створенню доброзичливої атмосфери, сприятливого клімату, тих якостей, які формують постать майбутнього вчителя. На заняттях з «Педагогіки», «Вступу до спеціальності» пропонувалися різні теми, які добиралися таким чином, щоб у процесі їх обговорення студент міг сформувавши основні уміння і навички спілкування, а саме, вправи: «Стиль спілкування», «Умови ефективного спілкування» (Додаток 3.2), ділові ігри з розвитку спілкування: «Карусель», «Довірена особа», «Управління бесідою», «Переконання», «Техніка активного слухання» тощо (Додаток 3.3). Впевнені, що проблемні дискусії, бесіди, спрямовані на формування комунікативної взаємодії, також сприяли розвитку інтерактивного середовища.

На наш погляд, проблемні дискусії не тільки сприяли підвищенню інтересу студентів до навчання, але й виконували освітню й виховну функції, стимулювали активність студентів, сприяли засвоєнню знань та навчали культурі полеміки, дискусії, що є необхідним для створення доброзичливої атмосфери, сприятливого клімату, а це є важливим складником інтерактивного середовища.

Оскільки в основі діяльності майбутнього вчителя фізичної культури є взаємодія з іншими людьми, чималого значення набуває розвиток у студентів навичок інтерактивної взаємодії. Зазначене враховувалось нами в експериментальній роботі й відобразилося в пропонованих дискусіях, бесідах, метою яких був також розвиток інтерактивної взаємодії студентів. Цьому сприяв підбір питань, пропоновані нами пізнавальні і проблемні запитання студентам, на які вони відповідали, подаючи аргументи на підтвердження власної думки: на основі вивченої теорії, пропонованих завдань та вже набутого власного досвіду.

Зазначимо, що активна участь студентів експериментальної групи на заняттях на 1 курсі з «Педагогіки», «Вступу до спеціальності» також

стимулювала розвиток таких якостей, як ініціативність, толерантність, товариськість, та сприяла формуванню комунікації майбутніх вчителів.

Для формування інтерактивності, яка є основою інтерактивної діяльності, що закладена в основу інтерактивного середовища для студентів, на семінарських заняттях на 1 курсі з дисципліни «Вступ до спеціальності» було запропоновано кілька дискусійних тем для усного обговорення: «Чому роботодавці беруть на роботу ініціативних, активних, креативних фахівців?», «Як характеризує майбутнього фахівця інтерактивність?», «Чому сучасний фахівець має аналізувати причини непорозуміння з керівництвом, з підлеглими, з колегами?». Студенти вчилися висловлювати власну думку, аргументувати її, що сприяло створенню інтерактивного середовища.

Також на семінарських заняттях на 1 курсі з дисципліни «Вступ до спеціальності» з теми «Інтерактивність у професії майбутнього вчителя фізичної культури і житті» обговорювалися такі питання: «Що дає нам прояв інтерактивності в навчанні й сучасному житті?»; «Для чого необхідно виявляти інтерактивність?»; «На яких ступенях розвитку інтерактивності найскладніше?»; «Яких висновків можна дійти з отриманих результатів виконання практичних завдань за інтерактивною взаємодією?»; «На які якості впливає розвиток інтерактивності?»; «Що потрібно постійно робити для підтримки розвитку інтерактивності?».

Отже, пропоновані дискусії, бесіди, вправи сприяли активізації позитивної мотивації, створенню доброзичливої атмосфери, сприятливого клімату, формуванню і розвитку комунікативної взаємодії, що є важливими складниками інтерактивного середовища.

Широке коло питань, пов'язаних із забезпеченням умов змішаного й дистанційного навчання, яке з'явилося навесні 2020 року, обговорювалося нами зі студентами експериментальної групи ЗВО.

Під час змішаного навчання зі студентами 1 курсу з дисципліни «Вступ до спеціальності», тема «Інтерактивні можливості мультимедіа», нами було пропоновано мультимедійну презентацію щодо можливості комбінації офлайн

і онлайн навчання, дидактичного потенціалу мультимедійних технологій в умовах змішаного і дистанційного навчання (Додаток К).

Також для студентів 1 курсу з дисципліни «Вступ до спеціальності» нами було запропоновано доповідь на тему: «Досвід кафедри олімпійського і професійного спорту, спортивних ігор та туризму з впровадження інтерактивних технологій» (Додаток К.1) з подальшим її обговоренням.

Загалом, зазначимо, що впродовж реалізації першої педагогічної умови ми приділяли особливу увагу забезпеченню мотивації, інтересу студентів, створенню позитивної атмосфери на заняттях, урахуванню специфіки змішаного навчання, – це сприяло розвитку інтерактивного середовища.

Нами було також здійсненою реалізацію другої педагогічної умови – використання інтерактивних методів, форм, засобів, прийомів навчання на заняттях з гуманітарних і фахових дисциплін.

Важливо наголосити, що різні інтерактивні методи, форми, засоби, прийоми мали різну мету: передача інформації на лекціях, формування умінь і навичок на семінарах, формування різноманітних компетенцій на практичних заняттях; розвиток комунікації (дискусії, рольові ігри, дебати тощо); навчання соціальним умінням і навичкам (тренінги, ролеве моделювання); обмін поглядами на ту або іншу проблему (актуалізація візуальних, аудіальних, тактильних, кінестетичних відчуттів, взаємозв'язків колективного, групового тощо).

Проте, ряд методів, форм, засобів, прийомів, орієнтованих, зазвичай, на індивідуальне навчання, ми використовували і для організації взаємодії студентів. Наприклад, після індивідуального виконаного тесту, контрольної роботи з теми, ми організували обговорення у вигляді дискусії, дебатів або ділової гри. Спираючись на прийом «закінчити незавершене речення», ми організували обговорення, дискусію, дебати, давали завдання знайти схожість і відмінність – і все це в парній і груповій інтерактивній формі.

Отже, по-перше, ми впроваджували інтерактивні методи на лекційних заняттях зі студентами. Наведемо фрагмент лекції з дисципліни «Теорія і

методика викладання спортивних ігор», тема «Взаємодія між гравцями у ході гри в волейбол» на першому курсі. В ході лекції ми впровадили дискусію, за допомогою влучно поставлених запитань спонукали студентів до вільного обміну думок, відтворювання раніше набутих знань, формування нових понять, результатів, висновків, використовуючи свій досвід, знання, власні спостереження. Ми задали студентам питання, як вони розуміють поняття «взаємодія», «командна взаємодія», «види взаємодії», «групові й командні дії» у грі у волейбол. Студенти висловлювали своє бачення на схожість та відмінність цих понять.

Під час лекції поряд із вирішенням основних освітніх завдань, пов'язаних із засвоєнням суті, мети, змісту, завдань, функцій командної взаємодії, студенти набували здатності самостійного й глибокого засвоєння основних понять знань з обраного виду спорту, у нашому випадку, з волейболу. Ми звертали увагу майбутніх учителів фізичної культури на важливе запитання – «Що таке взаємодія між гравцями у ході гри, види взаємодії, групові й командні тактичні дії?».

Під час дискусії на лекції студенти відповідали на наше запитання, обмінювалися думками з приводу означеної проблеми. За допомогою проблемних питань ми спрямували дискусію щодо взаємодії між гравцями у ході гри у волейбол в раціональне русло, слідкували за тим, щоб обговорювалася саме поставлена проблема взаємодії гравців під час гри, щоб дискусія не переходила на другорядні питання. Увага зверталася також на випадки порушень правил дискусії й наслідки, до яких це призводить. Про активність студентів, успішність дискусії під час лекції свідчило встановлення контактів між ними, про виникнення яких можна судити з того, чи досягнуті певні домовленості під час дискусії у процесі такої взаємодії.

Нагадаємо, що під час дискусії викладач має урахувати: співроздуми – студенти не пасивно сприймають інформацію на лекції, що повідомляється викладачем; співпереживання – емоційна підтримка того, що відбувається в аудиторії, коли викладач зумів зацікавити студентів та викликати інтерес до

взаємодії; сприяння – результат співроздумів і емоційного переживання, коли викликана відповідна активність студентів (студенти ставлять запитання, доповнюють їх, наводять власні аргументи й факти тощо) [53].

Наприкінці дискусії на лекції ми підвели її підсумок, сформулювали узагальнені результати колективного обговорення щодо взаємодії між гравцями у ході гри, видів взаємодії, групових й командних тактичних дій.

Під час проведення семінарів з фахової дисципліни «Організація краєзнавчо-туристичної роботи» на 2 курсі нами було використано наступний інтерактивний метод для навчання в аудиторії. Наведемо приклад такого інтерактивного методу як метод проектів, який ми впроваджували зі студентами.

Скориставшись відповідними методичними рекомендаціями інших дослідників [9; 32; 37], ми запропонували власний перелік проектних завдань для студентів. Кінцевим результатом цієї діяльності була презентація студентами виконаного проекту.

Пропонуємо фрагмент реалізації проекту з дисципліни «Організація краєзнавчо-туристичної роботи» на 2 курсі на тему «Розвиток витривалості» для майбутніх учителів фізичної культури. Характер проекту: монопроект. Тип проекту: практико-орієнтований. Мета заняття – опанувати метод проекту.

1. Постановка проблеми викладачем. Перед постановкою проблеми ми надали студентів необхідну інформацію. Вступне слово було наступним:

«Як відомо, витривалість у краєзнавчо-туристичній діяльності – це здатність протистояти стомленню у будь-якому вигляді діяльності, що настає. Витривалість фізична – якість, що визначається проявом морфо-функціональних властивостей організму, які зумовлюють його опір стомленню в процесі рухової діяльності.

Виділяють загальну і спеціальну фізичну витривалість. Загальна фізична витривалість – здатність до тривалого й ефективного виконання роботи неспецифічного характеру, яка позитивно впливає на процес становлення

специфічних компонентів спортивної майстерності завдяки підвищенню адаптації до навантажень і наявності явищ "перенесення" тренуваності з неспецифічних видів діяльності на специфічні.

Основними компонентами загальної витривалості є можливості аеробної системи енергозабезпечення, функціональна і біомеханічна економізація. Спеціальна витривалість – здатність протистояти стомленню в умовах специфічної діяльності змагання за умови максимальної мобілізації функціональних можливостей для досягнення результату в обраному виді спорту. Для прояснення особистісних сенсів фізкультурно-спортивної діяльності можна застосовувати методи перебудови сенсу, переконання.

Актуалізація сенсів, обмін сенсами і перебудова сенсів фізкультурно-спортивної діяльності, конкретного заняття, ситуації ("сенс для мене особисто", "навіщо мені це?"), в плані прихильності його (сенсу) до цінностей і цілей, поведінки і діяльності конкретної людини на цьому етапі її життя, здійснюються в процесі внутрішнього діалогу студента; діалогу педагога і студента; діалогу між студентами.

Переконання застосовується для зміни установки особистості або за рахунок роз'яснення і логічних аргументів (когнітивні стратегії найчастіше на основі непрямих прикладів – опосередкована дія), або на основі моделювання ситуацій за типом "бумеранга".

Отже, ми пропонували студентів провести самодіагностику загальної витривалості й зіставити власні результати з оцінними таблицями, нормативними вимогами програми. За умови неузгодження реального і належного результату виявлялася проблема недостатнього рівня розвитку загальної витривалості студента.

2. Ми пояснили студентів цілепокладання на основі сенсопокладання. Ми пояснили студентів, що витривалість корелює з працездатністю і станом здоров'я людини. Потім студентів в процесі діалогу пропонується відповісти на наступні питання: «Чи навчився я взаємодіяти безконфліктно в різних ситуаціях під час виконання проекту з іншими студентами?», «Чи навчився я

безконфліктно реагувати на неприємні ситуації під час виконання проекту з іншими студентами?».

3. Ми роз'яснили студентові процес досягнення мети. З урахуванням готовності студента до професійного самовдосконалення ним (за різної участі викладача) розроблявся проект індивідуальної програми з розвитку загальної витривалості (у кількох варіантах), в якому вказувався початковий, належний і бажаний результат; мета, засоби і методи розвитку витривалості, обсяг та інтенсивність фізичного навантаження в тимчасовому контексті; засоби і методи контролю і самоконтролю.

4. Реалізація проекту студентами в малих групах. Реалізація проекту здійснювалася в кінці заняття, для цього відводилося 20 хвилин.

5. Поточний контроль і корекція. Педагогічний контроль, взаємоконтроль і самоконтроль (ведення щоденника самоконтролю) застосовувалися залежно від міри готовності студента до презентації результатів проекту. До проекту вносилися відповідні зміни у разі відхилень від запланованого результату.

6. Оцінка досягнення результату й обмін досвідом. Оцінка міри досягнення запланованого результату здійснювалася під нашим контролем. Звіт про реалізацію проекту був представлений студентами у вигляді мультимедійної презентації.

Проте, на наш погляд, метод проектів не приніс очікуваного нами результату. Студенти сприйняли його як самостійне, а не групове завдання, і, на жаль, не дуже охоче брали в ньому участь.

Під час експерименту ми також впроваджували інтерактивні форми навчання. Однією із інтерактивних форм була парна і групова робота [26; 27, с. 72–76.].

Безперечно, у процесі такого парного і групового навчання цінним стала взаємодія студентів, що загалом вплинуло на динаміку навчального процесу, оскільки під час такого навчання студенти вчилися взаємодії в парах, малих групах [19; 58].

Наведемо приклад взаємодії під час експерименту у навчанні в малих групах. Взаємодія і спілкування студентів відбувалося в малих групах. Як відомо, групи – це обмежена за розмірами спільність людей. Мала група – це сукупність студентів, які поєднані між собою спільними цілями, у нашому випадку, навчальними цілями, мають безпосередні контакти один з одним, підтримують певні стосунки між собою у процесі навчання. Якщо група існує у певній кількості й вона достатня для виконання конкретної діяльності, то цю кількість можна вважати оптимальною.

На погляд різних дослідників, оптимальний склад малої групи – від 2 до 7 студентів. У більшій по кількості груп збільшується діапазон роботи в малих групах, у залежності від складу учасників [58].

Є сенс підкреслити, що дослідження ефективності групової діяльності в процесі проведеного нами педагогічного експерименту виявило групову синергію. Ми можемо стверджувати, що студенти малих груп із задоволенням опановують елементи ігор спортивного характеру, таких, як волейбол, футбол, гандбол, баскетбол, де основою ігри є групова і командна взаємодія. Успішність функціонування малої групи – система ефективної інтерактивної діяльності, що складається між учасниками групи.

Безумовно, інтерактивність сприяє взаємодії серед членів групи, а також взаємодії різних груп і їх учасників, забезпечує ефективність виконання навчальних завдань. Спортивні ігри з фізичної культури у малих групах сприяють зміцненню здоров'я студентів, підвищенню рухової активності, комплексному розвитку фізичних, емоційних, комунікативних якостей учасників. Як свідчить наш досвід, застосування елементів спортивних ігор у малих групах закладає у студента основу для занять обраним груповим або командним видом спорту у майбутньому, для задоволення потреб у фізичній активності, підтримання спортивної форми, для спілкування, взаємодії з іншими учасниками групи.

Під час педагогічного експерименту ми врахували особливості організації малих груп. Робота в малих групах стала важливим компонентом занять.

Безперечно, питання, які пов'язані зі збереженням та укріпленням здоров'я, сьогодні розглядаються як важлива проблема сучасної фізичної культури і спорту, фізичного виховання. Тому питання особливостей фізичного розвитку самих студентів, формування взаємодії у групі є актуальними у суспільстві, це впливає й на стан здоров'я студентів.

Для пропаганди здорового способу життя, популяризації туризму, краєзнавства, профілактики булінгу, токсикоманії, наркоманії, ВІЧ-інфекцій на семінарських заняттях зі студентами 2 курсу з дисципліни «Організація краєзнавчо-туристичної роботи» ми пропонували студентам для обговорення у малих групах такі теми: «Великий спорт: переваги й недоліки», «Профілактика токсикоманії, наркоманії у студентів», «Профілактика ВІЧ-інфекцій у студентів».

Як відомо, професія вчителя фізичної культури є соціономічною, тобто відрізняється відсутністю жорстких і єдиних вимог до продукту праці, самого процесу діяльності. Одночасно з цим до представників даних професій висуваються підвищені вимоги, на кшталт, у складанні студентами та школярами певних спортивних нормативів, і оскільки об'єктом праці є діти, підлітки, молодь, то нездатність вчителя або викладача відповідати сучасним вимогам призводить до низької навчально-методичної забезпеченості та якості виконання поставлених на уроках фізичної культури завдань.

Під час експерименту ми пропонували студентам для обговорення у малих групах розгляд конкретних проблемних педагогічних ситуацій [14] для пропаганди здорового способу життя, наприклад: «Чи має нести відповідальність вчитель фізичної культури, який працює в школі, за вирішення питань здоров'язбереження учнів?», «Як зазначити обов'язковість піклування кожного з учнів про своє здоров'я?», «Чи потрібно у посадовій інструкції вчителів фізичної культури додати пункти, що стосуються їхньої

діяльності у сфері здоров'я?»; для розвитку комунікації: «Яку б стратегію комунікативної поведінки обрали б ви як майбутній учитель фізичної культури?», «Чи адекватна поведінка вчителя фізичної культури, коли він робить зауваження учню?», «Що спричиняє негативну поведінку учня на уроці фізичної культури?», «Як реагувати на таку поведінку вчителю фізичної культури?» [33].

Для обговорення у малих групах нами було запропоновано такі проблемні педагогічні ситуації зі студентами:

1) Одна із учениць в школі пропонує іншій піти покурити замість уроку фізичної культури. Це почув вчитель фізичної культури. Як він має реагувати?

2) На заняттях з *чирлідінгу* серед учениць-виконавців виникла напружена конфліктна ситуація. Які дії мають бути у вчителя фізичної культури?

Ще для обговорення у малих групах пропонувалися такі питання: «Чи має право учитель фізичної культури змусити учня виконувати ту чи іншу вправу?», «Чи можуть біографічні приклади великих спортсменів бути взірцями?» [34, с.147]. Обговорення цих питань навчило студентів формулювати власні аргументи, висловлювати думки у виразній і стислій формі, переконувати інших.

Окрім застосованих нами під час експерименту методів, форм інтерактивного навчання ми успішно впроваджували інтерактивні засоби навчання за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Під час педагогічного експерименту ми переконалися, що поєднання інформаційно-комунікаційних технологій (планшетний комп'ютер, пульсометри, гаджети, 3D візуалізація тощо) та інтерактивних рухливо-пізнавальних технологій (сюжетні рухливо-пізнавальні ігри, валеологічні естафети, брейн-ринги, ерудит-вікторини, освітньо-оздоровчі тренінги тощо) сприяють ефективності якісного навчання студентів.

За методикою О. А. Качана нами було використано під час занять із студентами планшетний комп'ютер, який вдало поєднує можливості відео,

аудіо, є носієм необхідної для викладача інформації, що дозволяє збільшити ефективність, якість та результативність процесу навчання фізичною культурою [17].

Підготовлені для експерименту дидактичні матеріали на платформі Moodle використовувалися нами зі студентами 2 курсу з дисципліни «Організація краєзнавчо-туристичної роботи» з теми «Інтерактивні тренажери для скелелазіння» (Додаток К.2): при засвоєнні теоретико-методичних знань демонструвалися відео- та мультимедійні презентації, навчальні мультимедійні тренажери; на семінарах при практичному набутті умінь і навичок доречним стало застосування медіатехнологій (техніка рухів і елементів фізичних вправ розглядалася на кожному етапі виконання).

Застосування на занятті мультимедійних комплексів дозволило оперативно отримувати об'єктивну інформацію щодо рівня засвоєння навчального матеріалу і своєчасного його корегування. При цьому була створена можливість вибору складності завдання для конкретного студента.

Також зі студентами з дисципліни «Теорія і методика обраного виду спорту» на 2 курсі використовувалися новітні гаджети для забезпечення ефективності їх фізкультурно-спортивної діяльності, це відомі всім сучасні фітнес-браслети і трекери [15, с. 12–15].

На практичних заняттях з дисципліни «Теорія і методика обраного виду спорту» на 2 курсі ми використовували пульсотаксметри, фітнес-браслети, фітнес-брелоки, шагоміри, які дають можливість кожному студенту відслідковувати власні досягнення. Принцип роботи цих трекерів простий – гаджет одягається на руку або кріпиться на тілі, чи ставиться як додаток на смартфон. Пристрій фіксує фізіологічні показники (насиченість крові киснем, щоденну рухову активність, перебіг сну, кількість здійснених кроків, кількість затрачених калорій тощо) та надає інші аналітичні дані.

Проведений педагогічний експеримент дає нам підстави стверджувати, що можливості вищеперерахованих гаджетів доцільно також використовувати зі студентами для контролю їх навантаження за добу, тиждень, місяць, рік для

визначення оптимального фізичного навантаження у відповідності до самопочуття та фізичного розвитку кожного студента, як на практичних заняттях фізичної культури у ЗВО, так і для занять студентами різними видами спорту.

Отриманий під час експерименту досвід засвідчує, що як різновид гаджетів, можна рекомендувати використовувати спортивний годинник з розширеними функціональними можливостями, такими, як підтримання додатків та управління мобільними операційними системами (камера, акселерометр, термометр, барометр, компас, хронограф, калькулятор, мобільний телефон, сенсорний екран, GPS тощо), див. рис.3.1. Деякі годинники мають функціональність спортивних трекерів.

Такі моделі можуть підтримувати програми тренування, відслідковування маршруту, датчик серцебиття, крокомір. Вони можуть управляти або отримувати дані з інших пристроїв (смартфонів, планшетного комп'ютера) та підтримують бездротові технології – Bluetooth, Wi-Fi, GPS [16].

Рис. 3.1. Приклади гаджетів (монітор серцевого ритму, датчик Nike + iPod, пульсотахометр) з використання на заняттях «Теорія і методика обраного виду спорту» зі студентами.

Також під час семінарських занять зі студентами 2 курсу з дисципліни «Теорія і методика викладання спортивних ігор» нами було використано фрагменти з використанням мультимедіа (див. рис. 3.2.)

Рис. 3.2. Приклади кадрів з використанням мультимедіа з елементами мультиплікації і лінійного відеомонтажу з акцентованою ілюстрацією окремих елементів техніки і тактики в ігрових видах спорту, як-от кидок в стрибку в баскетболі у виконанні ігроками Національної баскетбольної асоціації (НБА).

Безперечно, застосування і створення мультимедіа та фрагментів мультимедіа на семінарських заняттях зі студентами дозволило наочно продемонструвати основні особливості техніки виконання головних прийомів баскетболу. Засоби мультиплікації, анімації, відео застосовувалися також для ілюстрації тактичних взаємодій у баскетболі.

Також під час семінарських занять зі студентами з дисципліни «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Організація краєзнавчо-туристичної роботи» на 2 курсі нами було використано дидактичний потенціал мультимедіа, фрагменти занять надаємо (див. рис. 3.3., 3.4., 3.5.).

❖ НАПАДАЮЧІ УДАРИ

найефективніший спосіб атакуючих дій волейбольної команди. При цьому нападаючий удар розглядається як вирішальний фактор досягнення успіху волейбольної зустрічі. Тому є усі підстави характеризувати нападаючий удар як найважливіший, технічний елемент гри; 60-65% виграних командою очок приносить напад.

НАПАДАЮЧИЙ УДАР ІЗ ЗОНИ №4 У ЗОНУ №1 і 5

Нападаючий удар виконується з розбігу протягом 3-х хвилин з інтенсивністю 12 ударів за хвилину. Оцінюється влучення м'яча в мішень (квадрат 3х3м), яка маркується з бокової лінії за лінією нападу. Нападаючий удар виконується по черзі у дві мішені в зону № 1 і 5. Втратою м'яча вважається удар у сітку, за межі майданчика, повз мішень. Підраховується кількість влучень у мішень, результат фіксується в протоколі.

Рис. 3.3. Фрагменти мультимедійних презентацій з дисципліни «Теорія і методика викладання спортивних ігор», тема «Удосконалення нападаючого удару у волейболістів масових розрядів в умовах ЗВО».

Загальна система «ліберо»

ВИХОДИ ЛІБЕРО ПРІ ВСІХ РОЗСТАНОВКАХ

С – “зв’язка”
 К – крайній нападаючий (доігровка)
 Ц – центральний
 Червоний круг – “ліберо”
 Д - Діагональний

Рис. 3.4. Фрагменти мультимедійних презентацій з дисципліни «Теорія і методика викладання спортивних ігор», тема “Сучасні методики навчання захисним діям в системі гри захисту з ліберо”.

Рис. 3.5. Фрагменти мультимедійних презентацій з дисципліни «Організація краєзнавчо-туристичної роботи», тема «Інтерактивні тренажери для скелелазіння».

Безумовно, в експерименті, окрім реалізації пропонованих нами методів, форм, засобів інтерактивного навчання, ми успішно впроваджували інтерактивні прийоми.

Під час проведення експерименту ми використовували найпопулярний інтерактивний прийом – «мозковий штурм» або брейнстормінг. Як відомо, «мозковий штурм» – це тип взаємодії, метою якої є продукування учасниками групи максимальної кількості ідей на запропоновану тему [54, с.74-76].

На заняттях 1 курсу з дисципліни «Вступ до спеціальності» для студентів нами було запропоновано наступну тему брейнстормінгу: «Профілактика з питань булінгу у школі». За дослідженнями ЮНІСЕФ, «з фактами шкільного булінгу в Україні мали справу 67 % дітей у віці від 11-17 років протягом останніх трьох місяців. Також, 24 % дітей стали жертвами, а 48 % з них нікому не розповідали про ці випадки» [59].

За допомогою брейнстормінгу було запропоновано студентам створити Програму «Профілактика з питань булінгу у школі». Ми пояснили студентам так: «Уявіть, що Ви попали працювати в школу, де серед учнів є систематичні переслідування одними учнями інших учнів, образи учнів учнями, цькування учнів учнями. Але вчителі не завжди знають, що роботи у таких випадках. У свою чергу, Ви знаєте, що можна пропонувати. Дирекція школи готова прислухатися до ваших пропозицій. Що б Ви могли запропонувати? Для розробки такої Програми раджу провести «мозковий штурм».

Також під час проведення експерименту ми пропонували низку інтерактивних прийомів для організації групової взаємодії студентів. На заняттях 1 курсу з дисципліни «Вступ до спеціальності» ми пропонували прийом «трьохкрокового інтерв'ю». Група розподілялася на пари (у групі з трьох чоловік двоє інтерв'ювали третього). Робота в парах: один студент інтерв'ював іншого; другий студент інтерв'ював першого (потім вони мінялися ролями). Група збиралася разом: всі члени групи виступали по черзі.

Ми пропонували студентами такі теми для трьохкрокового інтерв'ю: «Сучасний спортивний рух в Україні і за кордоном: що загального та у чому

різниця»; «Проблема розвитку не олімпійських видів спорту, висвітлених у вітчизняних засобах масової інформації». Ми радили студентам використовувати сучасні видання «Спорт-арена», «Спорт-експрес в Україні», «Уболівальник», спортивні журнали видання «Спорт. ua» тощо.

Наступним інтерактивним прийомом організації групової взаємодії під час педагогічного експерименту став прийом «1–2–усі» на заняттях 1 курсу з дисципліни «Вступ до спеціальності». Студенти в малих групах працювали над підготовкою матеріалу із запропонованої нами теми. Потім члени групи обговорювали свої результати і готували варіант матеріалу в парах. Пари представляли свої матеріали на обговорення групи. Група готувала підсумковий варіант матеріалу. Ми пропонували тему: «Сучасний волонтерський рух за здоров'язбереження учнів і студентів, його проблеми».

Ще одним прийомом організації групової взаємодії під час педагогічного експерименту стали «Номери». Також цей варіант прийому часто називають «Кольори». Ми надали студентам нумерацію у групі, або студент одержав, як варіант, наліпку певного кольору. На заняттях 1 курсу з дисципліни «Вступ до спеціальності» ми пропонували для членів кожної групи тему: «П'ять основних ознак здоров'я», які студенти мали з'ясувати. Після закінчення роботи ми оголошували номер (колір), і лише один студент від кожної групи виступав і відповідав від імені всіх студентів.

Ще одним цікавим прийомом був застосований прийом «Мозаїка» [35, с. 41–45]. У цілому «Мозаїка» – універсальна структура інтерактивної взаємодії, яка заснована на ідеї розподілу роботи між студентами з подальшим обговоренням результатів. В процесі застосування «Мозаїки» можна створювати й експертні групи.

Ми під час експерименту на заняттях 2 курсу з дисципліни «Теорія і методика викладання спортивних ігор» пропонували створення експертної групи студентів з питання: «Наукова лабораторія». Група ділиться на кілька підгруп, кожна розробляє свою тему. Потім відбуваються презентація і обговорення тем. Наприклад, «Сенситивні періоду розвитку фізичних якостей

та вплив на них занять з волейболу», «Економічні аспекти заняття волейболом», «Соціальні аспекти занять волейболом», «Психологічні аспекти занять волейболом», «Етико-етичні аспекти занять волейболом». Цей прийом детально вже описано О. А. Сурововим [54, с.65].

Одним із цікавих прийомів був «Груповий колаж». На заняттях 2 курсу з дисципліни «Теорія і методика обраного виду спорту» студенти презентували тему: «Переваги обраного виду спорту»: на великих листах паперу використовували фарби, картинки, заголовки із газет та журналів, за тематикою, пов'язаною з волейболом, футболом, баскетболом, гандболом. Після закінчення роботи студенти презентували свої колажі.

Нарешті, наприкінці експерименту після впровадження нами інтерактивних методів, форм, прийомів ми застосували кілька інтерактивних ігрових прийомів.

Наприклад, ігровий прийом «Ділова гра» – це моделювання процесів і механізмів ухвалення рішень. У діловій грі процес прийняття рішень відбувається в умовах поетапного, багатокрокового уточнення необхідних чинників, аналізу інформації, що поступає додатково або під час гри [22].

Наприклад, на заняттях 1 курсу з дисципліни «Вступ до спеціальності» ми пропонували студентам гру «П'ять кроків». В ній студентам пропонували тему: «П'ять елементів (кроків) здоров'язбереження». Кожен студент на окремому аркуші мав означити п'ять елементів здоров'язбереження (п'ять кроків). Всі запропоновані варіанти елементів або кроків обговорювалися в групі. Далі всі розподілялися на мікрогрупи по 3-4 учасника. Кожна мікрогрупа формулювала один важливий елемент (крок), і презентувала його для інших груп. Групи презентували власні розробки. Інші студенти могли задавати уточнюючі питання. Віталася дискусія серед студентів. Під час загального підведення підсумків можна було подивитися, наскільки співпадають варіанти, запропоновані різними мікрогрупами.

На наше переконання, у процесі гри студенти аналізували різні пропозиції, приймали і обговорювали варіанти рішень, вступали між собою у

взаємодію, яка носила характер співпраці, комунікації, іноді суперництва. Ділова гра дала студентам можливість побачити результати своїх дій, порівняти їх з результатами інших студентів і у разі необхідності скорегувати власне рішення.

Хочемо підкреслити, що під час проведення експерименту ми врахували особливості організації такої гри. У діловій грі виділяють наступні етапи, такі як: планування, підготовка, введення в гру, розподіл студентів на мікрогрупи, вивчення ситуації та її обговорення в групах. Окремо ми привертали увагу студентів до ігрового процесу (аналіз ситуації, ухвалення рішення, його оформлення); підбиття підсумків гри, аналіз діяльності груп, оцінка ефективності роботи окремих студентів і груп в цілому, розбір оптимального варіанту та як підсумок – загальна дискусія.

Нами також був використаний інший інтерактивний ігровий прийом – рольова гра [20; 23; 28; 43]. Використання зазначених ігор дало нам змогу отримати позитивний результат у процесі навчання [34].

Прикладом використання рольової гри на заняттях 1 курсу з дисципліни «Вступ до спеціальності» є рольові ігри, засновані на конкретних ситуаціях. Ми пропонували наступні ситуації.

Ситуація 1. Знайомство із класом – учитель починає урок фізичної культури в класі, де працює вперше.

Ситуація 2. Привітання. Несподівано до спортивного залу заходить учень, який запізнився, і тому не може брати участь у занятті. Учні дивляться на Вас. Як ви прореагуєте, що скажете, як зауважите.

Ситуація 3. Учитель починає розповідь, наприклад, так: “Учні, я хочу розповісти вам ...”. Це може бути розповідь про користь фізичної культури, здорового способу життя, про цікаву спортивну подію тощо. Завдання “вчителя” – привернути увагу учнів.

Ситуація 4. Пояснення вчителем виконання нової рухової дії. Потрібно звернути увагу учнів на поведінку в “класі”; організацію діяльності “учнів”.

Ситуація 5. Наприкінці заняття “учитель” коментує виконання вправ та інші дії “учня” й обґрунтовує виставлену йому оцінку.

При виконанні цих ситуацій студенти спробували себе по черзі в ролі “учителя” та “учнів”.

Ще під час експерименту після відповіді на поставлені викладачем запитання з проблемних ситуацій студенти генерували варіанти розв’язання визначених ситуацій в невеликих групах, а потім виносили їх на обговорення у своїй групі.

Наприклад, ще нами пропонувався прийом ділової гри: «Претензії» на заняттях 1 курсу з дисципліни «Вступ до спеціальності». Спочатку частина студентів була «учнями», які висували претензії «вчителям фізичної культури», а решта студентів давала відповідь начебто вони вчителі фізичної культури, потім учасники мінялися ролями. Учасникам відводилося 1,5- 2 хв., аби вони мали змогу поміркувати про свої претензії. Під претензією розумілися висловлювання, в яких учасники говорили про те, що викликало дискомфорт на уроці фізичної культури.

Під час підведення підсумків ведучий питав: «Яким чином ви здійснюєте комунікацію, висловлюючи претензію?», «Які нові комунікативні уміння і навички Ви для себе отримали під час виконання цієї вправи?», «Чи потрібно вміти здійснювати комунікацію, щоб коректно висловлювати претензії? Чим це корисно?».

Отже, на заняттях з гуманітарних і фахових дисциплін нами було впроваджено різноманітні інтерактивні методи, форми, засоби, прийоми навчання студентів експериментальної групи. Для підтвердження ефективності реалізації педагогічних умов ми здійснили кількісний і якісний аналіз емпіричних даних формувального етапу експерименту.

3.3. Аналіз результатів експериментальної роботи

Метою контрольного етапу педагогічного експерименту було підтвердження чи спростування гіпотези експериментального дослідження. Контрольний етап призначався для систематизації, аналізу й аналітичної інтерпретації результатів, отриманих на формувальному етапі педагогічного експерименту.

Для оцінювання результатів реалізації визначених педагогічних умов формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури здійснювався аналіз отриманих у процесі експерименту даних на основі комплексу методів науково-педагогічного дослідження з урахуванням виділених нами критеріїв і показників.

Основними завданнями контрольного етапу експериментальної роботи визначено:

1. Виявлення й пояснення шляхом порівняльного аналізу якісних і кількісних змін рівнів сформованості компонентів інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури експериментальної й контрольної груп, які отримано в процесі експериментального дослідження відповідно до визначених нами критеріїв.

2. Аналіз причини приросту або зменшення величини показників, виявлення динаміки показників якості досліджуваного процесу.

3. Прогнозування подальшої динаміки рівнів інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури при впровадженні педагогічних умов.

4. На основі узагальнення одержаних результатів дослідження сформулювати загальні висновки проведеної дослідно-експериментальної роботи.

Під час констатувального етапу проведено „вхідне” вимірювання рівня сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури ЕГ і КГ за всіма визначеними компонентами. Тому порівняльний

аналіз динаміки сформованості інтерактивної компетентності в ЕГ і КГ наприкінці експерименту також здійснено за тими ж критеріями. Отримані результати моніторингу наприкінці формувального етапу експерименту за визначеними критеріями і відповідними їм показниками свідчать про покращення кожного з них. Отже, проаналізуємо дані вихідного діагностування.

У зв'язку з цим для визначення динаміки пропонованих критеріїв і показників було проведено два зрізи: перший – на констатувальному етапі експерименту, а другий – на контрольному етапі експерименту. Ці зрізи здійснювались і в експериментальній, і в контрольній групах за допомогою однакових методік.

Отже, проаналізуємо результати. Першим критерієм ефективного формування інтерактивної компетентності став діагностичний критерій і відповідні йому показники. Перший показник – мотивація до інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури. Діагностика змін за цим показником проводилася шляхом анкетування. Динаміку зрушень представлено на рис. 3.6.

Рис. 3.6. Порівняльна гістограма рівнів сформованості мотивації до інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури студентами груп ЕГ і КГ на початку та після проведення експерименту (у %)

Дані гістограм свідчать про те, що після проведення формувального етапу педагогічного експерименту відбулися кількісні й якісні зміни. Збільшилася кількість студентів експериментальної групи з високим (студенти повною мірою усвідомлюють власну мотивацію до інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури, мають переважно внутрішню мотивацію) і середнім (студенти в цілому усвідомлюють власну мотивацію до інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури, мають і внутрішню, і зовнішню мотивацію) рівнями за показником, проте в контрольній групі цей рівень майже не змінився. Значні позитивні зміни відбулися з показником низького рівня (студенти частково усвідомлюють власну мотивацію до інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури, мають переважно зовнішню мотивацію) у студентів експериментальної групи, водночас, як цей рівень не зазнав кількісно суттєвих змін у контрольній групі.

Уважаємо, що одержані результати можна пояснити тим, що в процесі навчальних занять постійно акцентувалась увага на активізації професійної мотивації, позитивні результати дали проведені дискусії, диспути щодо мотивації до інтерактивної діяльності, мотивації до навчання, мотивації до прагнення бути успішним в професії.

Другим показником було умотивоване ставлення до інтерактивної взаємодії під час навчання на факультеті фізичного виховання і спорту. За допомогою анкетувань з'ясовано динаміку змін в ЕГ і КГ. Динаміку зрушень представлено на рис. 3.7.

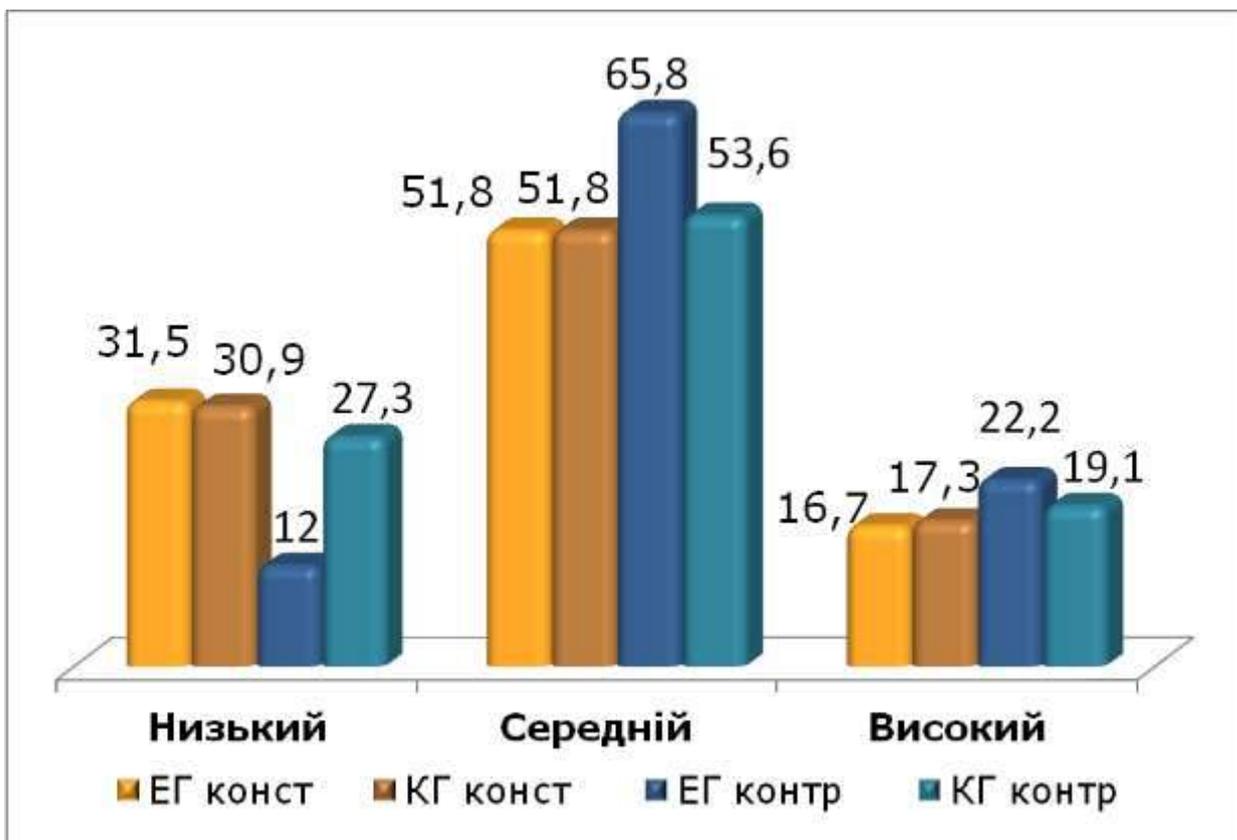

Рис. 3.7. Порівняльна гістограма рівнів сформованості умотивованого ставлення до інтерактивної взаємодії під час навчання на факультеті фізичного виховання і спорту студентами груп EG і KG на початку та після проведення експерименту (у %).

Аналіз отриманих даних свідчить про те, що кількість студентів в експериментальній групі, які виявили умотивоване ставлення до інтерактивної взаємодії, збільшилася на 5,5%, а кількість студентів, у яких було неумотивоване ставлення до інтерактивної взаємодії, зменшилася на 19,5%. За даними гістограм, розбіжність у показнику в групах EG і KG досить значна – в експериментальній групі кількість студентів, у яких відбулись позитивні зміни, значно перевищує кількість студентів KG. Отже, можна дійти висновку про те, що за визначеним показником у групі EG спостерігалася інтенсивніша динаміка порівняно з групою KG.

Зауважимо, що на характер виявлення в студентів експериментальної групи умотивованого ставлення до інтерактивної взаємодії позитивно вплинули бесіди-роздуми, міні-дискусії щодо доброзичливої атмосфери, сприятливого клімату на занятті з фізичної культури, диспути щодо

необхідності інтерактивної взаємодії в інтерактивному середовищі. Студентам сподобалося обговорення питань про ініціативних, активних, креативних фахівців; про інтерактивність майбутнього фахівця; про неформальне лідерство у галузі фізичної культури і спорту.

Проаналізуємо зміни, що сталися відповідно третього показника – сформованість комунікативної взаємодії. Для проведення діагностики змін використовувалися анкети, опитування. Отримані результати представлено на рис. 3.8.

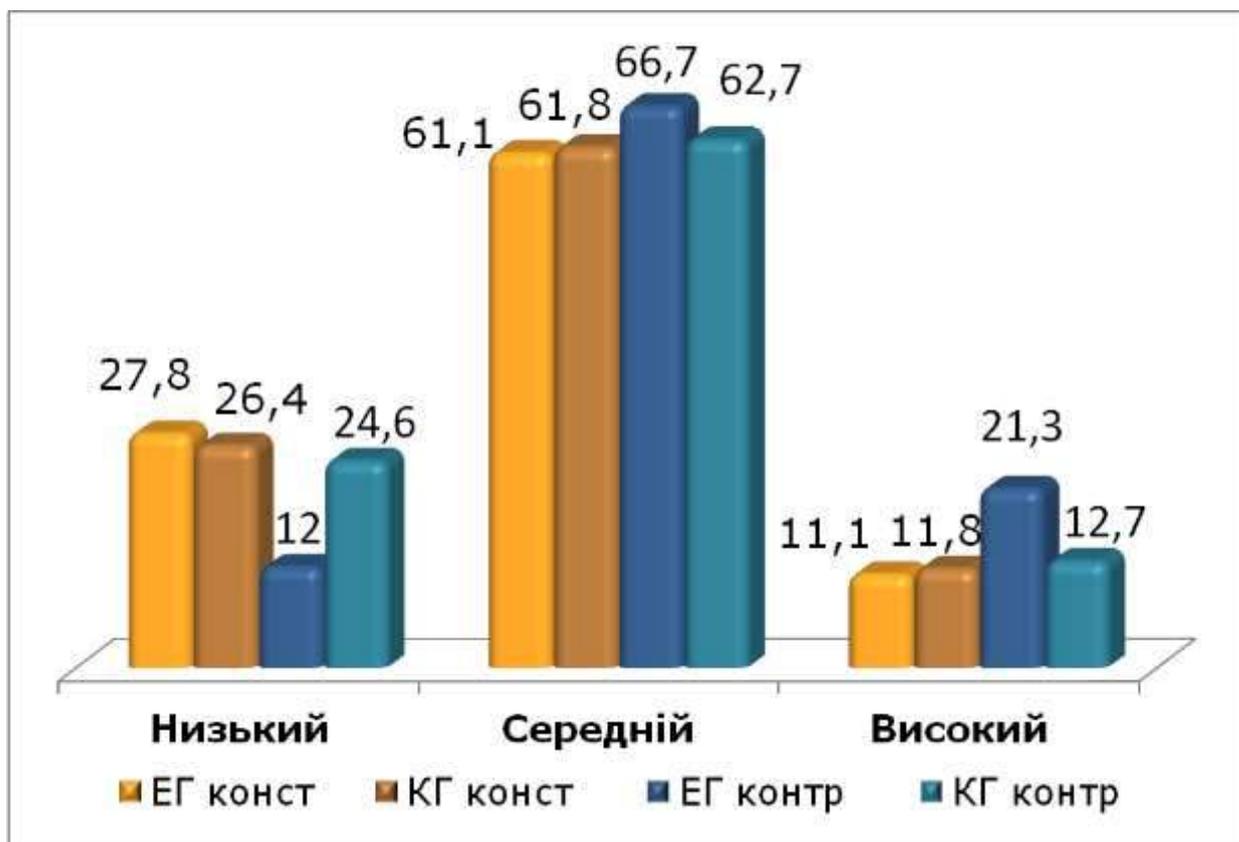

Рис. 3.8. Порівняльна гістограма рівнів сформованості комунікативної взаємодії студентами груп EG і KG на початку та після проведення експерименту (у %).

Аналіз отриманих результатів дає підстави для висновку, що на початку експерименту і в групі EG, і в групі KG високий рівень комунікативної взаємодії проявляла незначна кількість студентів (11,1% і 11,8% відповідно). Практично не вміли здійснювати комунікативну взаємодію 27,8% студентів (група EG) і 26,4% у KG.

На контрольному етапі експерименту отримано такі дані: прирости кількості студентів з високим проявом комунікативної взаємодії склали в експериментальній і контрольній групах 10,2% і 0,9% відповідно. Порівняльний аналіз показника в експериментальній групі засвідчив значне зростання кількості студентів, які перейшли з низького рівня на середній, а з середнього – на високий.

Дані, отримані з експериментальної групи, пояснюємо тим, що при створенні інтерактивного середовища на факультеті фізичного виховання і спорту навчальний процес був спрямованим на здійснення ефективної комунікативної взаємодії. Студенти позитивно оцінили пропонувані комунікативні вправи: «Стиль спілкування», «Умови ефективного спілкування», ділові ігри з розвитку спілкування: «Карусель», «Довірена особа», «Управління бесідою», «Переконання», «Техніка активного слухання».

Для отримання даних про динаміку рівня сформованості другого критерія – когнітивного – було перевірено за першим його показником – знання засад інтерактивної взаємодії – ми спиралися на результати тестування, проведення контрольних робіт, контрольних опитувань, педагогічного спостереження. Результати наведено на рис. 3.9.

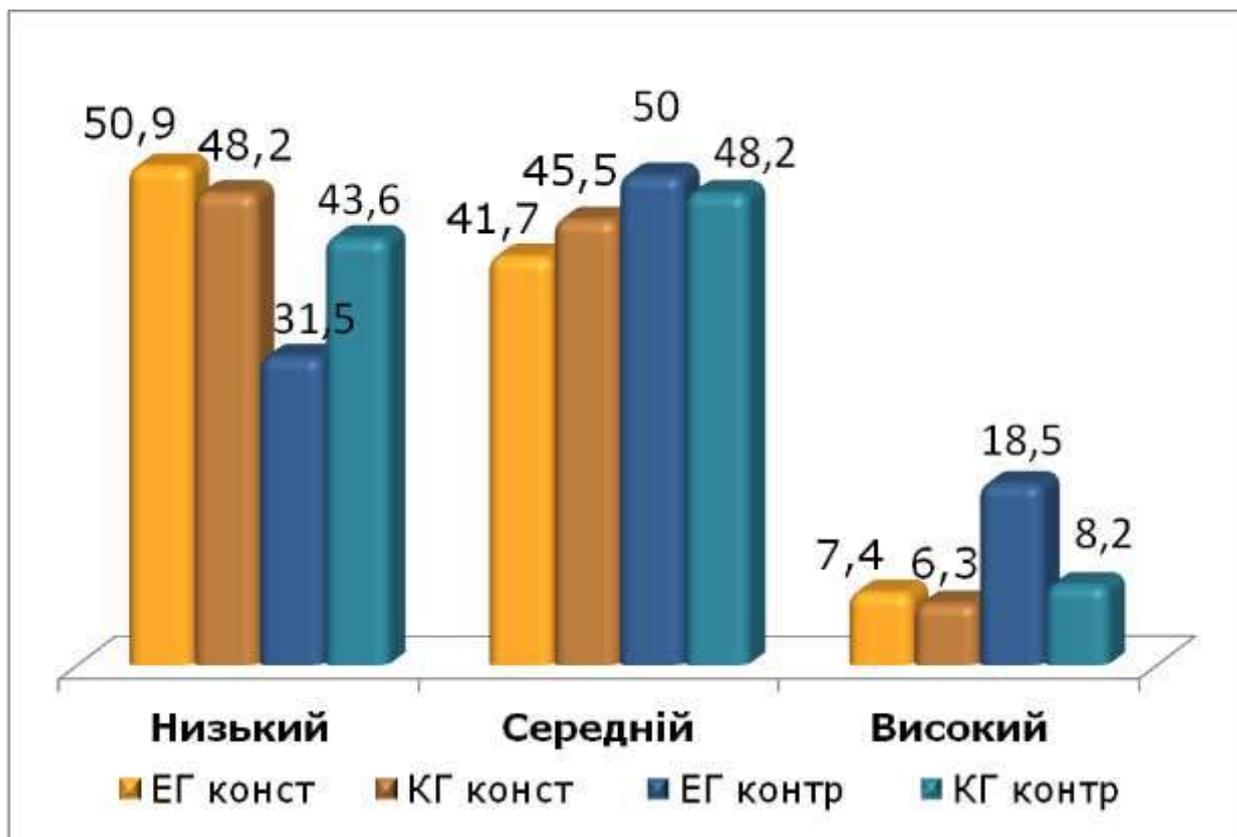

Рис. 3.9. Порівняльна гістограма рівнів сформованості знань засад інтерактивної взаємодії студентами в ЕГ і КГ на початку та після проведення експерименту (у %).

Як бачимо з даних гістограм, на початку експерименту студенти з експериментальної та контрольної груп мали майже однакові кількісні показники за рівнями сформованості знань засад інтерактивної взаємодії. Кінцевий результат експериментальної роботи засвідчив позитивну динаміку цього показника. Результати дослідження показали, що кількість студентів ЕГ, які мали проблеми з опануванням базових знань інтерактивної взаємодії, значно зменшилась.

Так, завдяки проведеним нами заходам, впровадженню на лекціях, семінарах інтерактивної взаємодії у студентів експериментальної групи відбулися суттєві позитивні зміни в опануванні базових знань інтерактивної взаємодії. Наприклад, студенти жваво дискутували з теми: «Що таке взаємодія між гравцями у ході гри, види взаємодії, групові й командні тактичні дії?» (дисципліна «Теорія і методика викладання спортивних ігор»).

Знання засад інтерактивної взаємодії студентів також формувалися під впливом опанування інформаційно-комунікаційних технологій (планшетний комп'ютер, пульсометри, гаджети, 3D візуалізація тощо) та інтерактивних рухливо-пізнавальних технологій (сюжетні рухливо-пізнавальні ігри, естафети, освітньо-оздоровчі тренінги тощо), які ми демонстрували.

Для отримання даних про динаміку рівня другого показника – вміння і навички організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту – було порівняно результати до початку експерименту й наприкінці експерименту та визначено приріст. Отримані результати подано на рис. 3.10.

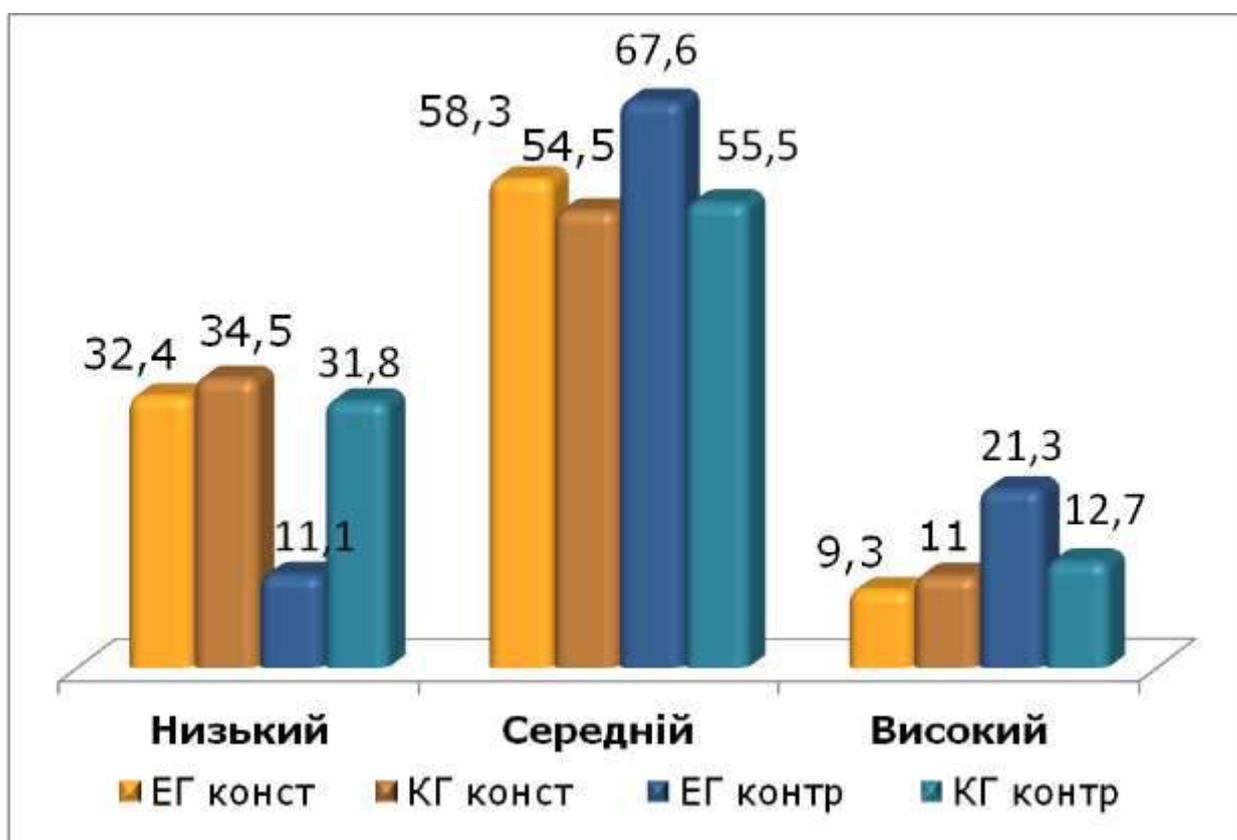

Рис. 3.10. Порівняльна гістограма рівнів сформованості вмінь і навичок організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту в ЕГ і КГ на початку та після проведення експерименту (у %).

Дані гістограм свідчать про те, що на початку експерименту студенти обох груп ЕГ і КГ мали переважно середній рівень сформованості (студенти мали достатньо сформовані вміння і навички організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту), а після проведення

експерименту порівняльний аналіз цього показника в експериментальній групі засвідчив, що значно зросла кількість студентів, які перейшли з низького рівня (студенти мали труднощі з формування вмінь і навичок організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту) на середній, а з середнього – на високий (студенти мали цілком сформовані вміння і навички організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту).

Вважаємо, що цьому, на наш погляд, сприяло застосування в навчальному процесі інтерактивних форм – малих груп – наприклад, з дисципліни «Теорія і методика викладання спортивних ігор», на заняттях у волейбол, футбол, гандбол, баскетбол, де основою ігри є групова і командна взаємодія.

Для перевірки динаміки третього показника – усвідомлення суті інтерактивних методів, форм, засобів діяльності майбутнього вчителя фізичної культури – наприкінці експерименту було проведено повторний аналіз. Результати представлено на рис. 3.11.

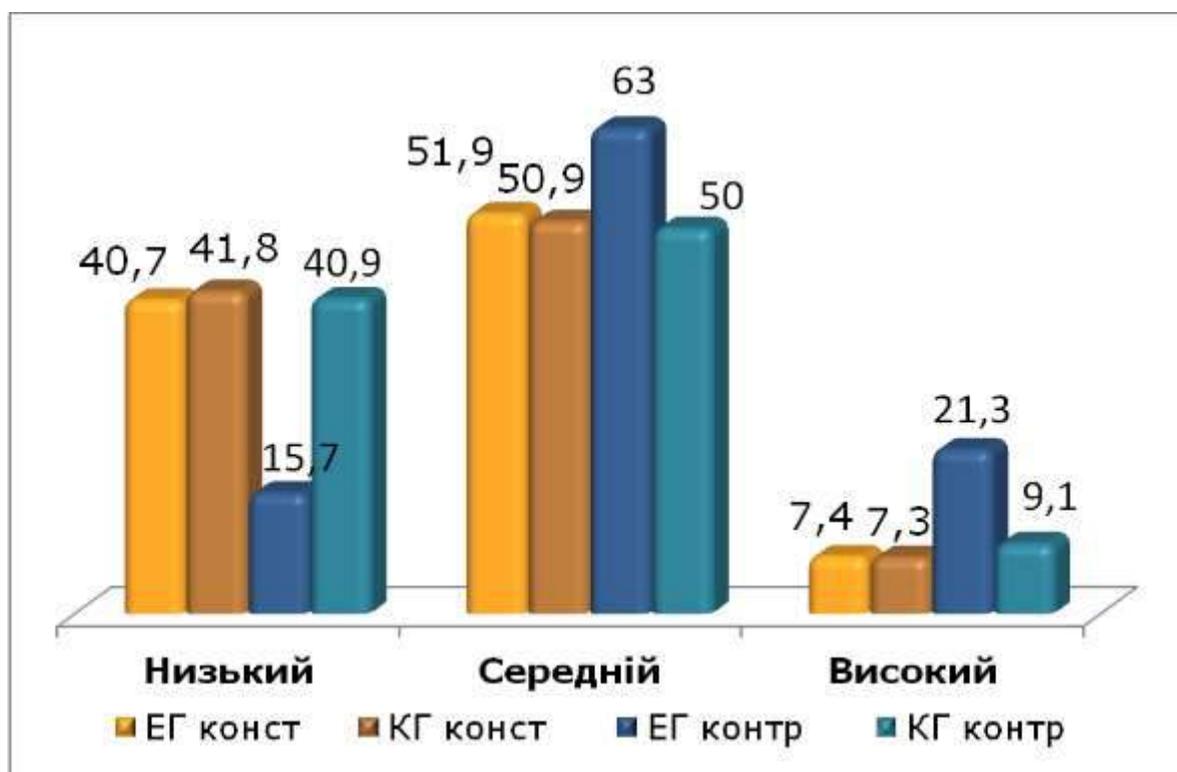

Рис. 3.11. Порівняльна гістограма рівнів усвідомлення суті інтерактивних методів, форм, засобів діяльності майбутнього вчителя фізичної культури ЕГ і КГ на початку та після проведення експерименту (у %).

Дані гістограм свідчать про те, що після проведення експерименту значно зросла кількість студентів ЕГ із середнім (студенти добре опанували суть основних інтерактивних методів, форм, засобів на факультеті фізичного виховання і спорту, однак мають певні прогалини у розумінні їх ефективності) і високим (студенти відмінно опанували інтерактивні методи, форми, засоби, прийоми на факультеті фізичного виховання і спорту, успішно вміють співпрацювати, здійснювати інтерактивну взаємодію) рівнями. Суттєве зменшення студентів групи ЕГ із низьким рівнем (студенти задовільно опанували основні інтерактивні методи, форми, засоби, прийоми на факультеті фізичного виховання і спорту) пояснюємо тим, що на заняттях систематично і активно використовували інтеракцію. Більш за все, студентам сподобалися інтерактивні прийоми: брейнстормінг, мозковий штурм, прийоми «трьохкрокове інтерв'ю», «номери» у межах інтерактивної взаємодії «людина-людина».

Також студенти відзначили, що їм сподобалися семінарські заняття з демонстрацією відео- та мультимедійних презентацій, навчальних мультимедійних тренажерів як засобів програмного забезпечення у межах інтерактивної взаємодії «людина-машина».

Проаналізуємо динаміку останнього критерія – оцінного. Першим його показником була самооцінка інтеракції. Діагностику змін рівнів сформованості самооцінки інтеракції проводили за допомогою опитування. Результати змін у рівнях сформованості самооцінки подано на рис. 3.12.

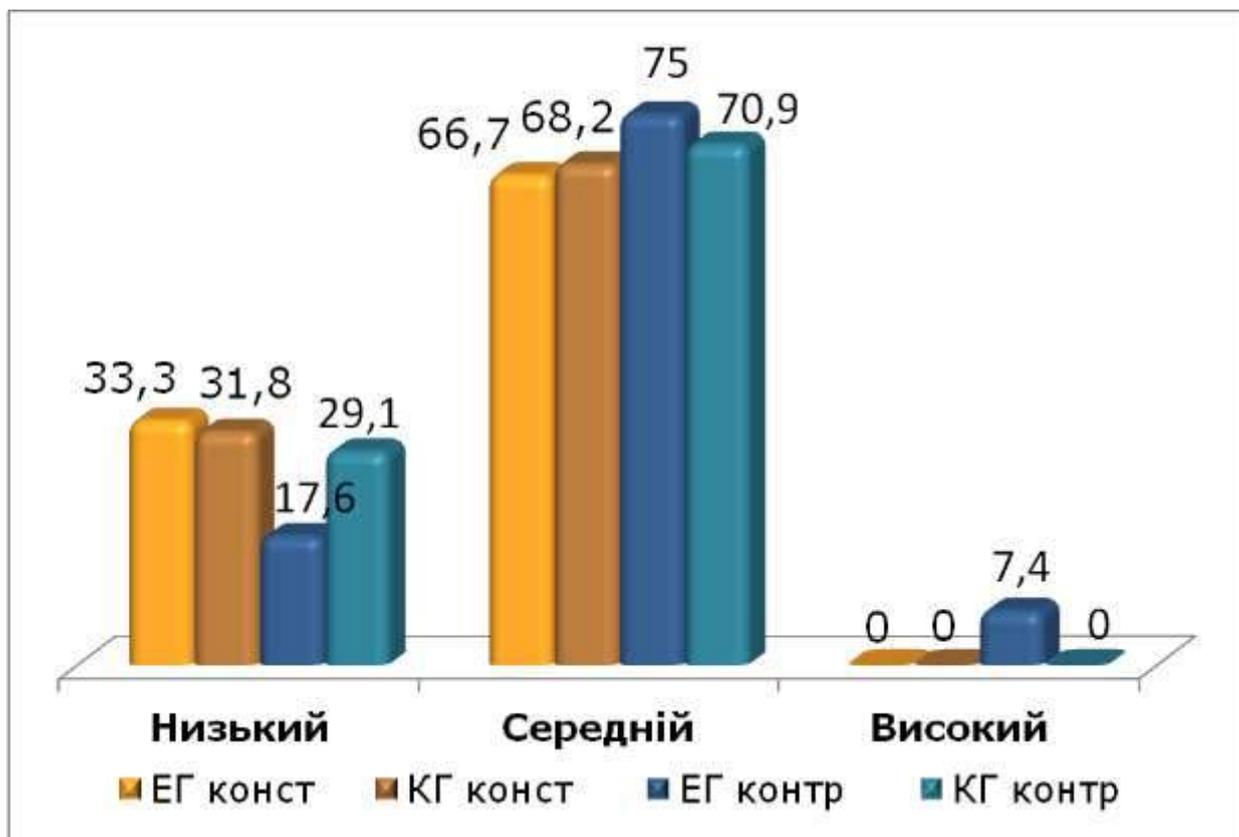

Рис. 3.12. Порівняльна гістограма рівнів сформованості самооцінки інтеракції студентів EG і KG на початку та після проведення експерименту (у %).

Дані гістограм свідчать про те, що на початку експерименту студенти обох груп EG і KG мали переважно середній рівень сформованості самооцінки інтеракції, а після проведення експерименту порівняльний аналіз цього показника в експериментальній групі засвідчив, що зросла кількість студентів, які перейшли з низького рівня на середній, а з середнього – на високий.

Цьому, на наш погляд, сприяло застосування в навчальному процесі інтерактивних прийомів, наприклад, прийому «мозаїка», який дав студентам можливість для самооцінки інтеракції, де студенти створювали експертні групи; використання ділових ігор, наприклад, ділової гри: «претензії», де студенти «програвали» різні ролі, і батьків, і учнів, і адміністрації, що також сприяло самооцінці власної інтеракції.

Із метою отримання даних про динаміку рівня сформованості другого показника – самоконтролю взаємодії – було використано метод анкетування. Динаміку зрушень наведено на рис. 3.13.

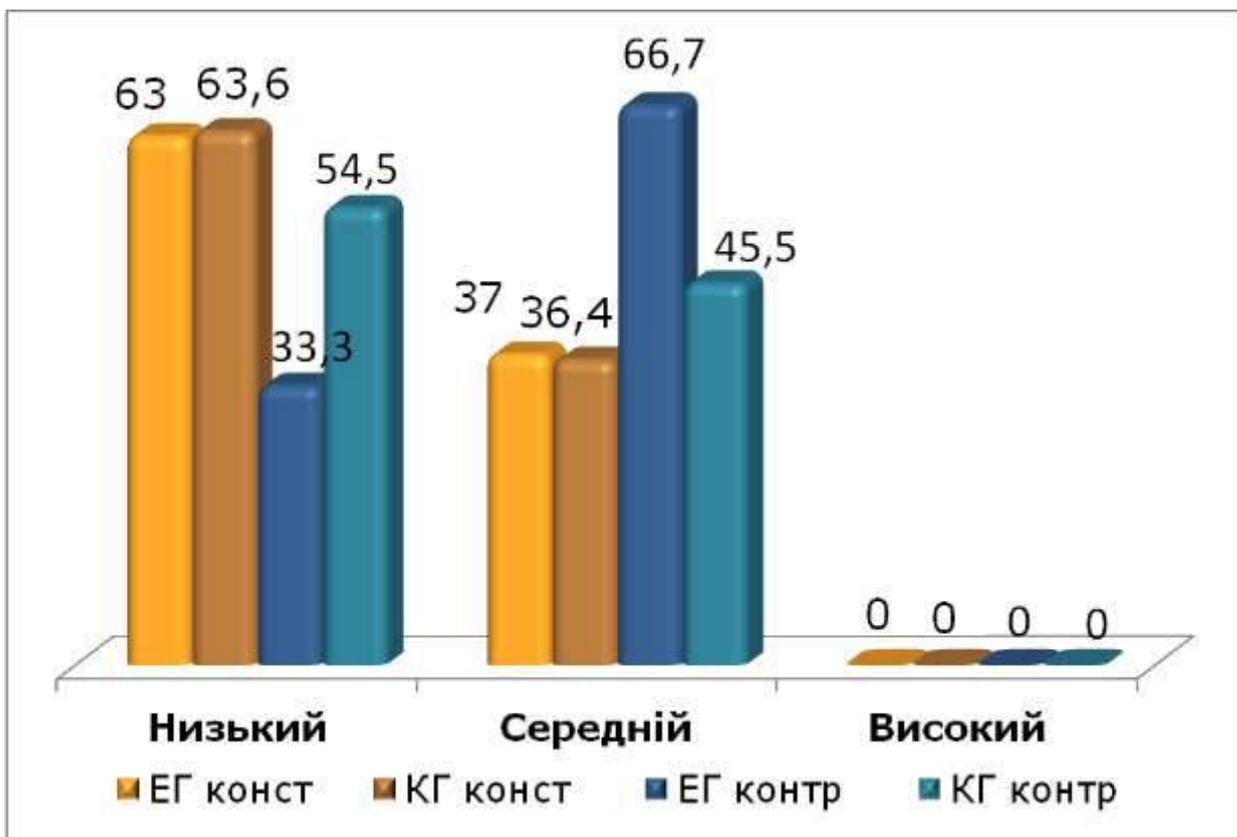

Рис. 3.13. Порівняльна гістограма рівнів сформованості самоконтролю взаємодії ЕГ і КГ на початку та після проведення експерименту (у %).

Дані гістограм свідчать про те, що у студентів експериментальної групи розвинулися такі здібності самоконтролю взаємодії, як стриманість, сумлінність, вимогливість до себе. Суттєве зростання студентів групи ЕГ із середнім рівнем самоконтролю взаємодії пояснюємо тим, що на заняттях використовувалися інтерактивні прийоми, наприклад, студенти відзначили інтерактивні прийоми «груповий колаж», «мозаїка».

Для отримання даних про динаміку останнього показника – саморозвиток інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури – використано метод анкетування, порівняно результати до початку експерименту й наприкінці експерименту та визначено приріст. Результати наведено на рис. 3.14.

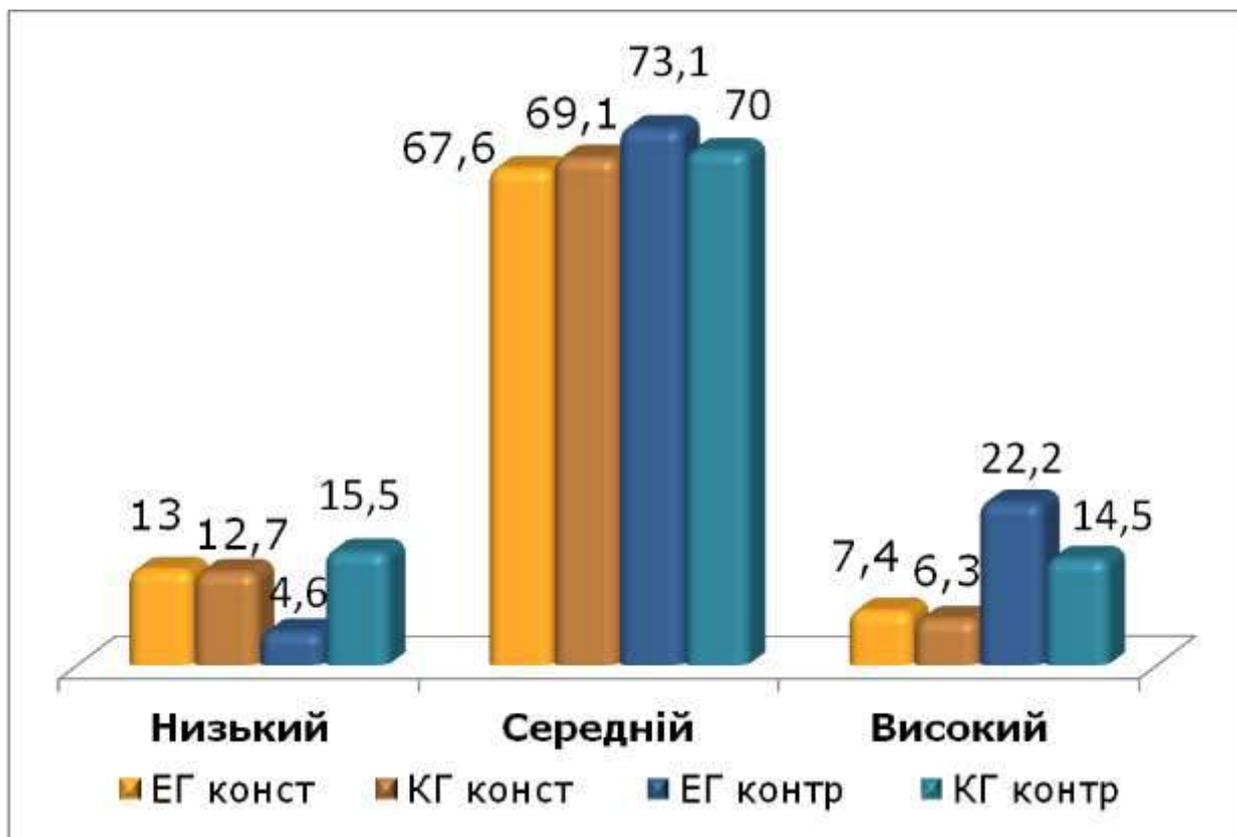

Рис. 3.14. Порівняльна гістограма рівнів сформованості саморозвитку інтерактивної діяльності ЕГ і КГ на початку та після проведення експерименту (у %).

Як свідчать результати гістограм, в експериментальній групі кількість студентів, які мають проблеми з саморозвитком інтерактивної діяльності, значно зменшилась, а кількість студентів, які вільно здійснюють саморозвиток інтерактивної діяльності, суттєво збільшилась, водночас у контрольній групі значних змін не відбулося.

Уважаємо, що такі позитивні зміни під час змішаного і дистанційного навчання зумовлені самостійною роботою студентів. Наприклад, студентам сподобалися інтерактивні прийоми «кольори», прийом «1–2–усі», де кожен член студентської групи працював над підготовкою частини навчального матеріалу із запропонованої нами теми. Проте, на наш погляд, самостійна робота студентів не так ефективно сприяла розвитку інтерактивної діяльності, як робота в малих групах.

Динаміку рівнів сформованості всіх компонентів інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури наведено в таблиці 3.2.

Динаміка рівнів сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури відповідно компонентів за всіма означеними критеріями й показниками на початку та після проведення експерименту (у %)

Компоненти	Критерії	Показники	Рівні	Етапи				Динаміка	
				Констатувальний етап		Контрольний етап			
				ЕГ (108 осіб)	КГ (110 осіб)	ЕГ (108 осіб)	КГ (110 осіб)	ЕГ (108 осіб)	КГ (110 осіб)
мотиваційно-особистісний	діагностичний	мотивація до інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури	Високий	3,7	1,8	14,8	3,6	11,1	1,8
			Середній	55,6	56,4	69,5	60	13,9	3,6
			Низький	40,7	41,8	15,7	36,4	-25	-5,4
		умотивоване ставлення до інтерактивної взаємодії під час навчання на факультеті фізичного виховання і спорту	Високий	16,7	17,3	22,2	19,1	5,5	1,8
			Середній	51,8	51,8	65,8	53,6	14	1,8
			Низький	31,5	30,9	12	27,3	-19,5	-3,6
		комунікативна взаємодія	Високий	11,1	11,8	21,3	12,7	10,2	0,9
			Середній	61,1	61,8	66,7	62,7	5,6	0,9
			Низький	27,8	26,4	12	24,6	-15,8	-1,8
операційно-діяльнісний	когнітивний	знання засад інтерактивної взаємодії	Високий	7,4	6,3	18,5	8,2	11,1	1,9
			Середній	41,7	45,5	50	48,2	8,3	2,7
			Низький	50,9	48,2	31,5	43,6	-19,4	-4,6

		вміння і навички організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту	Високий	9,3	11	21,3	12,7	12	1,7
			Середній	58,3	54,5	67,6	55,5	9,3	1
			Низький	32,4	34,5	11,1	31,8	-21,3	-2,7
результативно-рефлексивний	оцінний	самооцінка інтеракції	Високий	0	0	7,4	0	7,4	0
			Середній	66,7	68,2	75	70,9	8,3	2,7
			Низький	33,3	31,8	17,6	29,1	-15,7	-2,7
		самоконтроль взаємодії	Високий	0	0	0	0	0	0
			Середній	37	36,4	66,7	45,5	29,7	9,1
			Низький	63	63,6	33,3	54,5	-29,7	-9,1
		саморозвиток інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури	Високий	13	12,7	22,2	14,5	9,2	1,8
			Середній	67,6	69,1	73,1	70	5,5	0,9
			Низький	19,4	18,2	4,6	15,5	-14,8	-2,7

Отже, аналіз даних свідчить, що експериментальна робота загалом позитивно вплинула на формування в майбутнього вчителя фізичної культури інтерактивної компетентності відповідно компонентів за визначеними критеріями та їхніми показниками в експериментальній групі. Позитивний вплив запропонованих педагогічних умов в ЕГ підтверджують дані про зростання кількості студентів із високим і середнім рівнями показників за рахунок зниження кількості студентів із низьким рівнем.

Підводячи загальні підсумки експериментальної роботи, ми довели, що порівняння даних, одержаних на початку експерименту та після його завершення за всіма означеними критеріями та показниками, підтверджує

кількісне і якісне зростання рівнів за означеними критеріями і показниками ЕГ у процесі реалізації запропонованих педагогічних умов.

Загалом формування інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури у процесі викладання гуманітарних дисциплін і дисциплін фахового циклу стало можливим завдяки впровадженню пропонованих нами педагогічних умов. Упровадження педагогічних умов сприяло підвищенню рівня сформованості професійної мотивації, розвитку особистісних якостей, комунікації, опануванню інтерактивних знань, умінь, навичок, організації інтерактивної взаємодії, рефлексії. Різні аспекти проведеного дослідження було апробовано на міжнародних і всеукраїнських конференціях, про що свідчать отримані сертифікати (Додаток Л), довідки впровадження (Додаток М).

Для визначення статистичної значущості різниці в змінах рівнів сформованості інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури проведено кількісний аналіз одержаних результатів за допомогою методів математичної статистики [38, с. 92].

Кількісний аналіз одержаних експериментальних даних щодо впливу пропонованих педагогічних умов на рівень сформованості інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури зроблено за допомогою методу статистичних гіпотез із використанням критерію Пірсона χ^2 (хі-квадрат) для встановлення однорідності експериментальної (ЕГ) та контрольної (КГ) груп.

Нульова гіпотеза полягала в тому, що характеристики двох груп (ЕГ та КГ) збігаються на рівні значущості $\alpha = 0,05$.

Альтернативна гіпотеза полягала в тому, що характеристики цих груп суттєво відрізняються на вибраному рівні значущості.

За результатами контрольного етапу експерименту нами були обчислені емпіричні значення критерію за формулою:

$$\chi^2_{\text{експ.}} = N \cdot M \cdot \sum_{i=1}^L \frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2}{\frac{n_i + m_i}{N + M}}, \text{ де}$$

L – кількість градацій (кількість виділених рівнів),

N – кількість респондентів (осіб) експериментальної групи,

M – кількість респондентів (осіб) контрольної групи,

n_i – кількість респондентів експериментальної групи, що відповідають i -й градації,

m_i – кількість респондентів контрольної групи, що відповідають i -й градації.

Результати обчислень подано в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Емпіричне значення критерію за показниками

Критерії	Показники	Порівняння ЕГ-КГ	
		Констатувальний етап	Контрольний етап
діагностичний	мотивація до інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури	0,73	17,04
	умотивоване ставлення до інтерактивної взаємодії під час навчання на факультеті фізичного виховання і спорту	0,02	6,89
	комунікативна взаємодія	0,07	7,14
когнітивний	знання засад інтерактивної взаємодії	0,35	6,55
	вміння і навички організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту	0,36	14,5
	усвідомлення суті інтерактивних методів, форм, засобів діяльності майбутнього вчителя фізичної культури	0,03	19,12
оцінний	самооцінка інтеракції	0,06	11,35
	самоконтроль взаємодії	0,01	9,95
	саморозвиток інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури	0,07	8,15

У нашому дослідженні $L = 3$ (виділено низький, середній і високий рівні). Отже, критичне значення критерію $\chi^2_{кр.} = 5,99$ (для рівня значущості $\alpha = 0,05$).

Відповідно до правила перевірки статистичних гіпотез можна дійти висновку про те, що за критерієм, для якого експериментальне значення критерію менше критичного ($\chi^2_{експ.} < \chi^2_{кр.}$), характеристики експериментальної та контрольної груп збігаються на рівні значущості $\alpha = 0,05$.

Якщо за результатами обчислень, $\chi^2_{експ.} > \chi^2_{кр.}$, за критерієм, для якого експериментальне значення критерію більше критичного, характеристики експериментальної та контрольної груп не збігаються на рівні значущості $\alpha = 0,05$, то приймається альтернативна гіпотеза, тобто характеристики експериментальної та контрольної груп за цим критерієм суттєво відрізняються.

Отже, за результатами експерименту можна дійти таких висновків. На констатувальному етапі експерименту характеристики експериментальної та контрольної груп за виділеними показниками збігаються ($\chi^2_{експ.} = 0,73; 0,02; 0,07; 0,35; 0,36; 0,03; 0,06; 0,01; 0,07; \chi^2_{кр.} = 5,99; \chi^2_{експ.} < \chi^2_{кр.}$), тобто кількісні зміни на контрольному етапі можна пояснити схожістю рівнів ЕГ і КГ.

На контрольному етапі експерименту відсоткові розрахунки демонструють збільшення кількості студентів експериментальної групи з високим та середнім рівнями по кожному показнику порівняно зі студентами контрольної групи. Метод статистичних гіпотез дозволяє дійти висновку, що за всіма показниками покращення є статистично значущим ($\chi^2_{експ.} = 17,04; 6,89; 7,14; 6,55; 14,5; 19,12; 11,35; 9,95; 8,15; \chi^2_{кр.} = 5,99; \chi^2_{експ.} > \chi^2_{кр.}$).

Для підтвердження висновку про ефективність запропонованих нами педагогічних умов ми порівняли діні контрольної групи на початку експерименту і після нього (див. додаток Д). З'ясували, що характеристики

цієї групи статистично не змінилися (експериментальні значення критерію 1,25; 0,41; 0,14; 0,61; 0,31; 0,27; 0,22; 1,93; 0,41, що менше критичного значення). Порівняння експериментальної групи на початку експерименту і після впровадження запропонованих нами педагогічних умов дозволило дійти висновку про те, що характеристики вибірок суттєво відрізняються (експериментальні значення критерію 20,46; 10,33; 10,27; 10,74; 16,82; 20,02; 13,55; 18,66; 12,50, що більше критичного значення), тобто відмінності є статистично значущими, це можна пояснити впровадженням запропонованих нами педагогічних умов.

Отже, аналіз результатів експериментальної роботи дозволяє підтвердити правильність експериментальної гіпотези, що була поставлена на початку експериментальної роботи. Усе викладене вище підтверджує ефективність запропонованих нами педагогічних умов формування інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури у процесі вивчення гуманітарних дисциплін і дисциплін фахового циклу.

Висновки до розділу 3

Проведене експериментальне дослідження дозволило одержати низку важливих практичних висновків, які містять розв'язання емпіричного завдання формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти.

1. Обґрунтовано доцільність розроблених і запропонованих критеріїв і відповідних показників інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури: *діагностичний* (показники: мотивація до інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури; умотивоване ставлення до інтерактивної взаємодії під час навчання на факультеті фізичного виховання і спорту; комунікативна взаємодія); *когнітивний* (показники: знання засад інтерактивної взаємодії; вміння і навички організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту; усвідомлення суті інтерактивних

методів, форм, засобів діяльності майбутнього вчителя фізичної культури); *оцінний* (показники: самооцінка інтеракції; самоконтроль взаємодії; саморозвиток інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури).

2. Доведено ефективність реалізації педагогічних умов навчально-методичним інструментарієм, а саме:

1) для реалізації першої педагогічної умови – розвиток інтерактивного середовища в умовах змішаного навчання майбутніх учителів фізичної культури – це активізація професійної мотивації, наповнення освітнього середовища інтерактивною діяльністю у навчальному процесі, створення доброзичливої атмосфери, сприятливого клімату шляхом залучення майбутніх учителів фізичної культури до участі в дискусіях, диспутах, проблемних бесідах, бесідах-роздумах, міні-дискусіях при викладанні гуманітарних дисциплін «Педагогіка», «Вступ до спеціальності» на першому курсі; врахування особливості змішаного і дистанційного навчання майбутніх учителів фізичної культури при викладанні дисциплін фахового циклу «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Теорія і методика обраного виду спорту», «Організація краєзнавчо-туристичної роботи» на другому курсі.

2) для реалізації другої педагогічної умови – використання інтерактивних методів, форм, засобів, прийомів навчання на заняттях з гуманітарних і фахових дисциплін – це застосування інтерактивних лекцій, ведення дискусії, дискусійних прийомів під час лекції з фахових дисциплін, як-от: «Теорія і методика викладання спортивних ігор»; дискусії на семінарських заняттях для навчання в аудиторії, застосування „круглих столів”, тренінгів, мозкових атак, методу проєктів тощо; застосування інтерактивних форм – робота в парах, малих групах на фахових заняттях «Теорія і методика викладання спортивних ігор», таких, як спортивні ігри – волейбол, футбол, гандбол, баскетбол, де основою ігри є командна взаємодія; застосування інтерактивних прийомів; впровадження мультимедіа на

заняттях з дисципліни «Організація краєзнавчо-туристичної роботи» за темою «Інтерактивні тренажери для скелелазіння», застосування рольових і ділових ігор тощо.

3. Порівняння даних, отриманих на початку й наприкінці експерименту, засвідчило позитивну динаміку рівня сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури відповідно компонентів за всіма означеними критеріями й показниками в студентів експериментальної групи в процесі реалізації запропонованих педагогічних умов. Підтвердженням цьому слугують одержані результати за допомогою методу математичної статистики. Отримані дані дають підставу стверджувати, що запропоновані педагогічні умови сприяють ефективному формуванню інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі навчання.

Основні положення з розділу 3 висвітлено в таких публікаціях автора [29; 43; 46; 48; 44; 45; 49; 52; 47; 51; 50].

Список використаних джерел до розділу 3

1. Аминов И. И. Психология делового общения. М.: Омега-Л, 2005. 304 с.
2. Андреев В.И. Педагогика творческого саморазвития. Инновационный курс. Казань : Изд-во КГУ, 1996. 566 с.
3. Антонов А.В. Психология изобретательского творчества. Київ: Вища школа, 1978. 176 с.;
4. Бибик С.П., Сюта Г.М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / за ред. С.Я. Єрмоленко. Харків: Фоліо, 2006. 623 с.
5. Білецька Ю.Г. Формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2016. 321 с.
6. Бондарчук Л.І., Федорчук Е.І. Методи активного навчання в курсі «Основи педагогічної майстерності». *Вища і середня педагогічна освіта*. К., 1993. № 16. С. 51–56.
7. Брокгауз Ф.А., Ефрон И.А. Иллюстрированный энциклопедический словарь. Современная версия. М.: Эксмо, 2008. 703 с.
8. Будасси С. А. Методика исследования самооценки личности. URL: <http://testoteka.narod.ru/lichn/1/27.html> (дата звернення: 23.06.2020).
9. Відомості про навчально-методичне забезпечення та інформаційне забезпечення підготовки фахівців напряму підготовки 6.010201 «Фізичне виховання». URL: http://luguniv.edu.ua/Attach/public_info/nmz/fv.pdf (дата звернення: 29.07.2020).
- 10.Добрович А.Б. Воспитателю о психологии и психогигиене общения. М.: Просвещение, 1987. 208 с.
- 11.Захаров В.П. Применение социально-психологического тренинга партнерского общения. *Современные проблемы прикладной социологии и*

- социальной психологии в трудовых коллективах*. Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1984. С. 139–140.
- 12.**Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. СПб : Питер, 2006. 512 с.
- 13.**Казарцева О.М. Культура речевого общения : теория и практика обучения. М. : Флинта, Наука, 1999. 496с.
- 14.**Карпюк Р.П. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2005. 198 с.
- 15.**Качан О.А. Використання новітніх гаджетів на уроках фізичної культури. *Фізичне виховання в рідній школі*. 2014. № 6. С. 12–15
- 16.**Качан О.А. Упровадження інноваційних технологій у фізкультурно-оздоровчу та спортивну діяльність закладів освіти: навчально-методичний посібник. Слов'янськ: Витоки, 2017. 138 с.
- 17.**Качан О.А., Пристинський В.М. Інформаційно-комунікаційні та рухливо-пізнавальні технології у фізичному вихованні дітей і підлітків : навчально-методичний посібник. Слов'янськ : Вид-во Б.А. Маторіна, 2018. 260 с.
- 18.**Клецина И.С. Практикум по гендерной психологии. СПб: Питер, 2003. 479 с.
- 19.**Клименко Н. О. Формування мотивів навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів гуманітарного профілю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2005. 20 с.
- 20.**Коберник Г.І. Формування толерантності молодих школярів у процесі інтерактивних технологій навчання. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* / гол. ред.: М.І. Мартинюк. Умань: РВЦ «Софія», 2007. С. 104–112.
- 21.**Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю. Словарь по педагогике. М.: ИКЦ «МарТ», 2005. 448 с.
- 22.**Козырева О. Компетентность – это деловая игра. *Учитель*. 2001. № 6. 24 с.

23. Костікова І.І. Інтерактивність майбутнього фахівця як якість навчання і риса особистості. *Матеріали конференції «Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України»*. Харків: ХНУВС, 2018. С. 45–47.
24. Лебедева М.М. Вам предстоят переговоры. М.: Экономика, 1993. 195 с.
25. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики. М.: Смысл; СПб.: Лань, 2003. 287 с.
26. Ли Д. Практика группового тренинга. Санкт-Петербург, 2001. 122 с.
27. Мамирова К.Н. Принципы и формы организации интерактивного обучения. *География и экология в школе XXI века*. Киев, 2010. № 7. С. 72–76.
28. Ментс М. Эффективный тренинг с помощью ролевых игр (Эффективное использование ролевых игр в тренинге). СПб, 2001. 173 с
29. Методика формування «відчуття м'яча» у юних футболістів 8-9 років на початковому етапі підготовки / Гринченко І.Б., Наконечний В.О., Сікора В.В., Карпунець Т.В. *Здоров'я, спорт, реабілітація*. 2018. Вип. 04. С. 23–29. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.2536452>.
30. Митина Л.М. Психологу об учителе : личностно-профессиональное развитие учителя : психологическое содержание, диагностика, технология, коррекционно-развивающие программы. Москва: ПИ РАО, 2010. 386 с.
31. Никифоров Г.С. Самоконтроль человека. Л.: ЛГУ, 1986. 175 с.
32. Огнистий А.В. Атлас загальнорозвиваючих вправ. Тернопіль «ТАЙП», 2014. 306 с.
33. Онопрієнко О.В. Формування базових професійних компетентностей майбутнього вчителя фізичної культури у процесі вивчення фахових дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2009. 296 с.
34. Папуча В.М. Формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя фізичного виховання в процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2010. 243 с.

35. Пахомова Н. Ю. Учебный проект : Методология поиска. *Учитель*. 2000. № 1. С. 41–45
36. Педагогика / под. ред. Ю. К. Бабанского. М. : Просвещение, 1988. 478 с.
37. Програма навчальної дисципліни «1.3.07 Спортивні ігри та методика їх викладання». URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/sportivn-gri-ta-metodika-x-vikladannya.pdf> (дата звернення: 12.07.2020).
38. Розуменко А.О., Розуменко А.М. Елементи математичної статистики: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закладів. Суми: Сумський нац. аграрний ун-т, 2017. 92 с.
39. Ряховский В.Ф. Тест оценки уровня общительности и коммуникабельности. URL: http://azps.ru/tests/tests_communicativ.htm (дата звернення: 12.09.2019).
40. Сагач Г.М. Мистецтво ділової комунікації. К.: Київський ін-т банкірів банку «Україна», 1995. 179 с.
41. Семенова А.В. Формування професійної компетентності фахівців засобами парадигмального моделювання. *Педагогіка вищої школи*. Київ: Знання, 2007. С. 432–446.
42. Семиченко В.А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Модульный курс психологии. Модуль «Направленность». Лекции, практические занятия, задания для самостоятельной работы. Київ: Миллениум, 2004. 521 с.
43. Сікора В. В. Використання методів інтерактивного навчання майбутніх учителів фізичної культури при викладанні предметів циклу професійної підготовки. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. № 154 (2). 2018. С. 69–73.
44. Сікора В. В. Експеримент з перевірки інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури за критеріями і показниками. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми та*

перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і здоров'я людини.
Полтава, 2020. С. 73–76.

- 45.** Сікора В.В. Ефективність формування інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури. *Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених і студентів*. Чернігів, НУЧК імені Т.Г.Шевченка, 2019. С. 29–31.
- 46.** Сікора В.В. Інтерактивна діяльність сучасного вчителя фізичної культури. *Матеріали XIX Міжнародної науково-практичної конференції «Фізична культура, спорт і здоров'я: стан, проблеми та перспективи*. Харків, 2019. С. 73.
- 47.** Сікора В.В. Інтерактивна компетентність майбутніх учителів фізичної культури: педагогічні умови її формування. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Теорія та методика навчання та виховання*. Харків, 2019. Вип. 47. С. 113–122.
DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2019.47.10>.
- 48.** Сікора В.В. Інтерактивна роль сучасного вчителя фізичної культури. *Тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю «Ціннісні орієнтири в мистецькому просторі – індивід і соціальний контекст*. Харків, 2020. С. 81.
- 49.** Сікора В.В. Метод тренінгу як засіб формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Збірник наукових праць XXV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Фізичне виховання і спорт в навчальних закладах України на сучасному етапі: стан, напрямки та перспективи розвитку*. Кропивницький, Харків: ФОП Озеров Г.В. 2019. С. 51–57.
- 50.** Сікора В.В. Методичні рекомендації з формування інтерактивної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту. Харків: ХДАФК, 2020, 30 с.

- 51.** Сікора В.В. Педагогічний експеримент з формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г. Шевченка*. Чернігів, 2020. Вип № 8 (164). Серія: Педагогічні Науки. С. 240-247.
- 52.** Сікора В.В. Шляхи формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі. *Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогіка здоров'я»*. Харків. 2018. С. 611–614.
- 53.** Слостенин В.А. Формирование профессиональной культуры учителя: учебное пособие. М.: Новая школа, 1993. 175 с.
- 54.** Суровов О.А. Методика інтерактивного навчання спеціальних дисциплін майбутніх вчителів фізичної культури : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 теорія та методика навчання / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2017. 235 с.
- 55.** Фишер Р., Юри У. Путь к согласию: соглашение без ущерба для договаривающихся сторон. *Язык и моделирование социального взаимодействия*. М. : Наука, 1987. С. 173–200.
- 56.** Фопель К. Создание команды. Психологические игры и упражнения. М.: Генезис, 2002. 400 с.
- 57.** Хомуленко Т.Б., Падафет Ю.Г., Скориніна О.В. Теоретичні та практичні аспекти дослідження іміджу. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2005. 271 с.
- 58.** Чуменко Е.В. Здоровый образ жизни. Интерактивные методы обучения. Минск: А.Н. Вараксин, 2009. 96 с.
- 59.** ЮНІСЕФ розпочинає кампанію проти булінгу *unicef.org*. URL: <http://www.un.org.ua/ua/informatsiinyi-tsentr/news/4179-yunisef-rozpochynaie-kampaniiu-proty-bulinhu> (дата звернення: 10.10.2019).
- 60.** Ягупов В.В. Педагогіка. Київ: Либідь, 2002. 560 с.

ВИСНОВКИ

Проведене дисертаційне дослідження дозволило сформулювати загальні висновки відповідно до поставлених у роботі завдань:

1. На підставі розгляду наукової літератури з'ясовано та схарактеризовано зміст базових понять дослідження трьох основних груп, пов'язаних із процесом інтеракції, навчання майбутніх учителів фізичної культури, освітнім процесом. Це уможливило визначити поняття «інтерактивна компетентність майбутніх учителів фізичної культури», що трактується як інтегральна якість особистості, яка виявляється у здатності до інтеракції, міжособистісної комунікації, рівноправного спілкування, забезпеченні співпраці, спроможності активізувати інтерактивну взаємодію учасників освітнього процесу. Схарактеризовані методологічні підходи формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури дозволили забезпечити філософсько-педагогічні підвалини для здійснення більш глибокого, детального аналізу досліджуваної у роботі проблеми.

2. Визначення терміну інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури уможливило характеристику діяльності вчителя фізичної культури, яка пов'язана із фізичним навантаженням і напруженістю. Діяльність учителя фізичної культури є інтерактивною за своєю суттю, оскільки він – педагог дії, його дії переходять в дії-уміння і дії-навички. Це дозволило здійснити аналіз сутності й структури інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Компоненти інтерактивної компетентності, які зумовлені специфікою діяльності майбутніх учителів фізичної культури, представлені мотиваційно-особистісним, операційно-діяльнісним і результативно-рефлексивним складом, що тісно взаємозумовлені та взаємозв'язані між собою.

3. З'ясування суті й компонентного складу інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури уможливило

теоретичне обґрунтування та експериментальну перевірку ефективності педагогічних умов формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури: 1) розвиток інтерактивного середовища в умовах змішаного навчання майбутніх учителів фізичної культури; 2) використання інтерактивних методів, форм, засобів, прийомів навчання на заняттях з гуманітарних і фахових дисциплін. Експериментально доведено, що впровадження пропонованих педагогічних умов сприяло ефективному формуванню інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури під час навчання в закладі вищої освіти, активізації професійної мотивації, створенню доброзичливої атмосфери, комфортного клімату, розвитку освітнього середовища, формуванню комунікації, здійсненню рефлексії майбутніх учителів фізичної культури.

4. Впровадження пропонованих педагогічних умов дозволило уточнити критерії рівнів сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури: діагностичний, когнітивний, оцінний, і відповідні їм показники. Завдяки цьому експериментально перевірено й доведено ефективність упровадження пропонованих педагогічних умов. З'ясовано, що порівняння даних, одержаних на початку й наприкінці педагогічного експерименту за всіма означеними критеріями й показниками засвідчило якісне зростання показників експериментальної групи у процесі реалізації запропонованих педагогічних умов.

Це дає підстави стверджувати, що завдання, поставлені відповідно до мети дослідження, розв'язано. Безперечно, проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Перспективними напрямками подальших наукових досліджень можуть бути: поглиблення і розвиток інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури під час навчання у магістратурі, формування інтерактивної компетентності майбутніх тренерів з обраного виду спорту тощо.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкетування майбутнього вчителя фізичної культури для визначення знання засад інтерактивної взаємодії (авторське).

Заповніть таблицю, якомога адекватніше оцінюючи свої знання за п'ятибальною шкалою: 5 – чітко виражені; 4 – достатньо сформовані; 3 – недостатньо сформовані; 2 – сформовані мінімальною мірою; 1 – уміння, якості немає.

Ступінь опанування знання засад інтерактивної взаємодії відзначається знаком “+” в одній із п'яти комірок стрічки кожного питання (від 1 до 5).

Аркуш опанування знання засад інтерактивної взаємодії

Прізвище, ім'я,

по-батькові

студента

_____ Курс _____ шифр

групи _____

№ п/п	Знання засад інтерактивної взаємодії	Оцінки				
		1	2	3	4	5
I	Опанування засадами інтерактивної взаємодії					
1	Знаю засади інтерактивної взаємодії					
2	Знаю і можу визначити використаний метод інтерактивної взаємодії на лекції чи занятті, яке спостерігаю					
3	Знаю і можу визначити метод інтерактивної взаємодії на занятті, в якому сам беру участь					
4	Знаю засади інтерактивної взаємодії на лекції, як-от лекції-дискусії, лекції-презентації					
5	Знаю засади інтерактивної взаємодії на семінарських заняттях, як-от дискусії, круглий стіл, метод проєктів тощо					
II	Сформованість знань засад інтерактивної взаємодії					
1	Знаю як вести дискусію, обговорення у круглому столі під час взаємодії					
2	Знаю як вступати в полеміку, вирішувати спірні питання під час взаємодії					
3	Знаю як користуватися комп'ютером для інтерактивної взаємодії					

4	Знаю як користуватися Інтернетом, мультимедіа для інтерактивної взаємодії					
5	Знаю засоби ІКТ, планшети, смартфони для інтерактивної взаємодії					
6	Знаю інтерактивні прийоми					
7	Знаю форми інтерактивної взаємодії: у парі, у малій групі					
III	Комунікативні знання інтерактивної взаємодії					
1	Знаю як тренувати навички спілкування					
2	Знаю як переборювати сором'язливість у спілкуванні					
3	Знаю як налагоджувати міжособистісні стосунки					
4	Знаю як уважно вислуховувати співрозмовника					
IV	Організаторські знання інтерактивної взаємодії					
1	Знаю як брати участь в інтерактивних прийомах					
2	Знаю як розподілити обов'язки у парі та малих групах					
3	Знаю як взаємодіяти в інтерактивних вправах Мозаїка, Прес, Акваріум, Ажурна пилка тощо.					
4	Знаю як брати участь у ігрових прийомах: ділові ігри, рольові ігри					

Відповіді оцінюються так: 100–75 балів – високий рівень; 74–50 балів – середній рівень; 49–1 бал – низький рівень.

Анкета для дослідження рівня сформованості вмінь і навичок організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту (авторська)

Шановний студенте!

Опанування вмінь і навичок організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту є необхідним для формування інтерактивної компетентності. Успішне засвоєння вмінь і навичок організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту, які постають перед майбутніми учителями, значною мірою залежить від створення інтерактивного освітнього середовища у ЗВО, на факультеті фізичного виховання і спорту. Ваші відповіді допоможуть краще розібратися у вивченні цього питання. Відповідайте «так» або «ні» на запитання.

ЗВО _____

Курс, група _____

Дата _____

Ствердження	Так	Ні
1. Я вмію користуватися матеріально-технічною базою свого ЗВО.		
2. Я вмію застосовувати технічні засоби матеріально-технічної бази свого ЗВО.		
3. Я вмію використовувати можливості матеріально-технічної бази свого ЗВО та факультету фізичного виховання і спорту.		
4. Я вмію використовувати навчально-методичне забезпечення факультету фізичного виховання і спорту: підбір пропонованих підручників, посібників, диференційованих за змістом та рівнем складності.		
5. Я вмію створити доброзичливу атмосферу, сприятливий клімат у інтерактивному середовищі		
6. Я можу встановлювати гарні взаємозв'язки між викладачами і студентами.		
7. Я розумію, що таке неформальне лідерство в галузі фізичної культури і спорту.		
8. Я вмію розв'язувати конфліктні ситуації в галузі фізичної культури і спорту.		
9. Я розумію, що таке ефективне спілкування.		
10. Я погоджуюся, що під час навчання шляхом ділових ігор з розвитку спілкування: Карусель, Довірена особа, Управління бесідою, Переконавання, Техніка активного слухання – найкраще реалізуються комунікативні уміння і навички.		
11. Я вважаю, що проблемні дискусії з вирішення нестандартних ситуацій є досить ефективними у навчанні.		

12. Мені подобається обмін аргументами на підтвердження своєї думки – на основі вивченої теорії та власного досвіду.		
13. Я підтримую співробітництво з іншими студентами в інтерактивному освітньому середовищі.		
14. Я готовий навчитися розвивати ініціативність, товариськість, толерантність для формування комунікації майбутніх вчителів.		
15. Я готовий навчитися розвивати інтерактивність, яка є основою інтерактивної діяльності, що закладена в основу інтерактивного середовища.		
16. Я вмію вести дискусії, володію технікою бесід, переконань, вмію впроваджувати диспути, вмію вирішувати і розв’язувати конфліктні ситуації.		
17. Я розумію, чому роботодавці люблять ініціативних, активних, креативних фахівців.		
18. Мені важливо аналізувати причини непорозуміння з керівництвом, з підлеглими, причини невміння взаємодіяти з колегами.		
19. Я вмію висловлювати власну думку.		
20. Мені не соромно визнати, що я не маю деяких вмінь і навичок інтерактивної взаємодії, особливо з сучасними інтерактивними технічними засобами, а саме Інтернет, мультимедійні засоби, засоби сучасного зв’язку.		
21. Чи знаєте Ви про сайти інтерактивної взаємодії в галузі фізичного виховання і спорту?		
22. Чи вважаєте Ви, що інтерактивне освітнє середовище, засоби Інтернет, мультимедійні технології сприяють формуванню інтерактивної компетентності?		
23. Чи берете Ви участь у розвитку особистісних якостей, необхідних для формування інтерактивної компетентності?		
24. Чи подобаються Вам зіставлення інформації з різноманітних джерел, технологій, засобів опрацювання й використання на практиці щодо інтерактивного освітнього середовища для формування інтерактивної компетентності?		
25. Чи знаєте Ви, як підвищити власний рівень інтерактивної компетентності в умовах навчання на факультеті фізичного виховання і спорту?		

Щиро дякуємо Вам за участь у дослідженні!

Відповіді оцінюються так: за кожне «так» – 1 бал, «ні» – 0 балів.

25–20 балів – високий рівень; 19–15 балів – середній рівень; 14–1 бал – низький рівень.

Опитувальник для дослідження усвідомлення суті інтерактивних методів, форм, засобів діяльності майбутнього вчителя фізичної культури (авторський)

Шановний студенте! Будь ласка, дайте відповіді на запитання.

1. Чи вважаєте ви необхідним використання інтерактивних методів, форм, засобів, прийомів на факультеті фізичного виховання і спорту в процесі аудиторних занять?
2. Чи є у вас бажання застосовувати інтерактивні методи, форми, засоби, прийоми на навчальних заняттях?
3. Чи використовуєте ви інтерактивні методи, форми, засоби, прийоми на факультеті фізичного виховання і спорту?
4. Чи важливі вам інтерактивні методи, форми, засоби, прийоми?
5. Чи впливає на формування різноманітних компетенцій на практичних заняттях впровадження дискусій, рольових ігор, дебатів?
6. Чи впливає на формування соціальних умінь і навичок впровадження тренінгів, ролевого моделювання?
7. Чи впливає на обмін поглядами на ту або іншу проблему актуалізація візуальних, аудіальних, тактильних, кінестетичних відчуттів, взаємозв'язків колективного, групового?
8. Чи є найбільш поширеними інтерактивними лекційними методами: проблемні лекції, лекції-дебати, лекції-презентації?
9. Чи є найбільш поширеними семінарськими методами: семінар-дискусія, круглий стіл, метод проектів?
10. Чи є засоби ІКТ найпоширеними: комп'ютер, мультимедіа, Інтернет, планшет, телефон?
11. Чи є форми найпоширеними: робота в парах, робота в малих групах?
12. Чи подобаються вам інтерактивні прийоми: аналіз ситуацій, мозковий штурм, акваріум, мікрофон, ажурна пилка, карусель тощо?
13. Чи є необхідним використання інтерактивних ігрових прийомів: ділових ігор, рольових ігор?
14. Чи є важливими засоби взаємодії «машина-людина»?
15. Чи є важливими засоби взаємодії «машина-людина-машина»?

Шановні студенти, будь ласка, сформулюйте власні пропозиції щодо ефективного впровадження інтерактивних методів, форм, засобів, прийомів на заняттях.

Відповіді оцінюються так: за кожне «так» – 1 бал, «ні» – 0 балів.

15–10 балів – високий рівень; 9–5 балів – середній рівень; 4–1 бал – низький рівень.

Динаміка рівнів сформованості показника мотивація до інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури

етапи	рівень кільк. осіб	низький		середній		високий	
		кільк. осіб	%	кільк. осіб	%	кільк. осіб	%
Констатувальний етап	КГ (110)	46	41,8	62	56,4	2	1,8
	ЕГ (108)	44	40,7	60	55,6	4	3,7
Контрольний етап	КГ (110)	40	36,4	66	60,0	4	3,6
	ЕГ (108)	17	15,7	75	69,5	16	14,8

Емпіричне значення показника мотивація до інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури

	КГ конст.	ЕГ конст.	КГ контр.	ЕГ контр.
КГ конст.		0,73	1,25	
ЕГ конст.	0,73			20,46
КГ контр.	1,25			17,04
ЕГ контр.		20,46	17,04	

Динаміка рівнів сформованості показника умотивоване ставлення до інтерактивної взаємодії під час навчання на факультеті фізичного виховання і спорту

етапи	рівень кільк. осіб	низький		середній		високий	
		кільк. осіб	%	кільк. осіб	%	кільк. осіб	%
Констатувальний етап	КГ (110)	34	30,9	57	51,8	19	17,3
	ЕГ (108)	34	31,5	56	51,8	18	16,7
Контрольний етап	КГ (110)	30	27,3	59	53,6	21	19,1
	ЕГ (108)	13	12	58	53,7	24	22,2

Емпіричне значення показника умотивоване ставлення до інтерактивної взаємодії під час навчання на факультеті фізичного виховання і спорту

	КГ конст.	ЕГ конст.	КГ контр.	ЕГ контр.
КГ конст.		0,02	0,41	
ЕГ конст.	0,02			10,33
КГ контр.	0,41			6,89
ЕГ контр.		10,33	6,89	

Динаміка рівнів сформованості показника комунікативної взаємодії

етапи	рівень кільк. осіб	низький		середній		високий	
		кільк. осіб	%	кільк. осіб	%	кільк. осіб	%
Констатувальний етап	КГ (110)	29	26,4	68	61,8	13	11,8
	ЕГ (108)	30	27,8	66	61,1	12	11,1
Контрольний етап	КГ (110)	27	24,6	69	62,7	14	12,7
	ЕГ (108)	13	12	72	66,7	23	21,3

Емпіричне значення показника комунікативної взаємодії

	КГ конст.	ЕГ конст.	КГ контр.	ЕГ контр.
КГ конст.		0,07	0,14	
ЕГ конст.	0,07			10,27
КГ контр.	0,14			7,14
ЕГ контр.		10,27	7,14	

Динаміка рівнів сформованості показника знання засад інтерактивної взаємодії

етапи	рівень кільк. осіб	низький		середній		високий	
		кільк. осіб	%	кільк. осіб	%	кільк. осіб	%
Констатувальний етап	КГ (110)	53	48,2	50	45,5	7	6,3
	ЕГ (108)	55	50,9	45	41,7	8	7,4
Контрольний етап	КГ (110)	48	43,6	53	48,2	9	8,2
	ЕГ (108)	34	31,5	54	50	20	18,5

Емпіричне значення показника знання засад інтерактивної взаємодії

	КГ конст.	ЕГ конст.	КГ контр.	ЕГ контр.
КГ конст.		0,35	0,61	
ЕГ конст.	0,35			10,74
КГ контр.	0,61			6,55
ЕГ контр.		10,74	6,55	

Динаміка рівнів сформованості показника вмій і навичок організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту

етапи	рівень кільк. осіб	низький		середній		високий	
		кільк. осіб	%	кільк. осіб	%	кільк. осіб	%
Констатувальний етап	КГ (110)	38	34,5	60	54,5	12	11
	ЕГ (108)	35	32,4	63	58,3	10	9,3
Контрольний етап	КГ (110)	35	31,8	61	55,5	14	12,7
	ЕГ (108)	12	11,1	73	67,6	23	21,3

Емпіричне значення показника вмій і навичок організації інтерактивної взаємодії у галузі фізичного виховання і спорту

	КГ конст.	ЕГ конст.	КГ контр.	ЕГ контр.
КГ конст.		0,36	0,31	
ЕГ конст.	0,36			16,82
КГ контр.	0,31			14,50
ЕГ контр.		16,82	14,50	

Динаміка рівнів сформованості показника усвідомлення суті інтерактивних методів, форм, засобів діяльності майбутнього вчителя фізичної культури

етапи	рівень кільк. осіб	низький		середній		високий	
		кільк. осіб	%	кільк. осіб	%	кільк. осіб	%
Констатувальний етап	КГ (110)	46	41,8	56	50,9	8	7,3
	ЕГ (108)	44	40,7	56	51,9	8	7,4
Контрольний етап	КГ (110)	45	40,9	55	50,0	10	9,1
	ЕГ (108)	17	15,7	68	63,0	23	21,3

Емпіричне значення показника усвідомлення суті інтерактивних методів,
форм, засобів діяльності майбутнього вчителя фізичної культури

	КГ конст.	ЕГ конст.	КГ контр.	ЕГ контр.
КГ конст.		0,03	0,27	
ЕГ конст.	0,03			20,02
КГ контр.	0,27			19,12
ЕГ контр.		20,02	19,12	

Динаміка рівнів сформованості показника самооцінки інтеракції

етапи	рівень кільк. осіб	низький		середній		високий	
		кільк. осіб	%	кільк. осіб	%	кільк. осіб	%
Констатувальний етап	КГ (110)	35	31,8	75	68,2	0	0,0
	ЕГ (108)	36	33,3	72	66,7	0	0,0
Контрольний етап	КГ (110)	32	29,1	78	70,9	0	0,0
	ЕГ (108)	19	17,6	81	75,0	8	7,4

Емпіричне значення показника самооцінки інтеракції

	КГ конст.	ЕГ конст.	КГ контр.	ЕГ контр.
КГ конст.		0,06	0,22	
ЕГ конст.	0,06			13,55
КГ контр.	0,22			11,35
ЕГ контр.		13,55	11,35	

Динаміка рівнів сформованості показника самоконтролю взаємодії

етапи	рівень кільк. осіб	низький		середній		високий	
		кільк. осіб	%	кільк. осіб	%	кільк. осіб	%
Констатувальний етап	КГ (110)	70	63,6	40	36,4	0	0,0
	ЕГ (108)	68	63,0	40	37,0	0	0,0
Контрольний етап	КГ (110)	60	54,5	50	45,5	0	0,0
	ЕГ (108)	36	33,3	72	66,7	0	0,0

Емпіричне значення показника самоконтролю взаємодії

	КГ конст.	ЕГ конст.	КГ контр.	ЕГ контр.
КГ конст.		0,01	1,93	
ЕГ конст.	0,01			18,66
КГ контр.	1,93			9,95
ЕГ контр.		18,66	9,95	

Динаміка рівнів сформованості показника саморозвитку інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури

етапи	рівень кільк. осіб	низький		середній		високий	
		кільк. осіб	%	кільк. осіб	%	кільк. осіб	%
Констатувальний етап	КГ (110)	20	18,2	76	69,1	14	12,7
	ЕГ (108)	21	19,4	73	67,6	14	13,0
Контрольний етап	КГ (110)	17	15,5	77	70,0	16	14,5
	ЕГ (108)	5	4,6	79	73,1	24	22,2

Емпіричне значення показника саморозвитку інтерактивної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури

	КГ конст.	ЕГ конст.	КГ контр.	ЕГ контр.
КГ конст.		0,07	0,41	
ЕГ конст.	0,07			12,50
КГ контр.	0,41			8,15
ЕГ контр.		12,50	8,15	

Освітні програми напряму підготовки 014.11 „Середня освіта. Фізична культура” для бакалаврів

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г.С.СКОВОРОДИ

ОСВІТНЬО - ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

ті спеціальності 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)»
галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Протокол № 1 від 25 квітня 2017 року
Освітня програма «Фізична культура» від 31 липня 2017р.
Ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
І.Ф.Проворітнюк

« _____ » _____ 2017р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
«СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА)»

Першого рівня вищої освіти

за спеціальністю 014 Середня освіта (фізична культура),

за предметною спеціалізацією 014.11 Середня освіта (фізична культура)

за галуззю знань 01 Освіта / Педагогіка

Кваліфікація: бакалавр освіти (за предметною спеціалізацією
«Фізична культура»)

ЗАТВЕРДЖЕНО ВЧЕНОЮ РАДОЮ

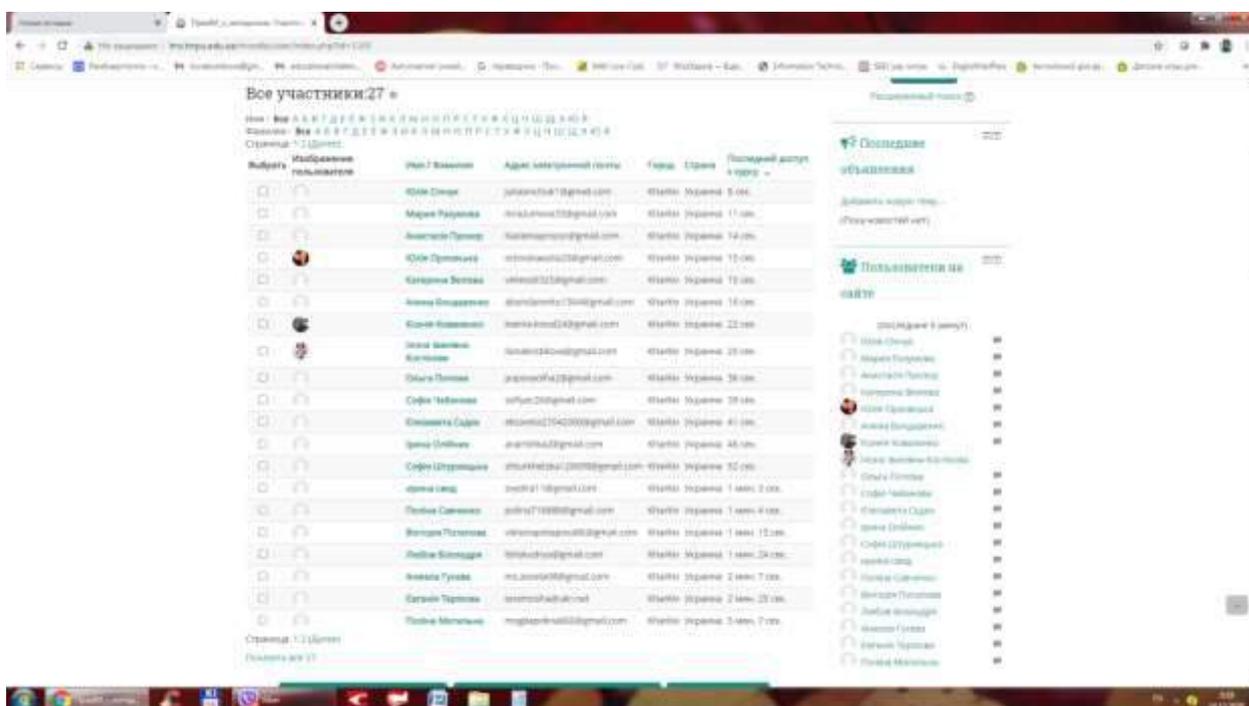
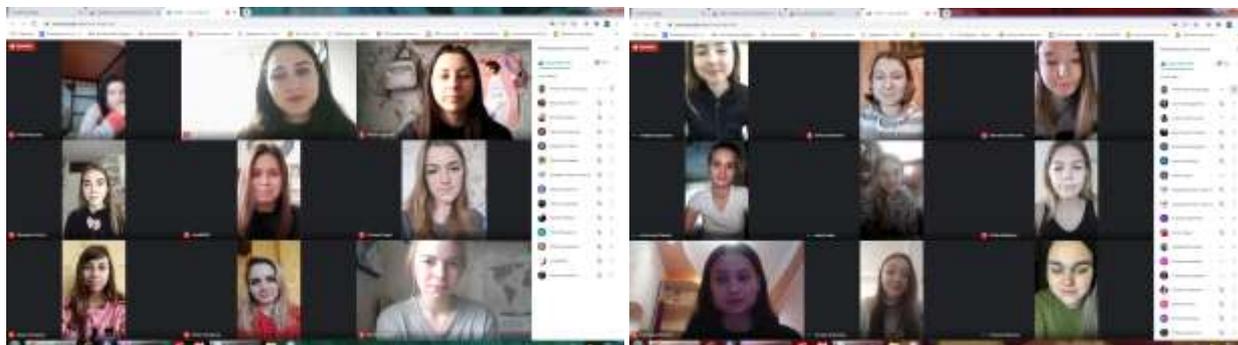
Голова вченої ради Харківської
державної академії фізичної культури
 О. Ю. Ажиппо /
протокол № 15 від 18.06. 2018 р.

Освітня програма вводиться в дію
з 01.09.2018 р.

Ректор О. Ю. Ажиппо /
(наказ № 162 від 31.08. 2018 р.)

Харків 2018 р.

Додаток 3. Фрагменти занять в умовах змішаного навчання з використанням системи Moodle, Meet, Zoom

Фрагмент авторської друкованої праці [50]

для викладання теми «Активізація професійної мотивації майбутніх учителів фізичної культури», дисципліна «Педагогіка».

Підтеми: «Які чинники впливають на формування професійної мотивації майбутніх учителів фізичної культури», «Формування мотивації до навчання майбутніх учителів фізичної культури», «Як покращити мотивацію до навчання майбутніх учителів фізичної культури».

Для формування мотивації до навчання майбутніх учителів фізичної культури студентам на заняттях було запропоновано навчальні вправи. Проаналізуємо основні *навчальні вправи*, які використовувалися нами на заняттях:

1) Робота у групах: «Які чинники впливають на формування мотивації до навчання майбутніх учителів фізичної культури?». Завдання:

– для I підгрупи: визначити чинники, що впливають на формування мотивації до навчання майбутніх учителів фізичної культури;

– для II підгрупи: виявити чинники, що стримують розвиток мотивації до навчання майбутніх учителів фізичної культури;

– для III підгрупи: дати характеристику основних чинників формування мотивації до навчання майбутніх учителів фізичної культури.

2) Вправа «Мікрофон» дозволяє кожному по черзі висловити свою думку чи позицію стосовно: а) основних засад підвищення власного рівня мотивації до навчання майбутніх учителів фізичної культури; б) впливу, місця й ролі різноманітних методів, форм і засобів її формування.

3) Рольова гра «Як покращити мотивацію до навчання майбутніх учителів фізичної культури», метою якої є визначення основних шляхів покращення власного рівня мотивації до навчання майбутніх учителів фізичної культури учасниками вправи (ділової гри).

Учасники гри розподіляються на підгрупи: «учителі фізичної культури», «учні», «батьки»; потім всі знайомляться з конкретними ситуаціями (завданнями «кейс стаді») галузі фізичного виховання і спорту, які необхідно представити. Після завершення рольової гри особлива увага приділяється підбиттю підсумків, де чітко обґрунтовується позиція кожної групи. Для активної роботи учасників в аудиторії необхідно забезпечити спокійну, довірливу атмосферу.

4) Прес-конференція «Основні шляхи формування мотивації до навчання майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту». Вправа проводиться таким чином: із числа студентів вибирають кілька осіб, які гратимуть ролі «фахівців з фізичного виховання і спорту», інші учасники – тренери з різних видів спорту, спортивні функціонери, батьки учнів спортивних шкіл, журналісти, які представляють спортивні видання або теле(радіо)- програму. Під час гри всі представники ставлять запитання «фахівцям» на прес-конференції. Причому, запитання готуються завчасно і мають відповідати темі прес-конференції та рівню знань учасників.

Також було використано метод фокус-групи (за методикою І. Кльоціної [18, с. 331–332]), що дозволило врахувати специфіку формування мотивації майбутніх вчителів фізичної культури.

Метод фокус-груп є груповим інтерв'ю [5; с.273-274], що проводиться у формі групової дискусії «Яка специфіка сприйняття тренерів-жінок і тренерів-чоловіків» у галузі фізичного виховання і спорту. Групове обговорення дає такі результати, які важко одержати в індивідуальному дослідженні. Причому дані ці цілком достовірні, що забезпечується високою валідністю методу фокус-груп. Використання фокус-груп обумовлено і особливою значущістю якісних методів в експериментальних дослідженнях. Саме якісні методи дають можливість виявити і усвідомити неявні, приховані аспекти формування мотивації тренерів з урахуванням конкретного контексту.

Мета заняття – виявити уявлення про зміст і способи формування мотивації майбутніх тренерів шляхом формування привабливого іміджу тренера-жінки і тренера-чоловіка у галузі фізичної культури.

Оснащення: бажане використання аудіомагнітофона. Порядок роботи: етап 1 – спостережуване обговорення; етап 2 – узагальнення результатів дискусії.

Етап 1. Спостережуване обговорення.

Учасники обговорення (8-12 чоловік) займають місця так, щоб кожний міг бачити інших. У ролі ведучого (модератора) виступає викладач, який керує проведенням опитування. Двоє спостерігачів (бажано різної статі) протоколюють хід дискусії, наголошуючи на невербальних реакціях учасників. Час роботи – 2 заняття.

Обговорення починається із встановлення доброзичливої атмосфери; слід також домовитися про регламент виступів. На початку інтерв'ю ставляться більш загальні питання, а далі, під час дискусії, вони конкретизуються і уточнюються.

Приклади тем для обговорення: 1. Чи існують відмінності в сприйнятті тренерів-жінок і тренерів-чоловіків?

2. Що подобається в тренерах-жінках і тренерах-чоловіках? Що уявляється неприйнятним для тренера-чоловіка і тренера-жінки?

3. Чи є відмінності в поведінці, яку повинні демонструвати тренери-чоловіки і тренери-жінки (наприклад, емоційність, домінантність)?

4. Яка інформація про особу тренера-чоловіка і тренера-жінки особливо важлива для формування їх привабливого іміджу (освіта, досвід, вік, ціннісні орієнтації, мотивація, здібності, діти, сім'я, звички тощо)?

5. Яким має бути імідж, зовнішній вигляд тренера-жінки і тренера-чоловіка (стиль і колір в одязі, прикраси тощо)?

6. Яке значення формальних і неформальних комунікацій у формуванні іміджу тренера? Як впливають чутки на імідж тренера-чоловіка і тренера-жінки?

Зміст питань може змінюватися залежно від розвитку дискусії.

Учасники можуть не відповідати на питання, якщо у них відсутня думка з того чи іншого питання.

Етап 2. Узагальнення результатів дискусії.

Підсумки дискусії оформлюються у вигляді звіту, у якому розглядаються висловлювання учасників. Аналізуються зміст і частота різних висловлювань, їх емоційна забарвленість, указуються найдискусійніші, проблемні аспекти питання, що вивчається.

Наявність аудіозапису і протоколів нагляду полегшують вивчення одержаних даних.

Аналіз результатів здійснювався у співвідношенні зі статтю учасників.

Контрольні питання:

1. Чим визначається зміст іміджу тренера?
2. У чому полягають труднощі формування іміджу тренера-жінки і тренера-чоловіка?
3. Які можливості дає використання фокус-груп у процесі створення іміджу тренера?

У процесі проведення семінарських занять однією із тем була: «Формування стилю та професійного іміджу майбутніх тренерів». Його мета полягала у розкритті понять «стиль у професії тренера», «індивідуальний стиль». На занятті обґрунтовувалась важливість формування оптимального стилю майбутніх тренерів для підвищення ефективності їхньої роботи; необхідність знайомства з характеристиками відомих стилів та факторами, що впливають на їх формування, виявлення характеристик стилю та іміджу майбутніх тренерів; сприяння мотивації студентів до покращення (вдосконалення) власного стилю та іміджу.

Метою вправи «Резерви покращення власного стилю та іміджу майбутніх тренерів» було визначення найоптимальніших засобів. Студенти працювали у підгрупах за такими завданнями: 1) обговорення характерних особливостей стилю кожного члена; 2) вирішення проблеми покращення стилю шляхом пошуку різноманітних рішень для подальшого його аналізу та оцінювання; 3) визначення основних резервів покращення власного стилю та іміджу.

Навчальна дискусія «Власний стиль та імідж тренера: що це таке?» мала на меті розвиток вмінь аргументувати свої думки, відстоювати власний погляд. На початку такої форми семінарських занять важливо ознайомити студентів із правилами дискусії та прийняти їх (можливо із доповненнями). [5, с.274-275].

На другому етапі – постановка проблемних запитань:

1. Стиль та імідж: пристосування або необхідність?
2. Чи існує взаємозалежність між стилем та іміджем майбутніх тренерів та їх успіхами у роботі?
3. Чи можливо змінити власний стиль та імідж? Якими засобами?

Під час проведення дискусії викладач має контролювати, щоб вислови студентів стосувалися означеної проблеми; виправляти помилки й неточності у відповідях; добиватися аргументації кожної відповіді; підтримувати дружню атмосферу в аудиторії. Дискусія дозволяє студентам висловити та

аргументувати власну позицію, вислухати інші думки, дійти до спільного погляду.

Також для формування мотивації до навчання студентам на заняттях було запропоновано метод «круглого столу». Ми дотримувалися методики проведення «круглого столу» – активної форми занять, що спрямована на вдосконалення мотивації до навчання. Мета – забезпечити вільне, нерегламентоване обговорення поставлених проблемних питань. Атрибути: меблі розташовані таким чином, що учасники бачать один одного; запас запитань, на які учасники повинні дати відповідь, постійно оновлюється. Формулюється тема, яка має неоднозначне тлумачення. Студенти заздалегідь готують мультимедійні презентації.

Формат проведення. Варіант «А»: вступне слово ведучого; заслуховування коротких повідомлень учасників круглого столу; постановка перед учасниками питань, які підготовлено; розгортання обговорення; формування узгоджених позицій щодо предмета обговорення.

Формат проведення. Варіант «Б»: бліц-опитування присутніх з метою узгодження тематики і порядку роботи; уточнення порядку і характеру роботи; відповіді на поставлені запитання; вислуховування думок тих, хто виступає; пошук істини в процесі обговорення.

Завдання педагога:

- спрямувати обговорення у необхідний напрям, уміло поєднуючи різні погляди щодо предмета обговорення, звертаючи особливу увагу на суттєві аспекти проблеми;

- забезпечити змістовий і всебічний аналіз проблеми, намагаючись уникати поверхового обговорення;

- узагальнити колективну думку і визначити основні напрями подальшої самостійної роботи студентів над об'єктом вивчення.

Метод круглого столу нами використовувався для проведення позааудиторних занять із метою обговорення складних теоретичних проблем та обміну досвідом. На це заняття нами було запрошено компетентних осіб – спеціалістів з галузі фізичного виховання і спорту (як державного сектора, так і приватного).

Метод «круглого столу» використовувався нами під час обговорення теми «Мотивація до навчання майбутніх фахівців галузі фізичного виховання і спорту: концепції внутрішньої і зовнішньої мотивації». Студенти працювали в малих групах. Кожна група (їх було 3) отримувала окреме питання для вивчення теми: «Особливості внутрішньої мотивації», «Особливості зовнішньої мотивації», «Приклад зміни мотивації». Для створення сприятливих умов для активної участі всіх студентів викладачу слід дотримуватися рекомендацій, що стосуються проведення круглого столу.

Також для формування мотивації до професійної діяльності на заняттях студентам було запропоновано метод «мозкового штурму». Він використовувався під час вивчення теми «Чоловічий і жіночий імідж тренера». Використовуючи метод мозкової атаки, студенти працюють як «генератори ідей», при цьому їх не стримує необхідність обґрунтовувати свої позиції і вони

позбавлені критики, адже за цих умов немає «керівників» і «підлеглих», є лише експерти в кожній групі студентів, які фіксують, оцінюють та відбирають кращі ідеї та пропозиції.

Вважаємо, що розв'язання педагогічних завдань методом мозкової атаки є ефективним шляхом формування у студентів уміння взаємодіяти в колективі. При проведенні мозкового штурму ми дотримувалися відповідної методики. Її сутність (синоніми – «брейнстормінг», «мозковий штурм», «очищення мозку», метод віднесеної оцінки, метод генерування несподіваних ідей, обміну думками тощо) полягає у груповому обговоренні творчих завдань у ситуації вільного обміну поглядами. Метод ґрунтується на груповому формуванні ідеї вирішення певного завдання. Ми поділяємо думку Л. Бондарчук та Е. Федорчук, що розв'язання педагогічних завдань методом мозкової атаки є ефективним шляхом формування у студентів уміння взаємодіяти в колективі [6, с.52].

Мета методу – звільнити учасників від гальмуючого впливу критичних зауважень, дозволити абстрагуватися від звичайного ходу думок під час збору якомога більшої кількості ідей для вирішення конкретного завдання. Для цього процесу характерним є створення ситуацій вільного висловлювання власних думок, стимулювання ініціативності студентів.

Етапи проведення мозкової атаки були такими:

- 1) формулювалась проблема, яку необхідно розв'язати;
- 2) обґрунтовувалися основні завдання, які потрібно розв'язати;
- 3) формувались декілька робочих груп з 3-5 студентів;
- 4) визначалися умови групової роботи: устанавлюються основні правила пошуку рішення і поведінки під час мозкової атаки; визначалися завдання кожного учасника;
- 5) відбувалося продукування ідей, які починаються одночасно в усіх робочих групах і тривають до повного їх закінчення. Кожна робоча група мала власних експертів (також були спостерігачі, чисельність навчальної групи це дозволяла), які чітко фіксували усі ідеї, що виникали у групі;
- 6) здійснювалися оцінка і відбір найкращих ідей експертами;
- 7) повідомлялися результати мозкової атаки; обговорювалися результати роботи груп; оцінювалися найкращі ідеї; публічно захищався оптимальний варіант рішення проблеми і давалися рекомендації щодо впровадження найкращої ідеї в практику.

При проведенні брейнстормінгу ми дотримувалися таких правил [3; 5; с. 276–277]:

1. Абсолютна заборона критики пропозицій учасників сесії, навіть у формі зауважень, жарту, жестів тощо;
2. Надання переваги фантазійним ідеям, жартам, каламбурам, ухвала всіх ідей, навіть непрактичних та абсурдних;
3. Надання переваги кількості, а не якості ідей, що пропонуються;
4. Проведення оцінки й відбір ідей лише після закінчення сесії групою експертів, які не беруть участь у «мозковій атаці»;

5. Формування творчого завдання з використанням загальноприйнятих понять;

6. Забезпечення вільних дискусійних стосунків між учасниками;

7. Заохочення ідей комбінування та їх нового застосування, висунутих під час обговорення.

Учасники «мозкової атаки» працювали у малих групах. Викладач при «мозковому штурмі» сприяв виконанню всіх правил проведення «мозкової атаки», ставив запитання, коректно підказував або робив уточнення, забезпечив неперервність бесіди, але без наказів, критики, зауважень. Викладач спрямував генерування ідей у раціональному руслі, не відхиляючись від основного напрямку.

Фрагмент авторської друкованої праці [50]

для викладання теми «Побудова взаємодії майбутніх учителів фізичної культури шляхом комунікації», дисципліна «Педагогіка».

Для формування й розвитку інтерактивної взаємодії студентів шляхом комунікації важливим є фіксація та аналіз упродовж педагогічного експерименту засобів спілкування, недоліків власного спілкування. Завдання викладача полягало в тому, щоб створити в групі комфорт та безпечну атмосферу відвертості та довіри, прийняття кожного учасника групи як особистості, демонстрація готовності допомогти, використання описових, а не оцінних форм зворотного зв'язку, конструктивних форм критики і взаємодопомоги, установки на аналіз, а не на оцінку, на допомогу, а не на «звинувачення». Створення комфортної атмосфери є передумовою об'єктивації та рефлексивного аналізу різноманітних навчально-виховних заходів, які використовуються студентами з низьким рівнем спілкування (проекція, заперечення, відчуження, формування реакції, зміщення, компенсація тощо) [5, с. 278–284].

Наприклад, завдання для формування навичок спілкування: Завдання 1. Винайдіть п'ять варіантів початку фрази, яка могла б за змістом замінити вираз «якщо я вас правильно зрозумів» і запишіть їх. Завдання 2. Наведіть у завершальній фазі спілкування висловлювання вдячності (5–6 варіантів) партнерові в ситуації, коли загалом діалог був невдалим (тобто ви не досягли своєї мети).

Також для розвитку комунікативної взаємодії студентів на заняттях було запропоновано дискусію «Стиль спілкування». Викладач пропонує групі з 5-6 чоловік спільно обговорити і визначити тему загальної групової дискусії. Самі учасники визначають необхідний для цього час. Усі інші члени групи спостерігають, як йде процес обговорення, фіксують для себе характерні особливості спілкування. Після того як тема обрана, оцінюється за 10-бальною системою: а) задоволення темою; б) задоволення тим, як йшло обговорення, тобто що допомагало і що заважало спілкуванню. Члени групи обмінюються своїми спостереженнями. Під час загальної дискусії на задану тему кожен учасник повинен виконати індивідуальне завдання, яке в конверті отримує від викладача. Оточуючі не повинні знати його зміст. У ході дискусії треба прагнути, щоб якомога точніше виконати інструкцію і в той же час намагатися визначити, яке завдання отримали інші. Через 15-20 хвилин викладач дає знак закінчити дискусію, і всі починають обговорювати, як вони зрозуміли ролі один одного, наскільки ці ролі відповідали їх внутрішній позиції або повністю суперечили їй, як вони відчували свою роль. Кожен уголос зачитує те завдання, яке він намагався виконати.

Наприкінці можна запропонувати групі визначити умови ефективного спілкування і відповісти на два питання: Як навчитися розуміти один одного? Що означає для людини спілкування?

Набір завдань для учасника дискусії [25]:

1) Ти повинен уважно слухати інших, виступити не менше 2-3 разів, кожна свою репліку починаючи з того, що казав попередній доповідач. При цьому ти повинен питати: «Чи правильно я тебе зрозумів?», – і вносити необхідні корективи в свої слова.

2) Ти повинен як мінімум два рази висловитися під час дискусії. Будеш слухати інших тільки для того, щоб знайти привід для зміни напряму розмови і щоб почати обговорювати твоє питання.

3) Ти будеш брати активну участь у розмові, виступиш не менше трьох разів, щоб у інших склалося враження, що ти дуже багато знаєш з цього питання і маєш багатий досвід.

4) Ти – завзятий сперечальник. Ні в чому, ні з ким і ніколи не погоджуєшся! Завзято відстоюєш свою позицію під час дискусії.

5) Тобі не дається ніякого завдання. Поводься під час дискусії так, як зазвичай поводишся під час групових обговорень, будь самим собою.

6) Ти повинен повністю з усіма погоджуватися, дуже просто і швидко змінювати свою думку.

7) Ти повинен як мінімум три рази висловитися, кожного разу ти будеш говорити щось, але твої слова повинні бути абсолютно не пов'язані з тим, що говорили інші. Будеш поводитися так, немов абсолютно не чув того, що говорили до тебе ...

8) Твоя участь у розмові повинна бути спрямована на те, щоб допомагати іншим як можна повніше висловити свої думки, а після виступу кожного учасника робити невелике резюме.

9) Твоя участь у розмові повинна бути спрямована на те, щоб згуртувати групу, сприяти взаєморозумінню між членами групи.

10) Як мінімум 3 рази зробиш змогу вступити в розмову. Будеш слухати інших для того, щоб винести якісь оцінки і судження конкретним учасникам дискусії, тобто всіх повинен оцінити.

11) Ти – дуже ділова людина. Уся розмова тобі здається марною, тому ти періодично пропонуєш «підвести ризику» і «зробити висновки».

12) Тобі дуже нудно під час цієї розмови, тому що тема тебе абсолютно не хвилює.

13) В одного учасника абсолютно порожня картка, він виступає у своїй природній ролі.

Завдання для самостійної роботи.

Спостерігайте за характером свого спілкування з іншими людьми, постарайтеся визначити, як часто ви буваєте щирі у спілкуванні, чи прагнете ви зрозуміти позицію співрозмовника, чи допомагаєте йому розкритися в спілкуванні, чи вмієте уважно його слухати.

У процесі формувального етапу експерименту ми використовували дві форми інсценування занять: заздалегідь підготовлене інсценування та імпровізоване інсценування, яке, порівняно з першим, виникає ніби навмисно, випадково і несподівано під час обговорення певних навчальних проблем.

Характерними особливостями цього методу є, по-перше, ознайомлення учасників заняття з конкретною дидактичною ситуацією, яка найбільш повно

відповідає професійній діяльності і потребує вирішення; по-друге, надання їм ролей конкретних осіб, які існують у реальній ситуації, і розподіл цих ролей між студентами. Ми практикували дві форми організації роботи: ролі розподіляються між частиною студентів, а інші – активні глядачі або «арбітри»; студенти розбиваються на невеликі групи, кожна з яких бере на себе роль окремого учасника ситуації.

Метод сюжетно-рольової гри дає можливість розвивати у студентів важливі якості ділового спілкування для майбутньої діяльності: спілкуватися з учнями, установлювати професійні контакти із колегами, виступати з різними промовами, інформаційними повідомленнями, оглядами, надавати консультації батькам учнів, аналізувати на основі психологічних знань ситуації професійної взаємодії тощо. Рольове моделювання створює ситуацію певної особистої відстороненості учасників стосовно власної активності й, таким чином, сприяє зняттю механізмів психологічного захисту, розкріпаченню та підвищенню спонтанності спілкування учасників. Студенти виходять за межі звичної для себе, шаблонної поведінки, і випробовують нові способи та прийоми спілкування, взявши на себе певну роль. При цьому розширюється поле усвідомлення можливих способів спілкування в різноманітних ситуаціях професійної взаємодії, розвиваються вербальні та невербальні комунікативні вміння, формується вміння слухати, аргументувати, доводити свій погляд, активно відстоювати власну позицію тощо.

Експериментальна робота показала, що студенти відчувають інтерес не лише до реалізації тієї ролі, до якої вони себе готують у майбутньому, а й до інших, бо сама ігрова форма завжди захоплює студентів. Результати опитування доводять, що це допомагає зрозуміти внутрішній стан партнера по спілкуванню, уявити себе на його місці, що не в останню чергу сприяє ефективній інтерактивній взаємодії. Проведення занять у такій формі допомагає майбутнім фахівцям краще зрозуміти причини конфліктних ситуацій, які час від часу виникають у стосунках з партнерами по спілкуванню.

Фрагмент авторської друкованої праці [50]

для викладання теми («Стратегія комунікативної поведінки майбутнього вчителя фізичної культури»), дисципліна «Вступ до спеціальності».

У практиці навчання майбутніх учителів фізичної культури, підготовки їх до спілкування поряд з груповою дискусією та рольовими іграми широко використовувалися спеціальні вправи, психо-корекційні прийоми та техніки [24], вправи на розвиток комунікативних якостей усного спілкування.

Нами було запропоновано такі ділові ігри.

Ділова гра 1. «Карусель».

Зрозуміло, що уміння встановлювати контакт дозволяє майбутньому вчителю фізичної культури бути успішним. Пропонуємо як приклад серію «знайомств», причому кожного разу з новою людиною. Завдання: потрібно легко і швидко встановити контакт, вирішити питання на свою користь і по-доброму розійтись.

Члени групи встають (сідають) за принципом «каруселі».

Приклади ситуації «знайомств»:

1. Перед вами людина, яку ви добре знаєте. Це – ваш колега, учень, батько учня, родич учня.

2. Перед вами невідома людина. Це, можливо, батько учня, колега. Ви дуже зацікавлені в позитивному результаті цієї зустрічі. Покажіть себе гідним діловим партнером.

3. Перед вами представник спортивної школи, з якою ви маєте намір розірвати всі ділові стосунки щодо оренди спортивного майданчика. Але вам необхідно виконати раніше підписаний контракт. Знайдіть потрібні слова, а головне, – аргументи для вирішення питання на свою користь. Причому розійтись ви повинні добрими друзями.

Рекомендації викладачу. Вам слід звернути увагу студентів не лише на те, як вони вступають у контакт, коли починають ділову зустріч, а й на те, як вони закінчують розмову, причому в дуже обмежений час. Після чергової зміни партнерів, розігруючи ситуацію, ви визначаєте конкретні ролі для кожного кола.

Ділова гра 2. «Довірена особа».

Завдання: тренуємо своє вміння переконувати людей. Для цього протягом 3–4 хвилин складіть тези (план, конспект) свого виступу перед аудиторією з метою переконати слухачів у тому, що людина, яку ви представляєте як довірену особу, є найбільш гідним претендентом серед усіх присутніх на занятті членів групи, наприклад, на звання «кращий тренер» або «кращий учитель». Ви повинні вибрати в якості такого претендента будь-якого члена групи, скласти план свого виступу без жодних консультацій з цією людиною.

Крім того, жодна людина в групі не повинна навіть здогадуватися, про кого ви збираєтеся говорити. У тезах свого повідомлення бажано підкреслити як професійні якості претендента на звання, так і його особистісні якості. Портрет цієї людини має бути впізнаний, проте при описуванні не

використовуйте такі деталі, як справжнє ім'я, яскраві зовнішні відмінності й тому подібне.

Рекомендації викладачу.

Учасники об'єднуються в мікрогрупи по 4-5 студентів і за сигналом ведучого починають у порядку черги виступати в якості довіреної особи, розповідаючи про найбільш гідну людину, переконуючи в цьому й інших. Час, що відводиться кожному, – 2 хвилини. Ви стежите за дотриманням регламенту, періодично оголошуючи про закінчення відведених 2 хвилин, але в роботу мікрогруп не втручайтеся. Учасники повинні самостійно надавати один одному слово для виступу. Після виступу всіх учасників ви даєте ще 5 хвилин на запитання один до одного, також на розподіл місць у кожній мікрогрупі (за принципом: одна людина – одне місце) і оформлення відповідного протоколу.

Ділова гра 3. «Управління бесідою».

Дуже важливо вміти вести конструктивний діалог, керувати бесідою, не відволікатися від основної теми розмови. Спробуймо. Розбийтеся на пари (можливий варіант – «карусель»), сядьте один проти одного. Протягом 2 хвилин кожен повинен сформулювати основну мету майбутньої розмови і зробити запис на аркуші паперу. Наприклад: «Протягом розмови я повинен дізнатися про те, що цікавить партнера в галузі фізичного виховання і спорту, дізнатися, що нового у цій галузі він узнав (побачив, почув, прочитав) за останній час». Звісно, ваш партнер про це нічого не повинен знати. Потім за сигналом ведучого всі починають діалог, основна мета якого – побудувати бесіду таким чином, щоб вирішити поставлене завдання – дізнатися про те, що потрібно. Час на діалог – 3 хвилини. Після цього кожен учасник відзначає, як і за допомогою яких прийомів він зумів досягти поставленої мети, чому йому вдалося чи не вдалося стати лідером у минулій розмові.

Рекомендації викладачу.

Ви можете запропонувати учасникам кілька способів проведення такого діалогу (варіант «карусель»), кожен раз відводячи приблизно 1-2 хвилини на підготовку теми майбутньої розмови. Звісно, партнери не повинні знати про теми один одного. Доцільно детально обговорити підсумки діалогів.

Коментар. Головне завдання цього етюду – допомогти студенту виявити найбільш ефективні прийоми володіння ситуацією під час розмови, відпрацювати кілька можливих тактик дії під час діалогу.

Ділова гра 4. «Переконання».

Серед якостей майбутніх фахівців з фізичної культури є можливість доведення бесіди з метою переконання партнерів-комунікантів. Але партнери не схожі один на одного, по-різному ставляться і до тих, хто намагається їх в чомусь переконати.

Рекомендації викладачу. Студенти об'єднуються в мікрогрупи по 4-5 чоловік і відразу вирішують питання про черговість виступів. Потім ведучий називає тему, наприклад «Переваги здорового способу життя». Перший учасник починає переконувати інших відповідно до заданої теми, при цьому слухачі протягом першої хвилини виконують роль байдужих слухачів. Після

сигналу ведучого (через 1 хвилину) перший учасник продовжує виступ за своєю темою (або може почати знову), а інші виступають у ролі агресивних слухачів, налаштованих проти оратора і його теми. Це триває рівно 1 хвилину.

Потім все починається спочатку, але вже за темою, яку називає ведучий, і виступає другий учасник. Мікрогрупа послідовно грає обидві ролі. Таким чином, слово надається всім. Підсумки підводить мікрогрупа, використовуючи шкалу від 0 до 5 балів. При аналізі цієї вправи вам слід звернути особливу увагу на відчуття учасників у ролі виступаючих, на те, якими способами і прийомами вони користувалися, щоб переконати такі різні аудиторії.

Ділова гра 5. «Техніка активного слухання».

Як відомо, успіх фахівця при спілкуванні здебільшого залежить від умінь і навичок ефективної комунікації. Невміння спілкуватися з оточуючими людьми може виявитися однією з вирішальних причин професійного успіху.

Непродуктивність у спілкуванні може бути пов'язана як із відсутністю даного вміння, так і зі складністю його практичної реалізації (стомлення, неухважність, умови діяльності, особливості ситуації та ін.). На підтвердження сказаного викладач аргументовано апелює до тих студентів, які в дискусії «пропускали» висловлювання інших чи спотворювали предметні позиції при відтворенні розмови по пам'яті.

Інструкція: Вашій увазі пропонується методика визначення ступеня вираження вміння слухати іншу людину.

Перед Вами 16 питань, на кожне з яких Ви повинні відповісти твердженням «так» або «ні». Слід пам'ятати, що немає «правильних» або «неправильних» відповідей, оскільки люди різні, і кожен по-своєму висловлює думку. Головне, старайтеся відповідати чесно, не намагайтеся справити гарне враження на викладача або оточуючих, відповіді мають віддзеркалювати дійсність. Вільно і щиро висловлюйте свою думку. У цьому випадку Ви зможете краще пізнати себе.

Заздалегідь дякуємо Вам!

1. Чи чекаєте Ви терпляче, поки інший закінчить говорити і дасть Вам можливість висловитися?

2. Чи поспішаєте Ви прийняти рішення до того, як зрозумієте сутність проблеми?

3. Чи слухаєте Ви лише те, що Вам подобається?

4. Чи заважають Вам слухати співрозмовника Ваші емоції?

5. Чи відволікаєтеся Ви, коли співрозмовник викладає свої думки?

6. Чи запам'ятовуєте Ви замість основних моментів бесіди які-небудь несуттєві?

7. Чи заважають Вам слухати упередження?

8. Чи припиняєте Ви слухати співрозмовника, коли з'являються труднощі в його розумінні?

9. Чи займаєте Ви негативну позицію до співрозмовника?

10. Чи завжди Ви слухаєте співрозмовника?

11. Чи ставите Ви себе на місце того, хто говорить, щоб зрозуміти, що змусило його говорити саме так?

12. Чи приймаєте Ви до уваги той факт, що у Вас зі співрозмовником можуть бути різні предмети обговорення?

13. Чи допускаєте, що у Вас і у Вашого співрозмовника може бути різне розуміння змісту вживаних слів?

14. Чи намагаєтеся Ви з'ясувати той факт, чим викликаний спір: різними поглядами, постановкою питання тощо?

15. Чи уникаєте Ви погляду співрозмовника під час розмови?

16. Чи виникає у Вас непереборне бажання перервати співрозмовника і відповісти замість нього, випередити його у висновках?

Обробка результатів, підраховується кількість відповідей.

Інтерпретація: 6 балів і нижче свідчать про *низький* ступінь вираження вміння слухати інших, про спрямованість у ході спілкування на себе (тобто задоволення своїх намагань незалежно від інтересів партнера). Знижена чутливість в оцінці поточної ситуації, коли треба мовчати і слухати, а коли – говорити. У такому випадку необхідно навчання навичкам ефективного слухання. Від 7 до 10 балів – *середній* ступінь вираження вміння слухати співрозмовника. Це вміння скоріше проявляється ситуативно і залежить від особистої зацікавленості в одержуваній інформації. У такому випадку необхідно вдосконалювати навички і прийоми активного слухання. 10 балів і вище – *високий* ступінь вираження вміння слухати інших, незалежно від особистої зацікавленості в одержуваній інформації. Така людина є хорошим співрозмовником (якщо в основі діяльності лежить спілкування з людьми).

Учасники розбиваються на пари і вирішують, хто має говорити, а хто слухати. Потім викладач повідомляє, що завданням тих, хто слухає, буде уважне прослуховування протягом 2-3 хв. «нецікавого оповідання». Потім викладач відкликає майбутніх «оповідачів» нібито для того, щоб проінструктувати їх, як зробити розповідь «нецікавою». Насправді дає роз'яснення (так, щоб «слухачі» не чули цього), що суть полягає не в ступені нудності розповіді, а в тому, щоб оповідач фіксував типові реакції тих, хто слухає. Для цього оповідачеві рекомендується після хвилинного відрізка розповіді зробити в зручний момент паузу і продовжити розповідь після отримання якоїсь реакції слухачів (кивок, жест, слова і т.д.). Якщо протягом 7-10 сек. виражена реакція відсутня, слід продовжити розповідь протягом ще однієї хвилини і знову перерватися і запам'ятати наступну реакцію слухача. На цьому вправа припиняється.

Усім членам групи розкривається дійсний зміст інструкції і ціль вправи. Оповідачів просять тримати в пам'яті зміст реакції тих, хто слухає (класифікувати видиму відсутність реакцій як «глухе мовчання»). Викладач наводить список найбільш типових прийомів слухання, називаючи їх і даючи необхідні пояснення.

Дисципліна «Вступ до спеціальності»,
тема «Інтерактивні можливості мультимедіа»

**Мультимедійні засоби навчання в
теорії і практиці фізичного
виховання**

Мультимедійні технології

- Найбільш поширеними та ефективними мультимедійними засобами на факультеті фізичного виховання і спорту є навчальні відеофільми, мультимедіа-презентації та відеодемонстрації, які транслюються під час аудиторних занять через мультимедійний проектор на великий екран чи онлайн.

- Одна з форм використання ІКТ для вчителя фізичної культури - це складання текстових документів в програмі «MS Office Word»:
- Календарно - тематичне планування;
- Річне планування навчального процесу і тренувальних занять;
- Плани робіт на семестр і поурочне планування;
- Всі види текстових документів: заявки, звіти, положення про змагання, протоколи змагань, оголошення, привітання, друк грамот та ін.

- ♦ Мультимедія-презентації - це один із найбільш функціональних та ефективних засобів навчання, який використовується під час проведення інтерактивних лекцій, семінарів, наукових конференцій тощо.
- ♦ Лекції-презентації значно розширили можливість наочного супроводу лекційного матеріалу, що в свою чергу підвищило інформативну ємність.

Фізична культура

Форми та методи роботи

Інтерактивні методи

Ігровий метод

Змагальний метод

Метод "Мозковий штурм"

Самостійні заняття фізичними вправами, спортом

Масові фізкультурно-спортивні заходи

Покружечні форми роботи

Заняття в спортивних секціях та гуртках

Дистанційні методи навчання

- ◆ Заняття фізичної культури включають певний обсяг теоретичного матеріалу, якому виділяється мінімальна кількість годин, тому застосування мультимедійних презентацій дозволяє ефективно вирішувати цю проблему.
- ◆ Мультимедійна презентація – це логічно пов'язана послідовність слайдів, об'єднана однією тематикою і загальними принципами оформлення.

Метою презентації може бути:

- актуалізація знань;
- супровід пояснення вчителем нового матеріалу;
- первинне закріплення знань;
- узагальнення та систематизація знань.

Мультимедійна наочність матеріалу підвищує його засвоєння, тому що задіяні всі канали сприйняття – зоровий, механічний, слуховий та емоційний.

- ♦ Як засіб інтеракції для поліпшення освітнього процесу в педагогічній діяльності вчителя широко використовується блог. Термін «блог» походить від англійського слова, що позначає дію, «блогінг» - вхід у всевітню павутину або веб, де вчитель веде свою колекцію записів.

- ♦ Кожен учитель може оформити блог у відповідності до своїх вимог, виділити найважливіші повідомлення, розмістити необхідні посилання. Дизайн блогу можна зробити як за допомогою шаблонів, так і з використанням своїх зображень.

Постійне використання блогу зможе дати:

- використання матеріалів уроків в режимі он-лайн; додаткову інформацію з предмету;
- вивчення пропущених тем в разі хвороби;
- підвищити мотивацію до навчання;
- постійний особистий контакт.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

Доповідь з дисципліни «Вступ до спеціальності» на тему
«Досвід кафедри олімпійського і професійного спорту, спортивних ігор та туризму з впровадження інтерактивних технологій»

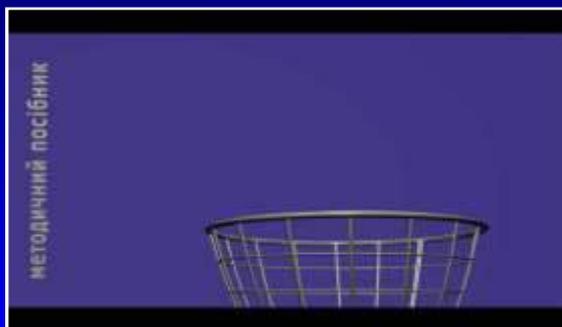

Досвід кафедри олімпійського і професійного спорту, спортивних ігор та туризму з впровадження інтерактивних технологій

РОЗРОБКИ КАФЕДРИ

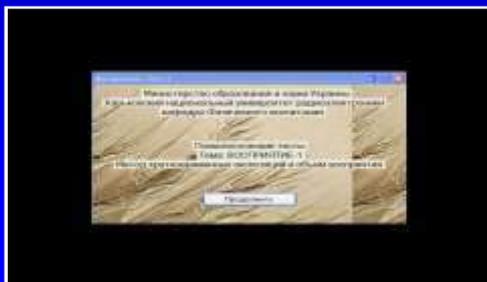
Відеопідручники, анімаційні й мультимедійні посібники

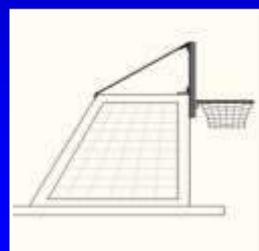
ЗОННИЙ ПРЕССИНГ 1-2-1-1

РОЗРОБКА КОМП'ЮТЕРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ, САЙТІВ

Розробки кафедри з впровадження інтерактивних технологій:
авторські свідоцтва та патенти

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ

Дякую за увагу

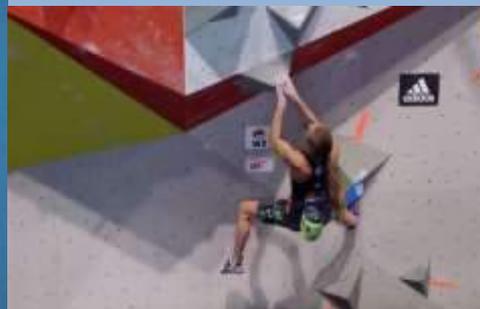
Дисципліна «Організація красназавчо-туристичної роботи»,
тема «Інтерактивні тренажери для скелелазіння»

Складність

Боулдеринг

Швидкість

Перегляд відео у навчанні

Кистьовий тренажер «Powerball»

Стінка, яка обертається
«Treadwall»

Мобільні додатки для
тренування пальців
«Fingerboard Trainer»

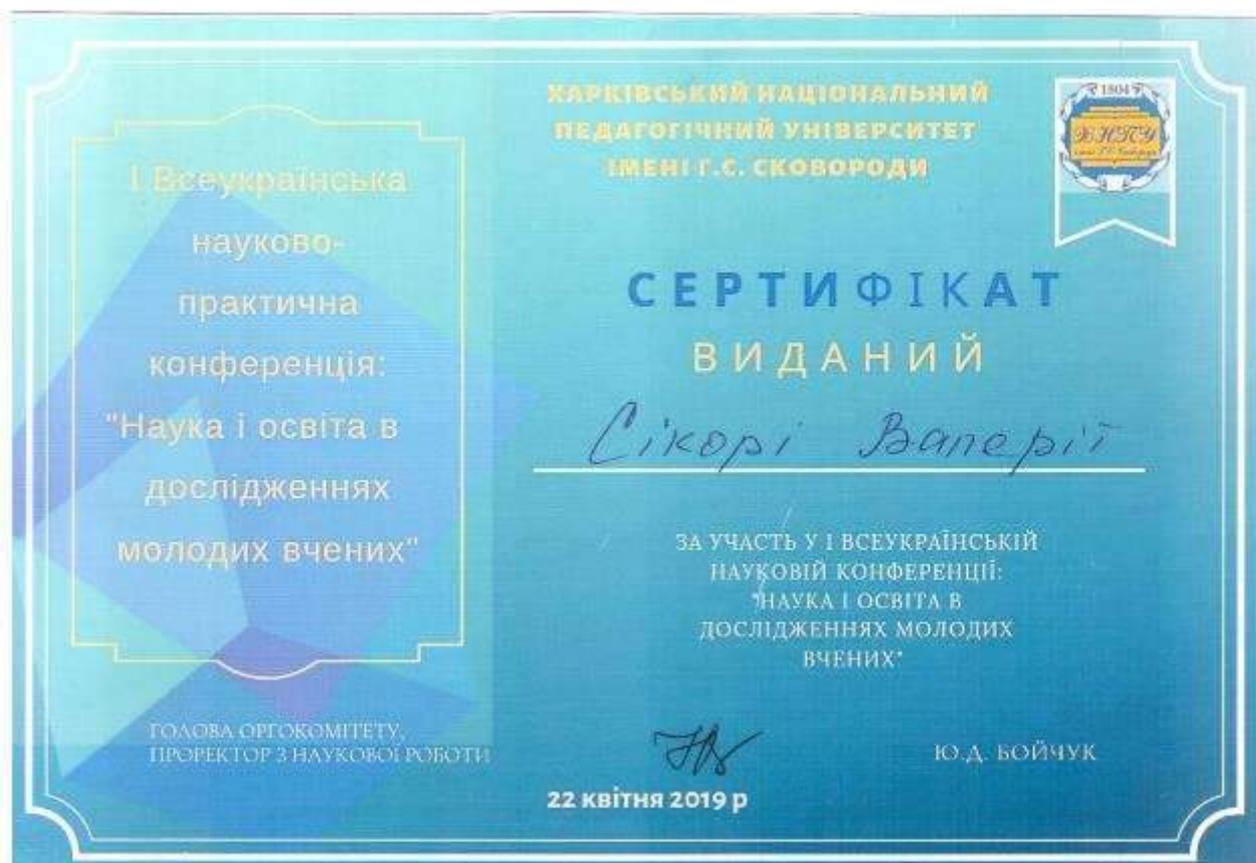

Технологія
«Grip\Uniform»

Сертифікати

ЄДРПОУ: 43807082
КМУ №800 від 21.08.2019 р.

Даньса Альона Олександрівна
Директор ГО «ПУХ Освіта»

Сертифікат №76893881352

Всеукраїнська наукова конференція:

“Дистанційне навчання від теорії до практики. Сервіси та навички”

Сікора Валерія Валеріївна

*Підтверджує, що він/вона з “22” листопада по “23” листопада 2020 року
пройшов(ла) підвищення кваліфікації*

за темою: **Групової взаємодія під час дистанційного навчання**

за обсягом часу: **6 годин/0,2 кредиту (ЄКТС)**

та отримав(ла) практичні навички/теоретичні знання згідно з темою вебінару

Дата: 23.11.2020

Суб'єкт підвищення кваліфікації ГО «ПУХ Освіта» ЄДРПОУ: 43807082

Clarivate™
Web of Science™

Сертифікат

засвідчує, що 9 лютого 2021 року

Valeria Sikora

прослухав(ла) вебінар

**Авторські профілі науковця:
бонус чи тягар**

Тривалість одна година

Тихонкова Ірина, к.б.н.
Інформаційно-аналітичні ресурси
та навчання,
Clarivate

052382

СЕРТИФІКАТ
підтверджує, що**Валерія Сікора**

Пройшов(ла) курс «Академічна доброчесність в університеті» в
обсязі 03 години 00 хвилин, що становить 0.1 кредитів ЄКТС

Викладач:

Сергій Квіт, директор Центру забезпечення якості
освіти Національного університету «Києво-
Могилянська академія», доктор філологічних
наук, PhD, професор НаУКМА

ELIBUKR

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

13 Квітня 2021

Довідки впровадження

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г.С. СКОВОРОДИвул. Алчевських, 29, м. Харків, 61002, тел. (057) 700-35-23, факс (057) 700-69-09
e-mail: rector@hnpu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125585Від 27.10.2020 № 21

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Сікори Валерії Валеріївни на тему: «Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 011 – науки про освіту у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди

Основні наукові положення дисертаційного дослідження Сікори Валерії Валеріївни використовувались в навчальному процесі за студентами Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди з предметів «Теорія і методика викладання спортивних ігор», «Теорія і методика фізичної культури і спорту» протягом 2017/2020 навчальних років. Використання основних положень дисертаційної роботи В.В.Сікори засвідчило належний науковий рівень виконаного дослідження і доцільність застосування його результатів у процесі навчання майбутніх учителів фізичної культури.

Обґрунтовані В.В.Сікорою теоретичні положення і практичні рекомендації дали можливість підвищити рівень фахової підготовки студентів Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, а також рівень їх педагогічної майстерності. В результаті застосування розроблених в дисертаційному дослідженні рекомендацій покращився рівень знань, умінь, навичок студентів, їх фахових компетенцій у галузі теорії і методики фізичної культури, стратегії навчання майбутніх учителів фізичної культури та рівень сформованості їх інтерактивної компетентності.

Затверджено на засіданні кафедри олімпійського і професійного спорту, спортивних ігор та туризму, протокол № 5 від 03.06.2020 року.

В.о. завідувачки кафедри
олімпійського і професійного спорту,
спортивних ігор та туризму
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент

І. М. Собко

Проректор з наукової роботи
доктор педагогічних наук,
професор, член-кореспондент НАН України

Ю. Д. Бойчук

УКРАЇНА
 МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
 вул. Калюківська, 99, м. Харків, 61058, тел./факс: +38 057 705-23-01
 E-mail: office.rector@khdafk.com, web.cditm.kh.ua; khdafk.kh.ua Код ЄДРПОУ 02928261

24.12.2020 № 943/01-19
 на № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Валерії Валеріївни Сікори на тему: «Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 011– науки про освіту у Харківській державній академії фізичної культури.

Довідкою підтверджується, що упродовж 2017-2020 навчальних років матеріали, результати, рекомендації дисертаційного дослідження В.В. Сікори використовувалися у теорії і практиці навчання майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту. Упровадження матеріалів дослідження

В.В. Сікори дало змогу підвищити рівень теоретичної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту, та практики навчання, а також рівень їх педагогічної майстерності. Матеріали, результати дисертації В.В. Сікори були впроваджені в освітній процес підготовки здобувачів освіти за спеціальністю 014.11 – Середня освіта (фізична культура), що викладаються студентам. В результаті застосування розроблених в дисертаційному дослідженні рекомендацій покращився рівень знань, умінь, навичок студентів, їх компетенцій з теорії і методики фізичної культури, рівень сформованості їх інтерактивної компетентності.

Результати впровадження обговорювалися на засіданні кафедри теорії та методики фізичного виховання Харківської державної академії фізичної культури, протокол № 4 від 24 лютого 2020 року.

Проректор з науково-педагогічної роботи
 Харківської державної
 академії фізичної культури

М. Корольова Марина КОРОЛЬОВА

К. фіз. вих., професор
 Професор, завідувач кафедри
 теорії та методики фізичного виховання
 Харківської державної
 академії фізичної культури

Ірина Масляк Ірина МАСЛЯК

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

вул. Шевченка, 1, м. Кропивницький, 25006; тел. (0522) 32-08-89, факс (0522) 24-85-44
E-mail: mails@kspu.kr.ua, код ЄДРПОУ 02125415

1 згідно договору № 336-Н

На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Сікори Валерії Валеріївни
на тему: «Формування інтерактивної компетентності майбутніх
учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти»
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 011 – науки про освіту**

Впровадження здобутих результатів наукового дисертаційного дослідження В. В. Сікори здійснювалося на базі Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Дисертанткою було здійснено теоретичне узагальнення проблеми формування інтерактивної компетентності, обґрунтовано педагогічні умови її формування, окреслено специфіку навчання майбутніх учителів фізичної культури, доведено ефективність пропонувананих педагогічних умов. Авторкою було запропоновано методичні рекомендації з організації ефективного формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, які отримали схвальні відгуки викладачів, студентів, і в подальшому будуть використовуватися в освітньому процесі Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Довідку про впровадження результатів дисертаційного дослідження було заслухано на засіданні кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 4 від 26 листопада 2020 р.).

Проректор з наукової роботи
доктор філологічних наук, професор

Сергій МИХИДА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013, Тел. 3-36-10
 E-mail chnpu@chnpu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02125674

26.06.2020 № 22

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Сікори Валерії Валеріївни на тему: «Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому процесі закладів вищої освіти» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 011 – освітні педагогічні науки в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Впровадження окремих результатів наукової роботи В.В.Сікори здійснювалося на базі Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка. Авторкою було здійснено теоретичне узагальнення проблеми формування інтерактивної компетентності, обґрунтовано педагогічні умови її формування, окреслено специфіку навчання майбутніх учителів фізичної культури, експериментально доведено ефективність запропонованих педагогічних умов. Результати апробації було оприлюднено авторкою у вигляді надрукованих наукових праць у Віснику Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка. Авторкою було запропоновано методичні рекомендації щодо організації ефективного формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Результати експериментальної роботи В.В.Сікори отримали схвальні відгуки викладачів і студентів, в подальшому використовуватимуться в освітньому процесі Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка.

Акт впровадження затверджений на засіданні кафедри фізичного виховання та хореографії (протокол №8 від 12.06.2020 р.).

(Handwritten signature)

Микола НОСКО

Відомості: І.М.
 (04622) 3-70-06